

Onderzoek Pilotprojecten campussen

3. EINDRAPPORT: PROCES- EN EFFECTEVALUATIE

B. Bieleman

M. Boendermaker

Met medewerking van:

J. de Boer

A. Kruize

F. Schaap

J. Snippe

J. Bloemendal

M. Hofman

Onderzoek Pilotprojecten campussen

3. EINDRAPPORT: PROCES- EN EFFECTEVALUATIE

Mei 2010

INRAVAL
Groningen-Rotterdam

COLOFON

© St. INTRAVAL

Postadres:
Postbus 1781
9701 BT Groningen
E-mail info@intraval.nl

www.intraval.nl

Kantoor Groningen:
St. Jansstraat 2C
Telefoon 050 - 313 40 52
Fax 050 - 312 75 26

Kantoor Rotterdam:
Goudsesingel 68
Telefoon 010 - 425 92 12
Fax 010 - 476 83 76

Mei 2010

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Tekst: B.Bieleman, M.Boendermaker
met medewerking van:
J.de Boer, A.Kruize, F.Schaap, J.Snippe, J.Bloemendal, M.Hofman
Opmaak: C.Zimmerman, N.Tromp
Omslag: E.Cusiel
Druk: Copy-Copy, Drukkerij Webers
Opdrachtgever: Ministerie van Jeugd en Gezin/Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid
ISBN: 978 90 8874 0886

VOORWOORD

Jongeren die langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben en moeilijk te motiveren zijn om aan onderwijs of arbeid deel te nemen verdienen de nodige aandacht. Ze vormen een risicogroep die maatschappelijk in de marge dreigt te raken. Ook gaat achter hun gebrekkige participatie in school of arbeid vaak een persoonlijke problematiek schuil waar we de jongeren niet mee willen laten tobben. Het voorliggende rapport vormt het eindverslag van een studie naar de werking van negen pilotprojecten die van origine bedoeld waren de jeugdigen weer naar school of werk te leiden. De inzet van de projecten was een intensieve en dagvullende aanpak te realiseren, afwijkend van wat in veel bestaande projecten gangbaar is. In de wandelgangen werden de pilots ook wel als ‘de campussen’ aangeduid. Studie doen naar de werking van dit soort projecten is van groot belang, maar ook allesbehalve eenvoudig. Vaak is de werkwijze nog in ontwikkeling. De doelgroep is niet altijd gemotiveerd deel te nemen, laat staan dat ze open staan voor allerlei onderzoeksactiviteiten.

De onderzoekers van het bureau INTRAVAL zijn er bijzonder goed in geslaagd om uit het onderzoek te halen wat er uit te halen valt. Ze hebben de kenmerken van de doelgroep in kaart gebracht, de aanpak in de projecten beschreven, informatie over de theoretische onderbouwing van de pilots boven water gekregen en op een vasthoudende manier gegevens over de resultaten bijeengebracht. Bij de analyse en de rapportage zijn ze op een integere en degelijke manier te werk gegaan.

De studie levert een aantal opmerkelijke uitkomsten en leerpunten op.

1. De doelgroep van de pilots blijkt lichter dan beoogd: de meeste jeugdigen zijn op een of andere wijze wel bij onderwijs of arbeid betrokken. De hoofddoelstelling van de projecten (teruggeleiding naar onderwijs of arbeid) kon daarom niet goed getoetst worden. Dat heeft niets met de kwaliteit van het onderzoek te maken, als wel met de instroom in de projecten.
2. De doelgroep en de aanpak van de pilots blijken niet zo gek veel af te wijken van bestaande initiatieven. Dat roept de vraag op wat de projecten te bieden hebben bovenop de bestaande voorzieningen.
3. Het beeld dat het effectonderzoek oplevert vraagt om nuance, omdat de omvang van de vergelijkingsgroep klein is. Met dat in het achterhoofd blijkt er sprake van een zeer bescheiden winst ten opzichte van de controlegroep als het gaat om de vooruitgang op het gebied van scholing of arbeid. Ten aanzien van allerlei subdoelen zijn er over het algemeen

weinig verschillen. Ook dit vraagt om een kritische noot ten aanzien van de toegevoegde waarde van de projecten.

4. Voordeel van het onderhavige onderzoek is dat hoe dan ook de aanpak van de bereikte doelgroep getoetst kon worden. De variëteit in de invulling van de pilots leverde hier een voordeel op. Het maakte het mogelijk de samenhang tussen bepaalde kenmerken van de projecten en de uitkomsten te exploreren. Dat leverde belangrijk materiaal op. Zo zijn er aanwijzingen gevonden dat intensieve projecten van een niet al te lange duur (niet meer dan 12 maanden), met een focus op discipline en gericht op het halen van een diploma meer opleveren dan projecten zonder die kenmerken. Op veel van deze kenmerken blijken de pilotprojecten niet veel af te wijken van een vergelijkingsgroep die 'gewone' ondersteuning kreeg. Dit kan erop wijzen dat de succesfactoren algemeen gelden en niet specifiek zijn voor de pilots. Het roept ook de vraag op of het niet beter is te investeren in het versterken van de pedagogische infrastructuur van de bestaande, reguliere voorzieningen, in plaats van het ontwikkelen van weer nieuwe en relatief dure pilotprojecten.
5. De verhouding van de kosten en de effecten is moeilijk te bepalen gezien veel ontbrekende gegevens over de kosten en de financiering. Met name het geringe zicht op de additionele geldschietters bovenop de subsidie van het ministerie voor Jeugd en Gezin is in dat verband storend. Eigenlijk zou elk project de inkomsten en uitgaven met een druk op de knop moeten kunnen uitdraaien. Immers, alleen dan is het mogelijk een goede discussie te voeren over de vraag of de investeringen opwegen tegen de opbrengsten, en welke alternatieve ondersteuningsvormen met de middelen uitgevoerd zouden kunnen worden.
6. Tegelijkertijd mag niet worden vergeten dat de uitvoerders van de projecten hun nek uitsteken: ze pionieren met een moeilijke doelgroep. Dat maakt dat het verloop van dit soort projecten maar ten dele voorspelbaar is. Gaandeweg leert men van de aanpak. Maar niettemin is het de vraag of er niet meer uit dit soort pilots te halen valt.
7. Een belangrijke les is dat er in de startfase van de projecten meer tijd en energie mag zitten in de theoretische onderbouwing van de aanpak, de regulering van de instroom en het op orde brengen van de informatiehuishouding. Dat biedt vervolgens een steviger basis voor studie naar de meerwaarde van de projecten. Deze les heeft ook consequenties voor de beantwoording van beleidsvragen die rondom de projecten leven. Die zouden meer gefaseerd aan de orde gesteld en beantwoord moeten worden. Eerst zou er veel meer aandacht moeten uitgaan naar de onderbouwing van de projecten: is de veronderstelling dat het werken met 'campussen' meer effect zou hebben dan de bestaande projecten op basis van de reeds voorhanden zijnde kennis wel aannemelijk te maken? Welke wetenschappelijke, morele, juridische en

politieke argumenten zijn er in dat licht om de pilotprojecten (verder) uit te voeren? Daarna gaat het om vragen als: bereiken de projecten de oorspronkelijk bedoelde doelgroep, werken ze ook echt zoals bedoeld en wat zijn de kosten van de uitvoering? Pas later kunnen vragen aan de orde komen als: leveren ze uiteindelijk de beoogde resultaten op, wat heeft dat gekost en weegt dat op tegen de alternatieven?

Al met al levert het onderzoek voldoende stof tot nadenken.

De begeleidingscommissie
Prof. dr. T. van Yperen (voorzitter)
Prof. dr. J. Hermanns
Prof. dr. J. Junger-Tas
Prof. dr. M. de Winter

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	I
Summary	III
DEEL 1 ACHTERGROND	
Hoofdstuk 1 Inleiding	3
1.1 Bevindingen voortgangsrapporten	3
1.2 Pilotprojecten	4
1.3 Onderzoeksvragen	7
1.4 Leeswijzer	8
Hoofdstuk 2 Methodologische verantwoording	11
2.1 Onderzoeksopzet	11
2.2 Verloop procesevaluatie	13
2.3 Verloop effectevaluatie	17
2.4 Vragenlijst en analysemethoden	29
2.5 Kenmerken controlegroep versus experimentele groep	36
2.6 Te beantwoorden onderzoeksvragen	39
DEEL 2 PROCES-EVALUATIE	
Hoofdstuk 3 Implementatie en ontwikkeling	47
3.1 Doelstelling	47
3.2 Deelnemers en doelgroepen	51
3.3 Methodiek	56
3.4 Theoretische onderbouwing	62
3.5 Professionaliteitsbeginsel	64
3.6 Randvoorwaarden	66
3.7 Nazorg	70
Hoofdstuk 4 Ervaringen betrokken partijen	73
4.1 Beschrijving netwerk	73
4.2 Samenwerking	74
4.3 Doelgroep	76
4.4 Methodiek	77
4.5 Continuïteit	80

DEEL 3 EFFECTEVALUATIE

Hoofdstuk 5	Theoretisch kader	85
	5.1 Bereikte doelgroep	85
	5.2 Beoogde en gemeten doelstellingen	87
	5.3 Projectkenmerken	88
	5.4 Typologie projecten	99
Hoofdstuk 6	Beschrijving deelnemers	103
	6.1 Beschrijving deelnemers versus doelgroep	103
	6.2 Uitstroom versus uitval	105
	6.3 Beschrijving onderzoeksgroep	107
	6.4 Resumé	109
Hoofdstuk 7	Mate van doelbereiking	111
	7.1 Deelnemers	111
	7.2 Kenmerken deelnemers op hoofddoel	116
	7.3 Kenmerken deelnemers op subdoelen	119
	7.4 Kenmerken projecten op hoofddoel	127
	7.5 Kenmerken projecten op subdoelen	129
	7.6 Voorspellende waarde subdoelen	139
	7.7 Prestatie-indicatoren	141
	7.8 Deelnemers versus controlegroep	144
	7.9 Resumé	147
Hoofdstuk 8	Registratiegegevens	153
	8.1 Politieregistraties	153
	8.2 Scholen	157
	8.3 Resumé	158
Hoofdstuk 9	Kosten-baten	161
	9.1 Kosten-baten analyse	161
	9.2 Kosteneffectiviteit	163
	9.3 Effectiviteitsmodel	164
	9.4 Resumé	168

DEEL 4 CONCLUSIES

Hoofdstuk 10	Conclusies	171
	10.1 Implementatie en ontwikkelingen	171
	10.2 Beoogde en bereikte doelstellingen	174
	10.3 Outcome en projectkenmerken	175
	10.4 Samenwerking met betrokken partijen	178
	10.5 Kosten-baten	180
	10.6 Leerpunten	181
	10.7 Ten slotte	183
	Geraadpleegde literatuur	185
	Dankwoord	
Bijlage 1	Samenvatting eerste voortgangsrapport	195
Bijlage 2	Samenvatting tweede voortgangsrapport	201
Bijlage 3	Vragenlijst	209
Bijlage 4	RCI en vuistregel	221
Bijlage 5	Ervaring betrokkenen per project	223
Bijlage 6	Overzicht projectkenmerken	259
Bijlage 7	Tabellen	261

SAMENVATTING

Met het oog op de aanpak van niet-participerende jongeren heeft een aantal ministeries (Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) gezamenlijk middelen vrijgemaakt om te investeren in praktijkinitiatieven van gemeenten en andere lokale/regionale projectuitvoerders. In deze pilotprojecten campussen worden jongeren, die dreigen af te glijden, gestuurd naar voorzieningen waar zij een intensief scholing- en heropvoedingstraject volgen. De pilots vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Jeugd en Gezin.

De pilotprojecten campussen zijn gevestigd in de gemeenten Amsterdam, Deventer, Rotterdam en Tilburg. Daarnaast is één project gevestigd in Friesland en is één project gehuisvest op de kazerne in Soesterberg. Alle negen projecten zijn gericht op het afronden van een (reguliere) opleiding en/of het toeleiden naar (regulier) werk.

Onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL heeft in de periode 2007-2010 de pilotprojecten geëvalueerd. Deze evaluatie omvat drie onderdelen, namelijk het achterhalen van de beleidsveronderstellingen, een procesevaluatie en een effectevaluatie. Ook maakt een globale kosten-baten analyse onderdeel uit van het onderzoek. Over de bevindingen van het onderzoek zijn inmiddels twee rapporten verschenen. Dit derde rapport vormt het eindrapport van het onderzoek.

Procesevaluatie

In dit eindrapport worden om te beginnen de bevindingen van de procesevaluatie gerapporteerd. In het eerste voortgangsrapport zijn de projecten beschreven aan de hand van een aantal effectiviteitscriteria. Uit deze beschrijving is gebleken dat de projecten onderling sterk verschillen in intensiteit, trajectduur en projectopzet. Door middel van gesprekken met projectleiders en projectmedewerkers is nagegaan hoe de implementatie van de verschillende projecten is verlopen en welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. Ook is in kaart gebracht in hoeverre de projecten zijn uitgevoerd zoals bij de start van de projecten was beoogd en zoals in het eerste rapport is beschreven aan de hand van de effectiviteitscriteria. Welke aanpassingen zijn gedaan en wat heeft daarvoor de aanleiding gevormd?

In dit eindrapport wordt eveneens ingegaan op de wijze waarop de projecten aandacht besteden aan de samenwerking met verschillende instanties. Op

basis van gesprekken met medewerkers van de samenwerkende instanties worden ook de ervaringen van deze betrokkenen in beeld gebracht.

Effectevaluatie

Daarnaast worden in dit eindrapport de bevindingen van de effectevaluatie gerapporteerd. Bij de jongeren die in 2008 in de projecten zijn ingestroomd, zijn op drie momenten gegevens verzameld, namelijk op moment van instroom, op het moment dat zij uitstroomden uit het project en een half jaar nadat zij zijn uitgestroomd. Ook is een controlegroep gevolgd, bestaande uit jongeren die vergelijkbaar zijn met de jongeren uit de experimentele groep, maar die niet hebben deelgenomen aan de pilotprojecten. Aan de hand van de verzamelde gegevens is ten eerste nagegaan in hoeverre het hoofddoel van de projecten is behaald, namelijk toeleiding naar scholing en/of werk. Daarnaast is in kaart gebracht of de deelnemers van de projecten een verbetering laten zien op de subdoelen, namelijk verbeteren van sociale vaardigheden, het versterken van (zelf)discipline, het vergroten van de motivatie, het vergroten van gevoel van eigenwaarde en het verminderen van criminaliteit en probleemgedrag.

Bij het analyseren van de resultaten is tevens een uitsplitsing gemaakt naar kenmerken van de deelnemers (onder meer leeftijd, geslacht en sociale contacten). Daarnaast is nagegaan in hoeverre de verschillende projectkenmerken verband houden met de vastgestelde resultaten, waarbij onder meer onderscheid wordt gemaakt naar projectduur, intensiteit en de mate waarin samenwerking een rol speelt bij de uitvoering van het project.

Verder wordt een beknopte kosten-baten analyse uitgevoerd. Hierbij wordt een berekening gemaakt van de kosten per deelnemer, uitgaande van de investering die door de betrokken ministeries is gedaan voor het bekostigen van de pilotprojecten en het percentage deelnemers dat een positief resultaat heeft behaald (verbetering op het hoofddoel).

SUMMARY

In light of dealing with non-participant youths, a number of ministries (Ministry of Social Affairs and Employment; Ministry of Education, Culture and Science; Ministry of the Interior and Kingdom Relations; Ministry of Justice; Ministry of Health, Welfare and Sports) have made resources available for investment in practical initiatives run by councils and other local/regional project implementers. These campus pilot projects consist of sending youths at risk of drifting into crime to facilities where they can follow an intensive schooling and re-education programme. The Ministry for Youth and Families is responsible for the pilot projects.

The campus pilot projects are located in the municipalities of Amsterdam, Deventer, Rotterdam and Tilburg. Additionally, there is one project in Friesland and one at the barracks in Soesterberg. The goal for each of the nine projects is to have participants finish their (regular) education or find (regular) work.

During the period of 2007-2010, the pilot projects were analysed by INTRAVAL, bureau for research and consultancy. This evaluation consists of three parts, which are a description of the policy assumptions, a process evaluation and an effects evaluation. The research also includes a general cost-benefit analysis. Two reports have already been published on the research. This third research report will be the final report.

Process evaluation

First of all, this final report provides the results of the process evaluation. The first progress report included descriptions of the projects based on a number of effectiveness criteria. These descriptions brought to light the diversity between the projects regarding intensity, duration and design. Through interviews with project leaders and staff, researchers evaluated how the various projects were implemented and which developments took place. They also investigated to what extent the projects were carried out according to the initial plans and according to the effectiveness criteria described in the first report. What changes were made and what was the motivation behind these changes?

Additionally, the final report covers how the projects focus on co-operation with various agencies. Through interviews with staff from the various agencies, the experiences of those involved were taken into account.

Effects evaluation

This final report also contains the results of the effects evaluation. Information on the youths that joined the projects in 2008 was gathered at three moments - at the point of enrolment, at the end of their participation, and six months after the end of their participation. The evaluation also involved a control group, consisting of youths in similar situations to the youths participating in the pilot projects, but who did not participate themselves. On the basis of this information, the report evaluates to what extent the main goal of the projects, encouragement towards education or work, was realised. Additionally, the report describes whether the participants show improvement in the areas of the secondary goals, which are improvement of social skills, strengthening of (self) discipline, increasing motivation, increasing sense of self-worth and reducing crime and problem behaviour.

The results were also analysed according to participant characteristics such as age, gender and social contacts. Furthermore, the report investigates to what extent the various project aspects are related to established results, while differentiating according to project duration, intensity and the extent to which co-operation was also an important factor in the project.

Finally, the report includes a brief cost-benefit analysis. This involves a calculation of the costs per participant, based on the investments made by the ministries involved to finance the pilot projects and the percentage of participants that had positive results (an improvement on the main goal).

DEEL 1 ACHTERGROND

1. INLEIDING

In het kader van de aanpak van niet-participerende jongeren heeft een aantal ministeries¹ gezamenlijk middelen vrijgemaakt om te investeren in praktijkinitiatieven van gemeenten en andere lokale/regionale projectuitvoerders. In deze projecten worden jongeren, die dreigen af te glijden, gestuurd naar voorzieningen waar zij een intensief scholing- en heropvoedingstraject volgen. Aanvankelijk is financiering beschikbaar gesteld voor de periode eind 2007 tot eind 2008, maar de financiering is gedurende de uitvoering van de projecten verlengd tot de zomer van 2010. De projecten worden in de gelegenheid gesteld om opnieuw aanspraak te maken op subsidie tot eind 2010. De pilots vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Jeugd en Gezin. Onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL voert de evaluatie van deze pilotprojecten uit. Doel van het onderzoek is inzicht te krijgen om wat voor jongeren het gaat, welke aanpak het beste werkt en welke categorie jongeren het meest gebaat is bij de projecten. De ervaringen die in de pilotprojecten zijn opgedaan worden gebruikt als input voor het beleid rond de aanpak van de doelgroep. Dit eindrapport vormt het laatste van drie rapporten, waarin over de onderzoeksresultaten wordt gerapporteerd.

1.1 Bevindingen voortgangsrapporten

Uit het eerste rapport, dat in de zomer van 2008 is verschenen (Bieleman e.a. 2008), is onder meer gebleken dat de pilotprojecten onderling sterk verschillen in intensiteit, trajectduur en projectopzet. Deze grote verschillen kunnen worden verklaard door het feit dat er bij de keuze voor de pilotprojecten door de ministeries geen duidelijke selectiecriteria zijn opgesteld. Daarnaast is gebleken dat de door de projecten bereikte doelgroep afwijkt van de doelgroep waarvan in de beleidsveronderstellingen wordt uitgegaan. Volgens de beleidsveronderstellingen zijn de projecten bedoeld voor jongeren die gedurende langere tijd niet naar school gaan en geen werk hebben, terwijl de meeste projecten zich (ook) richten op dreigende schoolverlaters en dreigend werkloze jongeren. In het eerste rapport is tevens aangegeven dat het merendeel van de pilotprojecten wat betreft doelstellingen en doelgroep c.q. deelnemers vergelijkbaar zijn met bestaande projecten. Wel verschilt de invulling van een aantal pilotprojecten van de invulling van

---

¹ Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

bestaande projecten, onder meer op het gebied van intensiteit en setting. De samenvatting van het eerste rapport is opgenomen in bijlage 1.

Naar aanleiding van de resultaten uit het eerste voortgangsrapport heeft het ministerie van Jeugd en Gezin in de zomer van 2008 de projecten gevraagd hun selectiecriteria op een aantal punten aan te passen. Motivatie zou geen rol meer mogen spelen bij de selectie van de deelnemers en ook milde psychiatrische en psychische problematiek zou geen reden mogen zijn voor uitsluiting. In het tweede voortgangsrapport, dat in de zomer van 2009 is verschenen, is een vergelijking gemaakt tussen de jongeren die in de periode november 2007 tot en met juli 2008 zijn ingestroomd en jongeren die tussen augustus en december 2008 bij de projecten zijn gestart (Bieleman e.a. 2009). Alhoewel enkele projecten hun selectiecriteria daadwerkelijk hadden aangepast, bleek op basis van deze vergelijking dat de zwaarte van de doelgroep over het algemeen niet was toegenomen, maar eerder verder verwijderd was geraakt van de oorspronkelijk beoogde doelgroep.

Daarnaast is in het tweede voortgangsrapport aandacht besteed aan de theoretische onderbouwing van de projecten. Daarbij is nagegaan in hoeverre de projecten gebruik maken van (wetenschappelijke) theorieën, waarmee aannemelijk gemaakt kan worden dat de aanpak werkt. Uit de informatie die de projecten hierover hebben aangeleverd bleek dat de functie en omvang van de theoretische onderbouwing van de projecten sterk verschilt. Hoewel het beschikken over een theoretische onderbouwing geen criterium vormde bij de start van de projecten, hadden enkele projecten voorafgaande aan de start al een theoretische basis vastgelegd. Voor de meeste projecten geldt echter dat deze onderbouwing niet vooraf is vastgelegd, maar mogelijk impliciet aanwezig is in de werkwijze van de projecten. De samenvatting van het tweede rapport is opgenomen in bijlage 2.

1.2 Pilotprojecten

Het onderzoek richt zich op negen pilotprojecten campussen onwillige jongeren. Het gaat om projecten die (indirect) gericht zijn op het voorkomen van schooluitval en het behalen van een (start)kwalificatie voor de arbeidsmarkt. De opzet van de negen afzonderlijke pilotprojecten wordt hieronder per project kort beschreven. Een uitgebreide beschrijving van de projecten is opgenomen in het eerste voortgangsrapport. Eind 2008 is één van de pilotprojecten, het project ISH, gestopt wegens faillissement, waardoor het project niet meer kan worden meegenomen in het onderzoek. In Tilburg is, naast het bestaande project Crossroads – *Werk maken van je toekomst*, in 2008 een nieuwe project gestart met de naam Crossroads – *Niet de afkomst*

*maar de toekomst.*² Dit project, bedoeld voor jongeren van Marokkaanse afkomst van 10 tot 15 jaar, is door het ministerie van Jeugd en Gezin toegevoegd aan de pilotprojecten campussen en daarom opgenomen in het onderzoek.

Schoolfort, Amsterdam

Schoolfort is een project van Stichting De Herstelling en is bedoeld voor jongeren die dreigen uit te vallen bij het praktijkonderwijs, VMBO of MBO (niveau 1). Deze jongeren wordt een programma aangeboden van drie maanden, met de mogelijkheid tot verlenging naar zes of negen maanden. Gedurende deze periode zijn de jongeren drie dagen bij Schoolfort. De resterende dagen krijgen ze les op hun eigen school. De jongeren gaan onder begeleiding van een werkmeester aan de slag met het restaureren van forten rondom Amsterdam. Ze worden hiervoor 's morgen met een bus naar deze locatie gebracht en aan het eind van de middag teruggebracht naar de stad.

Het WerkHotel, Amsterdam

Het WerkHotel is een project om jongeren met problemen in de woon- en leefsituatie in staat stellen een opleiding af te ronden en/of aan de slag te gaan op de arbeidsmarkt. Het project biedt gedurende anderhalf à twee jaar een woonruimte, woonbegeleiding en coaching op verschillende terreinen. Aanvankelijk zou het project worden gehuisvest in een pand waar een groep jongeren gezamenlijk kon wonen. Vanwege bestuurlijke tegenslagen wordt momenteel echter gewerkt met appartementen waar de jongeren twee aan twee bij elkaar wonen.

De Nieuwe Kans, Rotterdam

De Nieuwe Kans is een project voor jongeren die langer dan een jaar niet naar school gaan of niet hebben gewerkt. Het project vormt het sluitstuk van de zorg: het is bedoeld voor jongeren die nergens anders terecht kunnen. De eerste fase van het traject wordt gevormd door de werving van de jongeren, waarbij veel aandacht is voor het opbouwen van een vertrouwensband. De behandeling is op maat, de duur en invulling van het traject wisselt sterk per persoon. De deelnemers kunnen binnen het project zowel ambulante begeleiding als individuele training en groepstraining krijgen. Jongeren die deelnemen aan groepsactiviteiten zijn over het algemeen vier dagen in de week overdag in het pand van De Nieuwe Kans aanwezig. De duur van het traject verschilt per deelnemer, maar is gemiddeld circa één jaar. In de begeleiding van de deelnemers wordt gewerkt met een multidisciplinair team. Het doel van het traject is de deelnemers terug te leiden naar onderwijs, (regulier of gesubsidieerd) werk of, indien nodig, te begeleiden richting zorg.

---

² Ten behoeve van de leesbaarheid worden de projecten Crossroads – *Werk maken van je toekomst* en Crossroads – *Niet de afkomst maar de toekomst* in dit rapport verder aangeduid met respectievelijk Crossroads 1 en Crossroads 2.

Educatief Centrum, Rotterdam

Het Educatief Centrum is een project voor jongeren van 12 tot 20 jaar die geen reële kans lijken te hebben op terugkeer naar regulier onderwijs. Jongeren tussen 12 en 15 jaar worden geplaatst in de zogenoemde zorginstroomklas, jongeren van 16 jaar en ouder worden geplaatst in het leerwerkbedrijf. Het Educatief Centrum omvat zeven leerwerkplekken, waar jongeren de mogelijkheid wordt geboden werk-, woon-, en gedragsgerelateerde vaardigheden aan te leren. De duur van het traject varieert van 12 tot 24 maanden. De deelnemers zijn vijf dagen per week van 08.00 uur tot 17.00 uur aanwezig op het terrein van het Educatief Centrum. Het doel van het project is de jongeren door middel van deelcertificaten en branche-certificaten een kans te bieden op de arbeidsmarkt. In sommige gevallen kunnen jongeren na afronding van het project terugkeren naar het voortgezet onderwijs of doorstromen naar een MBO-opleiding.

Crossroads 1 ‘Werk maken van je toekomst’, Tilburg

Crossroads 1 kan worden gezien als een project binnen een strafrechtelijk en civielrechtelijk kader. Het biedt plaats aan jongeren van 12 tot 18 jaar met een Onder Toezichtstelling (OTS) of jongeren uit een Justitiële Jeugdinstelling. De jongeren volgen een verplicht individueel programma van een jaar, zes dagen per week van circa 08.00 uur tot 20.00 uur. Het programma bestaat uit het volgen van onderwijs en een naschools programma, waarbij aandacht is voor vaardigheden op het gebied van wonen, werken, vrijetijdsbesteding, sociale contacten en omgang met de ouders. Het doel van het project is het bieden van toekomstperspectief aan minderjarige jongeren die met justitie in aanraking zijn geweest of dreigen te raken, door deze jongeren toe te leiden naar werk of het afronden van een opleiding.

Crossroads 2 ‘Niet de afkomst maar de toekomst’, Tilburg

In het najaar van 2008 is bij Crossroads 2 een nieuw traject gestart, door ons aangeduid als Crossroads 2. Deze nieuwe voorziening is bedoeld voor Marokkaanse jongeren in de leeftijd van 10 tot 15 jaar. Het project biedt begeleiding aan 15 jongens die een traject volgen van maximaal anderhalf jaar. De deelnemers volgen een individueel, ambulante programma, gericht op drie terreinen, namelijk school, gezin en vrije tijd. Het doel van het traject is het voorkomen dat de jongeren (opnieuw) met politie of justitie in aanraking komen, het voorkomen van schoolverzuim en het zorgen voor een stabiele schoolsituatie.

BOP-Academie, Deventer

De BOP-Academie is een project dat is geïnitieerd door werkgevers, vertegenwoordigd in de Stichting BedrijvenOntwikkelpunt. Het project richt zich op jongeren met ontwikkelpotentie, die vanwege gedragsproblemen niet mee kunnen komen of zich niet meer kunnen handhaven in het reguliere onderwijs. Deze jongeren wordt een intensief programma geboden, bestaande

uit onder andere training van vaardigheden, scholing, sport en vrijetijdsbesteding en loopbaanoriëntatie. De deelnemers volgen een programma op werkdagen van 08.00 uur tot 20.00 uur. Het doel is om de deelnemers na een periode van drie maanden tot twee jaar uit te laten stromen richting een baan of een passende vervolgopleiding.

Wyldemerk, Friesland

Wyldemerk is een project voor jongeren van 15 tot 22 jaar, die uitvallen of dreigen uit te vallen uit bestaande onderwijstrajecten. Deze jongeren worden een woonomgeving en leeromgeving geboden op een campus in Friesland, waar ze gedurende een aantal jaren de mogelijkheid wordt geboden een startkwalificatie te behalen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan gedragsverbetering en persoonlijke groei van de jongeren. De jongeren verblijven 24 uur per dag zeven dagen per week in woonhuizen op het schoolterrein. De principes van 'natuurlijk leren' vormen een belangrijk uitgangspunt bij de methode van Wyldemerk.

De Uitdaging, Soesterberg

De Uitdaging is een project dat tot en met 2007 onder de hoede van het ministerie van Defensie is uitgevoerd en bedoeld is voor jongeren van 17 tot 23 jaar die niet naar school gaan en niet werken. De deelnemers volgen een traject van drie maanden in een militaire omgeving, waarbij ze van maandag tot en met vrijdag op de legerbasis verblijven en in het weekend naar huis gaan. De rode draad in de opleiding wordt gevormd door sport, het bijbrengen van waarden en normen, discipline, structuur, sociale vaardigheden en leren samenwerken. Gedurende de opleiding wordt een aantal cursussen aangeboden, waaronder BHV (bedrijfshulpverlening) en VCA (veiligheidscertificaat algemeen).

1.3 Onderzoeksvragen

De probleemstelling van het onderzoek is in de aanbesteding geformuleerd als:

Wat kunnen we van de pilots leren over de meest effectieve aanpak van de problematiek van onwillige jongeren voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst en voor het reguliere beleid op dit terrein van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en Jeugd en Gezin?

Daarbij zijn de volgende onderzoeksvragen vermeld:

1. Hoe is de uitvoering van de pilotprojecten, afgezet tegen de voornemens en planning in het projectplan, feitelijk in de periode 2006-2008 verlopen? Wat liep goed en waarom? Welke problemen deden zich voor en waarom? Zijn die opgelost? Zo ja: hoe? Zo nee: waarom niet?

2. Is de doelstelling van het project - zoals geformuleerd in het projectplan - bereikt? Op welke punten wel/niet? Zo ja: wat heeft met name bijgedragen aan het bereiken van de doelstelling en waarom? Zo nee: waarom is het op dit bewuste punt niet gelukt? Welke beoogde en/of niet-beoogde neveneffecten hebben zich voorgedaan? Hoe verhouden die neveneffecten zich tot de doelstelling?
3. Welke impact (in termen van outcome) heeft het project gehad op het - structureel - versterken van de maatschappelijke positie en het toekomstperspectief van de deelnemers? Welke projectelementen zijn vooral van belang geweest voor die impact?
4. Is ten behoeve van het project een effectieve samenwerking tot stand gekomen tussen instanties uit de sectoren jeugdzorg, onderwijs, justitie en arbeidsmarkt?
5. Wat leert een onderlinge vergelijking van de pilotprojecten ten aanzien van de vraag welke aanpak effectief is voor een bepaalde groep deelnemers en hun specifieke kenmerken? Hoe verhouden de effecten zich tot de kosten (kosten-baten-effectiviteit)?
6. Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich én alle projecten tezamen op voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst?
7. Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich en alle projecten tezamen op voor het reguliere beleid van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en Jeugd en Gezin?

In hoofdstuk 2 van dit rapport (Methodologische verantwoording) wordt aangegeven hoe het onderzoek in de praktijk is verlopen en in hoeverre de onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden.

1.4 Leeswijzer

Het rapport bestaat uit vier onderdelen. In het eerste deel (waarvan dit inleidende hoofdstuk deel uitmaakt) komen de achtergrond en de methodologische verantwoording van het onderzoek aan bod. Het tweede deel omvat de procesevaluatie, waarbij de uitvoering van de projecten in de praktijk wordt behandeld. Daarbij wordt nagegaan of de projecten in de praktijk zijn uitgevoerd zoals oorspronkelijk was beoogd (hoofdstuk 3). Daarnaast wordt aandacht besteed aan ervaringen die netwerkpartners hebben opgedaan met de projecten (hoofdstuk 4).

In onderdeel 3 van het rapport wordt gerapporteerd over de effecten van de projecten. Daarbij wordt om te beginnen een theoretisch kader geschetst, dat dient als analysekader bij het analyseren en interpreteren van de resultaten (hoofdstuk 5). Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de deelnemers van de projecten, waarbij onder meer wordt nagegaan in hoeverre

de deelnemers overeenkomen met de door het ministerie beoogde doelgroep (hoofdstuk 6). In hoofdstuk 7 komt de mate van doelbereiking van de projecten aan de orde. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het bereiken van de hoofddoelstelling en de subdoelstellingen van de projecten. In hoofdstuk 8 wordt ingegaan op de registratiegegevens van de jongeren die zijn opgevraagd bij de politie en bij scholen. Deel 3 wordt afgesloten met een hoofdstuk over de kosteneffectiviteit van de projecten (hoofdstuk 9). In het vierde en laatste onderdeel van dit rapport worden de conclusies geformuleerd (hoofdstuk 10).

2. METHODOLOGISCHE VERANTWOORDING

De evaluatie van de pilotprojecten campussen is uitgevoerd in de periode 2007-2010. In 2008 en 2009 zijn voortgangsrapporten verschenen. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd. In paragraaf 2.1 wordt aangegeven uit welke onderdelen het onderzoek is opgebouwd. In de daaropvolgende paragrafen komt aan de orde hoe deze verschillende onderdelen zijn verlopen en welke keuzes zijn gemaakt. Ook wordt aandacht besteed aan de opbouw van de vragenlijst en de methoden die gebruikt worden bij het analyseren van de gegevens uit deze vragenlijst. Daarnaast wordt ingegaan op achtergrondkenmerken van de onderzoeksgroep, waarbij een vergelijking wordt gemaakt tussen de jongeren uit de experimentele groep en de controlegroep. Tot slot wordt nagegaan in hoeverre de onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden op basis van het onderzoek, zoals dit in de praktijk heeft kunnen plaatsvinden.

Zoals in de inleiding is aangegeven, is het project ISH eind 2008 gestopt wegens faillissement. In Tilburg is, naast het bestaande project Crossroads – *Werk maken van je toekomst*, in 2008 een nieuwe project gestart met de naam Crossroads – *Niet de afkomst maar de toekomst*. Dit project is door het ministerie van Jeugd en Gezin toegevoegd aan de pilotprojecten campussen en als extra project opgenomen in het onderzoek.

Voor de methodologische begeleiding van het onderzoek is door het ministerie van Jeugd en Gezin een begeleidingscommissie samengesteld. Deze begeleidingscommissie is gedurende de looptijd van het onderzoek ongeveer twee keer per jaar bijeengekomen om de voortgang van het onderzoek en de conceptversies van de rapporten met de onderzoekers te bespreken. Daarnaast hebben de onderzoekers, ook buiten deze bijeenkomsten, de leden van de begeleidingscommissie verschillende keren telefonisch of via email geconsulteerd.

2.1 Onderzoeksopzet

Het onderzoek in zijn geheel omvat drie onderdelen, namelijk het achterhalen van de beleidsveronderstellingen, een procesevaluatie en een effectevaluatie, waaronder een globale kosten-baten analyse. Daarnaast is in opdracht van het ministerie nog een vierde onderdeel aan de evaluatie toegevoegd, namelijk een vergelijking tussen de pilotprojecten en het aanbod van bestaande voorzieningen voor niet-participerende jongeren. In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de verschillende onderdelen.

Beleidsveronderstellingen

Om te achterhalen welke beleidsveronderstellingen ten grondslag liggen aan de negen pilotprojecten is een literatuurstudie uitgevoerd en zijn gesprekken gevoerd met meerdere beleidsmakers van de verschillende betrokken ministeries. In deze gesprekken is nagegaan welke – vaak impliciete – aannames zijn gemaakt bij het formuleren van beleid over niet-participerende jongeren. Van deze aannames of veronderstellingen is de consistentie nagegaan: wat is de probleempceptie, welke doelen worden nagestreefd, welke middelen worden ingezet en welke resultaten worden hiervan verwacht. Door het reconstrueren van deze beleidsveronderstellingen wordt zichtbaar gemaakt op welke wijze wordt verondersteld dat het beleid en de daaruit voortvloeiende maatregelen werken (Leeuw 2003; Snippe e.a. 2005; Neve e.a. 2007). Deze beleidsveronderstellingen vormen het theoretisch raamwerk van het onderzoek en zijn in het eerste voortgangsrapport aan de orde gekomen (Bieleman e.a. 2008).

Procesevaluatie

Om het verloop van de uitvoering van de projecten inzichtelijk te maken is een procesevaluatie uitgevoerd. Gedurende de looptijd van de projecten zijn hiervoor op verschillende momenten gesprekken gevoerd met projectleiders en projectmedewerkers. Aan de hand van de eerste kennismakingsgesprekken (2007) en de informatie uit de projectplannen is in het eerste rapport een omschrijving gegeven van de aanpak van de projecten volgens een aantal effectiviteitscriteria. In de daarop volgende interviewrondes (2008, 2009 en 2010) is nagegaan hoe de implementatie van de projecten is verlopen en welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. Ook is daarbij ingegaan hoeverre de effectiviteitscriteria relevant en toepasbaar zijn gebleken in de praktijk. Bij de laatste interviewronde (2010) zijn tevens gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van instanties waarmee de projecten samenwerken, waarin onder meer is gesproken over de samenwerking met en de meerwaarde van de projecten. In paragraaf 2.2 wordt nader ingegaan op de uitvoering van de verschillende onderdelen van de procesevaluatie.

Effectevaluatie

Voor het meten van de effecten van de pilotprojecten is gekozen voor een quasi-experimentele onderzoeksopzet. Dit betekent dat onderscheid gemaakt wordt tussen een experimentele groep en een controlegroep. De experimentele groep bestaat uit jongeren die *wel* hebben deelgenomen aan één van de projecten, terwijl de controlegroep dient te bestaan uit jongeren die *niet* in het project hebben geparticipeerd. Bij de jongeren uit beide groepen is op een drietal momenten een identieke, grotendeels gestructureerde vragenlijst afgenomen. De eerste meting heeft plaatsgevonden op het moment van instroom in de projecten, de tweede meting bij uitstroom uit het project en de derde meting een half jaar na

uitstroom. Bij de deelnemers uit de controlegroep zijn vergelijkbare termijnen gehanteerd.

Daarnaast zijn ten behoeve van de effectevaluatie verschillende registratiegegevens opgevraagd bij de projecten, onder meer over school- en werksituatie van de deelnemers, personalia en achtergrondkenmerken en informatie over de thuissituatie. Tot slot zijn gegevens over de deelnemers en de controlegroep opgevraagd bij de politie, de sociale dienst en bij scholen. In paragraaf 2.3 wordt nader ingegaan op het verloop van de verschillende onderdelen van de effectevaluatie. In paragraaf 2.4 komt de opbouw van de vragenlijst aan de orde.

Kosten-baten analyse

Belangrijk voor de samenleving, maar vooral voor beleidsmakers, is te weten dat belastinggelden die worden gebruikt voor het bevorderen van de participatie van jongeren efficiënt worden besteed (Chisholm 2000). Naast de effectiviteit van een project is het daarom tevens van belang te weten wat de kosten zijn. Om dit te achterhalen is bij de projecten informatie opgevraagd over de kosten van deelname per deelnemer. Daarnaast zijn kosten opgevraagd van vergelijkbare projecten voor jongeren uit de doelgroep. Op die manier kan een vergelijking worden gemaakt van de (globale) kosten van de pilotprojecten en de (globale) kosten van andere trajecten voor niet-participerende jongeren.

Vergelijking bestaande projecten

De verwachting was dat door de pilotprojecten jongeren zouden worden bereikt die binnen bestaande voorzieningen buiten de boot vallen. Om vast te stellen in hoeverre dit inderdaad het geval is, is in 2008 tevens de doelgroep en instroom van een aantal bestaande projecten voor niet-participerende jongeren in kaart gebracht. Hiervoor zijn telefonische interviews afgenomen met vertegenwoordigers van verschillende projecten, waarmee informatie is verzameld over de doelgroep en doelstellingen van deze projecten. Daarbij is bovendien geïnformeerd naar de kenmerken van de deelnemers (leeftijd, geslacht, etniciteit en problematiek). Indien mogelijk is gebruik gemaakt van registratiegegevens van de deelnemers en/of jaarverslagen met overzichten van de kenmerken van de deelnemers. De bevindingen hiervoor zijn in het eerste voortgangsrapport gerapporteerd.

2.2 Verloop procesevaluatie

Zoals eerder vermeld is omvat de procesevaluatie verschillende onderdelen, namelijk interviews met projectleiders en projectmedewerkers, een beschrijving van de projecten volgens de effectiviteitscriteria en gesprekken

met betrokken partijen. In deze paragraaf wordt nader ingegaan op het verloop van deze drie onderdelen.

Effectiviteitscriteria

In 2007 heeft om te beginnen met alle projectleiders een kennismakingsgesprek plaatsgevonden. Tijdens dit gesprek is gesproken over de aanpak die de projecten beoogden. Daarnaast zijn afspraken gemaakt met de projectleiders over de uitvoering van het onderzoek en de samenwerking met de onderzoekers.

Op basis van de informatie uit de kennismakingsgesprekken en de projectplannen, is een beschrijving gemaakt van de negen projecten volgens tien effectiviteitscriteria. Deze criteria zijn als volgt: een heldere omschrijving van de doelgroep; een helder omschreven en goed gestructureerde methodiek; behoeftebeginsel (dat wil zeggen gericht op beïnvloedbare factoren); theoretische onderbouwing; goede aansluiting bij de motivatie van de cliënten; programma-integriteit (modeltrouw); professionaliteitsbeginsel; gespecificeerde randvoorwaarden; en continuïteit. Deze tien criteria zijn grotendeels gebaseerd op de criteria voor effectieve interventies, geformuleerd door het Nederlandse Jeugdinstituut (NJI) (www.jeugdinterventies.nl).

De effectiviteitscriteria vormen onderdeel van het toetsingskader van het NJI, ook wel effectladder genoemd. Dit toetsingskader onderscheidt vier niveaus van bewijskracht om de effectiviteit van een interventie aan te duiden. De niveaus kennen een toenemende mate van complexiteit: elk volgend genoemd niveau omvat steeds de eerdere. Voor het eerste niveau (*potentieel*) dient het project omschreven te zijn volgens een aantal effectiviteitscriteria. Voor het tweede niveau (*veelbelovend* of *in theorie effectief*) dient het project op papier aannemelijk te kunnen maken dat het project werkt, op basis van (wetenschappelijke) theorieën. Voor het bereiken van het derde niveau (*doeltreffend*) en vierde niveau (*werkzaam*) dient empirisch te worden aangetoond dat door toedoen van het project daadwerkelijk de nagestreefde verandering bij de doelgroep heeft plaatsgevonden (Veerman en Van Yperen 2008).¹

Door de projecten te beschrijven volgens de effectiviteitscriteria is het eerste niveau van de effectladder voor de projecten grotendeels ingevuld. In februari 2008 hebben alle projectleiders een conceptversie ontvangen van de beschrijving van hun project volgens de effectiviteitscriteria en hebben ze de gelegenheid gekregen aanvullingen te maken en antwoord te geven op enkele

---

¹ De Erkenningscommissie (Jeugd)Interventies kan erkenningen afgeven op drie niveaus: I, II, en III. Voor het verkrijgen van erkenning op niveau I van de Erkenningscommissie, dient het project te voldoen aan de criteria voor de eerste twee niveaus van de effectladder. Bron: www.nji.nl.

specifieke vragen en onduidelijkheden. Dit heeft geresulteerd in een zo volledig mogelijke beschrijving van de verschillende projecten. De omschrijving van de afzonderlijke projecten aan de hand van de effectiviteitscriteria is opgenomen als bijlage in het eerste rapport.

Interviewrondes

Gedurende de uitvoering van de projecten hebben drie interviewrondes plaatsgevonden met projectleiders en projectmedewerkers, namelijk in april 2008, in april/mei 2009 en januari/februari 2010. Tabel 2.1 toont het aantal projectleiders en projectmedewerkers dat daarbij is gesproken.

Tabel 2.1 Aantal geïnterviewde projectleiders en projectmedewerkers

	2008	2009	2010
Aantal geïnterviewde projectleiders	13	11	12
Aantal geïnterviewde projectmedewerkers	17	22	19

In de interviewronde in april 2008 is met name ingegaan op de implementatie van de projecten, terwijl in de interviewrondes in 2009 en 2010 is gesproken over de uitvoering van de projecten in de praktijk. Bij alle drie interviewrondes geldt dat de effectiviteitscriteria als leidraad zijn gebruikt. Worden de projecten in de praktijk uitgevoerd zoals oorspronkelijk was beoogd en zoals is omschreven in de effectiviteitscriteria? In hoeverre zijn de effectiviteitscriteria in de praktijk relevant en toepasbaar gebleken? Welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden, welke aanpassingen zijn gedaan en wat heeft daarvoor de aanleiding gevormd? De bevindingen uit de interviews in 2008 en 2009 zijn in respectievelijk het eerste en het tweede voortgangsrapport gepresenteerd.

In de onderzoeksopzet wordt oorspronkelijk uitgegaan van twee interviewrondes, namelijk in 2008 en in 2010. Bij de keuze om ook in 2009 interviews te laten plaatsvinden, hebben de volgende overwegingen een rol gespeeld. Ten eerste gold voor vier van de negen projecten dat de projectleider die bij de start van het project betrokken was geweest inmiddels was vervangen. Door het houden van een extra interviewronde kon worden nagegaan in hoeverre deze wijzigingen van projectleiders invloed had op de uitvoering van de projecten. Ook vormde de interviews met deze nieuwe projectleiders een manier om face-to-face kennis te maken met de projectleiders, waarmee de continuïteit in de uitvoering van het onderzoek gewaarborgd kon worden. Daarnaast gold dat zich ook bij de andere projecten diverse grote en kleine wijzigingen hadden voorgedaan, die de uitvoering van het project beïnvloedden. Om deze wijzigingen goed in kaart te brengen, is gekozen om ook in 2009 bij alle projecten een interview af te nemen bij de projectleiders en een aantal projectmedewerkers.

Theoretische onderbouwing

Begin 2009 is, in de aanloop naar het tweede voortgangsrapport, nagegaan in hoeverre de projecten gebruik maken van (wetenschappelijke) theorieën waarmee aannemelijk gemaakt kan worden dat de aanpak werkt. Daarmee wordt aangesloten bij het tweede niveau van het toetsingskader van het NJi (*veelbelovend of in theorie effectief*). De theoretische onderbouwing zou duidelijk moeten maken waarom is gekozen voor de aangeboden werkwijze en aanpak. Als daarbij gerefereerd kan worden aan algemeen aanvaardbare theorieën, komt de theorie sterker te staan (Van Yperen e.a. 2008).

In februari 2009 is de projectleiders per brief gevraagd de onderzoekers informatie te verstrekken over de theoretische onderbouwing van het project. Ook is tijdens de gespreksronde met de projectleiders in april 2009 aandacht besteed aan de theoretische onderbouwing. De projectleiders hebben voorafgaand aan deze gespreksronde bovendien een schriftelijk toelichting ontvangen op de effectladder van het NJi en de criteria voor het tweede niveau.

Vrijwel alle projecten hebben in de periode na deze gespreksronde informatie aangeleverd over de theoretische onderbouwing van hun aanpak. Op basis van deze informatie is per project een omschrijving gemaakt van het theoretisch kader van het project, waarbij zo min mogelijk is afgeweken van de oorspronkelijke formulering van de projecten. Wel is de oorspronkelijke tekst bij sommige projecten in meer of mindere mate ingekort. Vervolgens hebben de projecten een conceptversie van deze beschrijving ontvangen en hebben ze gelegenheid gekregen aanvullingen te maken en antwoord te geven op enkele specifieke vragen en onduidelijkheden. Dit heeft geresulteerd in een zo zuiver mogelijke beschrijving van de theoretische onderbouwing van de projecten, waarbij zo min mogelijk sprake is van kleuring door interpretatie van de onderzoekers. De beschrijvingen zijn opgenomen in de bijlagen van het tweede voortgangsrapport.

Interviews met betrokken partijen

In januari, februari en maart 2010 zijn, naast de gesprekken met projectleiders en projectmedewerkers, tevens interviews afgenomen bij vertegenwoordigers van instanties die als partner bij de projecten betrokken zijn. Het gaat daarbij om verwijzende instanties, instanties die onderdelen van het programma binnen het project verzorgen, partners die als externe deskundigen bij het project betrokken zijn en/of instanties die op beleidsniveau betrokken zijn bij de projecten (gemeenten en provincies). In de gesprekken is ingegaan op de volgende onderwerpen: de rol van de betreffende instanties bij het project; het verloop van de samenwerking met het project; de doelgroep die het project bereikt; de door het project gehanteerde methodiek; en de continuïteit in de hulpverlening aan de deelnemers. Op basis van de informatie uit deze interviews is voor elk project

afzonderlijk een verslag gemaakt, aan de hand van de bovengenoemde thema's. De verslagen zijn opgenomen als bijlage bij dit eindrapport. In april 2010 zijn de verslagen voorgelegd aan de projectleiders om na te gaan of de ervaringen van de betrokkenen corresponderen met de beleving van de projectleiders.

Keuze van de betrokken partijen

Voor het selecteren van de te interviewen betrokken partijen is ten eerste aan de projecten gevraagd om een overzicht te geven van de partijen waarmee zij (intensief) samenwerken. Uit deze overzichten blijkt dat de partijen die betrokken zijn bij de projecten ingedeeld kunnen worden in vier categorieën, namelijk hulpverleningsinstanties, onderwijsvoorzieningen, politie of justitie en overheidsinstanties. Gekozen is om per project vier tot vijf betrokken partijen te interviewen², waarbij voor ieder project in ieder geval twee van de vier categorieën (hulpverlening, onderwijs, politie/justitie en overheid) zijn vertegenwoordigd. In totaal hebben 33 interviews plaatsgevonden (11 meer dan aanvankelijk bedoeld). Tabel 2.2 toont een overzicht van het aantal afgenomen interviews per categorie.

Tabel 2.2 Overzicht betrokken partijen naar categorie

Categorie	N
Betrokkenen vanuit overheidsinstanties	12
Betrokkenen vanuit hulpverlenende instanties	5
Betrokkenen vanuit onderwijsinstanties	9
Betrokkenen vanuit politie en justitie	7
Totaal	33

2.3 Verloop effectevaluatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op het verloop van de effectevaluatie. Daarbij wordt achtereenvolgens aandacht besteed aan het onderzoeksdesign, de samenstelling van de experimentele groep, de samenstelling van de controlegroep, de registratiegegevens van de projecten en de registratiegegevens van andere instanties (politie, sociale dienst, scholen).

Onderzoeksdesign

Voor het meten van de effecten van de projecten is aanvankelijk gekozen voor een experimenteel design, waarbij een voormeting, een nameting en een vervolgmeting wordt uitgevoerd bij zowel een experimentele groep als een controlegroep, samengesteld door middel van randomisatie. Al in een vroeg stadium van het onderzoek bleek randomisatie niet haalbaar. Het random toewijzen van jongeren aan de experimentele groep en de controlegroep zou betekenen dat de helft van de jongeren die in aanmerking zouden komen voor

² Een aantal geïnterviewden is betrokken bij meerdere projecten.

het project niet zou instromen, maar als controlegroep zou worden aangemerkt. Aangezien de instroomaantallen bij de projecten zeker in de beginfase van de projecten aanzienlijk lager waren dan beoogd, was deze aselechte toewijzing van deelnemers aan de experimentele groep en de controlegroep niet mogelijk. Bovendien waren er ook ethische bezwaren om jongeren door loting in het kader van onderzoek deelname aan pilotprojecten te onthouden.

Matching

Omdat een experimenteel design niet haalbaar bleek is, in samenspraak met de begeleidingscommissie van het onderzoek, gekozen om de controlegroep samen te stellen uit jongeren die wat betreft relevante variabelen zo veel mogelijk lijken op de jongeren uit de experimentele groep, waarbij zo mogelijk op individueel niveau gematched zou worden. Per project is een afweging gemaakt van de beste manier om vergelijkbare jongeren te vinden voor een gemachte controlegroep. Daarbij zijn ten eerste bij de jongeren die zijn ingestroomd in het project de verwijzers achterhaald. Bij deze verwijzers is nagegaan of ze, naast de jongere(n) die ze hebben doorverwezen, vergelijkbare jongeren in beeld hadden die matchten met deelnemers en die niet waren doorverwezen naar één van de pilots. Deze jongeren zouden in aanmerking kunnen komen voor de controlegroep. Daarnaast is contact gezocht met andere instanties en projecten die jongeren bereiken die vergelijkbaar zijn met de jongeren uit de pilotprojecten. Ook bij deze projecten en instanties is nagegaan of zij jongeren in beeld hadden die één op één matchten met de deelnemers van de pilots en die bereid waren om aan ons onderzoek mee te doen. Voor de jongeren die op deze manier zijn geworven voor de controlegroep, geldt overigens niet per definitie dat zij geen enkel traject volgen. Voor het onderzoek vormt dit geen bezwaar: het doel van het onderzoek is na gaan wat de pilotprojecten bieden boven het bestaande aanbod voor niet-participerende jongeren.

Knelpunten

Het werven van jongeren op de hierboven beschreven wijze was een tijdsintensief proces en leverde bovendien onvoldoende matches op voor het onderzoek. Een aantal factoren speelde hierbij een rol. Ten eerste bleken een aantal benaderde instanties niet bereid mee te werken aan het onderzoek, bijvoorbeeld omdat zij al betrokken waren bij een ander onderzoek of omdat zij gezien de werkdruk geen tijd hadden om mee te werken aan ons onderzoek. Daarnaast bleek het samenstellen van een controlegroep via de benaderde instanties in sommige gevallen feitelijk niet haalbaar, bijvoorbeeld doordat alle jongeren die bij de betreffende verwijzende instantie in beeld waren en voldeden aan het criterium van het pilotproject ook al daadwerkelijk deelnamen aan dit project. Bij deze instanties waren daardoor geen jongeren in beeld die als controlegroep konden worden gebruikt. Ook wanneer een instantie wel bereid was om mee te werken en de goede

doelgroep in beeld had, was het lastig om jongeren één op één te matchen met de deelnemers van de pilotprojecten. Hierdoor bleven er vaak maar weinig jongeren over die echt geschikt waren.

Over het algemeen genomen gold dat het werven van respondenten voor de controlegroep geen prioriteit kreeg bij de betrokken instanties. Ook organisaties die in eerste instantie hun medewerking toezegden, bleken in de praktijk slechts in beperkte mate daadwerkelijk actie te ondernemen. In veel gevallen was de betreffende instantie wel bereid tot het eenmalig zoeken van één of enkele potentiële respondenten, maar was het maken van concrete en structurele afspraken over het werven van deelnemers voor de controlegroep niet mogelijk. Ook hierbij leek de (hoge) werkdruk van de betrokken medewerkers een rol te spelen.

Gezien deze knelpunten is opnieuw overlegt met de begeleidingscommissie over alternatieve mogelijkheden voor het samenstellen van de controlegroep. Naar aanleiding van dit overleg is de methode voor het werven van deelnemers voor de controlegroep opnieuw bijgesteld, waarbij het matchen op groepsniveau en het 'achteraf matchen' de belangrijkste aanpassingen vormden.

Matchen op groepsniveau

Ten eerste is besloten om bij het matchen van deelnemers de strikte één-op-één-matching los te laten en te kiezen voor matchen op groepsniveau. Daarbij wordt per pilotproject een controlegroep gezocht waarbij de verdeling van relevante kenmerken vergelijkbaar is met de verdeling van deze kenmerken bij de deelnemers van de betreffende pilot. Deze werkwijze geeft meer speelruimte bij het werven van deelnemers van de controlegroep dan de één-op-één matching.

Achteraf matchen

Daarnaast is gekozen om een breder arsenaal aan instanties te benaderen waar veel probleemjongeren bij elkaar komen, zoals Jongerenloketten en (Jeugd) Reclassering. In overleg met deze instanties is eerst globaal onderzocht of zij jongeren in beeld hadden die vergelijkbaar waren met de jongeren uit de experimentele groep. Vervolgens zijn deze potentiële kandidaten benaderd voor het afnemen van een vragenlijst. Na afname van de vragenlijst is nagegaan voor welk project deze kandidaat een goede controlegroep zou kunnen vormen. In een aantal geval bleek na afname van de eerste vragenlijst dat een kandidaat geen goede match opleverde met de experimentele groep. In dat geval is de deelnemer alsnog verwijderd uit de controlegroep en niet meer benaderd voor een tweede en derde meting.

Door middel van het matchen op groepsniveau en het 'achteraf matchen' is het uiteindelijk gelukt om een controlegroep van redelijke omvang samen te

stellen. Wel bleef ook hier de geringe bereidheid van instanties om mee te werken aan het werven van deelnemers voor de controlegroep een knelpunt vormen. Later in deze paragraaf wordt ingegaan op de omvang van de controlegroep. In paragraaf 2.5 wordt uiteengezet in hoeverre de deelnemers uit de controlegroep op relevante variabelen overeenkomen met de deelnemers uit de experimentele groep.

Prestatie-indicatoren

Gezien bovenstaande knelpunten is de omvang en de kwaliteit van de controlegroep lager dan aanvankelijk was beoogd. Er is daarom in samenspraak met de begeleidingscommissie gezocht naar een andere, aanvullende mogelijkheid om een referentiekader te creëren waarmee de gemeten effecten van de projecten vergeleken zouden kunnen worden. Er is gekozen om daarvoor gebruik te maken van prestatie-indicatoren. Op basis van de gemeenschappelijke doelstellingen van de projecten is door de onderzoekers een schema met prestatie-indicatoren opgesteld. In dit schema is per indicator een criterium geformuleerd. Het criterium geeft aan wanneer een deelnemer goed of slecht scoort op een indicator. Begin mei 2009 hebben de projecten het schema met de indicatoren en criteria ontvangen met de vraag om voor hun eigen project per indicator de norm in te vullen. Deze norm geeft aan hoeveel procent van de deelnemers van het project het beschreven criterium dient te behalen om te kunnen spreken van een goed resultaat voor de groep als geheel (Van Dam en Kroes 2008). Na retourzending van de ingevulde schema's hebben de onderzoekers met alle afzonderlijke projecten contact gehad om eventuele onduidelijkheden in de ingevulde schema's op te helderen.

De ingevulde schema's zijn als bijlage opgenomen in het tweede voortgangsrapport. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen prestatie-indicatoren op het moment van het afronden van het project (schema 1) en prestatie-indicatoren een half jaar na afronding van het project (schema 2). Enkele projecten hebben, naast de gemeenschappelijke indicatoren, ook enkele projectspecifieke indicatoren geformuleerd. Ook deze zijn in de bijlage van het tweede voortgangsrapport opgenomen. Eén project heeft geen gegevens aangeleverd over de prestatie-indicatoren en is daarom niet opgenomen in de schema's.

Experimentele groep

Voor het vaststellen van de effecten van de projecten is, zoals gezegd, bij de deelnemers van de pilotprojecten op drie momenten een identieke, grotendeels gestructureerde vragenlijst afgenomen. Aanvankelijk zouden daarbij alleen die deelnemers worden meegenomen die waren ingestroomd in de periode van november 2007 tot en met april 2008. Gezien de lage instroomaantallen in deze onderzoeksperiode is echter bij bijna alle projecten besloten om deze periode te verlengen naar juli 2008. In de zomer van 2008

is vervolgens op verzoek van het ministerie van Jeugd en Gezin besloten de onderzoeksgroep uit te breiden met deelnemers die in de periode augustus 2008 tot en met december 2008 zijn ingestroomd. De reden voor deze uitbreiding was tweeledig. Ten eerste was de instroom in de periode november 2007 tot en met april 2008 lager dan door de projecten was voorspeld, waardoor het aantal deelnemers in de onderzoeksgroep, zelfs na verlenging tot juli 2008, lager was dan beoogd. Door de onderzoeksperiode te verlengen tot eind december is de onderzoeksgroep aanzienlijk vergroot. Daarnaast heeft het ministerie van Jeugd en Gezin in de zomer van 2008 naar aanleiding van het eerste voortgangsrapport de projecten gevraagd de selectiecriteria op een aantal punten aan te passen. Motivatie mocht geen rol meer spelen bij de selectie van deelnemers en ook milde psychiatrische en psychische problematiek zou geen reden mogen zijn voor uitsluiting. De deelnemers die na de zomer van 2008 zijn ingestroomd zouden daarom door de aangepaste criteria mogelijk andere kenmerken vertonen dan de deelnemers uit de oorspronkelijke onderzoeksperiode. In het tweede voortgangsrapport is een vergelijking gemaakt tussen de kenmerken van de deelnemers die in de eerste onderzoeksperiode zijn ingestroomd en de kenmerken van de deelnemers die in de verlengde onderzoeksperiode zijn ingestroomd. Hiermee kon worden vastgesteld dat deze beide groepen niet of nauwelijks van elkaar verschilden.

Instroommelingen

In de periode van november 2007 tot en met december 2008 zijn in totaal 348 jongeren ingestroomd in de projecten (tabel 2.3). Bij deze jongeren is geprobeerd zo spoedig mogelijk na het moment van instroom een instrooiming af te nemen. De onderzoekers hebben hiervoor intensief contact onderhouden met de medewerkers van het project. Telkens wanneer nieuwe deelnemers waren gestart bij het project, zijn één of meerdere onderzoekers naar de projectlocatie gekomen om de instrooiming af te nemen bij deze nieuwe deelnemers. Op die manier is bij 277 van de 348 jongeren een instrooiming afgenomen. Voor de overige 71 jongeren geldt dat het afnemen van de instrooiming niet is gelukt. Een deel van deze jongeren weigerde deelname aan de vragenlijst. Daarnaast geldt voor een deel van deze deelnemers dat zij bij de projecten zijn uitgestroomd of uitgevallen, nog voordat de instrooiming bij deze deelnemer kon worden afgenomen. Hoewel ook dan is geprobeerd om deze jongeren alsnog te achterhalen voor het afnemen van een instrooiming, is dit niet bij alle jongeren gelukt.

Tabel 2.3 Instroom en aantal afgenomen vragenlijsten per project

	Ingestroomde deelnemers nov. 2007 - dec. 2008	Instroommetingen	Uitstroommetingen of eindmetingen	Vervolgmetingen
Schoolfort ¹	72	62	32	22
WerkHotel	32	24	15	1
De Nieuwe Kans	28	19	8	10
Educatief Centrum	55	36	7	12
Crossroads 1	19	14	2	5
Crossroads 2	16	8	6	-
BOP-Academie	34	32	23	18
Wyldemerk	25	24	13	8
De Uitdaging	67 ²	58	31	22
Totaal	348	277	137	98

¹ Bij Schoolfort is de instroom tussen april en augustus 2008 niet meegenomen.

² In opdracht van het ministerie is besloten om bij 19 van de 67 jongeren die zijn ingestroomd bij De Uitdaging geen uitstroom- en vervolgmeting af te nemen. Zij worden niet meegenomen in de effectevaluatie.

Uitstroommetingen

Zoals aangegeven is bij 277 jongeren een instroommeting afgenomen. Bij 19 van hen is gekozen om geen uitstroommeting af te nemen. Het gaat daarbij om 19 jongeren die in september 2008 bij De Uitdaging zijn ingestroomd. Het ministerie heeft INTRAVAL gevraagd om bij deze jongeren wel een instroommeting af te nemen, om zo een beeld te krijgen van de deelnemers uit deze lichte, maar deze jongeren niet te volgen met een uitstroom- en vervolgmeting, aangezien het aantal jongeren in de onderzoeksgroep bij De Uitdaging op dat moment al voldoende hoog was.

Bij de overige 258 jongeren bij wie een instroommeting is afgenomen, is wel geprobeerd een uitstroommeting af te nemen vlak voordat een deelnemer zou uitstromen. In de praktijk leverde dit echter knelpunten op. Voor een aantal projecten geldt dat de onderzoekers, ondanks intensief contact door de onderzoekers met de medewerkers van de projecten, vaak niet tijdig op de hoogte werden gesteld van de op handen zijnde uitstroom van een deelnemer. In een deel van de gevallen werden de onderzoekers pas geïnformeerd nadat een deelnemer al was uitgestroomd of uitgevallen, waardoor het niet meer mogelijk was om de uitstroommeting af te nemen binnen de setting van het project.

In deze gevallen is desalniettemin geprobeerd om de deelnemers alsnog te benaderen voor het afnemen van de uitstroommeting. Daarbij is ten eerste geprobeerd de deelnemers telefonisch te benaderen voor het maken van een afspraak, waarbij zowel gebruik is gemaakt van de telefoonnummers van de jongeren als de nummers van ouders. Indien een jongere telefonisch bereikt kon worden en bereid was deel te nemen aan het onderzoek, is een afspraak gemaakt met deze deelnemer - bij de jongeren thuis of op een openbare plaats

(café of restaurant) - om de vragenlijst met deze jongere in te vullen. De jongere werd daarbij als dank een kadobon van €12,50 gegeven. Om te voorkomen dat een jongere de afspraak zou vergeten, werd een deelnemer met wie een afspraak was gemaakt altijd op de dag voor de afspraak gebeld om hem/haar hieraan te herinneren.

Wanneer het niet lukte om een jongere telefonisch te bereiken, is geprobeerd om via de medewerkers van het project te achterhalen naar welke school of welk traject de jongeren was uitgestroomd, waarna via deze vervolgttrajecten is geprobeerd om de jongere te achterhalen. Wanneer ook dit geen resultaat opleverde, is een brief gestuurd naar het huisadres van de deelnemer om te vragen of hij/zij bereid was deel te nemen aan de uitstroomvragenlijst en in dat geval contact met INTRAVAL op te nemen.

Uiteindelijk is het gelukt om bij 137 van de 258 deelnemers waarbij een instroommeting was afgenomen eveneens een uitstroommeting af te nemen. Voor de overige deelnemers geldt dat ze, ondanks de hierboven beschreven intensieve werkwijze, niet achterhaald konden worden voor een uitstroommeting of niet bereid waren hieraan deel te nemen. Voor een aantal jongeren geldt dat zij pas na ruim vier maanden na uitstroom bereikt zijn voor het afnemen van een uitstroommeting. In die gevallen is gekozen om de uitstroommeting te laten vervallen en een vervolgmeting af te nemen.

Wanneer een jongere uit de experimentele groep bij het afronden van de dataverzameling (januari/februari 2010) het project nog niet had afgerond, is bij deze jongeren toch een tweede meting afgenomen. In dat geval wordt gesproken over eindmeting in plaats van uitstroommeting. Dit is bij 29 van de 137 jongeren het geval (21%). In tabel 2.3 zijn deze jongeren meegeteld in de kolom met uitstroommetingen.

Vervolgmetingen

Tot slot geldt voor 98 jongeren dat, naast de instroommeting en de eventuele uitstroommeting, tevens een vervolgmeting is afgenomen. Deze vragenlijst is afgenomen een half jaar nadat de deelnemer was uitgestroomd uit het project. Daarbij is dezelfde methode gehanteerd zoals hierboven is beschreven: eerst is geprobeerd de deelnemer telefonisch te bereiken (op zijn/haar eigen telefoonnummer en het nummer van zijn/haar ouders) voor het maken van een afspraak. Indien dit geen resultaat opleverde, is geprobeerd de deelnemer te achterhalen via het vervolgttraject of de school waar de deelnemer na afloop van het project naar toe is gegaan. Tot slot is geprobeerd de deelnemers per brief te benaderen voor deelname. Ook deelnemers waarbij geen uitstroommeting is gerealiseerd, zijn wel benaderd voor afname van een vervolgmeting.

Bij een deel van de deelnemers kon gezien de tijdsspanne van het onderzoek geen vervolgmeting worden afgenomen. Het gaat daarbij om de jongeren die kort voor afronding van de dataverzameling (januari/februari 2010) zijn uitgestroomd en om de jongeren die op het moment van de afronding van de dataverzameling nog niet waren uitgestroomd.

Uitval

Ook de jongeren die zijn uitgevallen uit de projecten en het project niet hebben afgerond, zijn door INTRAVAL benaderd voor een uitstroombetaling en/of vervolgmeting. Dit geldt voor 53 van de 277 deelnemers (19%).

Controlegroep

Naast de drie metingen bij de jongeren uit de experimentele groep, is eveneens geprobeerd drie metingen af te nemen bij de jongeren uit de controlegroep. Zoals eerder in deze paragraaf is aangegeven, zijn de onderzoekers bij het samenstellen van de controlegroep op verschillende problemen gestuit. Desondanks is het gelukt om bij 108 jongeren een instroombetaling af te nemen. Bij 51 van hen is tevens een tweede meting afgenomen, waarvan 24 jongeren bovendien bereikt zijn voor een derde meting.

In sommige gevallen was het mogelijk om de deelnemers uit de controlegroep voor de tweede of derde meting te benaderen via de instanties van waaruit de jongeren ook voor de eerste meting zijn benaderd. In een aantal gevallen waren deze deelnemers echter niet meer in beeld bij deze instantie. Daarnaast bleek in een enkel geval dat de betreffende instantie niet meer bereid bleek opnieuw een rol te spelen in het faciliteren van de afname van een tweede of derde meting bij de jongeren. In deze gevallen zijn de jongeren individueel benaderd door de onderzoeker voor afname van de vragenlijst.

Registratiegegevens van de projecten

Van alle jongeren die bij de projecten zijn ingestroomd in de periode november 2007 tot en met december 2008 is de projecten gevraagd en hebben zij toegezegd verschillende registratiegegevens bij te houden ten behoeve van de effectevaluatie. Het gaat daarbij onder meer om school/werksituatie, thuissituatie en contacten met hulpverlenende instanties. Ook hierbij is onderscheid gemaakt tussen de situatie bij instroom, de situatie bij uitstroom en de situatie in de periode na het project. Tijdens de analyses voor het eerste voortgangsrapport bleek echter dat de projecten deze gegevens niet voldoende konden aanleveren. Er is vanaf dat moment gekozen om de registratievragen als extra vragen op te nemen bij de vragenlijst, zodat de vragen door de onderzoekers zelf aan de jongeren gesteld konden worden. Wel is ondertussen doorgegaan met het opvragen van deze gegevens bij de

projecten, zodat de (beperkte) informatie van de projecten en de informatie van de jongere naast elkaar kunnen worden gelegd.

Bij het analyseren van de registratiegegevens is gebleken dat de meeste projecten weliswaar (veel) informatie hebben aangeleverd, maar dat de kwaliteit en het format van de informatie vaak zo divers is, dat het niet goed mogelijk is om hieruit uniforme gegevens te halen. De informatie is daardoor niet toereikend om onderlinge vergelijkingen te kunnen maken. Daarnaast geldt dat er in sommige gevallen sprake is van discrepantie tussen de gegevens die de onderzoekers van de jongeren hebben verkregen en de gegevens die de projecten hebben verstrekt. Gezien deze problemen is gekozen om in de analyses in dit eindrapport zo veel mogelijk gebruik te maken van de gegevens uit de door ons afgenomen vragenlijsten. De registratiegegevens zijn alleen gebruikt om de gegevens uit de vragenlijst indien nodig en mogelijk te complementeren.

School- en/of werksituatie voorafgaande aan deelname

Mede door de beperkingen in de registratiegegevens, zijn geen accurate gegevens beschikbaar over de school- of werksituatie van de deelnemers op het moment dat zij instroomden in het project. De wijze waarop de informatie over school of werk op het moment van instroom door de projecten is vastgelegd is niet consistent. Zo is in sommige gevallen door de projecten de school- en/of werksituatie geregistreerd van de deelnemers op het moment dat zij met het project gestart waren, waarbij deelname aan het project als scholing is gerekend. Ook geldt in sommige gevallen dat een deelnemer voorafgaande aan deelname aan het project weliswaar op school zat, maar hier verwijderd dreigde te worden en om die reden is ingestroomd in het project. In deze en vergelijkbare gevallen is de schoolsituatie op het moment van instroom in het project lastig te definiëren. Een beter, accurater beeld over de school- en/of werksituatie van de deelnemers in de periode voorafgaande aan het project is verkregen door in de instroomvragenlijst te vragen naar de school- en/of werksituatie van de deelnemer in de periode van zes maanden voordat zij instroomden in het project. Het antwoord op deze vraag is in dit onderzoek dan ook gebruikt als uitgangspunt bij het bepalen van de school- en/of werksituatie van de deelnemers voorafgaande aan de deelname aan het project.

Politiregistraties

Zowel van de jongeren in de experimentele groep als van de jongeren uit de controlegroep zijn politiregistraties opgevraagd. Aanvankelijk was beoogd daarbij gebruik te maken van de gegevens uit het bedrijfsprocessensysteem van de politie. In het bedrijfsprocessensysteem worden mutaties van alle soorten delicten geplaatst en bijgehouden, ook als het gaat om bijvoorbeeld een aangifte of een melding. Gedurende de looptijd van het onderzoek heeft echter een verandering plaatsgevonden van registratiesysteem - alle korpsen

zijn overgestapt naar Basis Voorziening Handhaving (BVH) – hetgeen binnen de korpsen geleid heeft tot een overgangssituatie met alle problemen van dien.

Gezien deze ontwikkeling is gekozen om in plaats van de gegevens uit het bedrijfsprocessensysteem gebruik te maken van de registraties uit het Herkenningssysteem van de politie (HKS). Het Herkenningssysteem (HKS) is een landelijk registratiesysteem waarin de antecedenten zijn vastgelegd van personen ouder dan twaalf jaar. De HKS-registraties hebben betrekking op verdenkingen van delicten, de gerechtelijke afdoening van de delicten is niet opgenomen in het HKS. Elk politiekorps is in staat het systeem landelijk te bevragen, waarbij wel geldt dat het korps wat het delict heeft geregistreerd eigenaar is van deze informatie en als enige kan inzien om welk delict het gaat. Om informatie te krijgen over de jongeren uit de experimentele groep en de controlegroep zijn daarom alle korpsen benaderd in de politieregio's waar deze jongeren woonachtig zijn. Deze korpsen is gevraagd om het HKS landelijk te bevragen en gegevens te leveren van de betreffende jongeren. In totaal gaat het daarbij om 15 van de 25 korpsen. Alle benaderde korpsen hebben de gevraagde informatie aangeleverd.

Van een aantal jongeren uit de onderzoeksgroep is de woonplaats onbekend. De lijst met deze jongeren is naar één korps verstuurd met het verzoek na te gaan of en in welke regio deze personen voorkomen in het HKS. De jongeren die antecedenten bleken te hebben in het HKS, zijn vervolgens alsnog ingedeeld bij het betreffende korps zodat ook deze gegevens opgevraagd konden worden.

Om antecedenten van personen op te vragen, moeten de gegevens per persoon ingevoerd worden. De resultaten moeten vervolgens van verschillende schermen gecombineerd worden tot één bestand. Dit is zeer arbeidsintensief. Voor de meeste korpsen leverde dit geen problemen op, omdat het aantal te bevragen personen laag was. De twee politieregio's waarin de meeste personen voorkwamen, Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond, konden echter niet aan onze vraag voldoen. Deze korpsen hebben daarom gebruik gemaakt van de Basisvoorziening Handhaving. In dit systeem is het namelijk mogelijk automatische zoekopdrachten uit te voeren. Om de resultaten van de zoekopdracht uit BHV vergelijkbaar te maken met de resultaten uit het HKS, zijn alleen die feiten gebruikt waarvoor een proces verbaal is opgemaakt. In het HKS zijn sommige feiten echter samengevoegd tot één antecedent. Het is in BVH niet na te gaan om welke feiten dit gaat. Hierdoor is het mogelijk dat het aantal delicten hoger uitvalt voor de jongeren uit de regio's Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond.

Voor het opvragen van politieregistraties dient de naam en geboortedatum aan de politie te worden doorgegeven. Van vrijwel alle jongeren die in de onderzoeksperiode (november 2007 tot en met december 2008) zijn ingestroomd zijn deze gegevens bekend. Dit maakt het mogelijk om vrijwel alle jongeren uit de onderzoeksgroep mee te nemen in de analyses van de politieregistraties, ook wanneer bij hen geen vragenlijsten zijn afgenomen. Het aantal jongeren in de experimentele groep komt daarmee uit op 345 jongeren, de controlegroep op 108 jongeren.

Op basis van de politieregistraties is in dit eindrapport om te beginnen nagegaan hoeveel jongeren uit de experimentele groep en de controlegroep in het HKS staan geregistreerd voor het plegen van een delict. Daarbij is ook ingegaan op het aantal delicten en het type delicten dat deze jongeren hebben gepleegd. Vervolgens is een vergelijking gemaakt tussen het aantal delicten voorafgaande aan deelname aan het project, het aantal delicten gedurende deelname aan het project en het aantal delicten na afloop van het project.

Registratiegegevens Sociale Diensten

Naast registraties van de politie zijn ook registraties opgevraagd bij Sociale Diensten van de gemeenten Deventer, Rotterdam, Amsterdam en Den Haag. Aan de hand van deze informatie zou in kaart kunnen worden gebracht of de jongeren in de periode voor, tijdens en na deelname aan het project een uitkering hebben ontvangen van de Sociale Dienst of een reïntegratietraject bij de Sociale Dienst volgen. Van de benaderde gemeenten is het echter alleen Den Haag gelukt om binnen de tijdsplanning van het onderzoek de benodigde gegevens aan te leveren. De andere drie gemeenten hebben, mede door langdurige ambtelijke procedures, niet binnen de gestelde termijn aan ons verzoek kunnen voldoen. Gezien deze geringe opbrengsten is gekozen om de gegevens van Sociale Diensten niet in het onderzoek mee te nemen.

Registratiegegevens scholen

Tot slot zouden ook bij een aantal scholen registratiegegevens worden opgevraagd over de schoolsituatie van de (oud)deelnemers van de projecten. Voor de meeste projecten geldt echter dat de schoolsituatie van de verschillende deelnemers van het project dusdanig uiteenloopt dat geen algemene vergelijkbare gegevens konden worden verzameld bij de scholen van deze deelnemers. Uitzondering hierop wordt gevormd door het project Schoolfort. Dit project biedt een stageplaats aan de leerlingen van verschillende VMBO of MBO-1 scholen uit Amsterdam, die dreigen uit te vallen uit het onderwijs. Bij een aantal van deze scholen zijn bovendien jongeren geworven voor deelname aan de controlegroep. Dit biedt de mogelijkheid om het schoolverloop van de leerlingen van deze scholen die hebben deelgenomen aan het Schoolfort te vergelijken met vergelijkbare jongeren van deze scholen die niet hebben deelgenomen aan dit project. Hiervoor zijn in februari en maart 2010 bij vijf scholen in Amsterdam

gegevens opgevraagd en ontvangen over de schoolsituatie van de (oud)deelnemers van Schoolfort en de jongeren uit de controlegroep.

Kosten-baten analyse

Zoals aangegeven in paragraaf 2.1 omvat het onderzoek tevens een kosten-baten analyse. Voor een gedegen kosten-baten analyse dient ten eerste gedetailleerde informatie beschikbaar te zijn over de kosten van de pilotprojecten. Daarnaast dient goed in kaart te worden gebracht welke baten de projecten hebben opgeleverd. Het kwantificeren van de baten van de projecten is echter bijzonder lastig, zeker als de mogelijke maatschappelijke kosten zich over een breed terrein uitstrekken, zoals bij de pilotprojecten het geval is. In overleg met de begeleidingscommissie is daarom gekozen voor het berekenen van de kosteneffectiviteit in plaats van het uitvoeren van een kosten-batenanalyse. Het verschil met een kosten-batenanalyse is dat de baten minder uitvoerig worden vastgesteld. Wel is goed inzicht nodig in de totale kosten van de pilotprojecten en de effectiviteit van de verschillende interventies.

Voor het berekenen van de kosteneffectiviteit worden doorgaans de kosten en opbrengsten van een interventie vergeleken met een basisscenario. In het onderzoek is getracht hiervoor gebruik te maken van de controlegroep. Een groot deel van de jongeren uit de controlegroep is afkomstig uit reguliere trajecten van gemeenten en instellingen. De kosten en opbrengsten van de controlegroep dienen op vergelijkbare wijze als bij de experimentele groep te worden gemeten. De uitkomst is een zogenoemde kosteneffectiviteitsratio met in de teller het verschil in opbrengsten en in de noemer het verschil in kosten tussen de experimentele groep en de controlegroep.

Om deze berekening te kunnen uitvoeren is ten eerste bij het ministerie opgevraagd hoeveel geld in totaal door de betrokken ministeries aan de projecten is verstrekt. Omdat verschillende projecten naast financiering vanuit de ministeries ook andere financieringsbronnen hebben, zijn ter aanvulling tevens financieringsgegevens bij de projecten opgevraagd. Deze gegevens bleken in veel gevallen onvolledig, onduidelijk en/of niet onderling vergelijkbaar. Gekozen is daarom om de investeringen vanuit de betrokken ministeries als uitgangspunt te gebruiken voor het berekenen van de kosten van de projecten.

Vervolgens is getracht inzicht te krijgen in de kosten van de reguliere trajecten, die in de berekening als controlegroep zouden moeten dienen. Ook dit is in de praktijk bijzonder lastig gebleken. Om verschillende redenen zijn gemeenten en projecten vrijwel zonder uitzondering niet in staat een overzicht te geven van de kosten. Zo geldt voor een deel van deze projecten dat zij een programma bieden dat door een samenwerkingsverband met meerdere partijen wordt uitgevoerd. Daarnaast worden administratieve en

algemene taken vaak uitgevoerd door ondersteunende afdelingen en diensten. Deze overheadkosten zijn vaak niet in de totale kosten verdisconteerd. Een vergelijking tussen de kosten van de experimentele groep en de controlegroep in de berekening van de kosteneffectiviteit is om deze redenen niet mogelijk gebleken.

Gezien deze beperkingen is uiteindelijk gekozen om een berekening te maken van de kosten per deelnemer van de pilotprojecten, zonder daarbij een vergelijking te maken met de controlegroep. Uitgaande van de investering die door de betrokken ministeries is gedaan voor het bekostigen van de pilotprojecten en het percentage deelnemers dat een positief resultaat heeft behaald (verbetering op het hoofddoel) is vastgesteld wat het succesvol afronden van een project per deelnemer heeft gekost.

2.4 Vragenlijst en analysemethoden

Zoals aangegeven is zowel bij de jongeren uit de experimentele groep als bij de jongeren uit de controlegroep op drie momenten een identieke, grotendeels gestructureerde vragenlijst afgenomen (zie bijlage 3). Het doel van het afnemen van deze vragenlijst op verschillende momenten is nagaan in hoeverre de door de projecten beoogde doelen en subdoelen daadwerkelijk zijn behaald. Het hoofddoel van de projecten is het toeleiden van de deelnemers naar werk of scholing. De projecten onderscheiden daarbij verschillende subdoelen (mediatoren) die ertoe moeten bijdragen dat deze hoofddoelstelling wordt behaald. Hoewel deze subdoelen per project verschillen worden vijf subdoelen door de meeste projecten genoemd, namelijk het verhogen van de motivatie, het versterken van het gevoel van eigenwaarde, het verhogen van de sociale vaardigheden en het verminderen van crimineel gedrag en probleemgedrag.

In deze paragraaf wordt om te beginnen ingegaan op de opbouw van de vragenlijst. Vervolgens wordt uiteengezet welke analyses zijn gebruikt bij het analyseren van de informatie uit de vragenlijst.

Opbouw vragenlijst

De door INTRAVAL ontwikkelde vragenlijst bestaat uit twee onderdelen. Het afnemen van de vragenlijst nam per deelnemer circa 30 minuten in beslag. De vragen uit deel 1 van de vragenlijst werden door de onderzoeker voorgelezen aan de deelnemers en door de onderzoeker ingevuld, terwijl de vragen uit deel 2 door de deelnemers zelf zijn ingevuld. Daarbij bleef de onderzoeker wel aanwezig om uitleg te geven over de vragen.

Om de samengestelde vragenlijst voor de pilotprojecten uit te proberen zijn bij de start van het onderzoek enkele proefvragenlijsten afgenomen. Daarnaast is specifiek voor de delinquentievragen een onderzoeker van het

WODC, die zich bezighoudt met (meting van) jeugdcriminaliteit, om advies gevraagd. In verband met de lengte van de vragenlijst is een meer beknopte indeling gemaakt van type delicten. De vragenlijst is uiteindelijk na overleg met de leden van de begeleidingscommissie definitief gemaakt.

Deel 1 van de vragenlijst is samengesteld uit gestructureerde vragen over vrijetijdsbesteding, sociale contacten en omgang met familie. Deze vragen zijn, zo nodig aangepast aan de doelgroep van dit onderzoek, overgenomen uit de vragenlijst die gebruikt wordt in een internationaal vergelijkend 'Self-reported delinquency' onderzoek bij jongeren (ISRD-2) (ISRD Working Group 2005).

Het tweede deel van de vragenlijst bestaat uit onderdelen van bestaande psychodiagnostische vragenlijsten, die op betrouwbaarheid en andere waarderingspunten voldoende scores volgens de COTAN³ (2004). Door de COTAN worden psychodiagnostische instrumenten beoordeeld aan de hand van criteria als testconstructie, uitvoering van de handleiding en testmateriaal, betrouwbaarheid en validiteit. Daarnaast zijn in eerder onderzoek gebruikte schalen toegevoegd, aangedragen door de leden van de begeleidingscommissie. Dat alleen onderdelen uit bestaande vragenlijsten gebruikt worden is omdat het afnemen van de samengestelde vragenlijst niet langer dan gemiddeld een half uur in beslag mag nemen, gezien de (beperkte) aandachtspanne van de jongeren. Het afnemen van onderdelen van bestaande vragenlijsten kan echter consequenties hebben voor de betrouwbaarheid. De keuze was hierdoor beperkt. Uiteindelijk is deel II samengesteld uit de volgende onderdelen.

Schaal voor motivatie

Motivatie is gemeten door middel van 18 items, die onderdeel zijn van de Vragenlijst voor Behandelmotivatie. De lijst bestaat uit 81 items, die gebaseerd zijn op de eerste drie stadia uit het model van Prochaska en DiClemente (Van Yperen et. al. 2003). Dit model beschrijft welke stadia worden doorlopen wanneer een persoon de bereidheid ontwikkelt om gedrag te veranderen. In het eerste stadium is de persoon vaak nog niet bewust dat er iets moet veranderen. In het tweede stadium is de persoon wel bewust dat hij een probleem heeft, maar wordt nog geen actie ondernomen om iets te veranderen. Vervolgens maakt de persoon in stadium drie daadwerkelijk plannen iets aan het gedrag te doen. Voor elk stadium zijn zes items geselecteerd.

Met een betrouwbaarheidsanalyse is de interne consistentie van de items in de motivatieschaal bepaald. De Cronbachs' alpha geeft aan in hoeverre de

---

³ Commissie Testaangelegenheden Nederland van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP).

items inderdaad hetzelfde concept meten, door te berekenen of de antwoorden van een grote groep respondenten op deze items consistent zijn. Uit de resultaten van de betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de Cronbach's alpha uitkomt op 0,719. Dit is voldoende om de schaal als betrouwbaar te beoordelen.

Voor deelnemers uit de controlegroep geldt dat een deel van deze stellingen uit deze schaal niet beantwoord konden worden, aangezien deze stellingen een behandelsituatie betreffen (bijvoorbeeld: Ik heb hier de ruimte en de kans gekregen om echt aan mijzelf en aan de toekomst te gaan werken). Omdat niet alle jongeren uit de controlegroep een traject volgden op moment van afname van de vragenlijst, waren deze vragen niet voor iedereen van toepassing. Een vergelijking met de controlegroep is bij deze schaal dan ook niet goed mogelijk.

(Zelf)discipline

Bij het samenstellen van de vragenlijst bleek geen geschikte schaal beschikbaar voor het meten van ontwikkelingen in de zelfdiscipline van de deelnemers. Als alternatief voor het meten van zelfdiscipline is daarom gebruikt gemaakt van een de zelfcontroleschaal van Grasmick en collega's, die is ontworpen om de theorie van Gottfredson en Hirschi te toetsen (Higgins 2007). Deze theorie gaat er van uit dat alle criminaliteit en aanverwant gedrag, zoals bijvoorbeeld veel drinken, druggebruik, gevaarlijk verkeersgedrag, veroorzaakt wordt door een gebrek aan zelfcontrole. Dit zou het gevolg zijn van een falende gezinsopvoeding in de vroege jeugd. De vertaalde schaal is aangepast aan de doelgroep van de pilotprojecten. Uit de resultaten van de betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de Cronbach's alpha bij deze schaal met 0,791 voldoende is.

Gevoel voor eigenwaarde

De subschaal gevoel voor eigenwaarde is afkomstig uit de Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten (CBSA). De CBSA geeft op een gestandaardiseerde wijze een indruk van de wijze waarop een jongere zichzelf ervaart en hoe hij zijn eigen vaardigheden en adequaatheid op een aantal relevante levensgebieden inschat. De subschaal gevoel voor eigenwaarde, bestaande uit vijf items, geeft antwoord op de vraag: hoe beoordeelt de jongere zichzelf in het algemeen, als persoon? Uit de resultaten van de betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de Cronbach's alpha voldoende is (0,713).

Sociale vaardigheden

Voor het meten van sociale vaardigheden is gebruik gemaakt van items uit verschillende schalen, waaronder de Utrechtse Coping Lijst (UCL), die meet hoe wordt omgegaan met problemen en gebeurtenissen, en de schaal voor sociale acceptatie uit de CBSA. Uit de resultaten van de betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat deze samengestelde vragen voor het meten van sociale vaardig-

heden een Cronbach's alpha van 0,562. Door weglating van één item uit de Utrechtse Coping Lijst wordt de alpha 0,577. Gekozen is om dit item dan ook niet te gebruiken in de schaal.

Probleemgedrag/ criminaliteit

Naast schalen zijn gestructureerde vragen toegevoegd over drank- en drugsgebruik en over strafbare feiten. De vragen, hier en daar aangepast, zijn afkomstig uit de vragenlijst gebruikt in de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (Higgins 2007). In de analyse van de vragenlijsten is de informatie uit deze vragen samengevoegd tot een score voor middelengebruik en een score voor criminaliteit, beide met een score variërend van nul tot tien. Van belang is op te merken dat het bij deze schalen gaat om zelfrapportage. De gegevens over strafbare gedragingen zijn, zoals eerder is aangegeven, aangevuld met politieregistraties.

Scores

Vooral alle schalen uit de vragenlijst geldt dat de scores op deze schalen in de analyses zijn gehercodeerd tot scores van 0 tot 10.

Analysemethoden

De gegevens uit de vragenlijst leveren op verschillende manieren een bijdrage aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Ten eerste is aan de hand van de informatie uit de vragenlijst nagegaan of de projecten de beoogde doelgroep hebben bereikt. In hoeverre voldoen de deelnemers aan de criteria die het ministerie aan de doelgroep heeft gesteld? Daarnaast is aan de hand van de vragenlijst nagegaan in hoeverre de jongeren die zijn uitgevallen uit de projecten op relevante kenmerken afwijken van de jongeren die de projecten wel hebben afgerond. Tot slot zijn de gegevens uit de vragenlijst gebruikt om vast te stellen in hoeverre door deelname aan de projecten een verbetering is opgetreden in de subdoelen en het hoofddoel.

Hoofddoel

De hoofddoelstelling van de pilotprojecten is het toeleiden van jongeren naar scholing of werk. In principe zou, op basis van de gegevens over de school/werksituatie na afloop van het project, dus vastgesteld kunnen worden in hoeverre de projecten hierin succesvol zijn geweest. Alhoewel de projecten bedoeld zijn voor jongeren die in ieder geval niet naar school gaan en niet werken, blijkt echter uit het eerste en tweede voortgangsrapport dat de meerderheid van de deelnemers wel op school zitten of werken op het moment dat zij voor een project worden aangemeld. Dit bemoeilijkt de formulering van een succesmaat voor het hoofddoel. Zo is het volgen van een opleiding na afloop van het project niet per definitie een succes wanneer de deelnemer bij de start van het project ook al een opleiding volgde.

Om aan dit probleem het hoofd te bieden is op basis van de gegevens uit de vragenlijst (en zo mogelijk de registratiegegevens) nagegaan of bij de deelnemers en bij de jongeren in de controlegroep sprake is van een *verbetering* in de school- of werksituatie. Daarbij is gebruikt gemaakt van de gegevens uit de instroommeting, de uitstroommeting en, indien beschikbaar, de vervolgmeting. Omdat alle beschikbare gegevens tot één score zijn gecombineerd, is hierbij geen onderscheid gemaakt tussen verbetering op korte termijn en lange termijn, zoals dit bij de subdoelen wel is gebeurd (zie verder). Er is sprake van een verbetering wat betreft werk of school als aan tenminste één van de volgende criteria wordt voldaan:

- een startkwalificatie is behaald;
- een opleiding wordt gevolgd met een hoger niveau dan bij aanvang van het project;
- de jongere werk heeft⁴;
- de jongere gaat starten met een opleiding;
- de jongere is doorgestroomd naar een andere instelling of traject.⁵

Om na te gaan of er sprake is van een verbetering is als volgt te werk gegaan. Er is om te beginnen een bestand aangemaakt van alle jongeren waarbij ten minste twee metingen zijn afgenomen. In dit bestand zijn alle variabelen samengevoegd die iets zeggen over werk en of scholing op moment van instroommeting, op moment van uitstroommeting en op moment van vervolgmeting. Van de jongeren die zowel aan een uitstroom als een vervolgmeting hebben meegewerkt is uitgegaan van de eindsituatie, dus de vervolgmeting. Vervolgens hebben twee onderzoekers onafhankelijk van elkaar elke deelnemer afzonderlijk beoordeeld op variabelen die informatie geven over werk en schoolsituatie op moment van instroom, uitstroom en zes maanden na uitstroom (vervolgmeting). De beoordeling van deze onderzoekers zijn naast elkaar gelegd en niet-overeenkomstige oordelen zijn nogmaals uitgezocht. Jongeren bij wie ook bij deze nadere inspectie onvoldoende aanwijzing bleek te bestaan om deelnemers als succes te bestempelen, zijn uiteindelijk ingedeeld bij de groep die geen verbetering heeft laten zien.

Subdoelen: korte termijn en lange termijn

Bij de analyses van de scores op de subdoelen zijn twee soorten vergelijkingen gemaakt. Ten eerste is de mate van doelbereiking op korte termijn geanalyseerd door een vergelijking te maken tussen de scores in de instroommeting en uitstroommeting. Bij de experimentele groep gaat het

---

⁴ Het gaat hierbij niet per definitie om een volledige baan.

⁵ Het laatste criterium vormt een relatief ruime maat voor succes. De vraag is of doorstromen naar een ander traject wel tot succes kan worden gerekend. In de analyses en in de vergelijking met de controlegroep wordt daarom eveneens nagegaan hoe hoog het percentage succes zou zijn wanneer het doorstromen naar een ander traject niet als succes wordt gerekend.

daarbij om 137 metingen, bij de controlegroep om 51 metingen (rijen B + D in tabel 2.4). Daarnaast is een analyse gemaakt van de mate van doelbereiking op de lange termijn door de instroommeting en de vervolgmeting, afgenomen een half jaar na uitstroom, met elkaar te vergelijken. Bij de experimentele groep zijn dit 98 metingen, bij de controlegroep 24 metingen (rijen C + D in tabel 2.4). Er wordt dus geen directe vergelijking gemaakt tussen de uitstroommeting en de vervolgmeting. De 108 deelnemers en de 57 jongeren uit de controlegroep waarbij alleen een instroommeting is afgenomen (rij A in tabel 2.4), zijn niet meegenomen in de analyses.

Om na te gaan of er sprake is van significante verschillen tussen de scores op de instroommeting en de scores op de uitstroom- of vervolgmeting, is gebruik gemaakt van een paired-sample t-test. Voor verschillen tussen de scores van de experimentele groep en de controlegroep is gebruikt gemaakt van ANOVA met post hoc analyses.

Tabel 2.4 Aantal deelnemers in de analyses

	Experimentele groep	Controlegroep	
A	alleen instroommeting	108	57
B	alleen instroom- en uitstroommeting	71	27
C	alleen instroom- en vervolgmeting	32	0
D	instroom-, uitstroom- en vervolgmeting	66	24
	Totaal	277	108

Verskillende niveaus van de analyses

In overleg met het ministerie is afgesproken om in het eindrapport niet over de effecten van de afzonderlijke projecten te rapporteren. De overweging daarbij is dat het onderzoek niet een oordeel moet geven over de afzonderlijke projecten, maar aanknopingspunten moet bieden voor de juiste aanpak van niet-participerende jongeren voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst en voor het reguliere beleid op dit terrein. Daar komt bij dat voor sommige projecten geldt dat het aantal afgenomen vragenlijsten te laag is om significante verschillen te meten tussen de eerste, tweede en derde meting. Wel kunnen de deelnemers op andere wijzen worden geclusterd. Het uitvoeren van de analyse en het beschrijven van de mate van doelbereiking heeft op verschillende niveaus plaatsgevonden, namelijk:

- alle deelnemers gezamenlijk;
- indeling op kenmerken van de deelnemers;
- indeling op projectkenmerk;
- indeling in typologie van projecten.

Bij het analyseren van de verschillen tussen de diverse categorieën is eveneens de analysemethode ANOVA met post hoc analyses toegepast.

Daarnaast is gecontroleerd voor mogelijke interactie-effecten die deze verschillen (mede) zouden kunnen verklaren. Hierbij is gebruik gemaakt van co-variantie-analyse.

Voorspellende waarde van de subdoelen

In de analyses is tevens nagegaan in hoeverre de verschillende subdoelen een aantoonbare voorspellende waarde hebben voor het behalen van het hoofddoel. In hoeverre dragen het versterken van motivatie, het versterken van gevoel voor eigenwaarde, het verbeteren van sociale vaardigheden, het versterken van zelfdiscipline en het verminderen van middelengebruik en probleemgedrag bij aan het bereiken van het hoofddoel, namelijk verbetering van de school-/werksituatie?

Om deze vraag te beantwoorden is een analyse in twee stappen uitgevoerd. Ten eerste is door middel van een t-toets nagegaan of de deelnemers die het hoofddoel hebben behaald ook significant meer verbetering laten zien op de verschillende subdoelen dan de deelnemers die het hoofddoel niet hebben behaald. Wanneer bijvoorbeeld deelnemers die het hoofddoel hebben behaald ook significant hoger scoren op het subdoel motivatie kan dit erop wijzen dat het verbeteren van motivatie een voorspeller is voor het behalen van het hoofddoel.

Vervolgens kan aan de hand van een logistisch regressie-analyse worden nagegaan hoe de subdoelen in onderlinge samenhang voorspellers zijn van het wel of niet behalen van het hoofddoel en welke subdoelen daarbij de belangrijkste rol spelen. Gekozen kan worden om in deze tweede stap alleen die subdoelen mee te nemen die bij de t-toets significante verschillen hebben laten zien.

Prestatie-indicatoren

Zoals is aangegeven in paragraaf 2.3 is de projecten in 2009 gevraagd hun ambitieniveau te formuleren aan de hand van een schema met prestatie-indicatoren. Ieder project heeft voor het hoofddoel en de verschillende subdoelen aangegeven hoeveel procent van de deelnemers van het project een verbetering moet laten zien op deze doelen om te kunnen spreken van een goed resultaat voor de groep als geheel. Bij de analyses is nagegaan in hoeverre deze ambities van de projecten in de praktijk zijn behaald.

Om op basis van de afgenomen vragenlijsten te kunnen vaststellen hoeveel procent van de deelnemers een verbetering heeft laten zien op de verschillende subdoelen, is per individu de veranderingsgrootte berekend. Daarbij is zo mogelijk gebruik gemaakt van de Reliable Change Index (RCI). Om de RCI te berekenen dienen de normscores en de standaardmeetfout van het gebruikte instrument beschikbaar te zijn. In de gevallen waarbij deze waarden niet beschikbaar waren, is gebruik gemaakt van een vuistregel,

vergelijkbaar met de RCI. In bijlage 4 worden zowel de RCI als de berekening van de vuistregel toegelicht.

2.5 Kenmerken controlegroep versus experimentele groep

Zoals in bovenstaande paragrafen is aangegeven, wordt in het onderzoek naast een experimentele groep ook gebruik gemaakt van een controlegroep. Deze controlegroep bestaat in het ideale geval uit jongeren die op relevante kenmerken vergelijkbaar zijn met de deelnemers uit de experimentele groep, maar die niet deelnemen aan de pilotprojecten. In deze paragraaf worden de kenmerken van de controlegroep en de experimentele groep met elkaar vergeleken, om na te gaan in hoeverre de controlegroep inderdaad overeenkomt met de experimentele groep. Er wordt daarbij om te beginnen aandacht besteed aan de achtergrondkenmerken van beide groepen (leeftijd, geslacht, etniciteit en opleidingsniveau). Daarnaast wordt ingegaan op de uitgangssituatie van de beide groepen op de variabelen die relevant zijn voor het meten van de hoofddoelstelling en de subdoelen van de projecten. In de vergelijking worden alleen die jongeren meegenomen waarbij meer dan één meting is afgenomen, aangezien alleen de metingen van deze jongeren in de analyses worden gebruikt.

Zoals aangegeven geldt voor het merendeel van de jongeren uit de controlegroep dat zij deelnemen aan trajecten voor (probleem)jongeren. Dit is voor 30 van de 51 jongeren het geval. Voor drie van hen geldt dat zij een reïntegratietraject volgen, terwijl vijf jongeren een reclasseringstraject opgelegd hebben gekregen en acht jongeren een traject volgen voor jongeren die zijn uitgevallen uit het reguliere onderwijs. Elf jongeren uit de controlegroep nemen deel aan een traject voor Marokkaanse risicjongeren. De overige 21 jongeren uit de controlegroep volgen VMBO. Zeven van deze 21 jongeren volgen op moment van instroom speciaal onderwijs, terwijl drie van deze hen op het praktijkonderwijs zitten.

Achtergrondkenmerken

Tabel 2.5 toont de verdeling naar leeftijd van de experimentele groep en de controlegroep. Uit deze tabel blijkt dat de experimentele groep en de controlegroep een vergelijkbare samenstelling hebben wat betreft leeftijd. Zo geldt voor beide groepen dat de jongeren van 16 en 17 jaar de grootste groep vormen (respectievelijk 37% en 39%), terwijl ook de jongeren van 12 tot 15 jaar sterk vertegenwoordigd zijn (28% in de experimentele groep en 33% in de controlegroep). In zowel de experimentele groep als de controlegroep is de groep jongeren van ouder dan 21 jaar de kleinste (respectievelijk 14% en 12%). De gemiddelde leeftijd bij de jongeren in de experimentele groep is 17,6 jaar, terwijl de controlegroep een gemiddelde leeftijd heeft van 17,4 jaar.

Tabel 2.5 Leeftijdverdeling experimentele groep en controlegroep

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
12-15 jaar	47	28	17	33
16-17 jaar	62	37	20	39
18-19 jaar	36	21	8	17
21-27 jaar	23	14	6	12
Onbekend	1	1	0	-
Totaal	169	100	51	100

De verdeling naar geslacht is in de controlegroep gelijk aan de verdeling naar geslacht bij de experimentele groep (tabel 2.6). Bij beide groepen geldt dat de groep voor 88% uit jongens bestaat.

Tabel 2.6 Verdeling naar geslacht, experimentele groep en controlegroep

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
Jongen	149	88	45	88
Meisje	20	12	6	12
Totaal	169	100	51	100

Wanneer de etniciteit van de jongeren uit de experimentele groep wordt vergeleken met de controlegroep (tabel 2.7) blijkt dat in de experimentele groep de jongeren met een Nederlandse etniciteit met 31% de grootste groep zijn, terwijl voor de controlegroep geldt dat de jongeren met een Marokkaanse afkomst de grootste groep vormen (37%). Bij de overige etniciteiten is de verdeling tussen de controlegroep en de experimentele groep redelijk vergelijkbaar.

Tabel 2.7 Verdeling naar etniciteit, experimentele groep en controlegroep

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
Nederlands	53	31	11	22
Surinaams	23	14	8	16
Marokkaans	22	13	18	37
Antilliaans	12	7	1	2
Turks	6	4	3	6
Zuid-Europees	1	1	-	-
Overige Europees	4	2	1	2
Gemengd	26	15	2	4
Anders/onbekend	22	13	3	6
Totaal	169	100	51	100

In tabel 2.8 wordt een overzicht gegeven van het opleidingsniveau van jongeren uit de controlegroep en de jongeren uit de experimentele groep. Het gaat daarbij om de opleiding die de jongere volgt op het moment van afname van de instroommeting of om de opleiding die deze jongere het laatst heeft gevolgd. Bij de experimentele groep geldt dat 67% van de deelnemers een

VMBO-opleiding volgt of heeft gevolgd, terwijl dit bij de controlegroep voor 70% van de jongeren geldt. Ook het percentage jongeren dat een MBO-opleiding volgt of heeft gevolgd is in beide groepen vergelijkbaar, namelijk 22% bij de experimentele groep en 25% bij de controlegroep. In beide groepen geldt dat een klein aantal jongeren een HAVO of VWO opleiding volgde.

Tabel 2.8 Opleidingsniveau (welke opleiding wordt of werd gevolgd?)

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
VMBO/praktijkschool	114	67	35	70
MBO	37	22	13	25
HAVO/VWO	6	4	2	4
onbekend	12	7	1	2
Totaal	169	100	51	100

Uitgangssituatie op hoofdoelen en subdoelen

Voor het maken van een goede vergelijking tussen de verbeteringen van de jongeren uit de experimentele groep en de controlegroep op het hoofdoel en de subdoelen, is het van belang dat beide groepen een vergelijkbare uitgangssituatie vertonen op de variabelen die daarbij relevant zijn. Tabel 2.9 laat zien de groep jongeren die in het half jaar voorafgaande aan de instroommeting zowel een opleiding heeft gevolgd als enige vorm van betaald werk heeft gehad bij beide groepen de grootste is (42% bij de experimentele groep en 50% bij de controlegroep). Daarnaast geldt dat circa een derde van de jongeren uit de experimentele groep en de controlegroep in het half jaar voorafgaande aan de instroommeting op school heeft gezeten, maar geen werk heeft gehad (respectievelijk 33% en 36%). Een kleiner deel van de jongeren had in het half jaar voorafgaande aan de instroommeting wel werk, maar volgde geen opleiding (14% bij de experimentele groep en 12% bij de controlegroep). Voor beide groepen geldt dat de jongeren die geen werk hebben gehad én geen opleiding hebben gevolgd de kleinste groep vormen, namelijk 11% bij de experimentele groep en 2% bij de controlegroep.

Tabel 2.9 Werk of school in de periode zes maanden voorafgaande aan instroommeting

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
Wel opleiding, geen werk	55	33	18	36
Geen opleiding, wel werk	24	14	6	12
Zowel opleiding als werk	71	42	25	50
Geen opleiding, geen werk	19	11	1	2
Totaal	169	100	50	100

Tot slot worden in tabel 2.10 de scores van de jongeren op de subdoelen weergegeven. Hieruit blijkt dat de jongeren uit de controlegroep op de

instroommeting een vergelijkbare score hebben op de indicatoren voor gevoel van eigenwaarde en sociale vaardigheden (respectievelijk 7,9 en 6,4 bij de experimentele groep en 8,2 en 6,3 bij de controlegroep). De score van de controlegroep op zelfdiscipline is enigszins hoger dan die bij de experimentele groep (7,5 versus 6,9). Op het plegen van strafbare feiten en middelengebruik scoort de controlegroep daarentegen lager dan experimentele groep. Bij de analyse van de resultaten op de subdoelen zal worden gecontroleerd voor deze verschillen.

Tabel 2.10 Scores op indicatoren

	Experimentele groep (n= 150-168)		Controlegroep (n=43-49)	
	m	sd	m	sd
Motivatie	8,2	0,6	0,0	0,0
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,5	1,4
Gevoel van eigenwaarde	7,9	1,8	8,2	1,6
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,3	1,0
Strafbare zaken	1,4	1,8	0,5	0,8
Middelengebruik	3,4	3,0	2,4	3,2

Resumé

Uit bovenstaande uiteenzetting blijkt dat de jongeren uit de controlegroep op achtergrondkenmerken redelijk goed overeenkomen met de jongeren uit de experimentele groep. Ook wat betreft de Ausgangssituatie op de variabele werk/school zijn de beide groepen vergelijkbaar. De Ausgangssituatie van de jongeren uit de controlegroep op de subdoelen vertoont hier en daar lichte verschillen met de Ausgangssituatie van de jongeren uit de experimentele groep. Bij de analyses van resultaten op de subdoelen zal voor deze initiële verschillen worden gecorrigeerd.

2.6 Te beantwoorden onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk is beschreven uit welke onderdelen het onderzoek naar de pilotprojecten campussen is opgebouwd en hoe de uitvoering van deze onderdelen in de praktijk is verlopen. In deze paragraaf wordt, bij wijze van samenvatting, nagegaan in hoeverre de onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden op basis van het onderzoek, zoals dat in de praktijk heeft kunnen plaatsvinden.

Zoals in hoofdstuk 1 is aangegeven is de probleemstelling in de aanbesteding van het onderzoek als volgt geformuleerd:

Wat kunnen we van de pilots leren over de meest effectieve aanpak van de problematiek van onwillige jongeren voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst en voor het

reguliere beleid op dit terrein van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en Jeugd en Gezin?

Deze probleemstelling kan worden uitgesplitst in verschillende onderzoeksvragen.

Implementatie en ontwikkeling

Hoe is de uitvoering van de pilotprojecten, afgezet tegen de voornemens en planning in het projectplan, feitelijk in de periode 2006-2008⁶ verlopen? Wat liep goed en waarom? Welke problemen deden zich voor en waarom? Zijn die opgelost? Zo ja: hoe? Zo nee: waarom niet?

Deze eerste onderzoeksvraag kan worden beantwoord op basis van de procesevaluatie. Zoals aangegeven in paragraaf 2.2 zijn de verschillende projecten beschreven aan de hand van een aantal effectiviteitscriteria. Gedurende de uitvoering van het project is op verschillende momenten gesproken met projectleiders en projectmedewerkers van de projecten om na te gaan of de projecten worden uitgevoerd zoals omschreven in deze effectiviteitscriteria. Daarbij is uitgebreid aan de orde gekomen welke elementen goed zijn verlopen, welke problemen zich hebben voorgedaan en hoe deze problemen zijn opgelost.

Daarnaast is op basis van de vragenlijst die bij de deelnemers van de projecten is afgenomen nagegaan in hoeverre de beoogde doelgroep van de projecten daadwerkelijk is bereikt. Ook deze informatie draagt bij aan de beantwoording van de eerste onderzoeksvraag.

Beoogde en bereikte doelstellingen

Is de doelstelling van het project – zoals geformuleerd in het projectplan – bereikt? Op welke punten wel/niet? Zo ja: wat heeft met name bijgedragen aan het bereiken van de doelstelling en waarom? Zo nee: waarom is het op dit bewuste punt niet gelukt? Welke beoogde en/of niet-beoogde neveneffecten hebben zich voorgedaan? Hoe verhouden die neveneffecten zich tot de doelstelling?

Deze tweede onderzoeksvraag kan grotendeels beantwoord worden op basis van de effectevaluatie. Aan de hand van de gegevens uit de vragenlijsten die bij de deelnemers en de jongeren uit de controlegroep is afgenomen en de informatie uit de politieregistraties is nagegaan in hoeverre de beoogde

⁶ In deze onderzoeksvraag wordt uitgegaan van de uitvoering van de projecten in de periode 2006-2008. In de praktijk is de uitvoering van de projecten gevolgd in de periode van 2007 tot begin 2010.

doelstellingen zijn behaald. De beperkingen van het onderzoek, met name wat betreft het samenstellen en de omvang van de controlegroep, maken het moeilijk om aan te geven welke factoren met name hebben bijgedragen aan het bereiken van de doelstellingen. Causale relaties tussen deelname aan de projecten en de gemeten resultaten kunnen niet worden vastgesteld. Wel kunnen de resultaten worden uitgesplitst op basis van kenmerken van de deelnemers en kenmerken van de projecten, waarmee verbanden tussen deze kenmerken en de resultaten zichtbaar zijn gemaakt.

Voor de beantwoording van de vragen over niet-beoogde neveneffecten is gebruik gemaakt van de informatie uit de interviews met projectleiders en projectmedewerkers. De niet-beoogde neveneffecten zijn niet gemeten in de vragenlijst. In de effectevaluatie komen deze effecten dan ook niet aan de orde.

Outcome en projectkenmerken

Welke impact (in termen van outcome) heeft het project gehad op het - structureel - versterken van de maatschappelijke positie en het toekomstperspectief van de deelnemers? Welke projectelementen zijn vooral van belang geweest voor die impact?

Ook deze vraag kan beantwoord worden aan de hand van bevindingen van de effectevaluatie. Zoals aangegeven is bij het analyseren van de resultaten onder meer een uitsplitsing gemaakt naar projectkenmerken. Van 12 verschillende projectkenmerken, waaronder duur en intensiteit, is nagegaan in hoeverre deze kenmerken samenhangen met het behalen van het hoofddoel en de verschillende subdoelen.

Naast de gegevens uit de effectevaluatie biedt ook de informatie uit de gesprekken met projectmedewerkers en projectleiders inzicht in de projectkenmerken die zij belangrijk achten in de aanpak voor de doelgroep van de projecten.

Samenwerking met betrokken partijen

Is ten behoeve van het project een effectieve samenwerking tot stand gekomen tussen instanties uit de sectoren jeugdzorg, onderwijs, justitie en arbeidsmarkt?

In het eerste voortgangsrapport is beschreven in welke mate in de projectplannen van de pilotprojecten aandacht wordt besteed aan samenwerking tussen partijen. In de gesprekken die gedurende de uitvoering van de projecten zijn gevoerd met de projectleiders en projectmedewerkers is

aan bod gekomen hoe deze samenwerking in de praktijk vorm heeft gekregen en welke knelpunten hierbij zijn ervaren.

Daarnaast zijn, zoals beschreven in paragraaf 2.2, in de aanloop naar het eindrapport gesprekken gevoerd met partijen die als samenwerkende partner betrokken zijn bij de projecten. Op basis van de informatie uit deze gesprekken en de gesprekken met de pilotprojecten is deze deelvraag te beantwoorden.

Kosten-baten

Wat leert een onderlinge vergelijking van de pilotprojecten ten aanzien van de vraag welke aanpak effectief is voor een bepaalde groep deelnemers en hun specifieke kenmerken? Hoe verhouden de effecten zich tot de kosten (kosten-baten-effectiviteit)?

De vraag welke aanpak effectief is voor een bepaalde groep deelnemers en hun specifieke kenmerken laat zich op basis van de in dit onderzoek verzamelde gegevens moeilijk beantwoorden. Bij het analyseren van de verzamelde gegevens is weliswaar een uitsplitsing gemaakt naar kenmerken van de deelnemers en kenmerken van de projecten, maar een combinatie van deze beide analyses is niet haalbaar gebleken. Het beperkte aantal respondenten in de analyses en de problemen met het samenstellen, met name qua omvang, van een goede controlegroep maken het niet mogelijk om de verbanden die hierbij worden gevonden statistisch te toetsen.

Het tweede deel van deze onderzoeksvraag betreft een kosten-baten analyse. Zoals in paragraaf 2.3 is aangegeven is het verkrijgen van voldoende informatie voor het uitvoeren van een gedegen kosten-baten analyse niet mogelijk gebleken. Wel is een berekening gemaakt van de kosten per deelnemer van de pilotprojecten, zonder daarbij een vergelijking te maken met de controlegroep. Op basis van deze berekening kunnen de gemiddelde kosten van de projecten per deelnemer worden berekend en kan de onderzoeksvraag over de verhouding tussen de effecten en de kosten in grote lijnen worden beantwoord.

Leerpunten

Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich én alle projecten tezamen op voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst?

Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich én alle projecten tezamen op voor het reguliere beleid van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en Jeugd en Gezin?

Op basis van de bevindingen van het onderzoek kunnen verschillende leerpunten worden geformuleerd voor soortgelijke projecten in de toekomst en voor het reguliere beleid van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en Jeugd en Gezin. Deze leerpunten betreffen zowel elementen die van belang worden geacht bij projecten voor deze doelgroep als leerpunten voor het selecteren en subsidiëren van soortgelijke projecten in de toekomst.

DEEL 2 PROCES-EVALUATIE

3. IMPLEMENTATIE EN ONTWIKKELING

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de praktische uitvoering van de negen pilotprojecten. Daarbij wordt nagegaan of de projecten in de praktijk zijn uitgevoerd zoals oorspronkelijk was beoogd en zoals is omschreven in de effectiviteitscriteria. In hoeverre zijn de effectiviteitscriteria in de praktijk relevant en toepasbaar gebleken? In hoeverre is de doelgroep bereikt en in hoeverre zijn de gestelde doelen haalbaar gebleken? Ook wordt nagegaan welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden, welke aanpassingen zijn gedaan en wat daarvoor de aanleiding heeft gevormd.

De informatie uit dit hoofdstuk is ten eerste gebaseerd op de interviews die de onderzoekers hebben afgenomen bij de projectleiders en projectmedewerkers van de verschillende projecten in april 2008, in april/mei 2009 en in januari/februari 2010. De bevindingen uit de interviews in 2008 en 2009 zijn in respectievelijk het eerste en het tweede voortgangsrapport gepresenteerd. Alhoewel in dit eindrapport de nadruk ligt op de informatie uit de derde interviewronde (januari/februari 2010), zal ook worden teruggegrepen op relevante bevindingen uit de eerste twee interviewrondes. Op die manier kan een zo compleet mogelijk beeld worden gegeven van de wijze waarop de projecten sinds de start zijn uitgevoerd en welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. Zowel voor de interviews in 2008 en 2009 als voor de interviews in januari/februari 2010 geldt dat er geen echte verschillen zijn tussen het beeld dat uit de gesprekken met de projectmedewerkers naar voren komt en het beeld dat door de projectleiders wordt geschetst.

Naast de informatie uit de interviews zijn in dit hoofdstuk tevens de ervaringen en observaties van de onderzoekers bij de projecten meegenomen. Ook wordt gebruik gemaakt van de schriftelijk informatie die de projecten hebben aangeleverd over wijzigingen in of verfijningen van de gehanteerde methodiek.

3.1 Doelstellingen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de hoofddoelstellingen en subdoelstellingen van de projecten. Welke hoofddoelen en subdoelen zijn bij de start van de projecten geformuleerd? Zijn deze doelen nog steeds geldig? In hoeverre zijn deze doelstellingen volgens de projecten haalbaar gebleken? Daarnaast wordt ingegaan op de neveneffecten van de projecten.

Hoofddoelstellingen

Bij de start van de projecten werden door de verschillende projecten twee centrale hoofddoelen onderscheiden, namelijk het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk. Alle projecten geven aan dat deze hoofddoelstellingen gedurende de uitvoering van het project niet veranderd zijn. Wel merken enkele projecten op dat het afronden van een (reguliere) opleiding in de praktijk bij hen niet aan de orde is gezien de (jonge) leeftijd van de deelnemers en/of de trajectduur van deze projecten. Zij zetten daarom voornamelijk in op het toeleiden naar een opleiding of het voorkomen van schooluitval, om zo de kans op het behalen van een diploma te vergroten.

Door één project wordt opgemerkt dat de doelstellingen van het project op zich onveranderd zijn, maar dat er wel sprake is van een accentverschuiving. Het is volgens dit project belangrijk een deelnemer zo snel mogelijk terug te krijgen in het reguliere circuit. Hoe langer een deelnemer uit de reguliere situatie wordt gehaald, des te moeilijker het voor de jongere is om daar weer in terug te komen. Als uitstromen richting regulier onderwijs voor deze jongeren tot de mogelijkheden behoort, heeft dat dan ook de voorkeur boven het behalen van een diploma binnen de setting van het project.

Subdoelstellingen

In de projectplannen werden, naast de hierboven beschreven hoofddoelen, ook verschillende subdoelen onderscheiden. Deze subdoelen of mediators zouden ertoe moeten bijdragen dat de hoofddoelstellingen worden behaald. De geformuleerde subdoelen verschillen per project, maar een vijftal doelen werden door de meeste projecten genoemd, namelijk het aanleren van sociale vaardigheden, het bijbrengen van zelfdiscipline, het vergroten van de motivatie, het vergroten van het gevoel van eigenwaarde en het verminderen van criminaliteit en probleemgedrag.

Ook deze subdoelen zijn volgens de projecten nog steeds geldig. Wel merken verschillende projecten op dat hierin eveneens een aantal accentverschuivingen heeft plaatsgevonden. Door verschillende projecten wordt aangegeven dat gedragsverandering nadrukkelijker aandacht heeft gekregen binnen het project. Ook zegt meer dan de helft van de projecten dat zij in de loop van het project meer aandacht zijn gaan geven aan het aanbieden van beroepsgerichte trainingen, waaronder Bedrijfs hulpverlening (BHV), Veiligheid, Gezondheid en Milieu Checklist Aannemers (VCA) en de opleiding voor Arbeidsmarkt Gekwalificeerd Assistent (AKA). Het aanbieden van dergelijke trainingen heeft volgens de geïnterviewden verschillende functies binnen het project. Ten eerste kan een deelnemer een concrete beloning in het vooruitzicht worden gesteld, wat de motivatie van de deelnemers ten goede komt. Ten tweede vormen de trainingen een middel om de deelnemers vaardigheden te leren voor het volgen van lessen, zoals

luisteren, concentreren, lezen en schrijven. Tot slot worden de kansen van de deelnemers op de arbeidsmarkt door het behalen van deze diploma's en certificaten vergroot.

Prestatie-indicatoren

Om de te behalen doelen en subdoelen nader te concretiseren, is de projecten in 2009 gevraagd normen te formuleren aan de hand van een schema met prestatie-indicatoren (gebaseerd op Van Dam en Kroes 2008). Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven, zijn in dit schema zijn de hoofddoelstellingen en de vijf gemeenschappelijke subdoelen van de projecten weergegeven, waarbij de projecten middels een norm hun ambitieniveau hebben kunnen aangeven.

Naast het invullen van een norm bij de hoofddoelstelling en de vijf gemeenschappelijke subdoelstellingen, is de projecten ook de mogelijkheid geboden enkele projectspecifieke doelstellingen aan het schema met prestatie-indicatoren toe te voegen. Verschillende projecten hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt en hebben daarmee nog enkele subdoelen geëxpliciteerd, die in veel gevallen aanvankelijk niet expliciet als subdoel in de effectiviteitscriteria waren opgenomen. Zo heeft een project aangegeven in te zetten op het in kaart brengen en verminderen van schulden, het versterken van woonvaardigheden en het in kaart brengen van psychische problematiek, verstandelijke beperkingen en/of verslavingsproblematiek. Tevens heeft één van de projecten het verbeteren van competentiegedragingen, persoonlijke verzorging en verantwoordelijkheidsgevoel genoemd als belangrijke projectspecifieke subdoelen. Een ander project geeft aan in te zetten op een verbetering van de mentale en fysieke gesteldheid. Daarnaast streeft het project naar doorbemiddeling van leerlingen die uitvallen uit het onderwijs naar zorg- of vervolgetrajecten. Twee projecten hebben het verbeteren van de ouder-kindrelatie beschreven als subdoel. Daarnaast zet één van deze projecten in op het verbeteren van de zelfredzaamheid, maatschappelijke participatie en verantwoordelijkheidsbesef.

Haalbaarheid beoogde doelstellingen

De meeste projectleiders geven aan dat de beoogde doelstellingen volgens hen in grote lijnen ook daadwerkelijk haalbaar zijn gebleken. Wel worden door de projecten enkele kanttekeningen geplaatst bij de haalbaarheid van sommige doelstellingen.

Ten eerste wordt door verschillende projecten opgemerkt dat de verhouding tussen uitstroom richting school en uitstroom richting werk in de praktijk anders is dan oorspronkelijk werd beoogd. Zo was de verwachting bij twee van de projecten dat de deelnemers zouden uitstromen naar werk, terwijl in de praktijk is gebleken dat relatief veel deelnemers teruggaan naar school. Bij één project is gebleken dat sommige deelnemers beter kunnen uitstromen naar een leerwerktraject dan dat ze teruggaan naar school. Door verschillende

projecten wordt aangegeven dat deze ontwikkeling wordt beïnvloed door de recessie.

Daarnaast wordt door verschillende projecten opgemerkt dat het volgen van een reguliere opleiding of een reguliere baan voor sommige deelnemers niet haalbaar is. Sommige deelnemers worden daarom doorverwezen naar een psychiatrische inrichting of stromen door naar een ander (zorg)traject. Volgens deze projecten is dat inherent aan de doelgroep.

Twee projecten merken op dat er sprake is van een ontwikkeling in de mate waarin de doelstellingen behaald worden. Doordat de methodiek is doorontwikkeld en aangescherpt worden de doelstellingen steeds beter gerealiseerd. Tot slot wordt door één van deze projecten opgemerkt dat het doorstromen naar zelfstandige huisvesting - één van de subdoelen van dit project - niet haalbaar is gebleken gezien de lange wachtlijsten voor woningen in Amsterdam.

Een aantal van bovengenoemde kanttekeningen heeft consequenties voor het meten en interpreteren van de resultaten voor de effectevaluatie. De nuances die door de projecten worden aangebracht in de oorspronkelijk geformuleerde hoofddoelstellingen zijn moeilijk, zo niet onmogelijk, vast te stellen op basis van de bij de deelnemers afgenomen vragenlijst.

Neveneffecten

Naast de hierboven beschreven hoofddoelen en subdoelen treden bij de projecten ook enkele niet-beoogde neveneffecten op. Ten eerste wordt door verschillende projecten aangegeven dat tijdens de uitvoering van het project is gebleken dat zij voor sommige deelnemers fungeren als tussenstation, van waaruit kan worden vastgesteld welk traject geschikt is voor deze deelnemer. Binnen de setting van het project is er sprake van verheldering van de problematiek van de deelnemer en wordt duidelijker met welke problemen een deelnemer precies te kampen heeft. Dit wordt in de hand gewerkt door de intensieve begeleiding, de intensieve observatie en, in het geval van één project, door de rust die het bieden van een stabiele woonsituatie met zich meebrengt, waardoor onderliggende problematiek aan het licht komt. Dit vormt volgens de projecten een belangrijke neveneffect van de begeleiding die de projecten bieden.

Door één van de projecten wordt opgemerkt dat door de 12-uursopvang die het project de deelnemers biedt, rust ontstaat in de thuissituatie. Hoewel dit door het project vooraf niet is beschreven als subdoel, vormt dit wel een positief neveneffect.

Ook drie andere projecten benoemen enkele neveneffecten. Bij De Uitdaging komt het in enkele gevallen voor dat een deelnemer via het project

doorstroomt naar een baan binnen Defensie. Dit behoort nadrukkelijk niet (meer) tot de primaire doelen van De Uitdaging en vormt daarom een niet-beoogd neveneffect. Door een ander project wordt opgemerkt dat gedurende de uitvoering van het project is gebleken dat binnen sommige gezinnen ook één of enkele broertjes en zusjes van de deelnemer in aanmerking komen voor begeleiding door een coach. In deze gevallen is de hulpverlening binnen het gezin uitgebreid. Op die manier betreft de coach nog nadrukkelijker dan was beoogd het hele gezin in de aanpak. Tot slot wordt door een project als neveneffect opgemerkt dat een deel van de deelnemers na afloop van het project wil doorstromen naar zelfstandig wonen, in plaats van terug te keren naar de thuissituatie. Dit betekent dat er gedurende het project intensiever aandacht wordt besteed aan het leren zelfstandig te wonen, onder meer door budgetteringstraining.

3.2 Deelnemers en doelgroep

In deze paragraaf wordt ingegaan op de deelnemers en de doelgroep. Daarbij komt eerst kort de bezettingsgraad bij de projecten aan de orde. Vervolgens wordt ingegaan op de doelgroep die projecten benaderen en de veranderingen die daarin hebben plaatsgevonden. Ook wordt aandacht besteed aan de problematiek van de doelgroep. Tot slot wordt de uitval van deelnemers besproken.

Bezetting

De in de oorspronkelijke projectplannen geformuleerde capaciteit van de projecten varieerde van 16 deelnemers tot 85 deelnemers. Het merendeel van de projecten beoogde een capaciteit van 24 tot 40 plaatsen. Alhoewel de meeste projecten bij de start al wel beschikten over de middelen en de menskracht om de voorgenomen aantallen deelnemers op te nemen, geldt voor een groot deel van de projecten dat in de beginfase niet alle plaatsen waren gevuld. Volgens de projecten was de lage instroom te wijten aan terughoudendheid bij de verwijzers, het tijdrovende proces van contact leggen met verwijzende instanties, concurrentie tussen verschillende jongerenprojecten en ongreepbaarheid van de doelgroep.

Gedurende de uitvoering van de projecten is de instroom bij het merendeel van de projecten verbeterd. Hierbij hebben verschillende aspecten een rol gespeeld, waaronder een grotere naamsbekendheid bij verwijzers en beter zicht op de doelgroep. Voor één van de projecten geldt dat er begin 2010 sprake is van een wachtlijst. Bij een ander project is de bezetting van het project nooit een probleem geweest. Voorafgaande aan de start van dit project is veel tijd en energie gestoken in het leggen van contacten met mogelijke verwijzers, waardoor de instroom van deelnemers direct vanaf de start goed verloopt.

Bij drie projecten vormt het op peil krijgen van de instroom nog steeds een knelpunt. Door één van deze projecten wordt opgemerkt dat het aantal jongeren dat in aanraking komt met de politie en/of recidiveert daalt, waardoor er minder jongeren in aanmerking komen voor het project. Daar staat tegenover dat vanuit Jeugdzorg steeds vaker gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om op civielrechtelijke gronden een deelnemer bij dit project te plaatsen. Daarnaast worden sinds kort jongeren vanuit de vrijwillige Jeugdzorg aangemeld bij het project. Het gaat in dat geval om jongeren waarbij geen sprake is van onder toezichtstelling (OTS), maar waarbij wel uithuisplaatsing dreigt. In samenspraak met de ouders kan in dat geval worden gekozen de deelnemer bij het betreffende project te plaatsen. Ondanks deze ontwikkelingen blijft het aantal deelnemers bij dit project lager dan beoogd.

Bij een ander van de drie projecten waarbij de instroom een knelpunt vormt, is de instroom weliswaar verbeterd ten opzichte van de beginfase van het project, maar het project merkt op dat de terughoudendheid bij verwijzers blijft bestaan. Daarnaast geeft het project aan dat sommige partijen het project zien als concurrent, hetgeen de samenwerking en doorverwijzing bemoeilijkt.

Ook het derde project geeft aan dat voldoende instroom van deelnemers een knelpunt blijft. Het project is voor de instroom van nieuwe deelnemers afhankelijk van de gemeenten Den Haag en Amsterdam. Het wervings- en voorlichtingsproces bij deze gemeenten zou volgens het project verbeterd kunnen worden.

Door een aantal projecten wordt aangegeven dat er bewust niet is gekozen om de beschrijving van de doelgroep aan te passen, om op die manier de instroom van deelnemers te bespoedigen. Het is volgens deze projecten van belang te blijven inzetten op de jongeren die de aanpak het hardste nodig hebben.

Doelgroep en selectiecriteria

Hoewel alle projecten zich richten op (dreigende) schoolverlaters en/of (dreigende) werklozen, is de doelgroep niet voor alle projecten hetzelfde. De doelgroepen van de projecten verschillen onder meer op basis van leeftijd en type problematiek. Hieronder wordt aangegeven of er sinds de start van de projecten veranderingen hebben plaatsgevonden in de beschrijving van de doelgroep en de selectiecriteria. Ook wordt ingegaan op de mate waarin de bereikte doelgroep overeenkomt met de door het ministerie beoogde doelgroep.

Bij vier van de negen projecten wordt aangegeven dat de beschrijving van de doelgroep en de gehanteerde selectiecriteria gedurende de uitvoering van het

project niet zijn veranderd. Bij de overige vijf projecten hebben wel aanpassingen plaatsgevonden in de beschrijving van de doelgroep en/of in de selectiecriteria. Voor één project geldt dat het project in samenspraak met het ministerie heeft besloten om ook deelnemers met psychische en psychiatrische problematiek toe te laten bij het project. Gedurende het traject kan worden vastgesteld of deze deelnemers het traject kunnen afronden richting scholing of werk of dat ze doorverwezen moeten worden naar een psychiatrische instelling. Ook bij een ander project is de mogelijkheid gecreëerd om deelnemers op te nemen met een vermoedelijke psychiatrische stoornis. Dit project is daarvoor een samenwerking aangegaan met het diagnosecentrum van de stichting waarvan het project onderdeel uitmaakt.

Bij één van de projecten zijn de selectiecriteria van het project al in een vroeg stadium aangescherpt, omdat de bereikte doelgroep te zwaar bleek voor de setting van het project. Er is gekozen om nadrukkelijker te selecteren op jongeren die nog wel op school zitten, maar dreigen uit te vallen uit het onderwijs vanwege een problematische thuissituatie. Een ander project heeft de leeftijdsgrens voor deelnemers verlaagd van 16 jaar naar 12 jaar. Voor de deelnemers van 12 tot 15 jaar is een onderwijs-zorg-arrangement ontwikkeld, bedoeld voor jongeren met een Cluster4-indicatie die vastlopen in het speciaal onderwijs.¹

Hoewel voor een deel van de projecten geldt dat de beschrijving van de doelgroep en de gehanteerde selectiecriteria onveranderd zijn gebleven, geven de meeste projecten aan dat zij gaandeweg steeds beter weten welke jongeren goed passen binnen de setting en de mogelijkheden van het project. Ook voor verwijzers is steeds duidelijker welke doelgroep precies door het project wordt beoogd. Door deze ontwikkelingen lukt het de projecten volgens de geïnterviewden steeds beter om de beoogde doelgroep ook daadwerkelijk te bereiken.

Bereiken van de door het ministerie beoogde doelgroep

In het eerste en tweede voortgangsrapport is gebleken dat niet alle projecten de doelgroep bereiken die het ministerie beoogt. De pilotprojecten zijn bedoeld voor jongeren die gedurende langere tijd niet naar school gaan en geen werk hebben. Een deel van de projecten richt zich echter ook op jongeren die dreigen uit te vallen uit onderwijs of werk. Wanneer de projectleiders gevraagd wordt of zij de indruk hebben wel of niet de doelgroep van het ministerie te bereiken, wordt inderdaad door een aantal projecten aangegeven dat dit niet het geval is. Deze drie projecten richten zich op dreigend schoolverlaters en hebben dus een preventief karakter. Wel

---

¹ Deze wijziging is pas in 2009 doorgevoerd, waardoor deze jongere doelgroep niet is meegenomen in de effectevaluatie van dit onderzoek, waarvoor de deelnemers uit 2008 zijn gevolgd.

wordt door twee van deze projecten aangegeven dat het desondanks gaat om een doelgroep met complexe problematiek, die zouden uitvallen als ze niet in deze projecten zouden worden opgevangen. Daarnaast geeft ook een ander project aan niet aan te sluiten bij de door het ministerie beoogde doelgroep. Dit project richt zich op jongeren die minimaal zes weken detentie opgelegd hebben gekregen of bij wie sprake is van dreigende uithuisplaatsing. Het wel of niet hebben van scholing of werk vormt voor dit project geen selectie criterium.

Door een ander project wordt aangegeven dat een deel van de deelnemende jongeren wel voldoet aan de criteria van het ministerie. De populatie bij het dit project bestaat vooral uit jongeren die in contact zijn geweest met justitie en/of in detentie hebben gezeten. Een deel van deze jongeren heeft langdurig niet op school gezeten. Het gaat bovendien om jongeren die niet in de reguliere onderwijs opvangvoorzieningen in Rotterdam (OOVR) terecht kunnen. Motivatie vormt voor dit project geen selectie criterium.

Twee projecten geven aan goed aan te sluiten bij de doelgroep van het ministerie. Eén van deze projecten richt zich op jongeren die de binding met het reguliere circuit kwijt zijn. Daarbij wordt niemand bij voorbaat uitgesloten. Het komt wel voor dat een deelnemer vanuit een school naar dit project wordt doorverwezen, en strikt genomen dus niet binnen de criteria van het ministerie valt, maar volgens het project gaat het in die gevallen wel om jongeren met complexe problemen die niet meer terug kunnen naar deze school. Voor deze jongeren is geen alternatief, aldus het project. Het andere project richt zich uitsluitend op jongeren die niet terecht kunnen in het reguliere circuit en die voor langere tijd niet naar school gaan en niet werken, waarmee het project aansluit op de doelgroep van het ministerie. Motivatie vormt voor dit project geen selectie criterium.

Knelpunten in begeleiding deelnemers

Er zijn door verschillende projecten gedurende de uitvoering knelpunten ervaren in de begeleiding van de doelgroep. Ten eerste is zowel in het eerste als in het tweede tussenrapport aangegeven dat cognitieve beperkingen en psychiatrische problematiek in sommige gevallen voor problemen zorgen. Het gaat vaak om problemen die pas zichtbaar worden wanneer een deelnemer al is ingestroomd in het project. Door verschillende projecten is samenwerking gezocht met Jeugdzorg of een (andere) vorm van psychiatrische ondersteuning om deze problemen het hoofd te kunnen bieden. Ook hebben twee projecten samenwerking gezocht met een instelling voor jongeren met een licht verstandelijke handicap, zodat de expertise van deze instellingen kan worden ingezet in de begeleiding van de doelgroep.

Ook door andere projecten wordt aangegeven dat de complexiteit van de problematiek van de deelnemers pas in de loop van het traject aan het licht

komt. In de meeste gevallen kunnen deze problemen binnen de setting van het project worden opgevangen, al dan niet door de inzet van externe deskundigen. In sommige gevallen is de problematiek dusdanig dat de problemen niet binnen de setting van het project opgelost kunnen worden en dient een andere plek voor de deelnemer te worden gezocht. De projecten geven aan dat het inschatten van de complexiteit van de problemen op het moment van instroom wordt bemoeilijkt door de onvolledige informatie van de verwijzende instanties.

Twee projecten noemen (terugkerende) criminaliteit van de deelnemers een probleem waarmee ze regelmatig geconfronteerd worden. Daarnaast geeft het merendeel van de projecten aan dat middelengebruik en/of schuldenproblematiek veelvoorkomende problemen vormen bij de doelgroep. Binnen de projecten wordt op verschillende manieren aandacht besteed aan deze problemen, waarbij in sommige gevallen samenwerkingsverbanden zijn aangegaan met verslavingsinstellingen.

Door één project wordt tot slot opgemerkt sommige deelnemers apathisch gedrag vertonen, wat het moeilijk maakt om de deelnemers te activeren.

Uitval

Voor alle projecten geldt dat een (klein) deel van de deelnemers uitvalt. In sommige gevallen besluit een deelnemer zelf om het traject niet af te maken, maar ook de projectleiders of projectmedewerkers kunnen besluiten dat een deelnemer niet langer kan blijven. Het merendeel van de projecten vertelt dat uitval van deelnemers slechts in enkele gevallen voorkomt. Bij twee andere projecten wordt vermeld dat het aantal uitvallers gedurende de uitvoering van het project is afgenomen, omdat een beter beeld is ontstaan van de doelgroep die het project wil bereiken waardoor de screening is verbeterd. Ook wordt aangegeven dat deze projecten (methodisch) sterker zijn geworden, wat ook een positief effect heeft op het terugdringen van de uitval.

Door één van de projecten wordt verteld dat uitval uit het project eigenlijk niet mogelijk is. Wanneer een deelnemer niet in staat is het groepsprogramma te volgen of niet meer komt opdagen, wordt aan deze deelnemer ambulante begeleiding geboden. Ook wordt in sommige gevallen nagegaan of de deelnemer door middel van een leerplichtambtenaar of via openstaande boetes onder druk kan worden gezet om terug te komen.

Door verschillende projecten wordt aangegeven dat voor een deelnemer die het project voortijdig verlaat een plaats wordt gezocht bij een andere instantie. In sommige gevallen wordt een deelnemer doorverwezen naar een inrichting waar zijn problemen beter kunnen worden aangepakt dan binnen de setting van het project. In dit soort gevallen is volgens de projecten niet per definitie sprake van uitval.

Verschillende projecten vermelden tot slot dat een besluit om een deelnemer weg te sturen alleen in het uiterste geval wordt genomen, omdat ze beseffen dat de deelnemers die het in deze projecten niet redden eigenlijk nergens anders terecht kunnen.

Bij sommige projecten is het afnemen van de uitstroomvragenlijst bij deelnemers zeer moeizaam verlopen en in een aantal gevallen onmogelijk gebleken, omdat deze projecten de onderzoekers niet tijdig konden informeren over de ophanden zijnde uitstroom van deelnemers. In veel van deze gevallen bleek het bovendien lastig om via het project alsnog een afspraak met deze jongeren te kunnen maken voor een uitstroombetaling. Deze ervaringen van de onderzoekers lijken niet in overeenstemming met de opmerking van deze projecten dat vrijwel alle deelnemers positief en volgens plan zijn uitgestroomd.

3.3 Methodiek

Op basis van de gesprekken met de projectleiders en projectmedewerkers en documentatie van de projecten is nagegaan in hoeverre de aanpak van de projecten, zoals omschreven in de effectiviteitscriteria, in de praktijk daadwerkelijk is toegepast. Voor de meeste projecten geldt dat het project in ieder geval in hoofdlijnen volgens de beschreven opzet heeft uitgevoerd. Wel is de aanpak van de projecten op verschillende punten doorontwikkeld en verfijnd. Ook is de invulling van de methodiek door verschillende projecten nader geconcretiseerd. Enkele projecten hebben elementen uit de methodiek losgelaten of gewijzigd. In deze paragraaf wordt ingegaan op deze ontwikkelingen en wijzigingen. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de elementen van de aanpak die volgens de projectmedewerkers en de projectleiders goed lijken aan te slaan bij de doelgroep. In het laatste deel van deze paragraaf komen knelpunten en verbeterpunten in de methodiek aan de orde.

Wijzigingen en ontwikkelingen

Zoals vermeld geldt voor de meeste projecten dat de aanpak in de praktijk is doorontwikkeld op basis van de opgedane ervaringen. Vijf projecten geven aan dat de kern van de aanpak daarbij onveranderd is gebleven. Hieronder wordt ingegaan op de ontwikkelingen en wijzigingen die zich sinds de start van de projecten hebben voorgedaan.

Ten eerste geldt voor twee projecten dat de beoogde groepsaanpak niet leidde tot de gewenste resultaten. Zo is bij één project gekozen om de groepsaanpak los te laten en in te zetten op individuele begeleiding van de deelnemers. Bij het andere project worden groepsprocessen nog steeds toegepast, maar de nadruk is daarbij meer komen te liggen op de authenticiteit van het individu

binnen deze groep. Ook het systeem van belonen en straffen, dat in de effectiviteitscriteria van dit project werd benoemd als onderdeel van de aanpak, wordt in de praktijk niet meer toegepast. Ook dit systeem bleek niet het beoogde resultaat te sorteren, maar juist negatieve effecten met zich mee te brengen.

Door drie projecten wordt verteld dat zij gedurende de uitvoering van het project gebruik zijn gaan maken van een fasensysteem, om op die manier het traject van de deelnemers nader te structureren. Zo geldt voor twee van deze projecten dat deze fasering is gekoppeld aan een puntensysteem. Op basis van een score op bepaalde competenties kan een deelnemer doorstromen naar een volgende fase. Bij het derde project wordt al in de oorspronkelijke projectbeschrijving gerefereerd aan het gebruik van een fasensysteem. Dit systeem is gedurende de uitvoering van het project nader uitgewerkt en in een nieuwe vorm gegoten.

Twee projecten vermelden dat zij, nog sterker dan aanvankelijk was beoogd, de nadruk leggen op de bedrijfscultuur binnen het project. Er wordt gewerkt met elementen uit de arbeidsorganisaties, waaronder arbeidscontracten, verlofuren en resultaatgericht werken. Het ene project laat weten dat op deze manier ingespeeld kan worden op de weerstand die veel deelnemers hebben tegen onderwijs. Het andere project benadrukt dat het werken binnen een arbeidscultuur duidelijkheid en structuur met zich meebrengt, waardoor het beter aansluit op de behoefte van de deelnemers.

Ook een ander project geeft aan dat de nadruk op onderwijs, zoals oorspronkelijk was beoogd, is verminderd. Er heeft een verandering plaatsgevonden waarmee de insteek van het project is verschoven naar het snijvlak tussen onderwijs en jeugdhulpverlening. Om dit te bewerkstelligen is samenwerking gezocht met instanties voor jeugdhulpverlening, GGZ en verslavingszorg. Daarnaast is een gedragswetenschapper aangetrokken (zie ook paragraaf 3.5).

Voor verschillende projecten geldt dat de werkwijze en de gehanteerde methodiek gedurende de uitvoering van het project beter is vastgelegd, geprotocolleerd en gestructureerd. Hierdoor komt de gehanteerde methodiek gaandeweg duidelijker terug in de werkwijze van de medewerkers. In sommige gevallen is deze ontwikkeling bespoedigd door een daartoe aangestelde gedragswetenschapper of inhoudelijk zorgondersteuner die de medewerkers begeleidt in het werken volgens de beoogde methodiek. Voor één van deze projecten geldt dat in samenwerking met een extern trainingsbureau is gewerkt aan een heldere verslaglegging en een bredere toepassing van het competentiemodel binnen de aanpak van het project. In paragraaf 3.4 (theoretische onderbouwing) wordt nader op deze ontwikkelingen ingegaan.

Door verschillende projecten wordt opgemerkt dat het programma gedurende de uitvoering van het project is aangevuld met beroepsgerichte trainingen, waaronder VCA en BHV. Bij één project wordt de mogelijkheid geboden om een diploma te halen voor Arbeidsmarkt Gekwalificeerd Assistent (AKA). Voor twee andere projecten geldt dat gedurende de uitvoering van het project mogelijkheden zijn ontwikkeld voor de deelnemers om binnen de setting van het project een diploma te behalen voor VMBO, HAVO, VWO en MBO. Hoewel deze mogelijkheid ook beschreven was in de oorspronkelijke projectplannen, geldt dat hiervoor in de beginfase van de projecten nog geen voorzieningen waren getroffen. Inmiddels zijn duidelijke afspraken gemaakt met onderwijsinstellingen over lessen, lesmateriaal en examens.

In het tweede voortgangsrapport is door vrijwel alle projecten aangegeven dat de aandacht voor het sociale netwerk van de deelnemer in de uitvoering van de projecten was toegenomen. Verschillende projecten vertelden dat de ouders of opvoeders van de deelnemers nadrukkelijk bij het project werden betrokken. Ook in de interviewronde in 2010 wordt dit door verschillende projecten genoemd als ontwikkelpunt. Wel laten projecten weten dat het betrekken van ouders in de praktijk vaak knelpunten met zich meebrengt. Hierop wordt later in deze paragraaf nader ingegaan.

Werkzame mechanismen

In de interviews is de projectleiders en projectmedewerkers gevraagd welke elementen van de aanpak volgens hen een cruciale rol spelen bij het bereiken van de beoogde resultaten. Hieronder wordt ingegaan op deze elementen.

Ten eerste wordt door verschillende projecten opgemerkt dat een individuele, persoonlijke en respectvolle benadering van de deelnemers een belangrijk aspect vormt in de aanpak. Eén project verwijst daarbij naar de presentietheorie: door puur en alleen het geven van aandacht gaat een jongere zich al beter gedragen. De jongeren moeten zich gewaardeerd en gerespecteerd voelen. Het opbouwen van een vertrouwensband speelt daarbij volgens verschillende projecten een belangrijke rol. Daarnaast noemt een aantal projecten de kleinschalige setting van het project als belangrijke factor. Door deze kleinschalige setting kan iedere jongere de hulp krijgen die hij/zij nodig heeft.

Twee projecten geven aan dat het van belang is de deelnemers uit hun eigen omgeving te halen, omdat daarmee rust wordt gecreëerd voor de deelnemer. Het ene project benadrukt bovendien dat in een nieuwe leefomgeving andere gedragspatronen kunnen ontstaan. Wel is het volgens dit project belangrijk dat de deelnemers regelmatig (eens in de vier weken) een weekend naar huis gaan, om te voorkomen dat ze vervreemden van de thuissituatie. Het is van belang dat ze regelmatig contactmomenten hebben met hun ouders. In het verlengde hiervan wordt door één project opgemerkt dat er door deelname

aan het project rust ontstaat in de thuissituatie van de deelnemer. Door de deelnemer uit de thuissituatie te halen, wordt daar de spanning doorbroken, wat er in veel gevallen toe leidt dat de sfeer thuis verbetert.

Drie projecten benadrukken het belang van het bieden van duidelijkheid en structuur. Door verschillende projecten wordt aangegeven dat ook de sfeer bij het project een cruciale factor vormt: deelnemers moeten zich veilig voelen binnen de setting van het project.

Het merendeel van de projecten benadrukt het belang van een integrale aanpak en het betrekken van de context van de deelnemer bij de aanpak. De doelgroep heeft te kampen met problemen op verschillende terreinen. In de aanpak van de doelgroep moeten al deze terreinen worden meegenomen. Twee projecten geven daarbij aan dat het project hierin een regierol dient te nemen. Bij het één van de projecten wordt overigens opgemerkt dat, hoewel het meenemen van de context als belangrijke factor wordt gezien voor een succesvolle aanpak, de invulling hiervan in de uitvoering van het project nog niet voldoende zichtbaar is.

Eén project benadrukt dat de samenwerking met de partners in het netwerk rondom de jongeren van essentieel belang is om een integrale aanpak te kunnen bieden. In paragraaf 3.6 wordt nader ingegaan op deze samenwerking. Ook noemt dit project het bieden van nazorg expliciet als cruciale factor voor het welslagen van de aanpak. Het programma moet volgens dit project geleidelijk worden afgebouwd, waarbij de deelnemer nog gedurende een lange tijd wordt gevolgd.

Tot slot wordt door het merendeel van de projecten aangegeven dat de deskundigheid van het personeel een cruciale factor vormt bij de uitvoering van het project. In paragraaf 3.5 wordt hier nader op ingegaan.

Motivatie

In verschillende beleidsstukken wordt de doelgroep van de pilotprojecten beschreven als onwillige jongeren. Gezien deze omschrijving wordt het motiveren van deelnemers als een belangrijk aandachtspunt beschouwd. In de interviews is de projectleiders specifiek gevraagd naar de manieren waarop de deelnemers gemotiveerd (kunnen) worden voor deelname aan het project. Verschillende projecten geven om te beginnen aan dat het van belang is de deelnemers positief te benaderen en successen te laten ervaren. Dit kan onder meer worden bereikt door korte termijndoelen te stellen, waardoor de deelnemer snel het gevoel heeft resultaat te bereiken. Door één project wordt aangegeven dat er gewerkt wordt met een beloningssysteem, dat voor de deelnemers als extra motivatie kan dienen. Door twee projecten wordt opgemerkt dat het van belang is de deelnemers concrete, nuttige werkzaamheden te bieden.

Twee projecten merken op dat de deelnemers gemotiveerd raken doordat hen perspectief wordt geboden. Samen met de deelnemer wordt gekeken naar welke mogelijkheden hij/zij (nog) heeft. In het verlengde daarvan laten twee projecten weten dat de mogelijkheid om een diploma of certificaten te behalen binnen de setting van het project motiverend werkt. Eén van deze projecten vertelt tevens dat in feite alle jongeren uiteindelijk het verlangen hebben een diploma te halen en een volgende stap te maken.

Door twee projecten wordt aangegeven dat ook een positieve, warme sfeer een motiverend effect heeft. Het ene project vermeldt dat het gaat om een sfeer waarin deelnemers het gevoel krijgen dat er gezamenlijk ergens naartoe wordt gewerkt. Eén ander project merkt daarbij op dat jongeren elkaar ook onderling kunnen motiveren.

Vier projecten laten weten dat het belangrijk is de jongeren verantwoordelijkheden te geven. De deelnemers moeten gestimuleerd worden zelf initiatieven te nemen. Door de jongeren verantwoordelijkheden te geven, vertrouwen te bieden en serieus te nemen, wordt de motivatie van de deelnemer vergroot.

Twee projecten geven aan dat de setting van het project motiverend werkt. Zo ontlenen de jongeren bij één van de projecten volgens geïnterviewden een zekere status aan het werken met veiligheidsjassen en helmen. Volgens een ander project geldt dat de militaire setting de jongeren motiveert.

Door een ander project wordt opgemerkt dat het bieden van een woonruimte motiverend werkt. De deelnemers van dit project hebben op het moment dat zij instromen geen stabiele woonsituatie. Door deze jongeren een woonruimte aan te bieden, worden voor hen in één keer veel problemen opgelost, waardoor ze gemotiveerd raken deel te nemen aan het project.

Tot slot wordt door een project aangegeven dat het toepassen van dwang en drang voor de doelgroep absoluut noodzakelijk is. Er is bij dit project bij alle deelnemers sprake van een stok achter de deur in de vorm van detentie of gesloten uithuisplaatsing. Wel wordt opgemerkt dat er ook sprake moet zijn van tenminste minimale motivatie vanuit de deelnemer om het project succesvol te laten zijn.

Knelpunten en verbeterpunten

Door de medewerkers van de projecten worden verschillende knelpunten genoemd die zij bij de uitvoering van het project ervaren.

Ten eerste wordt door vijf projecten aangegeven dat het betrekken van ouders bij de aanpak van de deelnemers in de praktijk vaak lastig is. Door twee projecten wordt opgemerkt dat jongeren vaak niet meer thuis wonen en/of geen contact meer hebben met hun ouders. Als er wel sprake is van contact

met ouders, is er in de thuissituatie vaak veel mis, wat het betrekken van ouders bemoeilijkt. Ook een ander project geeft aan dat de thuissituatie van de deelnemers vaak erg complex is, waarbij onder meer de economische situatie, de instabiele relaties en andere jongeren in het gezin een rol kunnen spelen. Er is vaak geen sprake van een eenduidige oorzaak-gevolg-constructie, wat de hulpverlening in gezinnen bemoeilijkt. Het vierde project laat weten dat met name de begeleiding van allochtone ouders soms lastig is, omdat zij de Nederlandse taal niet beheersen. Tot slot wordt door het vijfde project opgemerkt dat het betrekken van ouders gedurende de uitvoering van het project een steeds belangrijkere rol heeft gekregen. Toch is hierin volgens het project nog veel ruimte voor ontwikkelingen. De ouders kunnen nog intensiever bij het traject van de deelnemer worden betrokken.

Door twee projecten, wordt verteld dat er behoefte bestaat aan de mogelijkheid om ouders een scholings- of opvoedingscursus te bieden. Volgens één project zou de politiek hierin een rol kunnen spelen, door meer in te zetten op (wetgeving rondom) gezinnen. Ouders zijn volgens dit project nu vaak geneigd zich te onttrekken aan hun verantwoordelijkheid.

Door één project wordt vermeld dat oorspronkelijk was beoogd om binnen de setting van het project aan stageplaatsen of leerwerkplaatsen te kunnen deelnemen, door bijvoorbeeld het opknappen van het pand waarin het kantoor van het project gevestigd is. Deze mogelijkheden zijn (nog) niet gerealiseerd, wat volgens het project een groot gemis vormt. Ook twee andere projecten geven aan dat de mogelijkheid van stageplaatsen of leerwerkplaatsen binnen de setting van het project een goede aanvulling zou vormen op het project.

Door twee projecten wordt opgemerkt dat er behoefte is aan meer groepsgerichte elementen in het programma. Voor beide projecten geldt dat in de huidige opzet voornamelijk sprake is van individuele begeleiding van deelnemers.

Eén project laat weten dat de aansluiting met school een knelpunt vormt. De deelnemers van dit project lopen drie dagen per week stage bij het project. De overige twee dagen moeten door school worden ingevuld. Volgens het project sluit het schoolprogramma op deze twee dagen bij een aantal scholen onvoldoende aan op de stage-dagen, wat ten koste gaat van de motivatie van de deelnemer.

Eén van de projecten merkt op dat de doorstroming van deelnemers een belangrijk knelpunt vormt in de uitvoering van het project. De deelnemers, die bij dit project met twee tot drie jongeren in appartementen wonen, zouden bij afronding van het project moeten doorstromen naar zelfstandige huisvesting. Door het grote woningtekort in Amsterdam wordt deze doorstroming ernstig vertraagd.

Tot slot wordt door verschillende projecten aangegeven dat de samenwerking met netwerkpartners een knelpunt vormt. In paragraaf 3.6 wordt hier nader op ingegaan.

3.4 Theoretische onderbouwing

In het tweede voortgangsrapport is bij de projecten nagegaan in hoeverre de projecten gebruik maken van (wetenschappelijke) theorieën, die de door het project gehanteerde aanpak ondersteunen. Hieruit bleek dat er per project verschil is in hoeverre de aanpak van het project gestoeld is op (wetenschappelijk getoetste) theoretische inzichten. Ook verschilt de functie die de theorie heeft (gehad) bij de ontwikkeling en de uitvoering van het project.

Voor twee projecten geldt dat de theoretische basis van de projecten voorafgaande aan de start van de projecten schriftelijk is vastgelegd. Voor deze projecten vormt de theoretische basis een fundament van waaruit de verschillende onderdelen van de aanpak zijn ingevuld. Ook verwijzen deze projecten bij de beschrijving van hun aanpak naar verschillende wetenschappelijke onderzoeken die de werkzaamheid van de door hen gehanteerde aanpak ondersteunen.

Door één project wordt in de theoretische onderbouwing aangegeven dat het competentiemodel de basismethodiek vormt voor de aanpak binnen het project. Alhoewel het project al sinds de start met deze methodiek werkt, is hierin in het afgelopen jaar meer structuur en verdieping aangebracht. De komst van een nieuwe teamleider en de aanstelling van een gedragswetenschapper hebben hierbij een grote rol gespeeld. Door hen is het gehanteerde fasensysteem nader geconcretiseerd met behulp van scorekaarten en is een methodiekmap met hulpmiddelen samengesteld, welke gebruikt wordt in de begeleiding van de deelnemers.

Bij één project geldt dat de theoretische uitgangspunten ongewijzigd zijn gebleven ten opzichte van de start, maar dat de invulling hiervan in de praktijk is doorontwikkeld. Zo is al in een vroeg stadium van het project (2008) gekozen om gebruik te maken van het Meerdimensionale belasting belastbaarheidsmodel. In dit model wordt een balans gecreëerd tussen de fysieke, psychische en sociale aspecten van de jongere, met als doel te komen tot hernieuwende zingeving (Schot 2009). Daarnaast wordt gewerkt met een fasensysteem, dat gedurende de looptijd van het project is doorontwikkeld tot een zandlopermodel, waarin instroom, doorstroom, uitstroom en nazorg elkaar opvolgen.

Voor twee van de negen projecten geldt dat zij hun werkwijze baseren op theoretische modellen die worden toegepast binnen de organisatie waarvan zij onderdeel uitmaken. Beide projecten geven aan dat deze theoretische kaders ongewijzigd zijn gedurende de uitvoering van het project. Volgens het ene project geldt wel dat de toepassing van de methodische uitgangspunten gedurende de uitvoering van het project is geconcretiseerd, onder meer door de scholing van de medewerkers in het gebruik van de methodiek en door de ingebruikname van verschillende methodische instrumenten, zoals doelkaarten en een boekje met wooncompetenties. Ook is er in oktober 2008 een inhoudelijk zorgondersteuner aangesteld die de medewerkers ondersteunt bij het werken volgens de geformuleerde methodiek. Bij het andere project wordt gewerkt volgens de uitgangspunten van een aantal methoden uit de jeugdhulpverlening, waaronder de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding. Alle medewerkers hebben een post-HBO opleiding gevolgd om te werken met deze methodiek. Daarnaast wordt gedurende de uitvoering van het project een schriftelijke methodiek uitgewerkt, om de opgedane ervaringen overdraagbaar te maken.

Twee projecten zijn weliswaar gebaseerd op een bepaalde visie of theorie, maar deze theorie is voorafgaande aan de start van de projecten niet schriftelijk vastgelegd. Pas na uitdrukkelijk verzoek van de onderzoekers hebben deze projecten in 2009 in grote lijnen op papier weergegeven wat de theoretische basis is van hun aanpak. Eén van deze projecten geeft in 2010 aan dat deze theoretische uitgangspunten onveranderd zijn. De aanpak is en wordt al werkende verder ontwikkeld. Bij het andere project geldt daarentegen dat sinds de start van het project en sinds de formulering van de theoretische uitgangspunten in 2009 verschillende wijzigingen hebben plaatsgevonden.

Door drie projecten is de theoretische onderbouwing in 2009 niet geëxpliciteerd. Bij twee van projecten was wel in de projectplannen, evaluaties, methodiek-beschrijvingen en/of andere documentatie van deze projecten aangegeven wat de kernwaarden of uitgangspunten zijn van de aanpak. Eén van deze projecten geeft in 2010 aan dat hierin geen veranderingen zijn opgetreden. Voor het andere project geldt daarentegen dat sinds de start van de evaluatie een verdieping heeft plaatsgevonden in de methodiek. Binnen dit project worden door een trainingsbureau verschillende competentiegerichte trainingen gegeven. In de afgelopen jaren hebben deze trainingen een nadrukkelijker rol gekregen binnen het traject. Daarbij is bovendien aandacht besteed aan de wijze waarop de competentiegerichte benadering ook buiten de trainingen van het externe bureau door de instructeurs kunnen worden toegepast. Er worden daarbij acht ontwikkelingsstaken voor de deelnemers onderscheiden. Per ontwikkelingsstaak is beschreven op welke manier hieraan tijdens het project invulling kan worden gegeven. Op deze manier wordt gestreefd naar meer

continuïteit in de benaderingswijze van de jongeren en meer structuur in de verslaglegging.

Eén project heeft in 2009 geen informatie aangeleverd over de theoretische onderbouwing, maar heeft begin 2010 alsnog informatie verstrekt aan de onderzoekers over de visie die ten grondslag ligt aan de aanpak. Deze documentatie beschrijft onder meer een aantal sturende principes van het project, namelijk: vraaggericht werken; empowerment; veiligheid; een autoritaire opvoedingsstijl; zelfsturing; en participatie. Daarnaast worden vijf peilers beschreven die de basis vormen van de methodiek, namelijk: de presentietheorie; het nut en doel van rituelen; competentievergroting; gedragstraining; en leerstijlen.

3.5 Professionaliteitsbeginsel

Bij de start van de projecten bestonden de teams van de verschillende projecten over het algemeen uit medewerkers die zich direct bezighouden met de begeleiding van de jongeren (woonbegeleiders, werkmeester, instructeurs en/of coaches), medewerkers die zich richten op beleidsmatige coördinerende en/of administratieve werkzaamheden en leidinggevend. Daarnaast gaven verschillende projecten aan voor specifieke onderdelen van het programma gebruik te maken van externe deskundigen.

Sinds de start van de projecten hebben veel wijzigingen plaatsgevonden in de samenstelling van de teams. Voor vijf van de negen projecten geldt dat de projectleider(s) gedurende de looptijd van het project zijn vervangen. Ook onder de overige medewerkers hebben verschillende wisselingen plaatsgevonden. In een enkel geval heeft de toetreding van een nieuwe leidinggevende geleid tot veranderingen in het personeelsbeleid, wat tot wijzigingen in de samenstelling van het team heeft geleid.

Bij een deel van de projecten is daarnaast sprake geweest van functiedifferenties door het (in deeltijd) aanstellen van een maatschappelijk werker, een inhoudelijke werkbegeleider, een pedagogische medewerker of een gedragswetenschapper. Deze medewerker kan door de begeleiders worden geconsulteerd, indien de problematiek van de deelnemer hierom vraagt. Daarnaast is hij/zij aanwezig bij de cliëntenbespreking, waarbij hij/zij het team kan adviseren over de benadering van deze deelnemer. Voor een aantal projecten geldt dat deze gedragswetenschapper of pedagogisch medewerker bovendien een rol heeft in het verdiepen van de gehanteerde methodiek en het begeleiden van de medewerkers in het werken volgens deze methodiek.

Kwaliteiten en opleiding personeel

Het merendeel van de projecten laat weten dat de kwaliteiten van het personeel een cruciale factor vormen voor het welslagen van het project. Verschillende projectleiders geven aan dat het werken met deze doelgroep veel vraagt van de persoonlijke kwaliteiten van de medewerkers. De projectleiders noemen daarbij onder meer affiniteit met de doelgroep, geduld, lef, creativiteit en overtuigingskracht als belangrijke eigenschappen. Ook moeten medewerkers in staat zijn de jongeren heel direct aan spreken, te zeggen waar het op staat.

Er wordt door de projectleiders wisselend gedacht over de opleidingseisen waaraan een medewerker moet voldoen. Een aantal projecten werkt uitsluitend met medewerkers met een hulpverleningsachtergrond. Voor één van deze projecten geldt dat alle coaches een HBO-opleiding hebben afgerond en bovendien een post-HBO-opleiding hebben gevolgd, waarin ze hebben leren werken met de door het project gehanteerde methodiek. De projectleider van dit project hecht veel waarde aan deze opleiding. Hoewel de coaches op basis van intuïtie mogelijk al wel op de juiste wijze werken, is het volgens hem voor de medewerkers waardevol als deze werkwijze wordt onderbouwd met kennis. Het biedt de medewerkers meer zekerheid en stelt ze in staat situaties beter te herkennen en te waarderen.

Bij een aantal andere projecten wordt de begeleiding van de deelnemers voor een groot deel uitgevoerd door mensen uit het bedrijfsleven of vakmensen uit de praktijk. Voor deze medewerkers geldt dat zij niet per definitie zijn opgeleid voor het begeleiden van de doelgroep. De projectleiders van deze projecten geven aan dat het volgens hen belangrijker is dat de medewerkers beschikken over de juiste persoonskenmerken. In sommige gevallen worden deze medewerkers overigens wel bijgeschoold om meer kennis over de begeleiding van de doelgroep te krijgen. Eén van de projecten heeft op basis van opgedane ervaringen bewust gekozen om geen mensen meer aan te nemen met een hulpverleningsopleiding. Volgens dit project sluiten de opleidingen voor jeugdhulpverlening niet aan bij de doelgroep, omdat de nadruk in deze opleiding te veel ligt op een softe werkwijze, waarin te veel aandacht is voor gesprekken met de jongeren en waarin de jongeren te veel ruimte wordt geboden.

Bij één project heeft de huidige projectleider ervoor gekozen geen medewerkers meer aan te nemen die uit het onderwijs komen. Volgens deze projectleider is het niet goed mogelijk om met mensen uit het onderwijs jongeren te begeleiden die juist zijn uitgevallen uit het onderwijssysteem.

Door verschillende projectleiders wordt vermeld dat zij, mede gezien de hoge eisen die de begeleiding van de doelgroep aan de medewerkers stelt, moeite hebben met het vinden van geschikt personeel. Eén van de projecten geeft

aan dat de samenwerking met instanties uit het netwerk daarin voor dit project van groot belang is. De medewerkers van dit project zijn vanuit verschillende instanties bij dit project gedetacheerd. Door goede afspraken te maken met deze instanties is het volgens hen gelukt om een goed team te formeren.

3.6 Randvoorwaarden

In deze paragraaf wordt ingegaan op een aantal randvoorwaarden van de projecten, namelijk samenwerking met betrokken partijen, faciliteiten en wet- en regelgeving. Daarnaast wordt ingegaan op de knelpunten die de projecten ervaren ten gevolge van de projectmatige wijze waarop de projecten gefinancierd zijn. In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op de samenwerking met betrokken partijen, waarbij de kant van de partnerorganisaties wordt belicht.

Samenwerking met betrokken partijen

Bij de meeste projecten wordt in de effectiviteitscriteria aangegeven dat gewerkt wordt met een integrale aanpak, waarin veel aandacht is voor de samenwerking tussen partijen rondom de jongeren. De manier waarop dit in de praktijk vorm krijgt verschilt per project.

Voor twee projecten geldt dat samenwerking tussen instanties de kern vormt van het project. Het ene project wordt uitgevoerd door medewerkers van verschillende bestaande organisaties, die ieder vanuit hun eigen organisatie gezamenlijk invulling geven aan het project. Ook bij het andere project geldt dat de medewerkers van het project gedetacheerd zijn vanuit verschillende bestaande organisaties. De samenwerking tussen partners in het netwerk vormt een essentieel onderdeel van het project. Er wordt intensief gewerkt aan het betrekken van deze partners bij het project.

Voor een aantal projecten geldt dat de samenwerking met andere partijen in de praktijk met name bestaat uit het contact met verwijzende instanties, contacten met de school van de deelnemers en/of de mogelijkheid van het doorverwijzen van deelnemers naar gespecialiseerde hulpverlening. Door één van deze projecten wordt deze samenwerking omschreven als één van de belangrijkste randvoorwaarden van het project.

Bij één project vormt de samenwerking met gemeenten een belangrijk onderdeel: de gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aanmelding van en de nazorg aan de deelnemers van het betreffende project. Daarnaast wordt door dit project samengewerkt met een extern bureau voor het bieden van competentiegerichte trainingen aan de deelnemers.

Voor een aantal projecten geldt dat de samenwerking met betrokken partijen gedurende de looptijd van het project een steeds concretere invulling heeft gekregen. Er worden door deze partijen verschillende externe partijen ingeschakeld, onder meer voor het bieden van psychische hulpverlening aan de deelnemers en/of het bieden van onderwijs. Daarnaast zijn verschillende projecten samenwerkingsverbanden aangegaan met verslavingszorginstellingen, schuldhulpverlening en/of instellingen voor jongeren met een verstandelijke beperking.

Knelpunten in de samenwerking

Verschiedende projecten ervaren knelpunten in de samenwerking met andere betrokken partijen. In het tweede voortgangsrapport werd al door verschillende projecten opgemerkt dat de informatieoverdracht over de deelnemers in veel gevallen moeizaam verloopt. Het kost volgens de projecten veel tijd en energie om de benodigde informatie boven tafel te krijgen, wat volgens hen deels te wijten is aan regelgeving omtrent de privacy van de deelnemers. Ook werd door verschillende projecten vermeld dat de medewerking van betrokken partijen te weinig structureel is, omdat deze afhankelijk is van de persoonlijke inzet van een medewerker binnen de betreffende instantie. Wanneer deze medewerker weggaat bij deze instantie, verdwijnt daarmee de samenwerking.

In de interviewronde in 2010 wordt de samenwerking met betrokken partijen door verschillende projecten opnieuw als knelpunt benoemd. Voornamelijk de verschillen in organisatiestructuur, organisatiecultuur en visie leveren volgens de projecten problemen op. Door deze verschillen kost het veel tijd om goede afstemming te vinden met deze partijen. Eén project merkt op dat de vertraging die hierdoor ontstaat een groot probleem vormt, omdat het bij deze doelgroep juist van groot belang is om direct te kunnen handelen. Ook wordt opgemerkt dat de verschillen in visie tussen de partijen voor de deelnemers verwarring kan opleveren. Tot slot geeft één project aan dat het project door sommige partners als concurrent wordt gezien, wat de samenwerking bemoeilijkt.

Bij de onderzoekers bestaat de indruk dat de samenwerking met betrokken partijen met name in de beginfase niet bij alle projecten prioriteit heeft gekregen, omdat deze projecten zich eerst primair hebben gericht op het opzetten van de interne organisatie. Toch is er ook een aantal projecten, waaronder Crossroads 1 en De Nieuwe Kans, waar de samenwerking vanaf de start van de projecten een speerpunt is geweest. Het feit dat ook bij deze projecten de samenwerking tussen partijen nog steeds een knelpunt vormt en veel aandacht vraagt, toont dat het hier om een structureel en hardnekkig probleem gaat.

Faciliteiten

De projectleiders is gevraagd of de accommodatie van het project voldoende mogelijkheden biedt voor de uitvoering van het project zoals beoogd in de effectiviteitscriteria. Door één project wordt aangegeven dat dit niet het geval is. In het oorspronkelijke plan van dit project zouden de deelnemers bij elkaar gehuisvest worden in een oud schoolpand. Dit plan moest noodgedwongen worden losgelaten, omdat hiervoor geen vergunning kon worden verkregen. In de huidige opzet wonen de deelnemers met twee of drie personen in appartementen in de nabije omgevingen van het schoolpand. In het schoolpand is wel het kantoor van het project gevestigd, waardoor de begeleiders fysiek dichtbij de jongeren zijn. In 2009 is bovendien gepoogd om in dit schoolpand een gymzaal in gebruik te nemen als groepsaccommodatie, waar de deelnemers elkaar zouden kunnen treffen en waar groepsactiviteiten plaats zouden kunnen vinden. Ook dit plan heeft geen doorgang kunnen vinden, aangezien de woningcorporatie de huur van de gymzaal dusdanig heeft verhoogd dat dit voor het betreffende project niet was op te brengen. Het project is momenteel op zoek naar een alternatieve groepsaccommodatie binnen de school.

Ook voor een ander project geldt dat het project bij de start nog niet beschikte over de beoogde huisvesting. Dit project is daarom gestart op een tijdelijk locatie en heeft uiteindelijk in juni 2008 de beoogde huisvesting in gebruik genomen. De start op een tijdelijke locatie heeft veel onrust met zich mee gebracht, zowel voor de deelnemers als voor het personeel. In feite kon bij dit project pas na de verhuizing echt gewerkt worden aan de concrete invulling van het programma zoals dit was beoogd.

Voor weer een ander project geldt dat er wijzigingen hebben plaatsgevonden in de werklocaties van de deelnemers, waardoor meer mogelijkheden zijn ontstaan bij de verdeling van de verschillende jongeren over de locatie en het type werkzaamheden. Daarnaast hebben verschillende projecten gewerkt aan het opknappen van (ruimtes in) het pand waarin zij gevestigd zijn.

Voor de meeste projecten geldt dat zij (zeer) tevreden zijn over de huidige mogelijkheden van de accommodatie, waarbij onder meer de ligging, de bereikbaarheid met het openbaar vervoer, de sportfaciliteiten en lesruimtes van belang zijn. Eén van de projecten geeft bovendien aan dat het van belang is dat er onderscheid wordt gemaakt in ruimtes waar wordt gewerkt, ruimtes waar wordt gegeten en ruimtes waar de deelnemers slapen. Het is volgens dit project van belang om deze ruimtes niet allemaal in één gebouw onder te brengen.

Wanneer de projecten wordt gevraagd naar knelpunten of wensen ten aanzien van de faciliteiten, laat één van de projecten weten dat er behoefte bestaat aan de mogelijkheid om de deelnemers 24-uursopvang te bieden. Het project biedt de deelnemers momenteel een programma van 8.00 uur tot 20.00 uur.

Voor sommige deelnemers is het niet mogelijk of wenselijk om daarna terug te gaan naar de thuissituatie. Deze jongeren zou op enigerlei wijze een 24-uurs-opvang moeten kunnen worden geboden.

Wet- en regelgeving

Door een aantal projecten wordt aangegeven dat wet- en regelgeving de uitvoering van de projecten beïnvloedt en - in sommige gevallen - bemoeilijkt. Zo wordt door verschillende projecten aangegeven dat de informatieoverdracht tussen de netwerkpartners wordt bemoeilijkt door regelgeving omtrent de privacy van de deelnemers.

Door één van de projecten wordt opgemerkt dat de aantrekkingskracht van de Wajong-uitkering op jongeren groot is. Volgens dit project is dit een negatieve tendens. Wel merkt het project op dat de eisen voor de Wajong momenteel strenger worden, waardoor deze tendens mogelijk ingeperkt kan worden.

Daarnaast wordt door één project aangegeven dat een deel van de doelgroep nog steeds buiten beeld blijft. Het gaat om de zwaardere doelgroep met een criminele achtergrond ('de drugsdealer met de grote auto'), die zonder dwang- of drangmiddelen niet te motiveren zijn voor deelname. De dwang- en drangmogelijkheden voor deze doelgroep zijn volgens dit project momenteel nog te beperkt om ook deze subdoelgroep te kunnen bereiken.

Eén project geeft aan dat het inschakelen van externe docenten wordt bemoeilijkt door wetgeving ten aanzien van Europese aanbestedingen. De regelgeving kan ertoe leiden dat partijen met wie een goede samenwerking is opgebouwd noodgedwongen moeten worden losgelaten.

Door een ander project wordt opgemerkt dat de politiek een rol zou moeten spelen in de wetgeving rondom gezinnen. Ouders zijn nu vaak geneigd zich te onttrekken aan hun verantwoordelijkheden. Door vanuit de overheid sterker in te zetten op de aanpak van gezinnen in plaats van individuele jongeren kan de context van de deelnemer meer gewicht krijgen en zou de kans op terugval van de deelnemer verminderd kunnen worden. Zo zouden bijvoorbeeld (opvoed)cursussen aan ouders aangeboden kunnen worden.

Door verschillende projecten wordt aangegeven dat de teldata in het onderwijs problemen opleveren bij de financiering van de projecten. Wanneer een jongere na de teldatum uitvalt uit het onderwijs, blijft het onderwijsbudget van deze jongere desondanks in het bezit van de betreffende onderwijsinstelling. Dit bedrag komt dus niet met de jongere mee, wanneer deze jongere na die datum instroomt in het project.

Tot slot geeft één van de projecten aan dat de deelnemers die bij het project worden aangemeld in veel gevallen niet beschikken over een cluster4-indicatie, terwijl dit wel de verwachting was van het project. Dit is volgens het project onder meer te wijten aan het feit dat de problemen bij deze deelnemers pas in het middelbaar onderwijs zijn ontstaan, terwijl cluster4-indicaties over het algemeen vaker in de basisschoolfase worden toegekend. Daarnaast geldt volgens dit project dat voor een deel van de jongeren sprake is van afgebroken indiceringstrajecten. Bij deze deelnemers is wel een indicering aangevraagd, maar is deze gestopt bijvoorbeeld vanwege een verhuizing, vanwege het scheiden van ouders of door het wisselen van school. Voor dit project heeft het ontbreken van deze indicatie financiële gevolgen.

Projectfinanciering

Door vijf projecten wordt opgemerkt dat de projectmatige wijze van financiering vanuit de overheid een knelpunt vormt voor de uitvoering van het project. Voor het ontwikkelen van een goed doordacht plan is volgens deze projecten een lange aanlooptijd nodig. Ook kost het, wanneer het project eenmaal gestart is, volgens deze projecten veel tijd voordat het project helemaal verloopt zoals het zou moeten. De projecten geven aan dat de relatief korte periode waarvoor de projecten gefinancierd zijn hiervoor niet voldoende tijd geven. Door verschillende projecten wordt bovendien opgemerkt dat de onzekerheid die bestaat over het voortbestaan van de projecten een knelpunt vormt bij het vasthouden van goed personeel.

3.7 Nazorg

Voor de meeste projecten geldt dat in de effectiviteitscriteria slechts summier wordt ingegaan op het nazorgtraject dat de deelnemers geboden wordt. De invulling van deze nazorgfase is bij de projecten in de loop van de uitvoering nader ontwikkeld. De duur en intensiteit van het door de projecten geboden nazorgtraject verschilt per project.

Bij twee projecten is de nazorg beperkt tot het overdragen van de deelnemer aan een andere instantie (bijvoorbeeld school of Begeleid Wonen). Hoewel de projecten aangeven dat de deelnemers altijd welkom blijven met hulpvragen, wordt er door deze projecten geen actief nazorgprogramma verzorgd. Eén van deze projecten geeft aan dat er wel, drie maanden na uitstroom, een contactmoment is met de school van de deelnemer om te horen hoe het met deze deelnemer gaat. Door een ander project wordt aangegeven dat in sommige gevallen nog wel regelmatig contact is met de deelnemer nadat hij/zij is uitgestroomd, maar dat (nog) geen sprake is van een gestructureerd nazorgtraject. Voor twee van de negen projecten geldt dat het nazorgtraject een ontwikkelpunt vormt dat nadere aandacht verdient. Bij een

ander project hebben tot dusverre vrijwel geen nazorgtrajecten plaatsgevonden, maar ook hier wordt aangegeven dat het initiatief voor nazorg voornamelijk bij de deelnemers (of zijn/haar omgeving) ligt.

Voor een aantal andere projecten vormt de nazorgfase een geïntegreerd onderdeel van het programma. Door drie van deze projecten wordt aangegeven dat de uitstroom van deelnemers een gefaseerd proces is: het project wordt geleidelijk afgebouwd, afgestemd op de behoefte van de deelnemer. Een deelnemer kan bijvoorbeeld eerst voor twee dagen per week onderwijs volgen en de andere dagen van de week in het project doorbrengen. Door een project wordt opgemerkt dat het in het nazorgtraject van belang is op tijd te beginnen met het afbouwen van de band tussen de jongeren en de coaches. Voor de coaches betekent dit dat ze tegelijkertijd betrokken moeten blijven en toch afstand moeten houden. Een ander project laat weten dat ook voor de partijen die na afronding van het project bij de deelnemers betrokken zijn, duidelijk moet zijn dat zij een beroep kunnen doen op dit project wanneer er zich problemen voordoen. Bij weer een ander project wordt in principe drie maanden nazorg gegeven door een medewerker van Jeugdreclassering. De jeugdreclasserder heeft in deze periode nog ongeveer om de week contact met de ouders en de jongere. Eventueel kan de nazorg ook na deze drie maanden verlengd worden in de vorm van ‘verlengde’ Jeugdzorg.

Bij één van de projecten wordt de nazorg uitgevoerd door de gemeenten waar het project mee samenwerkt, namelijk het UWV (Den Haag) of het DWI (Amsterdam). Indien nodig wordt het traject bij het UWV of het DWI aangevuld met hulpverlening via het Jeugd Interventie Team (JIT) of andere hulpverleningsinstanties. Dit project geeft aan dat de nazorg bij deze gemeenten nog niet naar behoren verloopt. Het project is daarom bezig om zelf actiever in te zetten op het nazorgtraject. Sinds begin 2010 wordt bij alle deelnemers al een aantal weken voor uitstroom uit het traject een overleg gepland met de jongere, de ouders en de medewerkers van de betrokken instanties om concrete afspraken te maken over de plannen van de deelnemer na afloop van het traject.

4. ERVARINGEN BETROKKEN PARTIJEN

In dit hoofdstuk worden de ervaringen van betrokken partijen met de pilotprojecten behandeld. Hiervoor zijn gesprekken gevoerd met partners uit het netwerk van de pilotprojecten. Begonnen wordt met een beschrijving van dit netwerk, gevolgd door de belangrijkste resultaten die uit de gesprekken met partners naar voren zijn gekomen. Er wordt hierbij aandacht besteed aan de samenwerking, de doelgroep, de methodiek en de continuïteit met betrekking tot nazorg. Ook de veranderingen die hierin in de loop van het project hebben plaatsgevonden komen aan bod.

4.1 Beschrijving netwerk

Voor het achterhalen van de ervaringen van betrokken partijen is met personen uit het netwerk van de projecten gesproken. Ieder project heeft een netwerk opgebouwd van financiers, verwijzende instanties, hulpverleners en scholen. Er zijn gesprekken gevoerd met diverse personen die op verschillende niveaus betrokkenheid met de projecten hebben. Per project zijn vier à vijf personen geïnterviewd. Er is getracht om per project te spreken met betrokkenen vanuit zowel gemeente, onderwijs als hulpverlening. Er zijn twaalf betrokkenen vanuit gemeenten en provincies geïnterviewd, waaronder leerplichtambtenaren, netwerkcoördinatoren, medewerkers van het jongerenloket en beleidsmedewerkers. Daarnaast zijn vijf medewerkers van hulpverlenende en verwijzende instanties gesproken, zoals GGZ-medewerkers, straathoekwerkers, medewerkers van verslavingszorg en Bureau Jeugdzorg. Tevens zijn negen medewerkers geïnterviewd die betrokken zijn vanuit het onderwijs als docent, verwijzer, stage-verstrekker of trainer. Tot slot zijn gesprekken gevoerd met drie betrokkenen bij de politie en vier medewerkers van Jeugdreclassering en justitiële jeugdinrichtingen. Een aantal geïnterviewden heeft een relatie met meerdere projecten. Het netwerk van de projecten is vanzelfsprekend breder dan alleen de geïnterviewde betrokkenen.

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven is per project een verslag opgesteld van de ervaringen van de betrokken partijen. Deze verslagen zijn opgenomen in bijlage 5 van dit rapport. In april 2010 zijn de verslagen voorgelegd aan de projectleiders om na te gaan of de ervaringen van de betrokkenen corresponderen met de beleving van de projectleiders.

4.2 Samenwerking

Over het algemeen zijn alle betrokkenen zeer tevreden over de samenwerking met de pilotprojecten. Over en weer weten medewerkers van de projecten en betrokken partijen goed contact met elkaar te maken en informatie over het verloop van het traject van deelnemers uit te wisselen. Volgens de betrokken partijen is het van belang dat er korte communicatielijnen bestaan tussen de betrokken medewerkers.

Netwerk

De betrokkenen geven aan dat het zeer belangrijk is een duidelijk en breed netwerk op te bouwen en te onderhouden. De benodigde tijdsinvestering voor het opbouwen van een goed netwerk is volgens de geïnterviewden door een aantal projecten aanvankelijk onderschat. Daardoor is het voorgekomen dat het opbouwen van een netwerk veel tijd in beslag heeft genomen, waardoor het eigenlijke doel, het begeleiden van jongeren tijdelijk op de tweede plaats kwam. Daarnaast zijn er twee projecten waarvan betrokkenen aangeven dat zij het belang van een goed netwerk onvoldoende hebben ingeschat. Hierdoor is de instroom achtergebleven bij de verwachtingen. Volgens betrokkenen van drie projecten geldt nog steeds dat er meer moet worden ingezet op het verbreden van het netwerk en het verwerven van meer naamsbekendheid. Wanneer een netwerk is opgebouwd is het volgens de betrokkenen van belang dat voor de continuïteit van het project de contacten goed onderhouden worden. De focus op de contacten in het netwerk is wisselend. Een betrokkene geeft aan dat de contacten zijn gereduceerd in vergelijking met de start van het project, een andere geeft aan dat de contacten juist zijn geïntensiveerd.

Persoonlijke inzet

Volgens een aantal betrokkenen is de samenwerking afhankelijk van de persoonlijke inzet van medewerkers. Zij geven aan dat dit een risico vormt. Om samenwerking en afspraken te continueren is het van belang dat er weinig personeelwisselingen zijn. Dit geldt volgens hen voor zowel direct uitvoerenden als voor directie en stuurgroepen. Waar de uitvoerders op de werkvloer over het algemeen goed bereikbaar zijn, geldt dit in mindere mate voor stuurgroepen en managementteams. Volgens een aantal betrokkenen kunnen stuurgroepen vaker bijeenkomen, waardoor overeenstemming blijft bestaan tussen verschillende betrokken partijen. Managementteams zouden meer verantwoordelijkheid moeten nemen en beter bereikbaar moeten zijn voor de uitvoerenden van de projecten, zodat zij de medewerkers beter kunnen ondersteunen.

Een aantal betrokkenen zegt dat in twee projecten door directiewisselingen de accenten van de samenwerking zijn verschoven. Zo is bij één project de focus verschoven van onderwijs naar hulpverlening. Volgens diverse betrokkenen

moeten projecten op leidinggevendenniveau ondersteund worden en moet er afstemming over de uitvoering bestaan. In een aantal gevallen is het volgens betrokkenen belangrijk om convenanten af te sluiten, zodat haperingen in het traject door tegengestelde regelgevingen worden voorkomen en een snelle doorverwijzing van deelnemers mogelijk wordt. Een aantal betrokkenen rond één project wil met de eigen instelling de samenwerking met het pilotproject formaliseren, zodat het project een vaste waarde wordt in het netwerk van de betrokken partij. Nu bestaan hier geen formele afspraken over, zodat leidinggevend en medewerkers van de betrokken partijen of niet op de hoogte zijn van het bestaan van het pilotproject of niet aan deze mogelijkheid denken.

Regie

Twee projecten bestaan uit een samenwerkingsverband tussen verschillende hulpverleningsinstanties. Alhoewel het samenwerkingsverband van verschillende hulpverleningsinstellingen grote voordelen heeft, heeft een aantal betrokkenen opgemerkt dat dit spanningen kan veroorzaken in de samenwerking tussen medewerkers van het project. Medewerkers zijn gespecialiseerd in een bepaald vakgebied en hebben hierover een eigen taakopvatting. Deze taakopvatting kan spanningen in het traject van individuele deelnemers met zich meebrengen; zo kan een docent andere doelen voor ogen hebben dan een hulpverlener. Deze doelen en de weg daarnaartoe kunnen tegengesteld aan elkaar zijn. Dit probleem heeft zich tevens voorgedaan in de stuurgroepen rond drie projecten. De uitvoering van een project door verschillende partners brengt regels, afspraken en financieringsmogelijkheden met zich mee die gewenst en noodzakelijk zijn vanuit de eigen instelling, maar niet direct samengaan en gewenst zijn voor de projecten. Om dit te ondervangen wordt door betrokkenen aangegeven dat het van belang is dat er centrale regie over de inhoud van de projecten gevoerd wordt, waaraan alle partijen zich moeten conformeren. Over één project wordt gezegd dat het bepalen van de regie enige tijd heeft gekost. Daarbij was volgens de betrokkenen een verdieping in de beschrijving van het project nodig, waardoor meer duidelijkheid kon ontstaan over het werkproces. Er zijn in de loop van het project meer concrete afspraken over de verantwoordelijkheden en de afstemming gemaakt.

Over het algemeen wordt aangegeven dat het van belang is dat bij de samenwerking overeenstemming bestaat over de uitvoering en dat bij ieder project één regievoerder of contactpersoon aanwezig is. Niet alle projecten kunnen dit bieden. Ook betrokken partijen kunnen niet altijd aan wensen van het pilotproject voldoen vanwege een te geringe capaciteit of andere omstandigheden of interne structuren.

Informatieoverdracht

Een knelpunt vormt volgens betrokkenen de informatieoverdracht. Niet alle partijen zijn bevoegd bepaalde informatie over deelnemers aan medewerkers van de projecten door te geven. Dit komt volgens hen door regelgeving omtrent de privacy van de deelnemers. Ook geven enkele geïnterviewden aan dat hulpverleners in sommige gevallen informatie achterhouden, al dan niet bewust, waardoor pas gedurende het traject blijkt met welke problematiek een deelnemer kampt. Een ander knelpunt is dat zowel door Jeugdreclassering als leerplicht de bemoeienis met een deelnemer gestaakt wordt wanneer de desbetreffende jongere 18 jaar wordt.

4.3 Doelgroep

De indruk van de betrokkenen is dat de doelgroep van de projecten in alle gevallen jongeren zijn die uitgevallen zijn of dreigen uit te vallen uit het (reguliere) onderwijs en geen inkomsten hebben door middel van werk. Deze jongeren hebben over het algemeen geen dagbesteding of ondervinden hier problemen in. Een aantal projecten richt zich specifiek op jongeren met een problematische thuissituatie of jongeren met thuisloosheid. Volgens de geïnterviewden bereiken deze pilotprojecten een doelgroep die door reguliere projecten niet altijd wordt bereikt, waarbij zij aangeven dat deze doelgroep niet de meest zware groep is. Jongeren die te zwaar worden gevonden voor de trajecten zijn: harde kern jongeren, jongeren net uit detentie of die anderszins veel criminele feiten hebben gepleegd; jongeren met zware psychiatrische problematiek; dakloze jongeren die aanspraak maken op maatschappelijke opvang; of jongeren met een zwaar verslavingsprobleem.

Problematiek

Ondanks dat er niet ingezet wordt op de meest zware doelgroep hebben veel betrokkenen de indruk dat deze zwaarder is dan van te voren was beoogd. De doelgroep bestaat volgens hen uit jongeren met meerdere problemen. Dit is naast geen scholing of inkomen, tevens problemen met de thuissituatie of huisvesting, het hebben van veel en onoverzichtelijke schulden, (lichte) psychiatrische problematiek, gedragsproblemen en een nog hanteerbare verslaving (vooral cocaïne, cannabis en gamen). Jongeren blijken ook vaker te kampen met licht verstandelijk handicaps (LVG-problematiek). Niet ieder project is toegerust op het werken met jongeren met deze problematiek. Een aantal betrokkenen zegt dat de projecten inmiddels beter zijn toegerust om op deze problemen in te spelen. Daarnaast wordt door betrokkenen aangegeven dat projecten in de praktijk steeds beter weten welke jongeren goed passen binnen de setting en de mogelijkheden van het project. Hiermee kan in het selecteren van deelnemers rekening worden gehouden, waardoor de uitval van deelnemers afneemt.

Een reden dat de doelgroep zwaarder is dan in de selectiecriteria beschreven staat is volgens een aantal betrokkenen dat de complexiteit van de problematiek van de deelnemers vaak pas in de loop van het traject aan het licht komt. Eén van de genoemde oorzaken is dat een aantal projecten opgericht is als alternatief voor jongeren waarbij niet geheel duidelijk is wat de problemen zijn, waarbij geen concrete, enkelvoudige hulpvraag bestaat. Betrokkenen hebben opgemerkt dat hoe ouder een deelnemer is, hoe zwaarder de problematiek blijkt te zijn. Wanneer een deelnemer eenmaal is gestart met het project en de eerste acute problemen opgelost zijn (bijvoorbeeld huisvesting), blijkt er in veel gevallen sprake te zijn van dieperliggende problematiek. In de meeste gevallen kunnen deze problemen binnen het project worden opgevangen. Waar de expertise van medewerkers van het project tekort schiet, kunnen externe deskundigen ingeschakeld worden.

Verschuiving

De doelgroep zoals aanvankelijk werd beoogd is in een aantal gevallen verschoven. Zo is volgens betrokkenen bij twee projecten gebleken dat de op voorhand ingestelde contra-indicaties, met name de contacten met politie en justitie en psychiatrische problematiek, een te grote groep jongeren bleek uit te sluiten. Deze contra-indicaties zijn in de loop van het project versoepeld. Daarnaast is door betrokkenen aangegeven dat de doelgroep aangepast is aan financieringsaspecten. Eén project was in beginsel niet gericht op jongeren die geïndiceerd zijn met cluster-4 problematiek. Om het project te kunnen financieren is bij zoveel mogelijk deelnemers getracht een indicatie te verkrijgen, zodat er een Persoonsgebonden Budget (PGB) aangevraagd kan worden.

4.4 Methodiek

Door verschillende betrokkenen wordt aangegeven dat het opbouwen van een vertrouwensband, individuele en intensieve aandacht, duidelijkheid en structuur en geven van complimenten, elementen van de methodiek zijn die een positief effect hebben op de deelnemers. Daarnaast geven enkele betrokkenen aan dat het positief benaderen van de deelnemers hun motivatie vergroot. Ook het bieden van concrete doelen (zoals het behalen van certificaten) en het bieden van concrete, nuttige bezigheden vergroot volgens een aantal betrokkenen de motivatie van de deelnemers. Tevens, zo geven betrokken partijen aan, hebben jongeren baat bij directe reactie op hun handelen, zowel wanneer dit positief als negatief is.

Een ander werkzaam element is volgens een aantal geïnterviewden dat de projecten kleinschalig en overzichtelijk zijn. Zij geven aan dat de kleinschaligheid het project zowel voor de deelnemers als voor de medewerkers overzichtelijk maakt. Dit bevordert de continuïteit van het

traject en maakt een persoonlijke benadering mogelijk. Een risico van kleinschaligheid is dat het kan leiden tot een wachtlijst. De doelgroep waarop de projecten zich richten zijn echter jongeren die op korte termijn om actie vragen. Dit vormt een wankel evenwicht. Wanneer jongeren te lang op een wachtlijst staan bestaat een groot risico op uitval. Dit kan enigszins ondervangen worden door contact te houden met jongeren op de wachtlijst totdat er plaats is. Over één project wordt daarentegen opgemerkt dat een wachtlijst juist de jongeren eruit filtert die het programma het meest nodig hebben. Jongeren die het project minder nodig hebben vinden veelal in de tijd dat zij op de wachtlijst staan zelf een oplossing.

Een aantal geïnterviewden geeft aan dat in de pilotprojecten minder 'productiedruk' bestaat dan in de reguliere hulpverlening. Hierdoor kunnen jongeren terugvallen in hun oude gedrag, zonder dat dit direct consequenties heeft. Het is deze betrokkenen opgevallen dat medewerkers de jongeren zo lang mogelijk binnen het traject houden. Volgens hen komt dit bij reguliere projecten en jeugdhulpverleningsinstellingen minder voor.

Motivatie

Door alle betrokkenen wordt aangegeven dat jongeren uit de doelgroep enigszins zelf gemotiveerd moeten zijn om deel te nemen aan de projecten. Zij moeten willen werken aan hun problemen en weer terug willen naar onder-wijs of werk. Wanneer deelnemers geenszins gemotiveerd zijn heeft volgens de betrokkenen het project weinig kans van slagen. Vier projecten hebben de mogelijkheid om drang en dwang toe te passen om jongeren te motiveren om deel te nemen. Betrokkenen rond één van deze projecten geven echter aan dat hier terughoudendheid in moet worden betracht. Zij vinden het belangrijk dat een jongere intrinsiek gemotiveerd is voor het welslagen van het traject.

Professionaliteit

Een aantal geïnterviewden geeft aan dat het van belang is dat de medewerkers van de projecten ervaring hebben met de doelgroep. Volgens hen moeten de medewerkers zeer goed opgeleide professionals zijn, ervaren in het begeleiden, bemiddelen, coachen, motiveren en activeren van de jongeren. Daarbij moeten zij aansluiting vinden bij de belevingswereld van de deelnemers. Bij twee projecten wordt de uitvoering verzorgd door verschillende hulpverleningsinstanties. Dit blijkt volgens betrokkenen goed te werken, omdat alleen de medewerkers met veel ervaring gedetacheerd worden bij de pilotprojecten. Deze medewerkers hebben reeds in de eigen instelling bewezen een ervaren en goede hulpverlener voor de doelgroep te zijn.

Een punt van aandacht binnen alle pilotprojecten is volgens een aantal betrokkenen dat de uitvoering van het traject persoonsafhankelijk is.

Hierdoor wordt de uitvoering van de hulpverlening beïnvloed door de visie van de individuele hulpverlener. Er wordt bijvoorbeeld niet altijd één lijn getrokken in de toepassing van regels, bijvoorbeeld over het gebruik van middelen als tabak, alcohol en cannabis.

Brede educatie

Wat volgens betrokkenen werkzaam is gebleken is wanneer er hulpverlening wordt geboden op verschillende gebieden. Naast dagbesteding, werk of school is het raadzaam om andere problemen op het gebied van wonen en persoonlijke problemen te integreren in het project. Zij geven aan dat het van belang is niet alleen in te zetten op formeel leren, maar dat de aandacht tevens op sociale vaardigheden, gedragsverandering en maatschappelijke training zou moeten worden gericht. Bij projecten die een dagvullend (van 8.00 uur 's ochtends tot 20.00 uur 's avonds) of een 24-uurs programma aanbieden worden deze verschillende aspecten in één programma opgenomen. Dit wordt door betrokkenen als een essentieel element aangemerkt. Zij vinden de combinatie van onderwijs, vrije tijd en hulpverlening in één traject een unieke en goede combinatie. Ook door een aantal betrokkenen rond projecten die geen dagvullend programma hebben wordt aangeraden dit wel te gaan aanbieden.

Door betrokkenen wordt verder opgemerkt dat veel deelnemers behoefte hebben aan onderwijs vanuit een niet-schoolse benadering. Volgens hen moet door middel van praktijkonderwijs in een individuele setting gewerkt worden aan het verwerven en ontwikkelen van (basale) competenties.

Betrekken sociale omgeving

Betrokkenen vinden dat het van belang niet alleen gedragsveranderingen bij de deelnemers te bewerkstelligen, maar tevens de sociale omgeving van de deelnemers bij het project te betrekken. Door vrijwel alle geïnterviewden wordt aangegeven dat de aandacht voor het sociale netwerk van de deelnemer in de uitvoering van de projecten is toegenomen. Een groot aantal betrokkenen vindt ouderparticipatie zeer belangrijk. Wanneer ouders betrokken worden bij het traject is de verwachting dat de verandering die de deelnemer doormaakt beter gecontinueerd kan worden. Niet alle ouders zijn bereid gebleken hun medewerking te verlenen.

Naast het betrekken van het gezinssysteem wordt aangegeven dat ook anderszins op de sociale omgeving ingegrepen moet worden om terugval te voorkomen. Over de wijze waarop dit ingevuld zou moeten worden verschillen de meningen. Een aantal vindt het een meer-waarde dat de deelnemer een traject binnen de eigen leefomgeving volgt, terwijl anderen juist aangeven dat het verblijven buiten de sociale omgeving (op een afgelegen locatie of in een ander stadsdeel) de meest werkzame manier is om gedragsverandering te bewerkstelligen.

Risicofactoren

De geïnterviewden hebben een aantal risicofactoren benoemd. Zo merken betrokkenen rond drie projecten op dat er voor gewaakt moet worden dat er geen te grote zelfstandigheid van de jongeren gevraagd wordt. Tevens vinden zij dat het belangrijk dat in samenspraak met de jongeren naar een doel wordt gewerkt. Zoals eerder vermeld vragen veel jongeren in de projecten om directe actie. Het is betrokkenen opgevallen dat hierdoor de hulpverlening vaak ad hoc, op weinig gestructureerde wijze, verloopt. Dit maakt de hulpverlening enerzijds flexibel, maar anderzijds bestaat het risico dat er problemen over het hoofd gezien worden.

Eén betrokkene stelt vast dat het hebben van een uitkering meer financiële armslag geeft dan naar school gaan met studiefinanciering. Dit vormt een knelpunt voor jongeren met schulden die terug naar het onderwijs worden verwezen. Het maakt de mogelijkheid onderwijs te gaan volgen niet aantrekkelijk. In veel gevallen zijn ouders bovendien niet bij machte of niet van zins een financiële bijdrage te leveren aan het volgen van onderwijs.

4.5 Continuïteit

De meerderheid van de betrokkenen vindt dat de nazorg beter georganiseerd kan worden. Weinig projecten hebben beschikking over sluitende vervolgttrajecten. In een aantal gevallen blijken vervolgttrajecten een hoger niveau van de jongeren te vragen dan waarover zij beschikken bij uitstroom uit de projecten. Zij adviseren daarom een verbetering in de aansluiting op het vervolgttraject. Eén van de vaker genoemde aanbevelingen is het eindniveau van de uitstromende jongeren hoger te laten zijn, door het inbouwen van een geleidelijke overgang naar een vervolgttraject. Daarnaast wordt aanbevolen beter passende trajecten te zoeken, met name in intensiteit. Hierbij wordt opgemerkt dat de stap naar regulier werk of scholing niet te groot moet worden; de projecten gelden als opstap naar een vervolgttraject, opleiding of werk en niet als einddoel. Een aantal betrokkenen is van mening dat de problemen van de jongeren niet in één traject zijn op te lossen, maar dat er sprake moet zijn van continuïteit door aansluitende trajecten. Eén project heeft hierover duidelijke afspraken met vervolgttrajecten gemaakt.

Wanneer jongeren uitstromen bestaan er diverse vormen van nazorg. In een aantal projecten wordt de nazorg verleend door de projecten zelf. Een aantal betrokkenen merkt op dat sommige projecten niet beschikken over de capaciteit om voldoende nazorg te bieden. Verwijzende instanties zijn in een aantal gevallen verantwoordelijk voor goede doorstroming naar een vervolgtopleiding of traject. Dit is bijvoorbeeld het geval bij plaatsing door Jeugd-reclassering of leerplicht. Hoe de nazorg wordt verzorgd en de effectiviteit van de geboden nazorg is niet alle geïnterviewden duidelijk.

Volgens een aantal betrokkenen is het voor de continuering belangrijk om ouders er meer bij te betrekken dan nu het geval is, om zo verandering op meerdere sociale gebieden rond de jongere te bewerkstelligen. Een andere aanbeveling, die door betrokkenen rond drie projecten is gegeven, is dat er een vorm van persoonsgebonden financiering voor de nazorg zou kunnen komen. Op deze wijze kan voor iedere deelnemer passende nazorg worden gevonden.

Tot slot wordt door alle geïnterviewden vastgesteld dat, ondanks de verbeterpunten, alle projecten voorzien in een behoefte. Niet ieder project wordt als een uniek project beschouwd, maar alle projecten worden als waardevol beschouwd.

DEEL 3 EFFECTEVALUATIE

5. THEORETISCH KADER

In deel 2 van dit rapport is een beschrijving gegeven van de aanpak die de pilotprojecten hanteren en de ontwikkelingen die daarin hebben plaatsgevonden sinds de start van de projecten. In dit derde deel worden de resultaten van de projecten beschreven, waarbij gebruik wordt gemaakt van de gegevens uit de vragenlijsten die zijn afgenomen bij de deelnemers van de projecten en bij jongeren uit de controlegroep.

De beschrijving van de aanpak van de projecten vormt een belangrijke basis voor het interpreteren van de resultaten. Hoe sterker het beschreven verband tussen de aanpak en de beoogde doelstellingen, des te aannemelijker is het dat de gemeten resultaten daadwerkelijk zijn toe te schrijven aan de interventie. Alvorens de resultaten van de projecten te bespreken worden daarom in dit hoofdstuk de belangrijkste kenmerken van de projecten op een rij gezet. Welke doelgroep wordt door de projecten bereikt? Welke doelstellingen worden door de projecten beoogd en op welke manier moet deelname van de doelgroep aan de projecten leiden tot het behalen van deze doelstellingen? Welke projectkenmerken zijn daarbij van belang? Wat zijn de werkzame mechanismen?

Het doel van dit hoofdstuk is het bieden van een theoretisch raamwerk voor de uitvoering en interpretatie van de analyses. Voor het samenstellen van dit hoofdstuk is gebruik gemaakt van de beleidsveronderstellingen en de effectiviteitscriteria van de projecten, zoals deze in het eerste voortgangsrapport zijn opgenomen. Tevens wordt gebruik gemaakt van de theoretische onderbouwing van de projecten, zoals beschreven in het tweede voortgangsrapport, en van de kennis die is opgedaan in het kader van de procesevaluatie.

5.1 Bereikte doelgroep

Bij het bepalen en interpreteren van de effecten van de projecten is het ten eerste van belang om na te gaan of de beoogde doelgroep is bereikt. Volgens de beleidsveronderstellingen, samengesteld op basis van Kamerstukken (TK II 2005/2006, 23 972, nr. 85) en op basis van gesprekken met beleidsmedewerkers van betrokken ministeries, zouden de projecten zich moeten richten op jongeren van 12 tot 27 jaar, die gedurende langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben, geen uitkering ontvangen, niet op zoek zijn naar werk of scholing, niet over een startkwalificatie beschikken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt. In later gedateerde stukken (TK

II 2006-2007, 31 001, nr. 22) wordt aangegeven dat het gaat om jongeren die niet naar school gaan, geen baan hebben en ook niet op zoek zijn naar werk of opleiding, die soms voor ernstige overlast zorgen of af dreigen te glijden naar blijvende werkloosheid. Ook hierin wordt opgemerkt dat het moet gaan om jongeren die met de gebruikelijke instrumenten niet worden bereikt.

De doelgroep van de verschillende projecten komt slechts ten dele overeen met de door het ministerie beoogde doelgroep. Uit het eerste en tweede voortgangsrapport is gebleken dat verschillende projecten zich niet (alleen) richten op jongeren die niet naar school gaan of niet werken, maar (ook) op dreigend schoolverlaters of dreigend werkloze jongeren. De mate waarin de doelgroep van de projecten afwijkt van de door het ministerie beoogde doelgroep verschilt per project.

Ook verschillen de doelgroepen van de projecten onderling op basis van leeftijd, geslacht, type problematiek en zwaarte van de problematiek. Zo richten vijf van de negen projecten (WerkHotel, Schoolfort, BOP-Academie, Wyldemerk en Crossroads 2) zich primair op jongeren die (dreigen) uit te vallen uit het onderwijs, terwijl Crossroads 1, Educatief Centrum en De Uitdaging zich ook/voornamelijk richten op jongeren die herhaaldelijk in aanraking zijn gekomen met justitie en/of dreigen af te glijden naar criminaliteit. Het kan hierbij onder andere gaan om jongeren die uit detentie komen of jongeren die het project opgelegd krijgen als schorsende voorwaarde. De Nieuwe Kans richt zich op jongeren die tenminste één jaar niet daadwerkelijk een erkende opleiding hebben gevolgd of aan het werk zijn geweest.

Ook de leeftijd van de deelnemers verschilt per project. Zo richt het project Crossroads 2 zich op jongeren van 10 tot 15 jaar, terwijl bijvoorbeeld De Nieuwe Kans en het WerkHotel bedoeld zijn voor jongeren van respectievelijke 18 tot 23 jaar en 17 tot 27 jaar

Deze constatering hebben verschillende implicaties voor het uitvoeren van de analyses en het interpreteren van de resultaten. Ten eerste geldt dat de projecten die een zwaardere doelgroep benaderen (en/of wél inzetten op het bereiken van de door het ministerie beoogde doelgroep) mogelijk verhoudingsgewijs minder goede effecten bereiken gezien de zwaarte van de doelgroep die zij bereiken. Daarnaast levert ook de sterke diversiteit in doelgroepen beperkingen op voor de generaliseerbaarheid van de gemeten effecten. Een effectieve aanpak van dreigend schoolverlaters van 10 tot 15 jaar hoeft immers niet per definitie ook effectief te zijn voor jongeren van 18 tot 23 die gedurende langere tijd niet naar school gaan en geen werk hebben.

Om in te spelen op deze knelpunten wordt in hoofdstuk 6 om te beginnen inzichtelijk gemaakt hoeveel jongeren daadwerkelijk binnen de door het

ministerie beoogde doelgroep vallen. Daarnaast wordt bij het bespreken van de resultaten een uitsplitsing gemaakt naar kenmerken van deelnemers, zodat ook de resultaten per subcategorie kunnen worden vastgesteld.

5.2 Beoogde en gemeten doelstellingen

In de beleidsveronderstellingen wordt aangegeven dat de projecten ertoe moeten bijdragen dat de jongeren uiteindelijk een startkwalificatie behalen of begeleid worden naar een baan. Scholing en deelname aan regelmatige arbeid wordt door het kabinet gezien als noodzakelijke voorwaarde voor een duurzame bestaanszekerheid en bevredigende arbeidsparticipatie (Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p.4).

Hoofdoelen

De hoofddoelstellingen van de pilotprojecten, zoals geformuleerd in de effectiviteitscriteria, sluiten aan bij deze doelstellingen van het kabinet. Zoals aangegeven in hoofdstuk 3 hebben de projecten twee centrale hoofdoelen, namelijk het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk. De meeste projecten (WerkHotel, De Nieuwe Kans, Crossroads 1, de BOP-Academie, Wyldemerk en De Uitdaging) richten zich op deze beide doelen, terwijl Schoolfort zich met name richt op het afronden van een opleiding. Het Educatief Centrum geeft in de effectiviteitscriteria aan dat het behalen van een startkwalificatie voor de meeste deelnemers niet tot de mogelijkheden behoort. Het Educatief Centrum richt zich daarom op het aanleren van werknemersvaardigheden, waarmee de deelnemer minimaal op assistent-niveau kan functioneren.

Subdoelen

Naast deze hoofdoelen, worden door de projecten verschillende subdoelen onderscheiden. De subdoelen of mediators moeten ertoe bijdragen dat de hoofddoelstellingen worden behaald. Hoewel deze subdoelen divers zijn, wordt een aantal subdoelen door de meeste projecten genoemd, namelijk het aanleren van sociale vaardigheden, het bijbrengen van (zelf)discipline, het vergroten van de motivatie, het vergroten van zelfwaardering en het verminderen van criminaliteit en probleemgedrag.

Prestatie-indicatoren

Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 is de projectleiders begin 2009 gevraagd de te behalen doelen en subdoelen te concretiseren door het weergeven van hun ambities in een schema met prestatie-indicatoren. De ingevulde schema's geven een beeld van de verwachtingen van de projecten en kunnen worden gebruikt als referentie bij het vaststellen van de daadwerkelijk gemeten resultaten.

Analyses

In de analyses in hoofdstuk 7 wordt op basis van de verzamelde gegevens nagegaan in hoeverre de projecten erin geslaagd zijn de jongeren daadwerkelijk toe te leiden naar school en werk. Daarnaast wordt ingegaan op het bereiken van de vijf gemeenschappelijke subdoelen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de gegevens uit de vragenlijst die bij de jongeren is afgenomen. Van belang is ook om na te gaan hoe belangrijk de verschillende subdoelen zijn voor het voorspellen van het einddoel. In welke mate dragen het versterken van discipline, het versterken van het gevoel van eigenwaarde, het versterken van motivatie, het verbeteren van sociale vaardigheden en het verminderen van crimineel gedrag en probleemgedrag inderdaad bij aan het bereiken van het hoofddoel, namelijk werk en/of scholing? Ook dit komt in hoofdstuk 7 aan de orde.

5.3 Projectkenmerken

In de beleidsveronderstellingen, zoals beschreven in het eerste rapport, wordt aangegeven dat bij de start van de pilotprojecten in 2006 beperkt inzicht bestond over de meest effectieve aanpak van de doelgroep van de pilots. Het toenmalige kabinet (2006) achtte de problematiek van de doelgroep echter dusdanig urgent dat met de aanpak daarvan niet kon worden gewacht. Bovendien was het kabinet van mening dat juist het aanpakken van de problematiek de beste mogelijkheid zou bieden om snel het nodige inzicht te krijgen in de mogelijkheden en de methode van de aanpak.

Wel werd een aantal uitgangspunten geformuleerd voor de aanpak. Het zou moeten gaan, zo wordt aangegeven in de beleidsveronderstellingen, om voorzieningen tussen onderwijs en arbeidsmarkt, waar jongeren discipline en werkritme opdoen en de noodzakelijke vaardigheden leren om zich in het onderwijs of in een leerbaan verder te ontwikkelen. Daarnaast dienen de jongeren lange dagen door te brengen in de voorzieningen, zodat ze wennen aan een werkritme en weinig tijd overhouden om te vervallen in ongewenste gedragingen. De lange ‘werkdagen’ zouden er daarbij voor zorgen dat de jongeren minder vatbaar zijn voor mogelijke negatieve invloeden uit hun omgeving. Het kabinet benadrukte bovendien dat het zou moeten gaan om initiatieven met een integrale aanpak, waarbij betrokken instanties kennis en bevoegdheid bundelen.

De grote lijnen voor de aanpak van de doelgroep waren hiermee geschetst. De manier waarop de afzonderlijke pilots invullingen hebben gegeven aan deze uitgangspunten, verschilt echter per project. Zo verschillen de projecten onder meer in duur, intensiteit, de toepassing van dwang en drang en het betrekken van het netwerk van de deelnemers bij de aanpak. In deze paragraaf wordt in kaart gebracht in hoeverre de projecten op basis van deze

en andere projectkenmerken onderling overeenkomsten en verschillen vertonen. Daarbij worden de projecten telkens ingedeeld op basis van het betreffende kenmerk. In de analyses in hoofdstuk 7 zal met behulp van deze indeling vervolgens worden nagegaan in hoeverre deze projectkenmerken verband houden met de door de projecten behaalde resultaten. In paragraaf 5.4 wordt, door alle kenmerken samen te nemen, een typologie van projecten geconstrueerd.

1. Trajectduur

De trajectduur van de projecten verschilt van drie maanden tot maximaal vier jaar. De projecten De Uitdaging (drie maanden) en Schoolfort (drie tot zes maanden, met mogelijkheid tot verlenging naar negen maanden) zijn het kortst, terwijl het WerkHotel, met een trajectduur variërend van anderhalf tot twee jaar, het langste project is. De duur van de overige projecten varieert van zes maanden tot twee jaar. Wyldemerck noemt in haar projectplan geen exacte richtlijn voor de duur van het project. In matrix 5.1 worden de projecten ingedeeld in drie categorieën op basis van trajectduur.

Matrix 5.1 Trajectduur

Categorie 1	3 tot 6 maanden	Schoolfort De Uitdaging
Categorie 2	6 tot 12 maanden	BOP-Academie Crossroads 1
Categorie 3	Langer dan 12 maanden	De Nieuwe Kans Wyldemerck Educatief Centrum WerkHotel Crossroads 2

2. Intensiteit

Ook de intensiteit van de projecten varieert sterk, zowel wat betreft het aantal uren per dag als het aantal dagen per week. Bij het project Schoolfort zijn de deelnemers gedurende drie dagen per week overdag aanwezig, terwijl de deelnemers van Wyldemerck 24 uur per dag, zeven dagen per week op de campus wonen. Schoolfort, De Nieuwe Kans en Educatief Centrum hanteren tijden die vergelijkbaar zijn met werkdagen (zeven tot acht uur per dag), waarbij de deelnemers drie tot vijf dagen per week aanwezig zijn bij het project. De BOP-Academie en Crossroads bieden beide op werkdagen een programma van 12 uur per dag (van 08.00 uur tot 20.00 uur). Bij Crossroads 2 worden de deelnemers ambulante begeleid, waarbij sprake is van 24-uurs bereikbaarheid van de coaches.

Voor De Uitdaging en Wyldemerck geldt dat de deelnemers ook 's nachts op de projectlocatie verblijven. Bij De Uitdaging gaan de jongeren in de weekenden naar huis, terwijl bij Wyldemerck de jongeren alleen in bepaalde verlofweekenden naar huis gaan. Ook bij het WerkHotel, dat de deelnemers huisvesting en woonbegeleiding biedt, zijn de deelnemers 24 uur per dag

aanwezig. Toch is dit programma minder intensief dan bij de beide andere interne projecten, aangezien de deelnemers van het WerkHotel overdag een reguliere opleiding volgen of werken. In matrix 5.2 worden de projecten ingedeeld in drie categorieën op basis van intensiteit.

Matrix 5.2 Intensiteit

Categorie 1	8 uur of minder	De Nieuwe Kans Educatief Centrum Schoolfort Crossroads 2
Categorie 2	12-uurs	Crossroads 1 BOP-Academie WerkHotel
Categorie 3	24-uurs	Wyldemerck De Uitdaging

3. In of buiten eigen omgeving

De projecten waar deelnemers ook 's nachts verblijven, namelijk Wyldemerck en De Uitdaging, geven aan dat het bieden van (tijdelijke) nieuwe leefomgeving een belangrijk element vormt van de aanpak. Ook het minder intensieve traject Schoolfort benadrukt het belang van het aanbieden van een niet-schoolse setting in een prikkelarme omgeving, buiten de stad. Drie andere projecten benadrukken daarentegen juist het belang van een aanpak in de directe (woon)omgeving van de deelnemer. De Nieuwe Kans is gebaseerd op de ACT principes, waarin onder andere het belang van het bieden van hulp in de eigen omgeving van de jongeren wordt benadrukt. Er wordt gewerkt met een outreachende aanpak, waarbij de jongere zo nodig in de eigen omgeving wordt opgezocht. Ook Crossroads 2 werkt met een outreachende, ambulante aanpak. Tot slot speelt ook bij het WerkHotel de eigen omgeving een belangrijke rol. In de effectiviteitscriteria van het WerkHotel wordt opgemerkt dat het project verankerd is in de samenleving, door een lokale, wijkgerichte aanpak. Hoewel door de overige drie projecten (Educatief Centrum, de BOP-Academie en Crossroads 1) in de effectiviteitscriteria en de theoretische onderbouwing niet expliciet wordt gerefereerd aan de setting binnen de eigen omgeving, geldt ook voor deze projecten dat zij zijn gevestigd nabij de woonomgeving van de deelnemer (matrix 5.3).

Matrix 5.3 In of buiten de eigen omgeving

Categorie 1	Buiten de eigen omgeving	Wyldemerck De Uitdaging Schoolfort
Categorie 2	In de eigen omgeving	De Nieuwe Kans Crossroads 2 WerkHotel Educatief Centrum BOP-Academie Crossroads 1

4. Groepsaanpak of individuele begeleiding

Een ander kenmerk waarin de projecten onderling van elkaar verschillen is de mate waarin gebruik wordt gemaakt van een groepsaanpak of juist een individueel programma. Bij Crossroads 1 en de BOP-Academie geldt dat aanvankelijk in de effectiviteitscriteria werd aangegeven dat er binnen het project (veel) gewerkt zou worden met groepsprocessen en/of peereducatie. Bij zowel Crossroads 1 als bij de BOP-Academie bleek echter al in een vroeg stadium dat deze werkwijze niet leidde tot de beoogde resultaten en in sommige gevallen zelfs negatieve effecten met zich meebracht (zie ook hoofdstuk 2). Bij Crossroads 1 is daarom besloten de groepsaanpak los te laten en in te zetten op individuele begeleiding. Bij de BOP-Academie is gekozen om wel gebruik te blijven maken van groepsprocessen, maar de nadruk te verschuiven naar de authenticiteit van het individu binnen deze groep.¹

Hoewel dus inmiddels geen van de projecten nog expliciet gebruik zegt te maken van groepsprocessen, geldt voor sommige projecten wel dat een (groot) deel van het programma in groepsverband plaatsvindt. Zo wordt bij De Uitdaging, het Educatief Centrum en Schoolfort in groepsverband gewerkt aan opdrachten, onder begeleiding van een docent, instructeur of coach. Daarbij kan overigens wel gelden dat de deelnemers binnen deze groep elk een eigen taak krijgen en/of aan persoonlijke doelen werkt. De begeleiding bij Crossroads 1, Crossroads 2 en het WerkHotel is daarentegen vrijwel geheel individueel. Bij de BOP-Academie, De Nieuwe Kans en Wyldemerck geldt dat het programma is opgebouwd uit zowel individuele persoonlijke begeleiding als groepsgerichte programma-onderdelen (matrix 5.4).

Matrix 5.4 Individuele of groepsgerichte aanpak

Categorie 1	Voornamelijk groepsgericht	De Uitdaging Schoolfort Educatief Centrum
Categorie 2	Zowel groepsgericht als individueel	BOP-Academie De Nieuwe Kans Wyldemerck
Categorie 3	Voornamelijk individueel	Crossroads 1 Crossroads 2 WerkHotel

¹ Omdat zowel bij Crossroads 1 als bij de BOP Academie geldt dat de wijzigingen in de aanpak al in een vroeg stadium hebben plaatsgevonden, heeft het merendeel van de deelnemers uit de onderzoeksgroep voor de effectevaluatie deze groepsaanpak niet of nauwelijks gevolgd. In de analyses wordt daarom uitgegaan van de bijgestelde aanpak, waarin de nadruk verschoven is van de groepsgerichte aanpak naar de meer individueel gerichte aanpak.

5. Toepassing van dwang- en drangmiddelen

Zoals in het tweede rapport wordt aangegeven, geldt voor het merendeel van de projecten dat zij de mogelijkheid hebben om op enigerlei wijze gebruik te maken van middelen voor dwang en drang bij de plaatsing van deelnemers. Zo kunnen verschillende trajecten door de rechter of voogd worden opgelegd als schorsende voorwaarde voor detentie of gesloten uithuisplaatsing. Ook kan bij jongeren tot 18 jaar de leerplichtambtenaar worden ingeschakeld bij structureel verzuim. De rol van dwang- of drangmiddelen is echter niet voor ieder project gelijk. Bij sommige projecten, namelijk het WerkHotel, Crossroads 2 en Schoolfort, wordt niet of nauwelijks gewerkt met dwang- of drangmiddelen bij de plaatsing van deelnemers, terwijl deelname aan Crossroads 1 alleen mogelijk is op last van de rechter of voogd. Bij de overige projecten geldt dat de mate waarin gebruik wordt gemaakt van dwang of drang per deelnemer verschilt. In matrix 5.5 worden de projecten ingedeeld op basis van de mate waarin dwang- en drang wordt toegepast binnen het project.

Matrix 5.5 Toepassing van dwang- en drangmiddelen

Categorie 1	WerkHotel Schoolfort Crossroads 2	Niet of nauwelijks toepassing van dwang- of drangmiddelen
Categorie 2	De Nieuwe Kans Educatief Centrum BOP-Academie Wyldemerk De Uitdaging	Bij sommige deelnemers toepassing van dwang- of drang
Categorie 3	Crossroads 1	Deelname aan project alleen mogelijk op last van rechter of voogd

6. Vorm en functie theoretische onderbouwing

In hoofdstuk 3 is aangegeven dat per project verschilt in hoeverre de aanpak van het project gestoeld is op (wetenschappelijk getoetste) theoretische inzichten. Ook verschilt de functie die de theorie heeft (gehad) bij de ontwikkeling en de uitvoering van het project. Voor twee projecten, namelijk De Nieuwe Kans en Crossroads 1, geldt dat de theoretische basis van de projecten voorafgaande aan de start van de projecten schriftelijk is vastgelegd. Voor deze projecten vormt de theoretische basis een fundament van waaruit de verschillende onderdelen van de aanpak zijn ingevuld. Ook verwijzen deze projecten bij de beschrijving van hun aanpak naar verschillende wetenschappelijke onderzoeken die de werkzaamheid van de door hen gehanteerde aanpak ondersteunen.

Voor het WerkHotel en Crossroads 2 geldt dat zij hun werkwijze baseren op theoretische modellen die worden toegepast binnen de organisatie waarvan zijn onderdeel uitmaken (categorie 2A in matrix 5.6). Twee projecten, namelijk het Educatief Centrum en de BOP-Academie, zijn weliswaar

gebaseerd op een bepaalde visie of theorie, maar deze theorie is voorafgaande aan de start van de projecten niet schriftelijk vastgelegd. Pas na uitdrukkelijk verzoek van de onderzoekers hebben deze projecten in grote lijnen op papier weergegeven wat de theoretische basis is van hun aanpak (categorie 2B in matrix 5.6).

Schoolfort en De Uitdaging hebben hun theoretische onderbouwing niet geëxpliciteerd. Wel wordt in de projectplannen, evaluaties, methodiekbeschrijvingen en/of andere documentatie van deze projecten aangegeven wat de kernwaarden of uitgangspunten zijn van de aanpak. Bij De Uitdaging heeft gedurende de evaluatie hierin wel een verdieping plaatsgevonden. Er zijn in 2009 richtlijnen opgesteld voor het werken volgens de competentiegerichte benadering van deelnemers. Het project Wyldemerck heeft ten behoeve van het tweede tussenrapport in 2009 geen informatie aangeleverd over de theoretische onderbouwing, maar heeft begin 2010 alsnog informatie verstrekt aan de onderzoekers over de visie die ten grondslag ligt aan de aanpak die het project hanteert.²

Matrix 5.6 Vorm en functie theoretische onderbouwing

Categorie 1	Geen schriftelijk vastgelegde theorie	Schoolfort De Uitdaging Wyldemerck
Categorie 2A	Theorie vanuit overkoepelende organisatie	WerkHotel Crossroads 2
Categorie 2B	Theorie niet vooraf schriftelijk vastgelegd	BOP Academie Educatief centrum
Categorie 3	Theorie als fundament voor de aanpak	De Nieuwe kans Crossroads 1

7. Aandacht voor context deelnemer

Voor vijf projecten geldt dat in de beschrijving van de aanpak en in de uitvoering van het project expliciet aandacht wordt besteed aan de context van de deelnemer (het WerkHotel, De Nieuw Kans, Crossroads 1, Crossroads 2 en de BOP-Academie). Het gaat daarbij zowel om het betrekken van de sociale omgeving van de deelnemer bij het project (ouders, school) als om het inspelen op verschillende facetten van het leven van een deelnemer (school, werk, vrije tijd, woonsituatie etcetera). De manier waarop bij de uitvoering van het project daadwerkelijk invulling wordt gegeven aan het betrekken van de context van de deelnemer verschilt per project.

² Voor de Uitdaging en Wyldemerck geldt dat de theoretische onderbouwing is opgesteld in respectievelijk 2009 en 2010. Aangezien in de effectevaluatie de deelnemers zijn meegenomen die zijn ingestroomd in 2008, worden beide projecten in tabel 5.6 en in de analyses in hoofdstuk 7 ingedeeld in categorie 1 (geen schriftelijk vastgelegde theorie).

Bij vier van deze projecten wordt in de theoretische onderbouwing aangegeven welke theorieën of benaderingswijzen hierbij als uitgangspunten worden genomen. Het gaat daarbij om de Assertive Community Treatment (ACT), het ontwikkelingsperspectief, de systeemgerichte benadering, de contextuele benadering en de Intensieve Ambulante Gezinsbegeleiding. Door twee van de vier projecten wordt tevens gebruik gemaakt van modellen of organisatieprincipes waarmee wordt ingespeeld op de verschillende leefgebieden van de deelnemers, namelijk het 8-fasen-model en de meerdimensionale benadering.

Hoewel ook bij de andere projecten in meer of mindere mate aandacht wordt besteed aan de sociale omgeving van de deelnemer, geldt bij deze projecten dat dit niet expliciet wordt aangemerkt als essentieel onderdeel van het project en/of in de uitvoering van het project minder duidelijk naar voren komt.

Matrix 5.7 Aandacht voor de context van de deelnemer

Categorie 1	Niet expliciet aandacht voor de context van de deelnemer	Schoolfort De Uitdaging Wyldemerk Educatief Centrum
Categorie 2	Expliciet aandacht voor de context van de deelnemer	De Nieuwe Kans WerkHotel Crossroads 1 Crossroads 2 BOP-Academie

8. Gebruik van competentiegerichte of oplossingsgerichte benadering

De projecten WerkHotel, Crossroads 1 en Crossroads 2 geven aan het competentiemodel te gebruiken als uitgangspunt in de benadering van de deelnemers. Door alle drie projecten wordt benadrukt dat het competentiemodel gericht is op het aanleren van nieuw gedrag en/of nieuwe vaardigheden en het versterken van de competenties van de deelnemer. Het WerkHotel merkt daarbij op dat de begeleider zich in deze benadering richt op het versterken van de (potentiële) krachten van de deelnemer zelf en/of de directe omgeving. Het aanspreken van de deelnemer op zijn/haar mogelijkheden in plaats van problemen heeft volgens dit project een stimulerend effect. Ook Crossroads 1 noemt in in haar theoretische onderbouwing verschillende uitgangspunten van het competentiegerichte werken en de manier waarop dit vorm krijgt binnen de aanpak van het project. Het gaat daarbij onder meer om: aandacht voor concrete, praktische vaardigheden; gebruik maken van hulpmiddelen en technieken die zijn ontleend aan de leertheorieën en gedragstherapie; het betrekken van ouders bij het formuleren en evalueren van de doelen voor een behandelplan; en het aanleren van nieuwe vaardigheden, aansluitend bij wat de jongere al kan.³

³ Spanjaard, H. (2006), De aanpak van Crossroads, PI Research, Duivendrecht.

Het WerkHotel en het Educatief Centrum refereren in de theoretische onderbouwing van hun aanpak (tevens) aan de oplossingsgerichte benadering van Berg en De Shazer (De Jong en Berg 2001). Binnen deze methodiek wordt, evenals bij de competentiegerichte benadering, uitgegaan van de mogelijkheden van een individu en niet van de beperkingen. In plaats van te kijken naar de momenten waarop zaken niet goed lopen, worden de momenten besproken waarop dingen wel goed lopen.

Bij de overige projecten (De Uitdaging, Wyldemerck, Schoolfort, De Nieuwe Kans en de BOP-Academie) wordt in de beschrijving van de aanpak niet gerefereerd aan het gebruik van het competentiemodel of het oplossingsgerichte model (matrix 5.8).

Matrix 5.8 Gebruik van de competentiegerichte of oplossingsgerichte benadering

Categorie 1	Competentiegerichte benadering wordt niet genoemd als essentieel onderdeel van de methodiek	De Uitdaging ⁴ De Nieuwe Kans Schoolfort Wyldemerck BOP Academie
Categorie 2	Competentiegerichte benadering wordt beschreven als essentieel onderdeel van de methodiek	WerkHotel Crossroads 1 Crossroads 2 Educatief Centrum

9. Aanbieden van scholing binnen setting project

Verschillende projecten bieden binnen de setting van het project de mogelijkheid een opleiding te volgen of certificaten te behalen. Bij de BOP-Academie en Wyldemerck wordt de deelnemers een op maat gemaakt onderwijsprogramma aangeboden op VMBO, HAVO, VWO of MBO-niveau. Voor Crossroads 1 geldt dat het volgen van een opleiding binnen de bestaande onderwijsvoorzieningen (ROC AKA en VSO Parcours) onderdeel uitmaakt van het programma. Deze onderwijsvoorzieningen zijn als partner bij de uitvoering van de pilot betrokken. Bij het Educatief Centrum, De Nieuwe Kans, Schoolfort en De Uitdaging krijgen de deelnemers de mogelijkheid tot het behalen van (branche)certificaten, zoals een Veiligheids-certificaat (VCA) of Bedrijfshulpverlening (BHV). Bij de projecten Schoolfort, Crossroads 2 en het WerkHotel geldt dat scholing van de deelnemers buiten de setting van het project plaatsvindt. Wel onderhouden deze projecten contact met de scholen waar de deelnemers onderwijs volgen (matrix 5.9).

⁴ In het afgelopen jaar (2009/2010) is ook De Uitdaging gebruik gaan maken van de competentiegerichte benadering, waarin zij samenwerkt met het bureau Coast. De deelnemers uit de lichteningen in 2008, die zijn meegenomen als onderzoeksgroep voor de effectevaluatie, hebben hier nog niet mee gewerkt. Gekozen is daarom om De Uitdaging bij de analyses niet in te delen in categorie 1.

Matrix 5.9 Aanbieden van scholing binnen de setting van het project

Categorie 1	Geen scholingsaanbod binnen de setting van het project	Crossroads 2 WerkHotel
Categorie 2	Mogelijkheid tot behalen van certificaten binnen de setting van het project	De Uitdaging De Nieuwe Kans Educatief Centrum Schoolfort
Categorie 3	VMBO, HAVO, VWO of MBO binnen de setting van het project	Wyldemerck BOP-Academie Crossroads 1

10. Discipline en structuur

Voor twee projecten, namelijk De Uitdaging en Schoolfort, geldt dat het bieden van structuur in de effectiviteitscriteria wordt genoemd als essentieel onderdeel van de aanpak. Er wordt bij deze projecten gewerkt met een gestructureerd en helder programma, dat voor alle deelnemers gelijk is. In de procesevaluatie hebben ook twee andere projecten (Crossroads 1 en de BOP-Academie) aangegeven dat het bieden van structuur een belangrijk element vormt in de begeleiding van de jongeren, alhoewel zij het niet zo expliciet hebben aangegeven in de effectiviteitscriteria. Ook bij het Educatief Centrum en Wyldemerck wordt opgemerkt dat duidelijkheid en structuur een rol speelt, maar zonder daarbij aan te geven dat dit tot de kern van het project behoort. Zoals in matrix 5.10 te zien is, vormt het bieden van structuur geen expliciet aandachtspunt in de aanpak bij WerkHotel, Crossroads 2 en De Nieuwe Kans.

Matrix 5.10 Aandacht voor discipline en structuur

Categorie 1	Bieden van structuur wordt niet genoemd als essentieel aandachtspunt in de aanpak	De Nieuwe Kans Crossroads 2 WerkHotel
Categorie 2	Wel aandacht voor structuur, maar minder nadrukkelijk	Educatief Centrum Wyldemerck
Categorie 3	Discipline en structuur als essentieel onderdeel van de aanpak	De Uitdaging Schoolfort Crossroads 1 BOP-Academie

11. Aandacht voor nazorg

De duur en intensiteit van het door de projecten geboden nazorgtraject verschilt per project. Bij de projecten Schoolfort, Wyldemerck en het WerkHotel is de nazorg beperkt tot het overdragen van de deelnemer aan een andere instantie (bijvoorbeeld school of Begeleid Wonen). Hoewel de projecten aangeven dat de deelnemers altijd welkom blijven met hulpvragen, wordt er door deze projecten geen actief nazorgprogramma verzorgd. Bij Crossroads 2 hebben tot dusverre nog vrijwel geen nazorgtrajecten plaatsgevonden, maar ook hier wordt aangegeven dat het initiatief voor nazorg voornamelijk bij de deelnemers (of zijn/haar omgeving) ligt.

Bij De Nieuwe Kans, het Educatief Centrum, de BOP-Academie en Crossroads 1 vormt de nazorgfase een geïntegreerd onderdeel van het programma. Door drie van deze projecten wordt aangegeven dat de uitstroom van deelnemers een gefaseerd proces is: het project wordt geleidelijk afgebouwd. Een deelnemer kan bijvoorbeeld eerst voor twee dagen per week onderwijs volgen en de andere dagen van de week in het project doorbrengen.

Bij De Uitdaging wordt de nazorg wordt uitgevoerd door andere organisaties, namelijk het UWV (Den Haag) of het DWI (Amsterdam). Indien nodig wordt het traject bij het UWV of het DWI aangevuld met hulpverlening via JIT of andere hulpverleningsinstanties.

Matrix 5.11 Aandacht voor nazorg

Categorie 1	Geen actief, gestructureerd nazorgtraject	Schoolfort WerkHotel Crossroads 2 Wyldemerk
Categorie 2	Nazorg wordt verzorgd door samenwerkende instantie (gemeenten)	De Uitdaging
Categorie 3	Nazorgprogramma door project zelf	BOP-Academie De Nieuwe Kans Educatief Centrum Crossroads 1

12. Samenwerking tussen instanties

Zoals eerder aangegeven benadrukte het kabinet in 2006 dat de pilotprojecten een integrale aanpak zouden moeten hanteren, waarbij betrokken instanties kennis en bevoegdheid bundelen. Bij de meeste projecten wordt inderdaad in de beschrijving van de aanpak en in de uitvoering van het project veel aandacht besteed aan de wijze waarop vorm wordt gegeven aan deze samenwerking. Bij een aantal projecten, namelijk Schoolfort, Crossroads 2 en het Educatief Centrum, bestaat deze samenwerking met name uit het contact met verwijzende instanties, contacten met de school van de deelnemers en/of de mogelijkheid van het doorverwijzen van deelnemers naar gespecialiseerde hulpverlening.

Voor Crossroads 1 geldt dat samenwerking tussen instanties de kern vormt van het project: het project wordt uitgevoerd door medewerkers van verschillende bestaande organisaties, die ieder vanuit hun eigen organisatie gezamenlijk invulling geven aan het project. Ook bij De Nieuwe Kans vormt de samenwerking met de netwerkpartijen rondom een jongere de kern van de aanpak. Voor het op effectieve en snelle wijze toepassen van een multidisciplinaire aanpak is een consortium gevormd van betrokken organisaties. Met organisaties die niet in dit consortium vertegenwoordigd zijn, zijn samenwerkingsafspraken gemaakt. Er wordt door dit project veel geïnvesteerd in deze samenwerking.

Hoewel ook bij WerkHotel sprake is van een samenwerkingsverband tussen verschillende instanties, wordt de daadwerkelijke begeleiding van de deelnemers door de medewerkers van één van deze instanties uitgevoerd, namelijk HVO-Querido. Andere instanties kunnen indien nodig door hen worden ingeschakeld. De BOP-Academie en Wyldemerk worden aangestuurd door een stichting waarbinnen verschillende instanties vertegenwoordigd zijn. Bij de uitvoering van deze projecten worden bovendien externe instanties ingeschakeld voor het verzorgen van bepaalde programma-onderdelen, bijvoorbeeld scholing.

Tot slot vormt bij De Uitdaging samenwerking met gemeenten een belangrijke rol: de gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aanmelding en de nazorg aan de deelnemers van De Uitdaging en onderhouden gedurende het traject intensief contact met het project over de voortgang van de deelnemers.

In matrix 5.12 is een indeling gemaakt van de projecten op basis van de wijze waarop samenwerking binnen de projecten een rol speelt.

Matrix 5.12 Samenwerking met betrokken partijen

Categorie 1	Samenwerking bestaat met name uit contact met verwijzers of het inschakelen van (gespecialiseerde) hulp	Schoolfort Crossroads 2 Educatief Centrum
Categorie 2	Samenwerking als belangrijk element in de uitvoering	BOP-Academie WerkHotel Wyldemerk De Uitdaging
Categorie 3	Samenwerking als kern van het project	Crossroads 1 De Nieuwe Kans

13. Gebruik (sociale) vaardigheidstraining

Het gebruik van (sociale) vaardigheidstraining wordt door twee projecten expliciet genoemd als onderdeel van de aanpak, namelijk door De Nieuwe Kans en door de BOP-Academie. Voor het Educatief Centrum geldt dat dit onderdeel pas in 2009 is toegevoegd aan het programma, waardoor een groot deel van de de deelnemers uit de onderzoeksgroep voor de effectevaluatie niet hebben deelgenomen aan deze training. Er is daarom gekozen om het bieden van sociale vaardigheidstrainingen niet als onderscheidend projectkenmerk op te nemen in de analyses.

In bijlage 6 wordt, bij wijze van samenvatting, een overzicht gegeven van de indeling van de projecten op de twaalf kenmerken die in deze paragraaf beschreven zijn. In hoofdstuk 7 wordt per kenmerk nagegaan in hoeverre de door de projecten behaalde resultaten samenhangen met het betreffende kenmerk.

5.4 Typologie projecten

Hierboven zijn verschillende projectkenmerken beschreven, waarbij telkens per projectkenmerk is uitgezocht hoe de projecten op dit kenmerk geclusterd kunnen worden. In deze paragraaf wordt nagegaan of een typologie van de projecten gemaakt kan worden op basis van de overeenkomstige kenmerken van de projecten.

Om te beginnen zijn de overeenkomsten en verschillen van de projecten op de in paragraaf 5.3 beschreven kenmerken schematisch weergegeven (zie bijlage 6). Vervolgens is per project gekeken hoeveel overeenkomsten en verschillen dit project vertoont met de overige acht projecten. Projecten die onderling sterke overeenkomsten vertonen, zijn bij elkaar in een categorie geplaatst. Daarbij is gebruik gemaakt van de minimale-maximale-vergelijkingsmethode, waarbij de typologieën zo worden ingedeeld dat de verschillen tussen de categorieën maximaal zijn en de verschillen binnen de categorieën minimaal. Dit heeft geleid tot een typologie die in matrix 5.13 wordt weergegeven.

Matrix 5.13 Typologie van projecten

A.	Langdurige projecten met nadruk op individuele begeleiding	Crossroads 2 WerkHotel
B.	Korte arbeidsgerelateerde projecten	De Uitdaging Schoolfort
C.	Lange, contextgerichte projecten met een aanpak op maat	De Nieuwe Kans BOP-Academie

A. Langdurige projecten met nadruk op individuele begeleiding

Crossroads 2 en WerkHotel vallen in de categorie langdurige projecten, waarbinnen de nadruk ligt op individuele begeleiding van de deelnemers. De projecten vinden plaats in de directe leefomgeving van de deelnemer en besteden veel aandacht aan het betrekken van alle leefgebieden van de deelnemer in de aanpak: school; werk; vrije tijd; en het netwerk van de jongere. Binnen de setting van deze projecten wordt geen onderwijs aangeboden, maar het ondersteunen en stimuleren van de deelnemers om hun opleiding af te ronden vormt wel een speerpunt van de projecten. Er wordt niet of nauwelijks gebruik gemaakt van dwang of drang bij de plaatsing van deelnemers. De projecten zijn ingebed in een grotere organisatie. De theoretische uitgangspunten van deze organisatie (waaronder competentiegericht en systeemgericht werken) vormen de basis voor de werkwijze van deze projecten.

B. Korte arbeidsgerelateerde projecten

De Uitdaging en Schoolfort zijn beide korte, arbeidsgerelateerde projecten. Bij deze projecten ligt de nadruk op het aanleren van arbeidsvaardigheden onder begeleiding van een werkmeester of instructeur. De begeleiding is met name groepsgericht en speelt zich af binnen de muren van het project, buiten de directe leefomgeving van de jongeren. Samenwerking tussen instanties vormt niet de essentie van het project, maar wel kan de expertise van andere instanties worden ingeschakeld als dit nodig is. Binnen het project wordt de deelnemers de mogelijkheid geboden certificaten te behalen. De projecten verschillen onderling in intensiteit.

C. Lange, contextgerichte projecten met aanpak op maat

De Nieuwe Kans, de BOP-Academie en Crossroads 1 zijn redelijk lange tot lange projecten met veel aandacht voor de context van de deelnemer. De projecten vinden plaats in de eigen leefomgeving van de deelnemers. Alle deelnemers volgen een individueel op maat gesneden programma. De projecten maken gebruik van de mogelijkheden voor dwang en drang. Het bieden van scholing of de mogelijkheid tot het behalen van deelcertificaten vormt een integraal onderdeel van het programma. Er wordt veel aandacht besteed aan geleidelijke afronding van een traject en het bieden van nazorg. Tot slot vormt de samenwerking tussen netwerkpartners een essentieel onderdeel van het project, voor twee van de drie projecten geldt dit zelf als de kern van het project (De Nieuwe Kans en Crossroads 1).

Niet ingedeelde projecten

Er zijn twee projecten, namelijk Wyldemerk en het Educatief Centrum, die in deze typologie niet ingedeeld kunnen worden. Het Educatief Centrum heeft op basis van de kenmerken uit paragraaf 5.3 met name veel gemeen met De Nieuwe Kans. In bovenstaande typologie is gekozen om De Nieuwe Kans bij de BOP-Academie en Crossroads 1 in te delen in plaats van een apart type te vormen met het Educatief Centrum. De overweging daarbij is dat de kenmerken van De Nieuwe Kans die overeenkomen met de BOP-Academie en Crossroads 1 (onder meer het individuele programma op maat, het betrekken van de context van de deelnemer en de samenwerking met andere instanties) zwaarder wegen dan de overeenkomsten tussen De Nieuwe Kans en Educatief Centrum (onder meer de duur en intensiteit van het project, de setting in de leefomgeving van de deelnemers en de mogelijkheid van het gebruiken van dwang en drang). Het is niet mogelijk om het Educatief Centrum in te delen bij een andere categorie: bij de overige projecten zijn de verschillen met het Educatief Centrum groter dan de overeenkomsten.

Ook Wyldemerk is niet in te delen in de hierboven beschreven typologie. De kenmerken van Wyldemerk komen het meeste overeen met De Uitdaging, maar de overeenkomsten tussen Schoolfort en De Uitdaging zijn sterker dan de overeenkomsten tussen Wyldemerk en De Uitdaging. Ook heeft

Wyldemerck een aantal overeenkomsten met de BOP-Academie. De BOP-Academie heeft echter meer overeenkomsten met Crossroads 1 dan met Wyldemerck. De verschillen tussen Wyldemerck en Crossroads 1 zijn dusdanig groot dat het niet mogelijk is Wyldemerck in één categorie te plaatsen bij Crossroads 1 én de BOP-Academie. Voor de andere projecten geldt dat de verschillen met Wyldemerck sterker zijn dan de overeenkomsten. De intensiteit van het project en de setting buiten de eigen leefomgeving spelen daarbij een belangrijke rol.

6. BESCHRIJVING DEELNEMERS

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de deelnemers van de pilotprojecten. Doel van dit hoofdstuk is het in kaart brengen van de startsituatie van de deelnemers bij aanvang van de projecten op relevante eigenschappen. Allereerst wordt nagegaan in hoeverre de deelnemers van de pilotprojecten overeenkomen met de doelgroep zoals omschreven door het ministerie. Vervolgens wordt onderzocht of de uitgangssituatie van de deelnemers die positief zijn uitgestroomd, wel of niet verschillen van die van de deelnemers die zijn uitgevallen. Tot slot wordt beschreven in hoeverre de deelnemers waarbij één meting is afgenomen, overeenkomen c.q. verschillen van de deelnemers waarbij meerdere metingen zijn afgenomen voor variabelen die relevant zijn voor het meten van effecten op het hoofddoel en de subdoelen. Bij de beschrijvingen in dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van de instroomgegevens van de jongeren waarbij ten minste één instroomvragenlijst is afgenomen.

6.1 Beschrijving deelnemers versus doelgroep

In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de deelnemers van de pilotprojecten overeenkomen met de door het ministerie beoogde doelgroep. Op basis van de beleidsveronderstellingen, gebaseerd op Kamerstukken en interviews, kunnen zes criteria voor de doelgroep worden onderscheiden. De jongeren uit de beoogde doelgroep gaan langere tijd niet naar school, hebben geen werk, worden niet bereikt door gebruikelijke instrumenten, hebben geen zorgtaken, zijn niet op zoek naar werk en scholing, en dreigen af te glijden naar blijvende werkloosheid en/of criminaliteit.¹

Criteria

Hieronder worden achtereenvolgens de criteria voor de doelgroep behandeld. Om te beginnen is uitgezocht hoeveel deelnemers inderdaad langere tijd niet naar school gaan. Vervolgens is nagegaan hoeveel van deze jongeren tevens langere tijd geen werk hebben gehad. Ten slotte is van de groep die aan de eerste twee criteria voldoet vastgesteld of ze worden bereikt door bestaande voorzieningen.

---

¹ Op basis van de verzamelde gegevens kan niet kan worden vastgesteld of een deelnemer voldoet aan de laatste twee criteria (niet op zoek naar werk of scholing; dreigen af te glijden naar blijvende werkloosheid en/of criminaliteit).

Geen opleiding

Bij 277 jongeren is bij instroom in één van de projecten een vragenlijst afgenomen. Van al deze jongeren zijn, naast de vragenlijsten, ook registratiegegevens opgevraagd voor het onderzoek. Van de 277 jongeren hebben 77 (28%) in de zes maanden voor instroom bij het project geen opleiding gevolgd (tabel 6.1).

Tabel 6.1 Opleiding in de zes maanden voor instroom

	n	%
Geen opleiding	77	28
Wel opleiding	200	72
Totaal	277	100

Geen opleiding en geen werk

Vervolgens is nagegaan in hoeverre de 77 jongeren die in de zes maanden voorafgaand aan het project geen opleiding volgden in deze periode ook niet werkten in dezelfde periode. Van de 77 niet-schoolgaande jongeren blijken er 40 in de zes maanden voorafgaand aan het project enige vorm van betaald werk te hebben gehad (tabel 6.2). Er voldoen derhalve 37 jongeren aan zowel het criterium 'langdurig niet naar school' als het criterium 'langdurig geen werk'. Op het totaal van 277 jongeren waarbij een instroommeting is afgenomen is dit 13 procent.

Tabel 6.2 Werk in de zes maanden voor instroom

	n	%
Geen werk	37	48
Wel werk	40	52
Totaal	77	100

Geen opleiding en geen werk en niet bereikt door gebruikelijke instanties

Van de 37 jongeren die voldoen aan de eerste twee criteria – langdurig niet naar school én langdurig geen werk – is nagegaan of zij door instanties worden bereikt. Dit kan niet direct uit de vragenlijst worden opgemaakt. Wel is van het merendeel van de deelnemers bekend op welke wijze hij/zij is aangemeld bij het project. Indien een deelnemer door een andere voorziening is aangemeld – bijvoorbeeld door jeugdzorg of reclassering – kan op basis daarvan worden vastgesteld dat deze deelnemer wel werd bereikt door andere voorzieningen, namelijk door de aanmeldende partij.

Uit tabel 6.3 blijkt dat 35 van de 37 jongeren die geen werk én geen opleiding volgden bij instroom, door een instelling zijn aangemeld. De overige twee jongeren zijn door hun ouders aangemeld. Dit betekent dat twee jongeren voldoen aan de criteria geen opleiding, geen werk en niet bereikt door gebruikelijke instanties.

Tabel 6.3 Niet bereikt door gebruikelijke instanties

	n	%
Onderwijs	7	20
Justitie	13	23
Hulpverlening	13	23
Ouders	2	4
Arbeidsgerelateerde instelling	2	4
Totaal	37	100

In tabel 6.3 valt tevens te zien dat een groot deel van de jongeren aangemeld is via instanties die zich bezig houden met jongeren bij wie scholing (onderdeel van) hun problematiek is. Het is mogelijk dat een deel van de jongeren die aangeven wel een opleiding te hebben gevolgd in de periode voor het project, niet daadwerkelijk naar school gaan. Dit is op basis van de gegevens uit de vragenlijst niet vast te stellen.

Resumé

Het overgrote deel van de deelnemers valt niet binnen de doelgroep van de pilotprojecten campussen zoals beoogd door het ministerie. Dit heeft gevolgen voor de succesmaat. Bij de succesmaat kan niet worden uitgegaan van het niet hebben van school en/of werk, aangezien het merendeel van de jongeren in de zes maanden voorafgaand aan het project school en/of werk heeft. Wel kan worden gekeken naar een verbetering van de school-/werksituatie.

6.2 Uitstroom versus uitval

In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre er verschillen c.q. overeenkomsten bestaan in de uitgangssituatie tussen de jongeren die de projecten positief hebben afgerond versus de jongeren die zijn uitgevallen. Hierbij wordt aandacht besteed aan aspecten die relevant zijn voor het hoofddoel en de subdoelen. In hoofdstuk 7 worden jongeren die negatief zijn uitgevallen meegenomen in de analyse. Er wordt daarbij geen onderscheid gemaakt in de wijze waarop deelnemers het project hebben beëindigd. In paragraaf 7.1 zal worden nagegaan of de resultaten van de deelnemers die zijn uitgevallen al dan niet afwijken van deelnemers die positief zijn uitgestroomd.

In totaal is bij 277 jongeren een instroommeting is afgenomen, waarvan 146 jongeren positief zijn uitgestroomd (tabel 6.4). Met positieve uitstroom wordt een combinatie van drie categorieën bedoeld: deelnemers die het project helemaal hebben afgerond (65%); deelnemers die het project voortijdig positief hebben beëindigd (17%)(bijvoorbeeld terug zijn gegaan naar een reguliere opleiding of zijn doorgestroomd naar een andere instelling); en deelnemers die nog in het project zaten en waarbij, gezien de afronding van

het onderzoek, voortijdig een eindgesprek (c.q. uitstroombetaling) is afgenomen (17%). Alle drie categorieën worden beschouwd als positief. Ten behoeve van de leesbaarheid worden deze drie categorieën in de volgende hoofdstukken als positieve uitstroom aangeduid. Tot slot zijn er 53 jongeren (19%) die negatief zijn uitgevallen.

Tabel 6.4 Uitstroombetaling deelnemers met instroombetaling

	n	%
Positieve uitstroom	224	81
Project helemaal afgerond	146	65
Voortijdig positieve uitval	39	17
Nog niet uitgestroomd	39	17
Negatieve uitval	53	19
Totaal	277	100

Score hoofddoel: werk of opleiding

Hieronder wordt beschreven in hoeverre er verschillen c.q. overeenkomsten bestaan op het kenmerk werk of scholing tussen de deelnemers die positief zijn uitgevallen en deelnemers waarbij sprake is van negatieve uitval. Zoals eerder genoemd is gevraagd of jongeren de laatste zes maanden een opleiding volgden en tevens of ze de laatste zes maanden werk hadden. Tabel 6.5 laat zien dat ruim een derde van de jongeren van zowel de positieve uitstroom (37%) als de negatieve uitval (38%) bij instroom zowel school volgden als werk hadden. Van de positieve uitstroom had 12% geen opleiding en geen werk zes maanden voor instroom. Bij de negatieve uitval was dit voor 17% het geval. Geen van de verschillen tussen positieve uitstroom en negatieve uitval is significant bevonden.

Tabel 6.5 Werk of opleiding in de afgelopen 6 maanden voor instroom

	Positieve uitstroom		Negatieve uitval	
	n	%	n	%
Wel opleiding, geen werk	67	30	15	28
Wel werk, geen opleiding	29	13	5	9
Zowel opleiding als werk	83	37	20	38
Geen opleiding, geen werk	26	12	9	17
Totaal	224	100	53	100

Scores subdoelen

Hieronder wordt beschreven welke verschillen of overeenkomsten er bestaan op de verscheidene subdoelscores motivatie, sociale vaardigheden, zelfdiscipline, gevoel van eigenwaarde, strafbare zaken en middelengebruik.

In tabel 6.6 is van alle subdoelscores weergegeven: het gemiddelde (m); de standaarddeviatie (sd); en de grootte van de groep waarop het gemiddelde gebaseerd is. Alle scores kunnen variëren op een range van 1 tot 10. Voor alle gemiddelden geldt dat de positieve uitstroom wat hoger scoort dan de

negatieve uitval. Een uitzondering hierop is het subdoel strafbare zaken. De positieve uitstroom scoort op dit subdoel wat hoger ($m=1,6$) in vergelijking met de negatieve uitval ($m=1,3$). Geen van deze verschillen blijkt significant te zijn.

Tabel 6.6 Scores subdoelen bij instroom van positieve uitstroom en negatieve uitval

	Positieve uitstroom ($n=209-224$) ¹		Negatieve uitval ($n=49-53$)	
	m	sd	m	sd
Motivatie	8,6	1,4	8,5	1,0
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,1	1,0
(Zelf)discipline	7,5	1,6	7,3	1,7
Gevoel van eigenwaarde	8,1	2,0	7,8	1,6
Strafbare zaken	1,6	2,1	1,3	2,0
Middelengebruik	1,4	1,2	1,5	1,0

¹ Als gevolg van missende waarden zijn niet alle aantallen van de subgroepen gelijk.

6.3 Beschrijving onderzoeksgroep

Zoals eerder is vermeld worden jongeren bij wie één meting is afgenomen niet meegenomen bij de analyses van de resultaten in hoofdstuk 7. Het is daarom van belang vast te stellen of die groep op relevante variabelen verschilt van de groep die meerdere malen is gesproken. Het kan bijvoorbeeld zijn dat de jongeren die wij niet hebben bereikt voor meerdere interviews de beoogde doelgroep is, namelijk zonder werk of opleiding. Allereerst wordt van de afzonderlijke projecten vermeld met hoeveel jongeren eenmaal en met hoeveel jongeren meerdere keren is gesproken. Vervolgens wordt nagegaan of deze groepen overeenkomen c.q. verschillen op aspecten die relevant zijn voor het hoofddoel en de afzonderlijke subdoelen.

Projecten

In totaal is bij 277 jongeren een instroommeting afgenomen, waaronder 19 jongeren van De Uitdaging waarvan het nooit de bedoeling is geweest ze meerdere keren te spreken. Deze jongeren worden daarom in deze paragraaf buiten beschouwing gelaten. Het totaal komt dan op 258 deelnemers waarbij ten minste één meting is afgenomen, waarvan 89 jongeren met alleen een instroommeting.

Tabel 6.7 geeft per project een overzicht van het aantal jongeren die we één keer hebben gesproken en het aantal jongeren waarbij we meerdere metingen hebben afgenomen. De aantallen lopen per project uiteen. De reden hiervoor is tweeledig. Ten eerste is de instroom lager dan verwacht. Het voornaamste argument die de projecten hiervoor aandragen heeft te maken met de

opstartfase waarin de meeste projecten zich destijds bevonden (zie ook het eerste voortgangsrapport). De instroom is tevens verschillend, omdat niet elk project dezelfde capaciteit heeft. Ten tweede loopt het aantal deelnemers die we vaker dan één keer hebben kunnen spreken ook uiteen per project. Niet alle projecten brachten ons altijd even goed op de hoogte wanneer een jongere zou uitstromen. Daarnaast werkten niet alle projecten altijd even goed mee aan het maken van afspraken met de jongeren. Een andere oorzaak heeft wellicht te maken met de doelgroep waarop een aantal projecten zich richt.

Het aantal deelnemers waarbij meerdere metingen zijn afgenomen is bij het Educatief Centrum (47%) en Crossroads I (50%) het laagst (tabel 6.7). Bij Schoolfort (58%), het WerkHotel (63%), De Nieuwe Kans (63%) en Wyldemerk (67%) heeft ongeveer twee derde van de deelnemers aan meer dan één meting meegewerkt. Crossroads II, de BOP-Academie en De Uitdaging scoren het hoogst, met respectievelijk 75%, 81% en 87%.

Tabel 6.7 Deelnemers met één (instroom)meting en jongeren met meerdere metingen, per project

	1 meting		>1 meting		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Schoolfort	26	42	36	58	62	100
WerkHotel	9	37	15	63	24	100
De Nieuwe Kans	7	37	12	63	19	100
Educatief Centrum	19	53	17	47	36	100
Crossroads I	7	50	7	50	14	100
Crossroads II	2	25	6	75	8	100
BOP-Academie	6	19	26	81	32	100
Wyldemerk	8	33	16	67	24	100
De Uitdaging	5	13	34	87	39	100
Totaal	89	35	169	66	258	100

Werk of Opleiding

Zowel van de deelnemers met één meting als van de deelnemers met meerdere metingen heeft ongeveer een derde (33% en 32%) een opleiding gevolgd in de periode voor instroom. Ook heeft ruim een derde van beide groepen (39% en 42%) zowel school gevolgd als werk gehad in de periode voor instroom. Daarentegen heeft 17% van de deelnemers met één meting geen school én geen werk bij instroom. Bij de deelnemers met meer dan één meting is dit minder, namelijk 11%. Dit verschil is niet significant.

Tabel 6.8 Werk of opleiding in de afgelopen zes maanden voor instroom

	Deelnemers met 1 meting		Deelnemers met >1 meting	
	n	%	n	%
Wel opleiding, geen werk	29	33	55	32
Wel werk, geen opleiding	9	10	25	15
Zowel opleiding als werk	34	39	71	42
Geen opleiding, geen werk	15	17	19	11
Totaal	87	100	170	100

Scores subdoelen

Hieronder wordt beschreven welke overeenkomsten c.q. verschillen tussen de beide groepen bestaan op de subdoelen motivatie, sociale vaardigheden, zelfdiscipline, gevoel van eigenwaarde, strafbare zaken en middelengebruik.

Zoals uit tabel 6.9 blijkt, scoren deelnemers met slechts één meting en de deelnemers waarbij meerdere metingen zijn afgenomen, op alle subdoelscores vrijwel gelijk. Het subdoel strafbare zaken vormt hierop een uitzondering. Jongeren met één meting scoren een gemiddelde van 1 (sd=1,7), terwijl het gemiddelde van jongeren met minimaal twee metingen significant hoger is (m=1,6; sd = 2,1).

Tabel 6.9 Scores subdoelen van deelnemers met één meting versus deelnemers met twee of meer metingen

	Deelnemers met 1 meting (n=82-87)		Deelnemers met >1 meting (n=160-168)	
	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	1,0	8,6	1,1
Sociale vaardigheden	6,3	1,0	6,4	1,0
(Zelf)discipline	7,5	1,6	7,5	1,6
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,4	8,1	2,2
Strafbare zaken ¹	1,0	1,7	1,6	2,1
Middelengebruik	1,3	1,2	1,4	1,2

¹ Significant verschil tussen deelnemers met één meting en meer dan één meting, p <0,05.

² Als gevolg van missende waarden zijn niet alle aantallen van de subdoelen gelijk.

6.4 Resumé

Het overgrote deel van de deelnemers valt niet binnen de doelgroep van de pilotprojecten campussen zoals beoogd door het ministerie. Dit heeft gevolgen voor de succesmaat. Bij de succesmaat kan niet worden uitgegaan van het niet hebben van school en/of werk, aangezien het merendeel van de jongeren in de zes maanden voorafgaand aan het project school en/of werk heeft. Wel kan worden gekeken nagegaan of er een verbetering van de school-/werksituatie heeft plaatsgevonden.

19% Van de deelnemers is negatief uitgevallen uit de projecten. Er is daarbij geen sprake van selectieve uitval: de uitgangssituatie van de jongeren die zijn uitgevallen komt op relevante kenmerken overeen met de uitgangssituatie van de jongeren die de projecten wel hebben afgerond.

Jongeren bij wie slechts één meting is afgenomen, worden niet meegenomen in de analyses van hoofdstuk 7. Wanneer de uitgangssituatie van deze jongeren wordt vergeleken met de uitgangssituatie van jongeren waarbij meerdere metingen zijn afgenomen worden nauwelijks verschillen gevonden. Op basis hiervan kan worden vastgesteld dat er geen sprake is van selectieve uitval in de onderzoeksgroep.

7. MATE VAN DOELBEREIKING

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de mate waarin het hoofddoel en de subdoelen zijn bereikt. Allereerst wordt aandacht besteed aan de resultaten die de deelnemers hebben behaald, waarbij tevens wordt ingegaan op de kenmerken van de deelnemers en het verband met het hoofddoel en de subdoelen. Vervolgens worden eventuele verschillen tussen kenmerken van projecten op het hoofddoel en de subdoelen besproken. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een vergelijking tussen de deelnemers en de controlegroep.

Bij de resultaten op korte termijn gaat het om een vergelijking tussen de instroom- en uitstroombetaling, terwijl bij de resultaten op lange termijn de instroom- en de vervolgmeting met elkaar worden vergeleken. De vervolgmetingen zijn afgenomen een half jaar nadat een deelnemer is uitgestroomd. Zoals aangegeven in hoofdstuk 2, is bij de verbetering op het hoofddoel geen onderscheid gemaakt tussen korte termijn en lange termijn.

7.1 Deelnemers

In deze paragraaf worden de resultaten van de deelnemers besproken op hoofddoel en subdoelen. Bij de beschrijving van de resultaten op de subdoelen wordt een onderscheid gemaakt tussen resultaten op korte termijn en op lange termijn. Er wordt tevens nagegaan of er verschillen bestaan tussen deelnemers die positief zijn uitgestroomd en negatieve uitval, en tussen deelnemers die nog in de projecten zitten en positieve uitstroom.

Hoofddoel

De hoofddoelstelling van de pilotprojecten is het toeleiden van jongeren naar scholing of werk. In principe zou, op basis van de gegevens over school/werksituatie na afloop van het project, vastgesteld moeten kunnen worden in hoeverre de projecten hierin succesvol zijn geweest. Uit het vorige hoofdstuk blijkt echter dat, alhoewel de projecten bedoeld zijn voor jongeren die niet naar school gaan en geen werk hebben, de meerderheid van de deelnemers wel op school zit of werk heeft voorafgaande aan de instroom. Dit bemoeilijkt het vaststellen van een eenduidige succesmaat. Zo is het volgen van een opleiding na uitstroom uit het project niet per definitie een succes aangezien een deel van de jongeren voor instroom ook al een opleiding volgde. Om meer te kunnen zeggen over het behalen van de hoofddoelstelling is van alle deelnemers nagegaan of er sprake is van een verbetering in de school- of werksituatie. Er is sprake van een verbetering

wat betreft school of werk wanneer aan één of alle van onderstaande criteria is voldaan:

- een startkwalificatie is behaald;
- een opleiding wordt gevolgd met een hoger niveau dan bij aanvang van het project;
- de jongere werk heeft;
- de jongere gaat starten met een opleiding;
- de jongere is doorgestroomd naar een andere instelling of traject.

Na uitstroom uit één van de projecten is bij 79% (133 jongeren) van de deelnemers sprake van een verbetering in de school- en/of werksituatie (tabel 7.1). Bij de jongeren die verbetering laten zien gaat het bij 68% (91 jongeren) om een verbetering op het gebied van scholing, terwijl het bij 14% gaat om een verbetering in de werksituatie. Daarnaast is bij 11% (14 jongeren) sprake van zowel een verbetering op het gebied van school als in de werksituatie. Het overige deel van de jongeren is doorgestroomd naar een andere instelling of traject (7%).

Tabel 7.1 Verbetering hoofddoel: school-/werksituatie

	Verbetering	
	n	%
Ja	133	79
School	91	68
Werk	19	14
Ander traject of instelling	9	7
School en werk	14	11
Nee	36	21
Totaal	169	100

Het criterium 'de jongere is doorgestroomd naar een andere instelling of traject' is vrij ruim als het gaat om verbetering in de school- en/of werksituatie. Daarom is nagegaan bij welk deel sprake is van verbetering als deze jongeren worden meegenomen bij geen verbetering. Het percentage jongeren dat een verbetering in de school- en/of werksituatie laat zien is dan 73%.

Subdoelen

Bij de projecten is een vijftal gezamenlijke subdoelen te onderscheiden, namelijk:

- het verhogen van de motivatie;
- het versterken van het gevoel van eigenwaarde;
- het vergroten van de (zelf)discipline;
- het vergroten van sociale vaardigheden;
- het verminderen van crimineel- en probleemgedrag (c.q. strafbare feiten en middelengebruik).

Hieronder wordt allereerst ingegaan op de verschillen tussen de instroom- en uitstrooimeting, oftewel de resultaten op korte termijn. Vervolgens komen de resultaten op lange termijn aan de orde.

Korte termijn

Uit tabel 7.2 blijkt dat bij de subdoelen nauwelijks verschillen voorkomen tussen de instroom- en uitstrooimeting. Alleen bij motivatie en strafbare gedragingen is er sprake van een significant verschil. De gemiddelde score op motivatie is gestegen van 8,3 naar 8,5. Bij strafbare gedragingen is er sprake van een daling van 1,1 bij de instrooimeting naar 0,5 bij de uitstrooimeting, hetgeen wil zeggen dat de deelnemers significant minder strafbare feiten hebben gepleegd.

Tabel 7.2 Scores subdoelen instroom- en uitstrooimeting

	Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> (n=107) [†]	8,3	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde (n=138)	8,0	1,7	8,2	1,6
(Zelf)discipline (n=124)	7,0	1,5	7,1	1,5
Sociale vaardigheden (n=129)	6,4	1,0	6,5	1,1
Middelengebruik (n=123)	3,2	3,0	3,3	2,8
<i>Strafbare gedragingen</i> (n=135) [†]	1,2	1,7	0,5	1,0

[†]Significant verschil instroom- en uitstrooimeting, $p < 0,05$.

Lange termijn

Op de lange termijn doen zich meer veranderingen voor in de gewenste en verwachte richting. Zowel motivatie, gevoel van eigenwaarde als (zelf-)discipline is tussen de instrooimeting en de vervolgmeting significant toegenomen (tabel 7.3). Evenals bij de korte termijn, laat strafbare feiten op de lange termijn een significante daling zien. Daarentegen is middelengebruik op lange termijn toegenomen van gemiddeld 3,5 bij de instrooimeting naar gemiddeld 4,2 bij de vervolgmeting.

Tabel 7.3 Scores subdoelen instroom- en vervolgmeting

	Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> (n=55) [†]	8,1	0,6	8,5	0,9
Gevoel van eigenwaarde (n=98) [†]	8,0	1,8	8,4	1,4
(Zelf)discipline (n=91) [†]	6,8	1,5	7,3	1,5
Sociale vaardigheden (n=94)	6,4	0,9	6,5	1,1
Middelengebruik (n=89) [†]	3,5	2,9	4,2	3,3
<i>Strafbare gedragingen</i> (n=94) [†]	1,7	1,9	0,5	1,0

[†]Significant verschil instroom- en vervolgmeting, $p < 0,05$.

Positieve uitstroom versus negatieve uitval

In de vorige subparagraaf is aandacht besteed aan significante verschillen op het hoofddoel en de subdoelen voor alle deelnemers. Er is hierbij geen

onderscheid gemaakt tussen deelnemers die voortijdig negatief zijn uitgevallen en deelnemers die positief zijn uitgestroomd. Hieronder wordt ingegaan op eventuele verschillen tussen deze groepen.

Tabel 7.4 laat zien dat van de 169 jongeren met ten minste twee metingen bij in totaal 23 (14%) sprake is van negatieve uitval, terwijl bij 86% kan worden gesproken over positieve uitstroom. Van de positieve uitstromers hebben 90 (62%) het project volledig afgerond, zijn 27 (18%) voortijdig positief uitgevallen en zijn 29 (20%) nog niet uitgestroomd ten tijde van de uitstroommeting. Bij deze laatste groep is destijds is een eindgesprek afgenomen, zoals toegelicht in hoofdstuk 2. Dit is vergelijkbaar met een uitstroommeting. Deze deelnemers worden in de analyses meegenomen als positieve uitstroom.

Tabel 7.4 Uitstroomsituatie deelnemers met twee of drie metingen

	Deelnemers	
	n	%
Positieve uitstroom	146	86
Project helemaal afgerond	90	62
Voortijdig positieve uitval	27	18
Nog niet uitgestroomd	29	20
Negatieve uitval	23	14
Totaal	169	100

Hieronder wordt eerst ingegaan op de eventuele verschillen tussen positieve uitstroom en uitval op het hoofddoel. Vervolgens komen de resultaten op de subdoelen aan de orde.

Hoofddoel

Van de positieve uitstroom vertoont 82% een verbetering op het hoofddoel (tabel 7.5). Bij de negatieve uitval is dit percentage 56%, hetgeen significant verschil van de positieve uitstroom. Dit betekent dat bij deelnemers die positief zijn uitgestroomd vaker sprake is van verbetering op het gebied van werk en/of scholing.

Tabel 7.5. Verbetering hoofddoel bij positieve uitstroom en negatieve uitval

	Positieve uitstroom		Negatieve Uitval	
	n	%	n	%
Verbetering ¹	120	82	13	56
Geen verbetering ¹	26	18	10	44
Totaal	146	100	23	100

¹Significant verschil positieve uitstroom en negatieve uitval $p < 0,05$

Subdoelen

Er zijn geen significante verschillen gevonden op de verschillende subdoelen tussen deelnemers die positief zijn uitgestroomd en deelnemers die negatief

zijn uitgevallen. Dit geldt zowel voor de resultaten op korte termijn als op de lange termijn.

Deelnemers die nog niet zijn uitgestroomd versus positieve uitstroom

Zoals eerder in hoofdstuk 6 is vermeld, worden jongeren die nog in het project zitten en waarbij een eindgesprek is afgenomen, in de analyses meegenomen als positieve uitstroom, samen met de categorie deelnemers die het project positief hebben afgerond en de categorie deelnemers die voortijdig positief zijn uitgevallen. Hieronder wordt nagegaan of er verschillen bestaan tussen positieve uitstroom (inclusief voortijdig positief uitvallen) en deelnemers die nog in de projecten zitten. Negatieve uitval wordt hier buiten beschouwing gelaten.

Hoofddoel

Drie kwart (76%) van de jongeren die nog in het project zitten laten een verbetering op het hoofddoel zien. Bij de positieve uitstroom bedraagt dit 84%. Dit verschil is niet significant.

Tabel 7.6. Verbetering hoofddoel bij deelnemers die nog in project zitten en bij positieve uitstroom

	Nog in project		Positieve uitstroom	
	n	%	n	%
Verbetering	22	76	98	84
Geen verbetering	7	23	19	16
Totaal	29	100	117	100

Subdoelen

Vervolgens is voor de subdoelen nagegaan of er sprake is van verschillen op de korte termijn tussen beide groepen. Een zelfde analyse voor de resultaten op lange termijn is niet mogelijk, aangezien bij de deelnemers die nog in het project zitten geen vervolgmeting is afgenomen.

Bij de deelnemers die nog in het project zitten is het middelengebruik toegenomen, terwijl bij de positieve uitstroom het middelengebruik is afgenomen (tabel 7.7). Het verschil in verschilscore tussen beide groepen is significant.

Tabel 7.7. Scores op subdoelen bij deelnemers nog in project en bij positieve uitstroom

	Nog in project (n=23-29)				Positieve uitstroom (n=71-92)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,5	8,8	0,7	8,2	0,6	8,5	0,8
Gevoel voor eigenwaarde	7,8	2,2	7,9	1,9	8,2	1,6	8,4	1,5
Sociale vaardigheden	6,4	1,2	6,5	1,2	6,5	0,9	6,6	1,0
(Zelf)discipline	7,4	1,5	7,5	1,4	6,9	1,5	7,2	1,4
Middelengebruik [†]	2,8	3,5	3,6	1,4	3,2	2,8	2,8	2,7
Strafbare gedragingen	0,9	1,9	0,6	1,4	1,2	1,5	0,5	1,1

[†]Significant verschil deelnemers nog in project en positieve uitstroom, $p < 0,05$.

Resumé

Het hoofddoel van de pilotprojecten is het toeleiden van jongeren naar scholing of werk. Er blijkt bij 79% van de jongeren sprake te zijn van een verbetering in de school- of werksituatie. Hierbij gaat het bij 68% om een verbetering op het gebied van scholing en bij 14% om een verbetering van de werksituatie. Bij 11% van de jongeren is er sprake van zowel een verbetering op het gebied van school als werk. De overige 7% van de jongeren is na het project doorgestroomd naar een ander traject of een andere instelling.

De subdoelen van de pilotprojecten zijn het verbeteren van motivatie, gevoel voor eigenwaarde, (zelf)discipline, sociale vaardigheden, middelengebruik en strafbare gedragingen. Deelnemers aan de pilotprojecten hebben zich op de korte termijn (instroom – uitstroom) verbeterd op de subdoelen motivatie en strafbare gedragingen. Op de lange termijn (instroom – vervolg) gaat het om verbeteringen op de subdoelen motivatie, gevoel voor eigenwaarde, (zelf)discipline en strafbare gedragingen. Het middelengebruik is daarentegen op lange termijn toegenomen.

De positieve uitstromers laten vaker een verbetering zien op het gebied van school of werk dan de negatieve uitvallers (respectievelijk 82% en 56%). De scores op de subdoelen verschillen niet significant van elkaar.

7.2 Kenmerken deelnemers op hoofddoel

In deze paragraaf wordt nagegaan welke rol de verschillende kenmerken van de deelnemers spelen bij het behalen van het hoofddoel. Het gaat hierbij om verbanden c.q. samenhang en niet om causale relaties. Wanneer daar aanleiding voor is, is gecontroleerd voor derde, beïnvloedende variabelen, zoals leeftijd. Zoals al eerder aangegeven wordt bij het behalen van het hoofddoel geen onderscheid gemaakt tussen resultaten op korte termijn en resultaten op lange termijn. De volgende kenmerken worden onderscheiden:

- leeftijd;
- geslacht;
- etniciteit;
- school-/werksituatie;
- aanmelder;
- sociale contacten;
- vrijetijdsbesteding.

Onder het kenmerk aanmelder wordt verstaan de soort instelling waardoor de deelnemer is aangemeld bij het project. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt in: onderwijsinstelling/arbeidsgerelateerde instelling; justitie; en hulpverleningsinstelling. Sociale contacten en vrijetijdsbesteding bestaan beide uit meerdere onderdelen. Bij sociale contacten gaat het om: het hebben van een relatie; de woonsituatie; en de frequentie waarmee jongeren dingen ondernemen samen met hun ouder(s). Vrijetijdsbesteding bestaat uit de volgende onderdelen: uitgaansfrequentie (hierbij gaat het tevens om naar vrienden gaan); rondhangen op straat; en personen waarmee jongeren de meeste vrije tijd doorbrengen.

In deze paragraaf worden alleen de kenmerken besproken waarbij zich significante verschillen voordoen. In bijlage 7 wordt een overzicht gegeven van alle kenmerken. Bij elk kenmerk zijn telkens alle categorieën met elkaar vergeleken. In dat hoofdstuk worden alleen de significante verschillen beschreven.

Zoals al aangegeven is bij 79% van de deelnemers sprake van een verbetering op het gebied van scholing en/of werk. Deze verbetering blijkt zich met name voor te doen bij de jongste groep deelnemers (12-17 jaar). Het merendeel van de deelnemers (83%) in deze leeftijdscategorie laat een verbetering zien op het gebied van scholing en/of werk, terwijl dit voor 70% van de oudste groep (18-27-jarigen) geldt (tabel 7.8). Een mogelijke verklaring voor de veranderingen binnen de jongste groep is dat zij jonger zijn, waardoor de kans op verbetering groter is dan bij de oudere groep.

Tabel 7.8 Verbetering hoofddoel, naar leeftijd

	12-17 jaar		18-27 jaar	
	n	%	n	%
<i>Verbetering¹</i>	91	83	42	70
<i>Geen verbetering¹</i>	18	17	18	30
Totaal	109	100	60	100

¹Significant verschil tussen 12-17 jaar en 18-27 jaar, $p < 0,05$.

Daarnaast blijken de deelnemers die in de periode van een half jaar voor instroom zowel een opleiding volgden als een baan hadden vaker te verbeteren op het gebied van scholing en/of werk dan jongeren die in de

periode van een half jaar voor instroom alleen werk hebben (tabel 7.9). Uit nadere analyses blijkt dat met name de oudste groep behoort tot de categorie het hebben van werk, terwijl de jongste groep met name vertegenwoordigd is in de categorie het hebben van werk en volgen van een opleiding. Wanneer voor dit verschil in leeftijd wordt gecontroleerd blijft het verschil in verbetering in de school-/werksituatie tussen beide groepen bestaan. Dit betekent dat jongeren die in de periode van een half jaar voor instroom zowel naar school gingen als werk hadden vaker verbeteringen laten zien op het gebied van school en/of werk dan jongeren die in de periode van een half jaar voor instroom alleen werk hadden.

Tabel 7.9 Verbetering hoofddoel, naar school-/werksituatie

	School		Werk		Beide ¹		Niets	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Verbetering	43	80	15	60	59	86	14	74
Geen verbetering	11	20	10	40	10	14	5	26
Totaal	54	100	25	100	69	100	19	100

¹Significant verschil met werk, $p < 0,05$.

Tot slot komt uit de analyses naar voren dat deelnemers die bij instroom in een project niet (meer) bij hun ouders wonen, maar op zichzelf of bij vrienden wonen (54%) minder vaak een verbetering laten zien dan de jongeren die bij beide ouders wonen (92%), bij één van de ouders (77%) of bij een ouder en een stiefouder (95%) (tabel 7.10).

Tabel 7.10 Verbetering hoofddoel, naar sociale contacten: woonsituatie

	Bij beide ouders		Bij één ouder ¹		Bij ouder en stiefouder		Geen vaste verblijfplaats		Uitwonend ^{1,2,3}	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Verbetering	43	92	49	77	19	95	7	64	14	54
Geen verbetering	4	8	15	23	1	5	4	36	12	46
Totaal	47	100	64	100	20	100	11	100	26	100

¹Significant verschil met bij beide ouders, $p < 0,05$.

²Significant verschil met bij één ouders, $p < 0,05$.

³Significant verschil met bij ouder en stiefouder, $p < 0,05$.

De uitwonende jongeren zijn in het algemeen ouder dan de thuiswonende jongeren. Wanneer met het verschil in leeftijd rekening wordt gehouden blijft het verschil echter bestaan. Dit betekent dat jongeren die op zichzelf wonen minder vaak verbeteringen laten zien op het gebied van scholing en/of werk dan thuiswonende jongeren.

Resumé

De verbetering van de deelnemers op het hoofddoel blijkt zich met name voor te doen bij de jongste groep deelnemers (12-17 jaar), deelnemers die in

het half jaar voor instroom zowel een opleiding volgden als een baan hadden en thuiswonende jongeren.

7.3 Kenmerken deelnemers op subdoelen

In deze paragraaf wordt nagegaan welke rol de verschillende kenmerken van de deelnemers spelen bij het behalen van de subdoelen. Het gaat hierbij om verbanden c.q. samenhang en niet om causale relaties. Per kenmerk wordt aangegeven op welk subdoel zich significante verschillen voordoen. Allereerst komen de ontwikkelingen op korte termijn aan de orde. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen op lange termijn. In deze paragraaf worden alleen de significante verschillen besproken.¹ In bijlage 7 wordt een overzicht gegeven van alle kenmerken.

Korte termijn

Hieronder wordt ingegaan op de korte termijn ontwikkelingen van de subdoelen, onderverdeeld naar kenmerken van de jongeren. Bij de kenmerken geslacht, etniciteit, aanmelder, het hebben van een relatie en de woonsituatie (beide onderdelen van sociale contacten) zijn voor de korte termijn geen significante verschillen gemeten tussen de verschillen van de verschillende groepen. Op deze kenmerken wordt daarom niet ingegaan.

Leeftijd

De resultaten van de 12-17-jarigen en 18-27-jarigen verschillen op de subdoelen motivatie en middelengebruik. De motivatie is bij de oudste leeftijdsgroep meer toegenomen dan bij de jongste (tabel 7.11). Bij instroom bestaat echter al een verschil in de score op motivatie. Wanneer hiervoor wordt gecontroleerd vervalt het verschil in toename. Hetzelfde beeld komt naar voren bij het subdoel middelengebruik. In eerste instantie lijkt er een verschil te bestaan in de ontwikkeling op dit subdoel tussen de beide leeftijdscategorieën, maar door te controleren voor het verschil bij instroom vervalt dit. Op alle overige subdoelen doen zich geen verschillen voor tussen beide leeftijdsgroepen.

---

¹ De significante verschillen worden op de volgende wijze weergegeven: een 1 betekent een significant verschil tussen categorie 1 en 2 van het desbetreffende kenmerk, een 2 wil zeggen dat er sprake is van een verschil tussen categorie 1 en 3 van het desbetreffende kenmerk, enzovoorts. Wanneer daar aanleiding voor is, is gecontroleerd voor derde, beïnvloedende variabelen. Als het significante verschil wegvalt staan de 1,2 et cetera tussen haakjes.

Tabel 7.11 Scores deelnemers op subdoelen, naar leeftijd

	12-17 jaar (n=68-84)				18-27 jaar (n=38-53)			
	instroom		uitstroom		instroom		uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> ⁽¹⁾	8,3	0,7	8,4	0,8	8,1	0,5	8,7	0,7
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,7	8,6	1,5	7,5	1,7	7,6	1,7
(Zelf)discipline	6,8	1,5	7,0	1,5	7,2	1,3	7,4	1,4
Sociale vaardigheden	6,5	1,1	7,0	1,1	6,2	0,9	6,3	1,0
<i>Middelengebruik</i> ⁽¹⁾	2,4	2,7	2,9	2,7	4,5	3,0	3,9	3,0
Strafbare gedragingen	1,3	1,6	0,6	1,1	1,0	1,8	0,4	0,9

⁽¹⁾ Significant verschil in verschillscore 12-17 jaar en 18-27 jaar, $p < 0,05$.

School-/werksituatie

De score op het subdoel middelengebruik is voor de deelnemers die in de periode van een half jaar voor instroom werk hadden gedaald van 5,0 naar 3,7 (tabel 7.12). Daarmee verschillen zij in hun verschillscore significant van de jongeren die in de periode van een half jaar voor instroom zowel naar school gingen als werk hadden (van 3,1 naar 3,5) en jongeren die in de periode van een half jaar voor instroom niet naar school gaan of werken (van 3,1 naar 4,2). De score bij instroom op het subdoel middelengebruik verschilt echter ook al van elkaar. Door hiervoor te controleren vervalt het verschil in verschillscore.

Het verschil in score op het subdoel sociale vaardigheden tussen de instroom- en uitstroommeting is bij jongeren die in de periode van een half jaar voor instroom zowel naar school gingen als werk hadden groter dan bij de jongeren die in het half jaar voor instroom niets deden. Bij de eerste groep gaat de score van 6,4 bij instroom naar 6,7 bij uitstroom, terwijl het bij de tweede groep gaat om 6,5 bij instroom en 6,1 bij uitstroom. Dit verschil blijft bestaan wanneer wordt gecontroleerd voor leeftijd.

Tabel 7.12 Scores deelnemers op subdoelen, naar school-/werksituatie

	School (n=32-40)				Werk (n=13-19)			
	instroom		uitstroom		instroom		uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,2	0,6	8,4	0,7	8,2	0,6	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,8	8,3	1,6	7,0	2,0	7,7	1,9
(Zelf)discipline	7,0	1,4	7,2	1,3	6,9	1,1	7,0	1,3
<i>Sociale vaardigheden</i>	6,4	1,0	6,5	1,0	6,3	0,8	6,5	1,1
<i>Middelengebruik</i>	2,5	2,8	2,3	2,2	5,0	3,4	3,7	3,2
Strafbare gedragingen	0,8	1,2	0,2	0,5	0,7	0,9	0,4	0,8

Tabel 7.12 Scores deelnemers op subdoelen, naar school-/werksituatie (vervolg)

	Beide (n=46-61)				Geen (n=13-15)			
	instroom		uitstroom		instroom		uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,6	8,6	0,8	8,2	0,6	8,5	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,7	8,3	1,7	8,2	1,2	8,3	1,4
(Zelf)discipline	7,0	1,7	7,3	1,6	7,0	1,3	6,9	1,5
Sociale vaardigheden ⁶	6,4	1,2	6,7	1,1	6,5	0,8	6,1	1,2
Middelengebruik ^{(4),(5)}	3,1	2,8	3,5	2,9	3,1	2,7	4,2	3,0
Strafbare gedragingen	1,5	1,8	0,6	1,1	1,7	2,6	1,0	1,5

⁽⁴⁾ Significant verschil in verschilscore werk en geen, $p < 0,05$.

⁽⁵⁾ Significant verschil in verschilscore werk en beide, $p < 0,05$.

⁶ Significant verschil in verschilscore beide en geen, $p < 0,05$.

Sociale contacten: samen dingen doen

Bij jongeren die soms of nooit samen dingen doen met hun ouder(s) is sprake van een grotere daling in het aantal strafbare gedragingen dan bij jongeren die (heel) vaak dingen samen met hun ouders doen (tabel 7.13). Er is geen sprake van een verschil bij instroom, zodat hiervoor niet hoeft te worden gecontroleerd. Wanneer voor leeftijd wordt gecontroleerd komt het verschil echter te vervallen.

Tabel 7.13 Scores deelnemers op subdoelen, naar sociale contacten: samen dingen doen

	(Heel) vaak (n=28-38)				Soms/nooit (n=74-92)			
	instroom		uitstroom		instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,6	8,5	0,8	8,2	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,5	1,3	8,8	1,4	7,9	1,8	7,9	1,7
(Zelf)discipline	7,1	1,4	7,5	1,2	6,9	1,5	7,0	1,5
Sociale vaardigheden	6,6	0,8	6,5	1,1	6,3	1,1	6,5	1,1
Middelengebruik	2,2	2,4	3,0	3,1	3,4	3,1	3,3	2,7
Strafbare gedragingen ⁽¹⁾	0,9	1,4	0,6	1,3	1,4	1,8	0,5	0,9

⁽¹⁾ Significant verschil in verschilscore (heel) vaak en soms/nooit, $p < 0,05$.

Vrijtijdsbesteding: uitgaansfrequentie

Jongeren die zes tot zeven keer per week uitgaan (met uitgaan wordt ook 'naar vrienden gaan' bedoeld) scoren bij instroom 1,8 op het subdoel strafbare gedragingen, bij uitstroom bedraagt de score 0,6 (tabel 7.14). Deze daling verschilt daarmee significant met de verschilscore van de jongeren die één keer per week of minder uitgaan (respectievelijk 0,4 en 0,3). Bij instroom ligt het aantal strafbare gedragingen bij deze laatste groep echter al lager, waardoor het voor hen ook moeilijker is om te dalen. Het blijkt dan ook dat als voor dit verschil bij instroom wordt gecontroleerd, het verschil in verschilscore tussen beide groep komt te vervallen.

Tabel 7.14 Scores deelnemers op subdoelen, naar vrijetijdsbesteding: uitgaansfrequentie

	1 keer per week of minder (n=23-36)				2-5 keer per week (n=29-33)			
	instroom		uitstroom		instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,6	8,5	0,7	8,0	0,6	8,4	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,4	1,8	7,9	1,6	7,8	1,6
(Zelf)discipline	7,4	1,2	7,5	1,3	7,2	1,3	7,3	1,3
Sociale vaardigheden	6,1	1,1	6,4	1,0	6,5	1,0	6,5	1,0
Middelengebruik	1,6	2,5	1,9	2,4	3,4	3,0	3,4	3,0
Strafbare gedragingen ⁽²⁾	0,4	0,8	0,3	0,9	1,0	1,2	0,5	0,8
	6-7 keer per week (n=53-68)							
	instroom		uitstroom					
	m	sd	m	sd				
Motivatie	8,4	0,5	8,5	0,8				
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,7	8,3	1,6				
(Zelf)discipline	6,6	1,6	6,9	1,6				
Sociale vaardigheden	6,5	1,0	6,6	1,1				
Middelengebruik	3,9	2,9	3,9	2,7				
Strafbare gedragingen	1,8	2,0	0,6	1,2				

⁽²⁾ Significant verschil in verschillscore 1 keer per week of minder en 6-7 keer per week, $p < 0,05$.

Vrijetijdsbesteding: rondhangen op straat

Bij het rondhangen op straat komt hetzelfde beeld naar voren als bij de uitgaansfrequentie. Jongeren die veel rondhangen op straat laten een grotere daling zien in het aantal strafbare gedragingen dan jongeren die nooit rondhangen op straat (tabel 7.15). De groepen verschillen echter al bij instroom. Wanneer hiervoor wordt gecontroleerd blijkt het verschil in verschillscore niet meer significant te zijn.

Tabel 7.15 Scores deelnemers op subdoelen, naar vrijetijdsbesteding: rondhangen op straat (in uren per dag)

	Nooit (n=31-43)				3 uur of minder (n=36-47)			
	instroom		uitstroom		instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,6	8,6	0,8	8,2	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,9	8,2	1,7	8,0	1,6	8,2	1,7
(Zelf)discipline	7,5	1,3	7,5	1,3	7,1	1,3	7,5	1,2
Sociale vaardigheden	6,3	1,1	6,3	1,1	6,4	0,9	6,6	1,0
Middelengebruik	3,0	3,0	2,8	2,7	3,0	2,8	2,6	2,6
Strafbare gedragingen ⁽²⁾	0,5	0,8	0,3	0,8	1,0	1,4	0,5	1,1

Tabel 7.15 Scores deelnemers op subdoelen, naar vrijetijdsbesteding: rondhangen op straat (in uren per dag) (vervolg)

	4 uur of meer (n=37-45)			
	instroom		uitstroom	
	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,7	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	7,9	1,8	8,2	1,6
(Zelf)discipline	6,5	1,6	6,6	1,6
Sociale vaardigheden	6,5	1,0	6,7	1,1
Middelengebruik	3,5	3,0	4,3	2,9
Strafbare gedragingen	2,1	2,2	0,7	1,1

⁽²⁾ Significant verschil in verschillscore nooit en 4 uur of meer, $p < 0,05$.

Vrijetijdsbesteding: personen waarmee de meeste tijd wordt doorgebracht

Het verschil in score op het subdoel motivatie tussen de instroom- en uitstroommeting is bij jongeren die de meeste tijd alleen doorbrengen groter dan bij jongeren die dit met hun familie doen² (tabel 7.16). De eerste groep is door deelname aan één van de projecten gemotiveerder geworden, hetgeen niet het geval is bij de tweede groep. Voor de overige verschillen geldt dat wanneer wordt gecontroleerd voor het verschil bij instroom de verschillen komen te vervallen.

Tabel 7.16 Vrijetijdsbesteding: personen waarmee de meeste tijd wordt doorgebracht

	Alleen (n=16-19)				Familie (n=20-31)			
	instroom		uitstroom		instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie ^{1,(5)}	8,3	0,4	8,8	0,7	8,5	0,5	8,3	0,7
Gevoel van eigenwaarde	7,4	2,1	7,8	1,4	8,1	1,6	8,7	1,5
(Zelf)discipline	6,9	1,3	7,5	1,4	7,7	1,4	7,6	1,3
Sociale vaardigheden	6,0	1,0	6,5	1,0	6,5	1,0	6,5	1,1
Middelengebruik ^{(1),(4)}	4,6	3,0	3,2	2,9	2,0	2,6	2,7	2,7
Strafbare gedragingen	1,1	2,2	0,7	1,3	0,7	1,1	0,3	0,6
	Paar vrienden (n=34-42)				Grote groep vrienden (n=35-43)			
	instroom		uitstroom		instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,2	0,7	8,4	0,8	8,1	0,5	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,7	8,1	1,6	8,0	1,7	8,1	1,8
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,0	1,6	6,6	1,4	6,8	1,4
Sociale vaardigheden	6,3	1,1	6,5	1,1	6,6	0,9	6,6	1,1
Middelengebruik	3,0	2,6	3,4	2,7	3,6	3,3	3,5	3,0
Strafbare gedragingen	1,1	1,4	0,4	0,8	1,8	1,9	0,7	1,3

^{1 en (1)} Significant verschil in verschillscore alleen en familie, $p < 0,05$.

⁽⁴⁾ Significant verschil in verschillscore familie en paar vrienden, $p < 0,05$.

⁽⁵⁾ Significant verschil in verschillscore familie en grote groep vrienden, $p < 0,05$.

² Er is geen sprake van een verschil bij instroom, zodat hiervoor niet hoeft te worden gecontroleerd.

Lange termijn

Hieronder wordt ingegaan op de lange termijn ontwikkelingen van de subdoelen, onderverdeeld naar kenmerken van de jongeren. Bij de kenmerken leeftijd, geslacht, etniciteit, het hebben van een relatie, de woonsituatie (beide onderdelen van sociale contacten) en personen waarmee de meeste vrije tijd wordt doorgebracht (onderdeel vrijetijdsbesteding) zijn voor de lange termijn geen significante verschillen gemeten tussen de verschildcores van de verschillende groepen. Op deze kenmerken wordt daarom niet ingegaan.

School-/werksituatie

Bij het kenmerk school-/werksituatie doen zich verschillen voor op het subdoel gevoel van eigenwaarde. Het verschil in gevoel van eigenwaarde is groter bij jongeren die in de periode van een half jaar voor instroom werk hadden dan bij jongeren die in deze periode naar school gingen en bij die jongeren die zowel naar school gingen als werk hadden (tabel 7.17). Bij instroom ligt de score op het subdoel gevoel van eigenwaarde bij de groep die werk had echter lager dan bij de andere twee groepen. Hierdoor is het voor de eerstgenoemde groep makkelijker om te stijgen. Door te controleren voor het verschil bij instroom komt het verschil in verschildscore dan ook te vervallen.

Tabel 7.17 Scores deelnemers op subdoelen, naar school-/werksituatie

	School (n=7-15)				Werk (n=4-8)			
	instroom		vervolg		instroom		vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,1	0,4	8,5	0,5	8,5	1,0	8,9	0,7
Gevoel van eigenwaarde ^{(1),(4)}	8,5	1,9	8,4	1,5	5,7	2,0	8,4	1,9
(Zelf)discipline	7,2	1,3	7,1	1,8	6,7	1,1	6,8	2,3
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,4	1,1	6,0	0,7	6,7	0,8
Middelengebruik	2,1	2,7	2,3	3,5	4,6	2,7	3,9	2,8
Strafbare gedragingen	1,1	1,3	0,2	0,5	0,6	0,8	0,6	0,8
	Beide (n=16-27)				Geen (n=4-8)			
	instroom		vervolg		instroom		vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,2	0,7	8,4	1,1	8,1	0,8	8,9	1,0
Gevoel van eigenwaarde	8,6	1,3	8,7	1,2	7,8	0,9	8,7	1,0
(Zelf)discipline	6,2	1,7	7,2	1,4	7,3	1,1	7,5	1,3
Sociale vaardigheden	6,3	1,0	6,5	1,0	6,2	0,8	5,9	0,9
Middelengebruik	3,1	2,4	4,0	2,7	4,3	1,9	4,3	3,2
Strafbare gedragingen	1,9	1,8	0,7	1,3	1,8	3,1	0,2	0,6

⁽¹⁾ Significant verschil in verschildscore school en werk, $p < 0,05$.

⁽⁴⁾ Significant verschil in verschildscore werk en beide, $p < 0,05$.

Aanmelder

Het verschil in score op het subdoel sociale vaardigheden is voor de deelnemers die zijn aangemeld door een hulpverleningsinstelling groter dan

voor de deelnemers die door een onderwijsinstelling of een arbeidsgelateerde instelling zijn aangemeld (tabel 7.18). Bij de eerste groep gaat de score van 5,9 bij instroom naar 6,1 bij de vervolgmeting, terwijl het bij de tweede groep gaat om 6,6 bij instroom en 6,1 bij de vervolgmeting. Aangezien de score bij instroom van elkaar verschilt is hiervoor gecontroleerd. Door deze controle vervalt het verschil in verschillscore.

Tabel 7.18 Scores deelnemers op subdoelen, naar aanmelder

	Onderwijs/werk (n=11-25)				Justitie (n=5-7)			
	instroom		vervolg		instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,0	0,5	8,1	1,8	8,2	0,9	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,4	1,8	8,7	1,3	7,9	2,1	8,1	1,8
(Zelf)discipline	6,6	1,8	6,8	1,6	7,0	1,5	7,5	1,4
<i>Sociale vaardigheden</i> ⁽²⁾	6,6	1,0	6,1	1,1	5,9	0,7	6,1	0,8
Middelengebruik	2,0	2,5	2,6	3,0	3,3	3,4	3,3	3,0
Strafbare gedragingen	1,9	1,9	0,5	1,1	0,7	1,0	0,4	0,7
	Hulpverlening (n=9-18)							
	Instroom		vervolg					
	m	sd	m	sd				
Motivatie	8,1	0,7	8,8	0,9				
Gevoel van eigenwaarde	7,8	1,7	8,6	1,4				
(Zelf)discipline	6,4	1,2	7,1	1,7				
<i>Sociale vaardigheden</i>	5,9	0,8	6,5	0,8				
Middelengebruik	4,1	2,2	4,3	3,2				
Strafbare gedragingen	1,6	2,3	0,5	1,1				

⁽²⁾ Significant verschil in verschillscore onderwijs/werk en hulpverlening, $p < 0,05$.

Sociale contacten: samen dingen doen

Bij de jongeren die soms of nooit dingen doen met hun ouder(s) is de verschillscore op het subdoel gevoel van eigenwaarde groter dan bij jongeren die (heel) vaak dingen samen met hun ouder(s) doen (tabel 7.19). Ook hier geldt dat er bij instroom al sprake is van een verschil. Wanneer hiervoor wordt gecontroleerd komt het verschil in verschillscore te vervallen.

Tabel 7.19 Scores deelnemers op subdoelen, naar sociale contacten: samen dingen doen

	(Heel) vaak (n=10-16)				Soms/nooit (n=24-45)			
	instroom		vervolg		instroom		vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,7	8,8	0,8	8,0	0,7	8,4	1,0
Gevoel van eigenwaarde ⁽¹⁾	9,0	1,0	8,6	1,3	7,9	1,7	8,7	1,4
(Zelf)discipline	7,1	1,5	7,8	1,5	6,4	1,5	6,9	1,5
Sociale vaardigheden	6,5	0,7	6,3	1,1	6,2	1,0	6,5	0,9
Middelengebruik	2,3	1,8	2,7	2,4	3,4	3,2	4,0	3,2
Strafbare gedragingen	1,1	1,4	0,4	0,7	1,7	2,0	0,5	1,1

⁽¹⁾ Significant verschil in verschillscore (heel) vaak en soms/nooit, $p < 0,05$.

Vrijtijdsbesteding: uitgaansfrequentie

Jongeren die zes tot zeven keer per week uitgaan scoren bij instroom 2,2 op het subdoel strafbare gedragingen, bij de vervolgmeting bedraagt de score 0,6 (tabel 7.20). Deze daling verschilt daarmee significant met de verschillscore van de jongeren die één keer per week of minder uitgaan (respectievelijk 0,5 en 0,1). Bij instroom ligt het aantal strafbare gedragingen bij deze laatste groep echter al lager. Het is voor hen dus moeilijker om een daling te laten zien. Het blijkt dan ook dat als voor dit verschil bij instroom wordt gecontroleerd, het verschil in verschillscore tussen beide groepen komt te vervallen.

Tabel 7.20 Scores deelnemers op subdoelen, naar vrijtijdsbesteding: uitgaansfrequentie

	1 keer per week of minder (n=7-13)				2-5 keer per week (n=10-13)			
	instroom		vervolg		instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,0	0,6	8,7	0,6	7,8	0,7	8,4	1,2
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,9	8,4	1,7	7,5	1,9	8,1	1,5
(Zelf)discipline	7,1	1,1	7,5	1,6	7,1	1,4	7,1	1,9
Sociale vaardigheden	6,0	0,9	6,4	1,1	6,3	1,0	6,1	1,2
Middelengebruik	1,8	2,6	1,0	1,7	2,9	2,6	3,3	2,7
<i>Strafbare gedragingen</i> ⁽²⁾	0,5	0,8	0,1	0,5	0,9	1,1	0,5	1,2
	6-7 keer per week (n=15-33)							
	instroom		vervolg					
	m	sd	m	sd				
Motivatie	8,5	0,6	8,6	0,8				
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,7	8,8	1,1				
(Zelf)discipline	6,3	1,6	7,0	1,5				
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,5	0,8				
Middelengebruik	3,8	2,3	4,6	3,0				
<i>Strafbare gedragingen</i>	2,2	2,1	0,6	1,0				

⁽²⁾ Significant verschil in verschillscore 1 keer per week of minder en 6-7 keer per week, $p < 0,05$.

Vrijtijdsbesteding: rondhangen op straat

De motivatie van de jongeren die nooit op straat rondhangen is op lange termijn meer toegenomen dan de motivatie van de jongeren die vier uur of meer per dag op straat rondhangen (tabel 7.21). Ook op het subdoel middelengebruik bestaat een verschil op lange termijn tussen deze twee groepen. Bij de jongeren die nooit op straat rondhangen is het middelengebruik op lange termijn gedaald van 3,8 naar 3,0, terwijl het middelengebruik bij de jongeren die vier uur of meer per dag rondhangen op straat is gestegen van 3,6 naar 5,2.

De score op het subdoel gevoel van eigenwaarde ligt voor de jongeren die drie uur of minder per dag op straat rondhangen bij beide metingen op 8,3

(tabel 7.21). De jongeren die vier uur of meer per dag rondhangen op straat laten een stijging zien van 8,1 naar 9,0. Zij verschillen hiermee in hun vershilscore met de groep jongeren die drie uur of minder per dag op straat rondhangen. Voor de overige verschillen geldt dat deze komen te vervallen als wordt gecontroleerd voor het verschil bij instroom.

Tabel 7.21 Scores deelnemers op subdoelen, naar vrijetijdsbesteding: rondhangen op straat (in uren per dag)

	Nooit (n=8-13)				3 uur of minder (n=12-23)			
	instroom		vervolg		instroom		vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> ²	7,7	0,3	8,9	0,6	8,4	0,6	8,8	0,8
<i>Gevoel van eigenwaarde</i> ³	7,7	2,2	8,2	1,7	8,3	1,6	8,3	1,2
<i>(Zelf)discipline</i> ⁽³⁾	7,0	1,1	7,1	1,6	7,3	1,1	7,5	1,9
Sociale vaardigheden	6,1	1,0	6,2	0,9	6,3	0,9	6,4	1,2
<i>Middelengebruik</i> ²	3,8	2,7	3,0	2,8	2,6	2,6	2,4	2,6
<i>Strafbare gedragingen</i> ^{(2),(3)}	0,7	0,9	0,4	0,7	0,8	1,4	0,2	0,5
	4 uur of meer (n=12-23)							
	instroom		vervolg					
	m	sd	m	sd				
<i>Motivatie</i>	8,2	0,8	8,1	1,1				
<i>Gevoel van eigenwaarde</i>	8,1	1,7	9,0	1,2				
<i>(Zelf)discipline</i>	5,9	1,7	6,9	1,3				
Sociale vaardigheden	6,3	1,0	6,6	0,7				
<i>Middelengebruik</i>	3,6	2,6	5,2	2,8				
<i>Strafbare gedragingen</i>	2,7	2,0	0,8	1,4				

^{2 en (2)} Significant verschil in vershilscore nooit en 4 uur of meer, $p < 0,05$.

^{3 en (3)} Significant verschil in vershilscore 3 uur of minder en 4 uur of meer, $p < 0,05$.

Resumé

Op de korte termijn verbeteren jongeren die werk én school hadden in het half jaar voor instroom meer op sociale vaardigheden dan jongeren die niets deden. Daarnaast is de motivatie van jongeren die veel tijd alleen doorbrengen sterker toegenomen dan van jongeren die met name veel vrije tijd met familie doorbrengen. Op de lange termijn laten jongeren die nooit op straat rondhangen een grotere stijging in motivatie zien dan jongeren die 4 uur of meer op straat rondhangen.

7.4 Kenmerken projecten op hoofddoel

In deze paragraaf wordt nagegaan welke projectkenmerken een rol spelen bij het behalen van het hoofddoel. Evenals bij de kenmerken van de jongeren gaat het hier om verbanden c.q. samenhang en niet om causale relaties. Wanneer daar aanleiding voor is, is gecontroleerd voor derde, beïnvloedende variabelen, zoals leeftijd. Opgemerkt dient te worden dat de doelgroep per

projectkenmerk verschilt. De verschillen die worden gevonden kunnen deels worden verklaard door het verschil in zwaarte van de doelgroep. Om deze verbanden en relaties goed in beeld te kunnen brengen zou eigenlijk gebruik moeten worden gemaakt van multi-levelanalyse. Vanwege de geringe aantallen is dit echter niet mogelijk.

De volgende kenmerken worden onderscheiden:

- trajectduur;
- intensiteit;
- in of buiten de eigen omgeving;
- individuele of groepsgerichte aanpak;
- toepassen van dwang- en drangmiddelen³;
- vorm en functie theoretische onderbouwing;
- aandacht voor context van de deelnemer;
- gebruik van competentiegerichte of oplossingsgerichte benadering;
- aanbieden van scholing binnen de setting van het project;
- aandacht voor discipline en structuur;
- aandacht voor nazorg;
- samenwerken met betrokken partijen.

Er wordt alleen ingegaan op de projectkenmerken waarbij zich significante verschillen voordoen op het behalen van het hoofddoel. In bijlage 7 zijn de tabellen van alle projectkenmerken opgenomen. Bij elk projectkenmerk zijn telkens alle categorieën met elkaar vergeleken. Hieronder worden alleen de significante verschillen beschreven.

Jongeren die deelnemen aan projecten die 3-6 maanden of 6-12 maanden duren laten vaker een verbetering zien op het gebied van school en/of werk dan jongeren die deelnemen aan projecten die langer dan 12 maanden duren (tabel 7.22). Bij de projecten van 3-6 maanden en 6-12 maanden liggen de percentages op 84% en 88%, terwijl het bij de jongeren die deelnemen aan projecten die langer duren dan 12 maanden om 68% gaat.

---

³ Bij het toepassen van drang- en dwangmiddelen gaat het niet om middelen die binnen het project worden toegepast, maar om middelen die van buitenaf zijn opgelegd, zoals maatregelen die door justitie zijn opgelegd.

Tabel 7.22 Verbetering hoofddoel, naar kenmerk trajectduur

	3-6 maanden ²		6-12 maanden ³		Langer dan 12 maanden	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	59	84	29	88	45	68
Geen verbetering	11	16	4	12	21	32
Totaal	70	100	33	100	66	100

²Significant verschil met langer dan 12 maanden, $p < 0,05$.

³Significant verschil met langer dan 12 maanden, $p < 0,05$.

Jongeren die deelnemen aan projecten waar veel nadruk op structuur en discipline ligt verbeteren zich wat vaker op het gebied van school en/of werk dan jongeren die deelnemen aan projecten waar hierop geen nadruk ligt: 85% versus 67% (tabel 7.23).

Tabel 7.23 Verbetering hoofddoel, naar kenmerk aandacht voor discipline en structuur

	Geen nadruk op structuur en discipline ²		Weinig nadruk op structuur en discipline		Veel nadruk op structuur en discipline	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	22	67	23	70	88	85
Geen verbetering	11	33	10	30	15	15
Totaal	33	100	33	100	103	100

²Significant verschil met veel nadruk op structuur en discipline, $p < 0,05$.

Typologie

Zoals in hoofdstuk 5 is beschreven zijn de projecten ingedeeld in drie typologieën, namelijk: langdurige projecten met nadruk op individuele begeleiding; kortdurende arbeidsgelateerde projecten; en lange context-gerichte projecten met een aanpak op maat. Bij de verschillende typologieën doet zich geen significant verschil voor op het hoofddoel.

Resumé

Jongeren die deelnemen aan projecten die 3-6 maanden of 6-12 maanden duren laten vaker een verbetering zien op het gebied van school en/of werk dan jongeren die deelnemen aan projecten die langer dan 12 maanden duren. Tevens blijkt dat jongeren, die deelnemen aan projecten waar veel nadruk op structuur en discipline ligt, zich vaker verbeteren op het hoofddoel dan jongeren die deelnemen aan projecten waar hierop geen nadruk ligt.

7.5 Kenmerken projecten op subdoelen

In deze paragraaf wordt nagegaan of zich op de twaalf projectkenmerken significante verschillen voordoen bij de scores op de subdoelen. Per projectkenmerk wordt aangegeven op welk subdoel significante verschillen bestaan. Allereerst komen de ontwikkelingen op korte termijn aan de orde.

Vervolgens wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen op lange termijn. In deze paragraaf worden alleen significante verschillen besproken. In bijlage 7 wordt een overzicht gegeven van alle kenmerken.

Korte termijn

Hieronder wordt ingegaan op de korte termijn ontwikkelingen van de subdoelen, onderverdeeld naar de projectkenmerken. Bij de projectkenmerken gebruik van competentiegerichte of oplossingsgerichte benadering en aandacht voor discipline en structuur zijn voor de korte termijn geen significante verschillen gemeten tussen de verschillen van de onderscheiden subkenmerken. Deze projectkenmerken worden daarom niet in deze paragraaf beschreven.

Trajectduur

Bij het projectkenmerk trajectduur doet zich alleen een significant verschil voor op het subdoel motivatie. De motivatie is bij de deelnemers uit de projecten die 6-12 maanden duren meer toegenomen dan bij de deelnemers uit projecten die 3-6 maanden duren (tabel 7.24).

Tabel 7.24 Scores deelnemers op subdoelen, naar trajectduur

	3-6 maanden (n=48-64)				6-12 maanden (n=20-25)				Langer dan 12 maanden (n=39-49)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie¹</i>	8,3	0,7	8,3	0,7	8,3	0,5	8,9	0,8	8,2	0,5	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,5	8,6	1,3	7,7	2,0	8,2	1,7	7,8	1,8	7,7	1,8
Sociale vaardigheden	6,5	0,9	6,5	1,0	6,6	1,1	7,1	1,2	6,2	1,1	6,3	1,1
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,1	1,6	6,9	1,6	7,3	1,3	7,1	1,4	7,1	1,5
Middelengebruik	3,1	2,9	2,7	2,7	3,7	2,9	4,2	2,6	3,1	3,1	3,4	3,0
Strafbare gedragingen	1,2	1,6	0,4	0,9	1,5	1,6	0,9	1,6	1,1	1,9	0,4	0,8

¹ Significants verschil tussen 3-6 maanden en 6-12 maanden, $p < 0,05$.

Intensiteit

Jongeren die participeren in projecten die 12 uur per dag duren scoren bij instroom 8,3 op het subdoel motivatie, terwijl de score bij uitstroom op 8,8 ligt (tabel 7.25). De jongeren die deelnemen aan de projecten die 8 uur of minder per dag duren scoren bij beide metingen een 8,3. Hun verschillen scoren verschilt daarmee significant van de deelnemers uit de projecten die 12 uur per dag een programma hebben.

Tabel 7.25 Scores deelnemers op subdoelen, naar intensiteit

	8 uur of minder (n= 42-54)				12-uurs (n=31-40)				24-uurs (n=34-44)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> ¹	8,3	0,7	8,3	0,7	8,3	0,5	8,8	0,8	8,2	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,6	1,3	8,5	1,4	7,6	2,1	7,9	1,9	7,7	1,7	8,2	1,6
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,4	1,1	6,5	1,2	6,9	1,2	6,3	0,9	6,5	0,9
(Zelf)discipline	7,0	1,5	7,0	1,6	7,3	1,6	7,5	1,3	6,7	1,3	7,0	1,4
Middelengebruik	2,2	2,6	2,2	2,4	3,8	2,8	4,4	2,8	4,0	3,2	3,6	2,9
Strafbare gedragingen	1,1	1,5	0,4	0,7	1,1	1,5	0,7	1,3	1,5	2,0	0,5	1,1

¹Significant verschil tussen 8-uurs en 12-uurs projecten, $p < 0,05$.

Binnen of buiten eigen omgeving

De verschillscore in middelengebruik van de deelnemers aan de projecten buiten de eigen omgeving verschilt significant met die van de deelnemers die participeren in projecten die binnen de eigen omgeving plaatsvinden (tabel 7.26). De eerste groep is significant minder middelen gaan gebruiken dan de deelnemers van projecten die in de eigen omgeving plaatsvinden. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat jongeren die buiten hun eigen omgeving, in een restrictieve omgeving, deelnemen aan een project minder makkelijk hun eigen (criminele) netwerk behouden, waardoor zij minder worden beïnvloed om middelen te gebruiken.

Tabel 7.26 Scores deelnemers op subdoelen, naar binnen of buiten de eigen omgeving

	Buiten de eigen omgeving (n=60-77)				In de eigen omgeving (n=47-61)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i>	8,3	0,7	8,4	0,8	8,3	0,5	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,6	8,4	1,4	7,9	1,9	7,9	1,8
Sociale vaardigheden	6,5	0,9	6,5	1,0	6,3	1,1	6,6	1,2
(Zelf)discipline	6,8	1,5	7,0	1,5	7,2	1,4	7,4	1,4
<i>Middelengebruik</i> ¹	3,5	3,1	3,1	2,7	2,9	2,8	3,5	3,0
Strafbare gedragingen	1,4	1,8	0,4	0,9	1,0	1,5	0,6	1,1

¹Significant verschil tussen eigen omgeving en buiten eigen omgeving, $p < 0,05$.

Groepsgerichte en individuele aanpak

Deelnemers die participeren in de projecten die een combinatie aanpak hanteren verbeteren significant meer op het subdoel motivatie dan jongeren die deelnemen aan projecten die voornamelijk groepsgericht zijn (tabel 7.27). De projecten met een combinatie aanpak zijn voornamelijk projecten met jonge deelnemers, terwijl uit paragraaf 7.3 is gebleken dat leeftijd een verschil in motivatie laat zien. Daarom is gecontroleerd voor leeftijd. Het significante verschil tussen beide aanpakken komt dan te vervallen. In paragraaf 7.3 komt eveneens naar voren dat het kenmerk personen waarmee de meeste vrije tijd wordt doorgebracht een significant verschil laat zien op

het subdoel motivatie. Wanneer voor dit kenmerk wordt gecontroleerd, blijft het verschil tussen de groepsgerichte aanpak en de combinatie aanpak wel bestaan.

Tabel 7.27 Scores deelnemers op subdoelen, naar groepsgerichte en individuele aanpak

	1. Voornamelijk groepsgericht (n=53-71)				2. Zowel groepsgericht als individueel (n=36-44)				3. Voornamelijk individueel (n=18-23)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie ⁽¹⁾	8,3	0,7	8,3	0,7	8,2	0,5	8,7	0,8	8,4	0,6	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,4	1,5	8,6	1,3	7,6	1,8	7,8	1,7	7,7	2,0	7,7	2,0
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,5	0,9	6,4	0,9	6,6	1,3	6,5	1,3	6,5	1,1
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,1	1,5	6,8	1,4	6,9	1,4	7,5	1,4	7,8	1,3
Middelengebruik	2,8	2,9	2,7	2,7	3,9	3,0	4,1	2,6	2,8	2,9	3,3	3,4
Strafbare gedragingen	1,1	1,6	0,4	0,9	1,6	2,0	0,7	1,3	0,8	1,4	0,4	0,7

⁽¹⁾ Significant verschil (zonder controle leeftijd) tussen 1 en 2, $p < 0,05$.

Toepassing dwang- en drangmiddelen

Bij de deelnemers die participeren in projecten waarbij soms gebruik wordt gemaakt van dwang- en drangmiddelen bij plaatsing is de score op het subdoel sociale vaardigheden meer toegenomen dan bij deelnemers uit projecten waarvan hier nauwelijks sprake is (tabel 7.28). Bij de eerst genoemde groep liggen de scores op respectievelijk 6,2 en 6,6, terwijl het bij de tweede groep gaat om 6,6 bij instroom en 6,5 bij uitstroom.

Tabel 7.28 Scores deelnemers op subdoelen, naar toepassing van dwang- en drangmiddelen

	1. Niet of nauwelijks toepassing van dwang- en drangmiddelen (n=42-54)				2 Soms toepassing van dwang- en drangmiddelen ⁴ (n=63-82)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,7	8,4	0,8	8,2	0,52	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,7	8,3	1,7	7,8	1,7	8,2	1,6
Sociale vaardigheden ¹	6,6	1,1	6,5	1,1	6,2	1,0	6,6	1,1
(Zelf)discipline	7,2	1,6	7,2	1,6	6,8	1,4	7,1	1,4
Middelengebruik	2,9	2,8	2,7	2,8	3,4	3,0	3,6	2,8
Strafbare gedragingen	0,9	1,4	0,4	0,7	1,4	1,8	0,6	1,2

¹ Significant verschil tussen groep1 en groep2 en 3, $p < 0,05$.

⁴ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Deelname aan project alleen mogelijk via rechter of voogd (n= 1-2)) is deze samengevoegd met groep 2.

Theoretische onderbouwing

Bij het projectkenmerk vorm en functie theoretische onderbouwing doet zich een significant verschil voor op het subdoel middelengebruik. De jongeren die deelnemen aan de projecten waarbij wel (deels) een theorie is vastgelegd scoren bij instroom een 2,9 tegenover een 3,5 bij uitstroom (tabel 7.29). Bij de deelnemers van projecten waar geen theorie is vastgelegd liggen deze scores op respectievelijk 3,5 en 3,1.

Tabel 7.29 Scores deelnemers op subdoelen, naar vorm en functie theoretische onderbouwing

	1. Geen schriftelijk vastgelegde theorie (n= 48-64)				2. Theorie vanuit overkoepelende organisatie/ niet vooraf schriftelijk vastgelegd (n=39-51) ⁵			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,7	8,4	0,8	8,3	0,5	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,6	8,4	1,4	7,9	1,9	7,9	1,8
Sociale vaardigheden	6,5	0,9	6,5	1,0	6,3	1,1	6,6	1,2
(zelf)discipline	6,8	1,5	7,0	1,5	7,2	1,4	7,4	1,4
Middelengebruik ¹	3,5	3,1	3,1	2,7	2,9	2,8	3,5	3,0
Strafbare gedragingen	1,4	1,8	0,4	0,9	1,0	1,5	0,6	1,1

¹Significant verschil tussen groep 1 en groep 2 en 3, $p < 0,05$.

Aandacht voor context deelnemer

Deelnemers die participeren in projecten die expliciet aandacht hebben voor de context van de deelnemer verbeteren zich significant meer op het subdoel motivatie dan de deelnemers die participeren in projecten waarvoor hier geen expliciete aandacht is (tabel 7.30).

Tabel 7.30 Scores deelnemers op subdoelen, naar aandacht voor context deelnemer

	1. Niet expliciet aandacht voor de context van de deelnemer (n=65-84)				2. Expliciet aandacht voor de context van de deelnemer (n=42-54)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie ¹	8,3	0,7	8,2	0,7	8,3	0,6	8,8	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,6	8,5	1,4	7,7	1,9	7,8	1,9
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,5	1,0	6,4	1,1	6,7	1,2
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,0	1,5	7,2	1,4	7,5	1,4
Middelengebruik	3,2	3,1	3,0	2,7	3,2	2,8	3,6	3,0
Strafbare gedragingen	1,3	1,8	0,4	0,9	1,1	1,6	0,6	1,2

¹Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

⁵ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Theorie als fundament voor de aanpak (n=7-10)) is deze samengevoegd met groep 2.

Scholing binnen het project

Jongeren die deelnemen aan projecten waarbij zij de mogelijkheid hebben tot het behalen van certificaten scoren op beide metingen een 8,3 op het subdoel motivatie (tabel 7.31). Bij de jongeren die deelnemen aan projecten met de mogelijkheid tot het behalen van een diploma (VMBO, HAVO, VWO of MBO) liggen deze scores op respectievelijk 8,2 bij instroom en 8,7 bij uitstroom. Zij verschillen hiermee significant van de eerst genoemde groep.

Tabel 7.31 Scores deelnemers op subdoelen, naar aanbieden van scholing binnen setting van project

	1. Geen scholingsaanbod (n=16-21)				2. Mogelijkheid tot behalen van certificaten (n=59-79)				3. Aanbod van VMBO, HAVO, VWO of MBO (n=32-38)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> ³	8,4	0,6	8,7	0,8	8,3	0,7	8,3	0,7	8,2	0,5	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	7,8	2,1	7,6	2,0	8,3	1,5	8,5	1,4	7,6	1,9	7,8	1,7
Sociale vaardigheden	6,3	1,3	6,4	1,1	6,3	0,9	6,4	1,0	6,5	1,1	6,8	1,3
(Zelf)discipline	7,5	1,5	7,8	1,3	6,9	1,5	7,1	1,6	6,8	1,4	6,9	1,3
Middelengebruik	2,9	3,0	3,2	3,5	2,8	2,8	2,7	2,6	4,1	3,0	4,3	2,5
Strafbare gedragingen	0,6	1,2	0,4	0,7	1,1	1,6	0,4	0,8	1,7	2,0	0,8	1,4

³Significant verschil tussen groep 2 en groep 3, $p < 0,05$.

Samenwerking met betrokken partijen

Het projectkenmerk samenwerking met betrokken partijen laat op de subdoelen motivatie en gevoel van eigenwaarde significante verschillen zien. Het verschil tussen de instroom- en uitstroommeting op beide subdoelen is bij jongeren die participeren in projecten waarbij samenwerking een belangrijk element in de uitvoering is, groter dan bij de jongeren die deelnemen aan projecten waarbij sprake is van samenwerking met verwijzers of gespecialiseerde hulp (tabel 7.32). De score op het subdoel gevoel van eigenwaarde verschilt bij instroom. Wanneer hiervoor wordt gecontroleerd, komt het verschil in verschillscore te vervallen.

Tabel 7.32 Scores deelnemers op subdoelen, naar samenwerking met betrokken partijen

	1. Samenwerking met verwijzers of (gespecialiseerde) hulp (n=36-46)				2. Samenwerking als belangrijk element in de uitvoering ⁶ (n=70-92)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie¹</i>	8,3	0,7	8,2	0,7	8,3	0,5	8,6	0,8
<i>Gevoel van eigenwaarde⁽¹⁾</i>	8,8	1,2	8,6	1,3	7,6	1,8	8,0	1,7
Sociale vaardigheden	6,5	1,1	6,5	1,1	6,3	1,0	6,6	1,1
(Zelf)discipline	7,0	1,6	7,0	1,6	7,0	1,4	7,2	1,4
Middelengebruik	2,2	2,7	2,2	2,4	2,2	2,7	2,2	2,4
Strafbare gedragingen	1,1	1,4	0,4	0,8	1,3	1,8	0,5	1,1

^{1en (1)} Significant verschil tussen groep1 en groep 2, $p < 0,05$.

Typologie

Zoals in hoofdstuk 5 is beschreven zijn de projecten ingedeeld in drie typologieën, namelijk: langdurige projecten met nadruk op individuele begeleiding; kortdurende arbeidsgerelateerde projecten; en lange contextgerichte projecten met een aanpak op maat. Bij de verschillende typologieën doet zich op korte termijn alleen een significant verschil voor op het subdoel motivatie. Lange, contextgerichte projecten met een aanpak op maat laat een groter verschil zien tussen de instroom- en uitstrooimeting (8,2 bij instroom en 8,8 bij uitstroom) dan de deelnemers die deelnemen aan projecten die behoren tot de typologie kortdurende, arbeidsgerelateerde projecten (8,3 bij instroom en uitstroom).

Lange termijn

Hieronder wordt ingegaan op de lange termijn ontwikkelingen van de subdoelen, onderverdeeld naar projectkenmerken. Op de volgende projectkenmerken zijn voor de lange termijn geen significante verschillen gemeten tussen de verschilscores van de verschillende groepen: trajectduur; intensiteit; individuele of groepsgerichte aanpak; aandacht voor context van de deelnemer; gebruik van competentiegerichte of oplossingsgerichte benadering; aanbieden van scholing binnen de setting van het project; en aandacht voor discipline en structuur. Op deze kenmerken wordt daarom niet nader ingegaan.

Binnen of buiten eigen omgeving

Jongeren die participeren in projecten die in hun eigen omgeving plaatsvinden verbeteren meer in sociale vaardigheden dan jongeren die deelnemen aan projecten die buiten de eigen omgeving plaatsvinden (tabel 7.33). Bij de eerst genoemde groep liggen de scores op 6,3 bij instroom en

⁶ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Samenwerking als kern van het project (n=7-10)) is deze samengevoegd met groep 2.

6,7 bij de vervolgmeting. De jongeren die deelnemen aan projecten buiten de eigen omgeving scoren bij beide metingen 6,4.

Tabel 7.33 Scores deelnemers op subdoelen, naar binnen of buiten de eigen omgeving

	Buiten de eigen omgeving (n=14-52)				In de eigen omgeving (n=32-46)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,1	0,7	8,5	0,9	8,2	0,6	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,6	1,4	7,9	1,8	8,2	1,3
Sociale vaardigheden ¹	6,4	0,9	6,4	0,9	6,3	0,9	6,7	0,9
(Zelf)discipline	6,7	1,5	7,2	1,7	6,9	1,5	7,4	1,9
Middelengebruik	3,3	2,9	3,6	3,2	3,9	2,9	4,9	3,2
Strafbare gedragingen	1,5	1,8	0,4	0,9	1,9	1,9	0,6	1,1

¹Significant verschil tussen eigen- en buiten omgeving, $p < 0,05$.

Toepassing van dwang- en drangmiddelen

Bij het projectkenmerk toepassing van dwang- en drangmiddelen doen zich verschillen voor op de subdoelen sociale vaardigheden en (zelf)discipline. Op beide subdoelen is de verschillscore bij de jongeren uit de projecten die soms dwang- of drangmiddelen gebruiken bij plaatsing groter dan bij jongeren die deelnemen aan projecten waarbij niet of nauwelijks gebruik wordt gemaakt van dwang- en drangmiddelen (tabel 7.34).

Tabel 7.34 Scores deelnemers op subdoelen, naar toepassing van dwang- en drangmiddelen

	1. Niet of nauwelijks toepassing van dwang- en drangmiddelen (n=8-23)				2. Soms toepassing van dwang- en drangmiddelen (n=43-70) ⁷			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	7,9	0,7	8,3	1,1	8,2	0,6	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,8	1,3	8,8	1,2	7,7	1,9	8,3	1,4
Sociale vaardigheden ¹	6,7	1,1	6,3	1,1	6,3	0,9	6,6	0,9
(Zelf)discipline ¹	6,9	1,8	6,9	1,8	6,8	1,4	7,4	1,4
Middelengebruik	2,5	2,7	3,0	3,2	3,9	2,9	4,6	3,2
Strafbare gedragingen	1,3	1,7	0,3	0,9	1,8	1,9	0,6	1,0

¹Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

Vorm en functie van theoretische onderbouwing

De sociale vaardigheden van de deelnemers aan projecten die uitgaan van een theorie zijn significant meer verbeterd dan die van deelnemers aan projecten waarbij geen schriftelijk vastgelegde theorie is (tabel 7.35). Bij de groep

⁷ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Deelname aan project alleen mogelijk via rechter of voogd (n=3-5)) is deze samengevoegd met groep 2.

deelnemers uit de projecten die uitgaan van een theorie liggen de scores op respectievelijk 6,3 en 6,7, terwijl de andere groep bij beide metingen 6,4 scoort.

Tabel 7.35 Scores deelnemers op subdoelen, naar vorm en functie theoretische onderbouwing

	1. Geen schriftelijk vastgelegde theorie (n=18-44)				2 Theorie vanuit overkoepelende organisatie/ niet vooraf schriftelijk vastgelegd ⁸ (n=43-70)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,1	0,7	8,5	0,9	8,2	0,6	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,6	1,4	7,9	1,8	8,2	1,3
Sociale vaardigheden ¹	6,4	0,9	6,4	0,9	6,3	0,9	6,7	0,9
(Zelf)discipline	6,7	1,5	7,2	1,7	6,9	1,5	7,4	1,3
Middelengebruik	3,3	2,9	3,6	3,1	3,9	2,9	4,9	3,2
Strafbare gedragingen	1,5	1,8	0,4	0,9	1,9	1,9	0,6	1,1

¹ Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

Aandacht voor nazorg

De deelnemers aan projecten waarbij de nazorg wordt verzorgd door samenwerkende instanties en projecten met een eigen nazorgprogramma verbeteren meer op het subdoel sociale vaardigheden dan de deelnemers aan projecten waarbij geen aandacht is voor nazorg (tabel 7.36).

Tabel 7.36 Scores deelnemers op subdoelen, naar aandacht voor nazorg

	1. Geen actief, gestructureerd nazorgtraject (n=12-31)				2. Nazorg verzorgd door samenwerkende instantie (gemeenten) (n=10-22)				3. Nazorgprogramma door project zelf (n=32-45)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,0	0,6	8,5	1,0	8,2	0,8	8,5	0,9	8,2	0,6	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,4	1,4	8,8	1,2	7,5	2,2	8,3	1,7	7,9	1,8	8,3	1,3
Sociale vaardigheden ^{1,2}	6,7	1,1	6,2	1,0	6,1	0,7	6,5	0,7	6,4	0,9	6,7	0,9
(Zelf)discipline	6,7	1,7	6,9	1,6	6,7	1,2	7,6	1,7	6,9	1,5	7,4	1,9
Middelengebruik	2,9	2,8	3,9	3,3	4,0	3,2	3,5	3,2	3,8	2,9	4,8	3,2
Strafbare gedragingen	1,6	1,8	0,5	1,0	1,4	1,9	0,3	0,6	1,9	1,9	0,7	1,1

¹ Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

² Significant verschil tussen groep 1 en groep 3, $p < 0,05$.

⁸ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Theorie als fundament voor de aanpak (n=3-5)) is deze samengevoegd met groep 2.

Samenwerking met betrokken partijen

De verschilscore op het subdoel sociale vaardigheden van de deelnemers aan de projecten waarbij samenwerking als belangrijk element in de uitvoering wordt beschouwd is groter dan die van deelnemers die participeren in projecten waarbij samenwerking bestaat met verwijzers (gespecialiseerde hulp). Bij de deelnemers aan projecten waarbij samenwerking een belangrijk element is liggen de scores op respectievelijk 6,3 bij instroom en 6,6 bij de vervolgmeting, terwijl het bij de andere groep gaat om 6,5 bij instroom en 6,4 bij de vervolgmeting (tabel 7.37).

Tabel 7.37 Scores deelnemers op subdoelen, naar samenwerking met betrokken partijen

	1. Samenwerking met verwijzers of (gespecialiseerde) hulp (n=13-34)				2. Samenwerking als belangrijk element in de uitvoering (n=41-64) ⁹			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	7,9	0,6	8,3	1,0	8,2	0,6	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,6	1,6	8,5	1,2	7,7	1,9	8,4	1,4
Sociale vaardigheden ¹	6,5	1,0	6,4	1,0	6,3	0,9	6,6	0,9
(Zelf)discipline	6,8	1,7	7,0	1,6	6,8	1,4	7,5	1,4
Middelengebruik	2,6	2,5	3,3	3,2	4,1	3,0	4,8	3,2
Strafbare gedragingen	1,3	1,8	0,6	1,2	1,8	1,9	0,5	0,9

¹ Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

Typologie

Bij de verschillende typologieën doen zich op de lange termijn alleen geen significante verschillen voor.

Resumé

Op de korte termijn doen zich bij de volgende projectkenmerken verbeteringen op het subdoel motivatie voor: trajectduur; intensiteit; aandacht voor de context van de deelnemer; aanbieden van scholing binnen de setting van het project; en samenwerking met betrokken partijen. Het blijkt dat jongeren die deelnemen aan projecten met een korte tot middellange trajectduur en projecten met een middelmatige intensiteit meer verbeteren op het subdoel motivatie. Daarnaast spelen het bieden van de mogelijkheid om een diploma te behalen, een combinatie van zowel groepsgerichte als individuele aanpak en aandacht voor de context van de deelnemer een rol.

Jongeren die deelnemen aan projecten die samenwerking als belangrijk element in de uitvoering hebben verbeteren zich op korte termijn meer op zowel gevoel van eigenwaarde als motivatie dan jongeren die deelnemen aan

⁹ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (samenwerking als kern element in de uitvoering (n=2-3) is deze samengevoegd met groep 2.

projecten waarbij sprake is van samenwerking met verwijzers of gespecialiseerde hulp.

Op de lange termijn is er bij de onderscheiden projectkenmerken voornamelijk sprake van significante verschillen bij het verbeteren van sociale vaardigheden. Deelnemers die participeren in projecten die plaatsvinden binnen de eigen omgeving, met een vastgelegde theorie en waarbij samenwerking een belangrijk element in de uitvoering is, verbeteren zich significant meer in sociale vaardigheden. Het nazorgtraject speelt eveneens een rol bij verbeteringen in sociale vaardigheden. Deelnemers aan projecten die dwang- en drangmiddelen toepassen bij plaatsing verbeteren zich op zowel sociale vaardigheden als (zelf)discipline.

7.6 Voorspellende waarde subdoelen

In deze paragraaf wordt nagegaan in hoeverre de verschillende subdoelen een aantoonbare voorspellende waarde hebben voor het behalen van het hoofddoel. In hoeverre dragen het versterken van motivatie, het versterken van het gevoel van eigenwaarde, het verbeteren van sociale vaardigheden, het versterken van zelfdiscipline en het verminderen middelengebruik en probleemgedrag bij aan het bereiken van het hoofddoel, namelijk verbetering van de school-/werksituatie?

Om deze vraag te beantwoorden wordt een analyse in twee stappen uitgevoerd. Ten eerste wordt door middel van een t-toets nagegaan of de deelnemers die het hoofddoel hebben behaald ook significant meer verbetering laten zien op de verschillende subdoelen dan de deelnemers die het hoofddoel niet hebben behaald. Wanneer dit voor motivatie bijvoorbeeld het geval blijkt te zijn, zou dat erop kunnen wijzen dat het verbeteren van motivatie een voorspeller is voor het behalen van het hoofddoel. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen de verbetering van de subdoelen op korte termijn en op lange termijn.

Vervolgens kan dan aan de hand van een logistische regressie-analyse worden nagegaan hoe de subdoelen in onderlinge samenhang voorspellers zijn van het wel of niet behalen van het hoofddoel en welke subdoelen daarbij de belangrijkste rol spelen. Gekozen kan worden om in deze tweede stap alleen die subdoelen mee te nemen die bij de t-toets significante verschillen hebben laten zien.

Korte termijn

In tabel 7.38 worden de verschillen weergegeven op de subdoelen op korte termijn. Daarbij is een vergelijking gemaakt tussen de verschillen

van de jongeren die het hoofddoel wel hebben behaald en de jongeren die het hoofddoel niet hebben behaald. De scores op de subdoelen middelengebruik en strafbare gedragingen zijn dusdanig gehercodeerd dat, evenals bij de overige vier subdoelen, een stijging in de score een positieve ontwikkeling weergeeft.

Tabel 7.38 laat zien dat voor vijf van de zes subdoelen geldt dat de deelnemers die het hoofddoel behalen ook meer verbetering laten zien op de subdoelen dan de deelnemers die het hoofddoel niet halen. Deze verschillen zijn echter niet significant. Bij het subdoel middelengebruik geldt dat de deelnemers die het hoofddoel niet behaald hebben een betere ontwikkeling laten zien dan de deelnemers die het hoofddoel wel behaald hebben, maar ook hier is geen sprake van een significant verschil tussen de verschillen van beide groepen.

Tabel 7.38 Verschilcores op de subdoelen naar verbetering op het hoofddoel, korte termijn

	Verbetering school-/ werksituatie (n = 87- 112)		Geen verbetering school-/ werksituatie (n = 19-25)	
	m	sd	m	sd
Motivatie	0,27	0,98	0,08	0,88
Eigenwaarde	0,29	1,70	- 0,18	1,31
Sociale vaardigheden	0,16	1,07	0,06	1,03
Zelfdiscipline	0,24	1,34	- 0,11	1,46
Middelengebruik	- 0,10	2,58	0,11	3,49
Strafbare gedragingen	0,74	1,71	0,59	1,33

Lange termijn

Tabel 7.39 toont de verschillencores op de subdoelen op lange termijn, uitgesplitst naar de deelnemers die het hoofddoel wel hebben behaald en deelnemers die het hoofddoel niet behaald hebben. Ook hier is geen sprake van significante verschillen.

Tabel 7.39 Verschilcores op de subdoelen naar verbetering op het hoofddoel, lange termijn

	Wel verbetering op het hoofddoel (n = 53-98)		Geen verbetering op het hoofddoel (n = 11-18)	
	m	sd	m	sd
Motivatie	0,45	1,06	0,38	0,94
Eigenwaarde	0,50	1,93	0,19	1,87
Sociale vaardigheden	0,34	1,07	0,22	0,84
Zelfdiscipline	0,48	1,40	0,56	1,38
Middelengebruik	- 0,76	2,67	- 0,31	4,55
Strafbare gedragingen	1,06	1,90	1,52	1,57

Logistische regressie-analyse

Op basis van bovenstaande analyses kunnen geen aanwijzingen worden gevonden voor het belang van één of meerdere subdoelen voor het voorspellen van het behalen van het einddoel. Desalniettemin kan het zijn dat één of meerdere subdoelen in onderlinge samenhang met andere subdoelen wél een voorspellende waarde heeft of hebben voor het behalen van het hoofddoel. Om dit vast te stellen wordt gebruik gemaakt van een logistische regressie-analyse. Deze vorm van regressie-analyse is specifiek ontworpen voor het onderzoeken van de voorspellende waarde van een aantal onafhankelijke variabelen (in dit geval *verbetering op de subdoelen*) voor het voorspellen van de uitkomst op een dichotome afhankelijke variabele (in dit geval *wel of niet behalen van het hoofddoel*). Ook met deze regressie-analyse worden geen verbanden gevonden tussen verbetering op de subdoelen en het behalen van het hoofddoel.

Resumé

Op basis van de bevindingen uit deze paragraaf kan worden vastgesteld dat verbetering op de subdoelen op korte en lange termijn geen significante voorspeller is voor het behalen van het hoofddoel.

7.7 Prestatie-indicatoren

Zoals in eerdere hoofdstukken is vermeld, hebben de afzonderlijke projecten eigen normen opgesteld wat betreft het percentage jongeren dat een verbetering zou moeten laten zien op de subdoelen en het hoofddoel. Deze door de projecten beoogde resultaten zijn in het tweede rapport opgenomen in een schema met prestatie-indicatoren, hetgeen een weergave is van het ambitieniveau van de projecten. De projecten hebben aangegeven welk percentage van de deelnemers de beschreven criteria voor de (sub)doelen moeten hebben gehaald om te kunnen spreken van een goed resultaat voor de groep als geheel (Dam en Kroes 2008). Deze normen zijn opgesteld voor zowel de korte termijn als de lange termijn.

In deze paragraaf wordt een vergelijking gemaakt tussen de door ons gemeten resultaten op het hoofddoel en de subdoelen en de door de projecten beoogde resultaten (de prestatie-indicatoren). Na de behandeling op het hoofddoel wordt allereerst ingegaan op de resultaten op korte termijn. Vervolgens worden de resultaten op de lange termijn besproken. Het project De Nieuwe Kans heeft geen gegevens aangeleverd voor de prestatie-indicatoren. Dit project is daarom niet meegenomen in de analyses.

Hoofddoel

Voor het hoofddoel (deelnemers toeleiden naar werk of scholing) is geen exacte vergelijking te maken. De projecten hebben een ambitieniveau opgesteld voor het percentage van de deelnemers dat school of werk zou moeten hebben op moment van uitstroom (korte termijn) en een half jaar na uitstroom (lange termijn). Deze percentages zijn opgenomen in het schema met prestatie-indicatoren in het tweede rapport. De verbetermaat die in dit onderzoek wordt gehanteerd, zoals vermeld in paragraaf 7.1, is een maat voor succes voor de korte en lange termijn samen. Bovendien is er bij deze verbetermaat ook sprake van succes wanneer een deelnemer is doorgestroomd naar een andere instelling of traject. Dit betekent dat de verbetermaat die in het onderzoek wordt gehanteerd een ruimere definitie is van succes.

Om toch een vergelijking te kunnen maken is een gemiddeld percentage berekend voor het ambitieniveau van de project op de korte en de lange termijn voor alle projecten gezamenlijk, die uitkomt op 70% (tabel 7.40). Zoals in paragraaf 7.1 naar voren komt is er bij 79% van de jongeren sprake van een verbetering wat betreft de school- en/of werksituatie. Het ambitieniveau zoals gesteld door de projecten lijkt op basis van deze vergelijking te zijn gehaald. Wanneer het doorstromen naar een andere instelling of traject niet als verbetering wordt meegeteld, komt het percentage deelnemers dat het hoofddoel heeft gehaald uit op 73%. Ook in dat geval lijkt het ambitieniveau van de projecten te zijn gehaald.

Tabel 7.40 Norm en gemeten resultaat (verbetermaat) op hoofddoel

	%
Norm zoals opgesteld door projecten	70
Verbetermaat	79

Subdoelen

Er is eveneens een vergelijking gemaakt tussen de norm op de subdoelen zoals opgesteld door de projecten en de behaalde resultaten. De vraag die hier wordt beantwoord is of de projecten de gestelde norm behalen, door de gemeten resultaten op subdoelen te vergelijken met de gestelde norm. Om te bepalen of er sprake is van individuele verbetering tussen de voormeting en de nameting (uitstroombetaling of terugvalmeting) is per individu een veranderingsgrootte¹⁰ berekend. Met behulp van een vuistregel¹¹ is per

¹⁰ De veranderingsgrootte is berekend door de uitstroombetaling minus de instroombetaling te nemen en te delen door een gepoolde standaarddeviatie. Indien mogelijk is gebruik gemaakt van de Reliable Change Index (RCI) (Jacobson en Truax 1991; Hafkenscheid, Kuipers en Marinikelle 1998).

¹¹ In deze analyses worden de volgende richtlijnen gebruikt; bij een deviatiescore groter dan 1,64 is er sprake van een betrouwbare vooruitgang. Een deviatiescore

individueel nagegaan of er sprake is van een duidelijke verbetering op de (sub)doelen. Vervolgens is per project berekend welk percentage van de deelnemers een betrouwbare vooruitgang laat zien. Zie voor een toelichting van de berekening van de deviatiescore en de vuistregel bijlage 4.

Korte termijn

Uit een vergelijking van de gemeten resultaten en de door projecten beoogde resultaten blijkt dat geen van de gestelde normen op de subdoelen bereikt zijn. Zo blijkt onder meer dat 39% van de deelnemers een betrouwbare vooruitgang laat zien op het subdoel motivatie, terwijl het ambitieniveau van de projecten 77% bedraagt. Voor gevoel van eigenwaarde liggen het resultaat en de projectnorm op respectievelijk 25% en 78%. De projecten hebben één norm opgesteld voor crimineel- en probleemgedrag. Het ambitieniveau van de projecten voor dit subdoel bedraagt 63%. In onze analyses wordt onderscheid gemaakt tussen crimineel gedrag (c.q. strafbare feiten) en probleemgedrag (c.q. middelengebruik), zoals toegelicht in hoofdstuk 2. Middelengebruik laat bij 8% een verbetering zien, terwijl het bij strafbare zaken om 17% gaat. De normscores bedragen hier 63%.

Tabel 7.41 Overzicht normen projecten en gevonden resultaten op subdoelen korte termijn

	Normscore projecten	Deelnemers Betrouwbaar vooruitgegaan	Deelnemers waarbij aanwijzing voor vooruitgang is
	%	%	%
Motivatie (n=101)	77	46	60
Gevoel van eigenwaarde (n=130)	78	25	33
(zelf)discipline (n=118)	63	42	49
Sociale vaardigheden (n=121)	75	54	54
Strafbare zaken n(127)	63	17	40
Middelengebruik (n=135)	63	8	8

¹ Voor het berekenen van gevoel van eigenwaarde is gebruik gemaakt van de RCI.

De gehanteerde vuistregel zoals hierboven gebruikt is vrij streng. Een minder strenge vuistregel, die regelmatig gebruikt wordt voor onderzoek binnen klinische settings, geeft een goede aanwijzing voor vooruitgang (Van Yperen en Veerman 2008). In tabel 7.41 staan deze percentages eveneens weergegeven. Voor vier van de zes subdoelen leidt deze vuistregel tot een hoger percentage; motivatie stijgt naar 60%, gevoel van eigenwaarde naar 33%, (zelf)discipline en strafbare zaken stijgen respectievelijk naar 46% en 40%. Voor sociale vaardigheden en middelengebruik is het percentage gelijk gebleven, respectievelijk 54% en 8%. Weliswaar geeft deze minder strenge

groter dan 1 is een aanwijzing voor vooruitgang.

vuistregel hogere percentages, de gemeten resultaten blijven onder de norm die de projecten hebben opgesteld.

Lange termijn

Middels dezelfde methode is gekeken of er sprake van vooruitgang is voor lange termijn (tabel 7.42). Uit een vergelijking tussen de gemeten resultaten en de opgestelde projectnorm blijkt dat ook voor de lange termijn niet de gewenste normen worden behaald.

Tabel 7.42 Overzicht normen project en gevonden resultaten op subdoelen lange termijn

	Norm projecten	Deelnemers betrouwbaar vooruitgegaan	Deelnemers waarbij aanwijzing voor vooruitgang is
	%*	%	%
Motivatie (n=45)	63	55	55
Gevoel van eigenwaarde (n=88)	73	29	40
(zelf)discipline (n=82)	69	52	60
Sociale vaardigheden(n=84)	69	23	23
Strafbare zaken(n=84)	69	25	61
Middelengebruik (n=80)	69	0	0

Ook op de lange termijn is bekeken wat de percentages zijn wanneer de minder strenge vuistregel wordt gehanteerd. Voor drie van de zes subdoelen leidt deze mindere strenge vuistregel tot een hoger percentage; gevoel van eigenwaarde stijgt van 29 % naar 40%, bij (zelf)discipline is dit van 52 naar 60% gestegen, en strafbare zaken stijgt van 25 naar 61%. Met name voor strafbare zaken geeft de mildere vuistregel een gunstiger beeld. Bij motivatie (55%), sociale vaardigheden (23%) en middelengebruik (0%) blijft het percentage hetzelfde. Ook voor de lange termijn geeft deze minder strenge vuistregel lagere scores dan het ambitieniveau van de projecten.

Resumé

In de door de projecten geformuleerde doelstelling wordt aangegeven dat gemiddeld 70% van de deelnemers het hoofddoel zou moeten behalen. Op basis van het gemeten resultaat (bij 79% van de deelnemers is de school-en/of werksituatie verbeterd) lijkt deze norm te zijn behaald.

Uit de vergelijking van de door de projecten gestelde normen voor de subdoelen en de behaalde resultaten, blijkt dat de projecten de gestelde normen niet hebben behaald. Dit geldt zowel voor de korte als de lange termijn. Ook wanneer wordt gerekend met een soepelere vuistregel (aanwijzing voor vooruitgang) behalen zij de door henzelf gestelde normen niet.

7.8 Deelnemers versus controlegroep

In de voorgaande paragrafen is aandacht besteed aan de resultaten van de deelnemers op het hoofddoel en de verschillende subdoelen, waarbij tevens is ingegaan op de kenmerken van de projecten. In deze paragraaf worden de resultaten van de deelnemers afgezet tegen die van de controlegroep. Allereerst wordt aandacht besteed aan de resultaten op het hoofddoel, vervolgens komen de subdoelen aan de orde.

In hoofdstuk 2 is al naar voren gekomen dat de deelnemers en de controlegroep wat betreft achtergrondkenmerken overeenkomen. Er bestaan geen verschillen op het gebied van leeftijd, geslacht en etniciteit. Ook wat betreft de uitgangssituatie op de variabele werk/school zijn de beide groepen vergelijkbaar. Daarnaast volgt het merendeel van de controlegroep eveneens één of ander traject. De uitgangssituatie van de jongeren uit de controlegroep op de subdoelen vertoont hier en daar lichte verschillen met de uitgangssituatie van de deelnemers. Bij de analyses van de resultaten op de subdoelen wordt voor deze initiële verschillen gecontroleerd.

Hoofddoel

Zoals in het begin van dit hoofdstuk (paragraaf 7.1) is aangegeven is de hoofddoelstelling van de pilotprojecten het toeleiden van jongeren naar scholing en/of werk. Het merendeel van de deelnemers heeft in de periode van een half jaar voorafgaande aan de instroom echter werk of volgt een opleiding, waardoor bij alleen toeleiden naar werk of scholing niet per definitie kan worden gesproken over succes. Om meer te kunnen zeggen over het behalen van de hoofddoelstelling is van alle deelnemers nagegaan of er sprake is van een verbetering in de school- en/of werksituatie. Zoals al aangegeven in hoofdstuk 2, wordt bij het hoofddoel geen onderscheid gemaakt tussen resultaten op korte en lange termijn.

Bij 79% van de deelnemers is sprake van een verbetering in de school- en/of werksituatie, terwijl dit voor twee derde (67%) van de controlegroep geldt (tabel 7.43). Een groot deel van beide groepen laat derhalve een verbetering zien op het gebied van scholing en/of werk.

Tabel 7.43 Verbetering hoofddoel school-/werksituatie, naar deelnemers en controlegroep

	Deelnemers		Controlegroep	
	n	%	n	%
Wel verbetering	133	79	34	67
School	91	68	26	76
Werk	19	14	1	3
Andere instelling of traject	9	7	-	0
School en werk	14	11	7	20
Geen verbetering	36	21	17	33
Totaal	169	100	51	100

Van de deelnemers die een verbetering op het gebied van school of werk laten zien, is bij 68% sprake van een verbetering op het gebied van school, terwijl het bij 14% gaat om een verbetering op het gebied van werk. Bij de controlegroep liggen deze percentages op respectievelijk 76% en 3%.

Aangezien blijkt dat de jongeren uit de controlegroep niet doorstromen naar een ander traject, is tevens nagegaan of er sprake is van een verschil tussen beide groepen als de negen deelnemers die doorgestroomd zijn naar een ander traject buiten beschouwing worden gelaten. Ook dan bestaan er geen verschillen tussen de deelnemers en de controlegroep.

Subdoelen

De vragen die voor het subdoel motivatie zijn gebruikt zijn voor een groot deel niet van toepassing op de controlegroep. Daarom wordt voor dit subdoel geen vergelijking gemaakt tussen beide groepen.

Korte termijn

Voor de korte termijn blijkt alleen een significant verschil in verandering tussen de deelnemers en de controlegroep te bestaan voor strafbare gedragingen. De afname in strafbare gedragingen is bij de deelnemers groter dan bij de controlegroep (tabel 7.44). Bij de instroommeting bestaat echter al een significant verschil tussen beide groepen. De deelnemers zijn bij instroom criminelere dan de controlegroep. Wanneer hiervoor wordt gecontroleerd, komt het verschil in afname van strafbare gedragingen tussen de deelnemers en de controlegroep te vervallen.

Tabel 7.44 Scores subdoelen instroom- en uitstroommeting, naar deelnemers en controlegroep

	Deelnemers (n=123-137)				Controlegroep (n=43-51)			
	instroom		uitstroom		instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,7	8,2	1,6	8,2	1,6	8,6	1,4
(Zelf)discipline	7,0	1,5	7,1	1,5	7,6	1,4	7,8	1,4
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,5	1,1	6,3	1,0	6,5	1,0
Middelengebruik	3,2	3,0	3,3	2,8	2,6	3,3	2,3	3,2
Strafbare gedragingen⁽¹⁾	1,2	1,7	0,5	1,0	0,5	0,8	0,3	0,6

⁽¹⁾ Significant verschil in verschillscore deelnemers en controlegroep, $p < 0,05$.

Lange termijn

Op lange termijn is er sprake van een verschil in verandering op de subdoelen (zelf)discipline en strafbare gedragingen (tabel 7.45). Het verschil in strafbare gedragingen komt te vervallen wanneer wordt gecontroleerd voor het verschil bij instroom.

Tabel 7.45 Scores subdoelen instroom- en vervolgmeting, naar deelnemers en controlegroep

	Deelnemers (n=89-98)				Controlegroep (n=22-25)			
	instroom		vervolg		instroom		vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,8	8,4	1,4	8,3	1,4	8,6	1,0
<i>(Zelf)discipline¹</i>	6,8	1,5	7,3	1,5	7,3	1,3	7,4	1,5
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,5	1,0	6,2	0,9	6,4	0,7
Middelengebruik	3,5	2,9	4,0	3,3	3,4	3,5	4,3	3,0
<i>Strafbare gedragingen⁽¹⁾</i>	1,7	1,9	0,5	1,0	0,4	0,7	0,5	0,9

¹ en ⁽¹⁾ Significant verschil in verschillscore deelnemers en controlegroep, $p < 0,05$.

De verschillscore van de deelnemers op het subdoel (zelf)discipline is groter dan die van de controlegroep. Bij de deelnemers liggen de scores op dit subdoel op respectievelijk 6,8 bij instroom en 7,3 bij de vervolgmeting, terwijl de controlegroep op de eerste meting een 7,3 scoort en op de vervolgmeting een 7,4. De score van de controlegroep ligt bij instroom al hoger dan die van de deelnemers waardoor het voor deze groep lastiger is om een verbetering te bereiken. Het verschil bij instroom is overigens niet significant.

Resumé

Een groot deel van zowel de deelnemers (79%) als de controlegroep (67%) laat een verbetering zien op het gebied van werk of scholing. Er bestaan hierbij geen verschillen tussen beide groepen.

Zowel op korte als op lange termijn laat de experimentele groep een grotere afname zien op strafbare gedragingen dan de controlegroep. Op moment van instroom bestaat echter al een verschil op dit subdoel; de deelnemers zijn criminel. Wanneer voor dit verschil wordt gecontroleerd, vervalt het verschil in verschillscore. Op lange termijn is daarnaast sprake van een verschil in verandering op het subdoel (zelf)discipline. Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat de controlegroep bij instroom al dermate hoog scoort dat het voor hen lastig is om een verbetering te laten zien op dit subdoel. Het verschil bij instroom is overigens niet significant.

7.9 Resumé

In deze paragraaf worden de belangrijkste resultaten over de mate van doelbereiking weergegeven.

Mate van doelbereiking voor alle deelnemers gezamenlijk

Het hoofddoel van de pilotprojecten is het toeleiden van jongeren naar

scholing of werk. Er blijkt bij 79% van de jongeren sprake te zijn van een verbetering in de school- of werksituatie. Hierbij gaat het bij 68% om een verbetering op het gebied van scholing en bij 14% om een verbetering van de werksituatie. Bij 11% van de jongeren is er sprake van zowel een verbetering op het gebied van school als werk. De overige 7% van de jongeren is na het project doorgestroomd naar een ander traject of een andere instelling.

De subdoelen van de pilotprojecten zijn het verbeteren van motivatie, gevoel voor eigenwaarde, (zelf)discipline, sociale vaardigheden, middelengebruik en strafbare gedragingen. Deelnemers aan de pilotprojecten hebben zich op de korte termijn (instroom – uitstroom) verbeterd op de subdoelen motivatie en strafbare gedragingen. Op de lange termijn (instroom – vervolg) gaat het om verbeteringen op de subdoelen motivatie, gevoel voor eigenwaarde, (zelf)discipline en strafbare gedragingen. Het middelengebruik is daarentegen op lange termijn toegenomen.

Positieve uitstromers laten vaker een verbetering zien op het gebied van school of werk dan de negatieve uitvallers (respectievelijk 82% en 56%). De scores op de subdoelen verschillen niet significant van elkaar.

Mate van doelbereiking naar kenmerk van de deelnemers

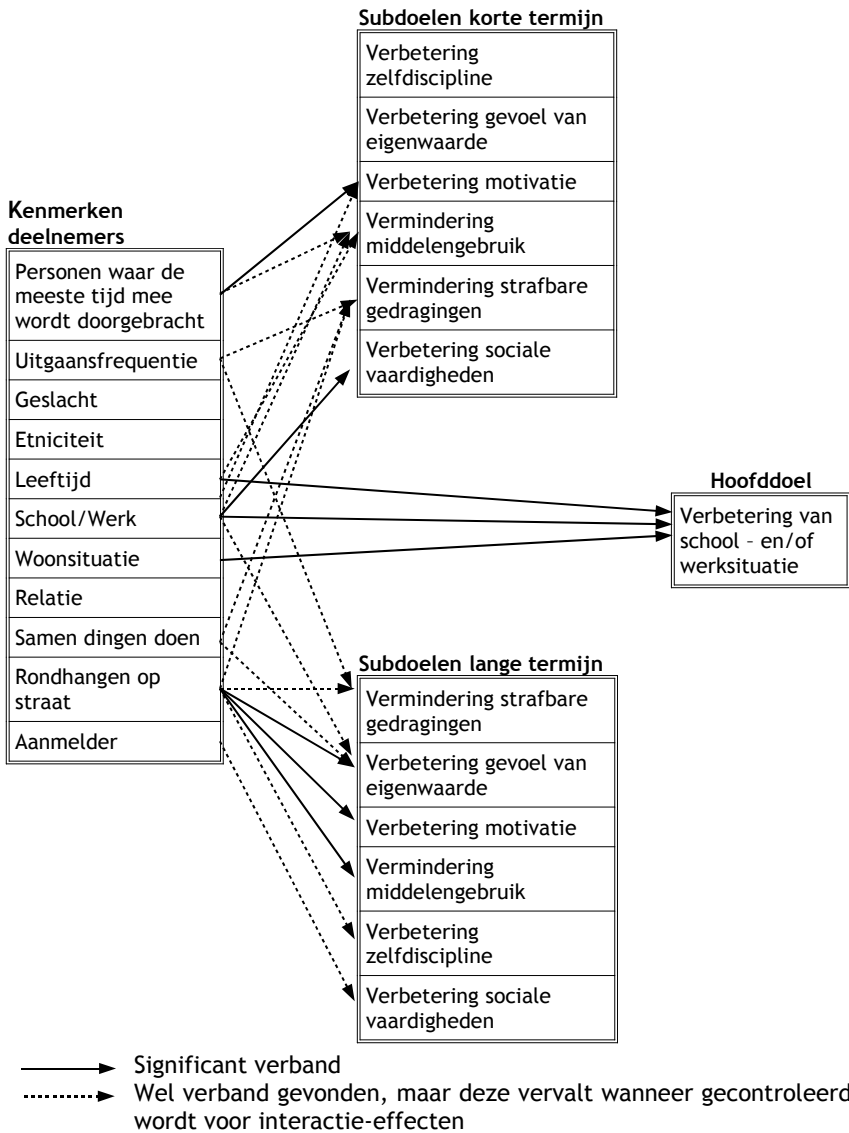
Figuur 7.1 toont een schematisch overzicht van het verband tussen de kenmerken van de deelnemers en de mate van doelbereiking. Hierbij geldt dat de kenmerken, het hebben van een relatie, woonsituatie en frequentie waarmee jongeren dingen ondernemen met hun ouders, vallen onder de noemer sociale contacten, terwijl uitgaansfrequentie, rondhangen op straat en personen waarmee jongeren de meeste vrije tijd doorbrengen samen tot vrijetijdsbesteding worden gerekend.

Figuur 7.1 laat zien dat leeftijd, school-werksituatie en woonsituatie verband houdt met het behalen van het hoofddoel. De verbetering van de deelnemers op het hoofddoel blijkt zich met name voor te doen bij de jongste groep deelnemers (12-17 jaar), deelnemers die in de periode van een half jaar voor instroom zowel een opleiding volgden als een baan hadden en thuiswonende jongeren.

Ook laat figuur 7.1 de verbanden zien tussen de kenmerken van de jongeren en verbetering op de subdoelen op korte en lange termijn. Op de korte termijn verbeteren jongeren die werk én school hadden in het half jaar voor instroom meer op sociale vaardigheden dan jongeren die niets deden. Daarnaast is de motivatie van jongeren die veel tijd alleen doorbrengen sterker toegenomen dan bij jongeren die met name veel vrije tijd met familie doorbrengen. Op de lange termijn laten jongeren die nooit op straat rondhangen een grotere

stijging in motivatie zien dan jongeren die vier uur of meer op straat rondhangen.

Figuur 7.1 Verband tussen kenmerken deelnemers en behalen van subdoelen en hoofdoel

Mate van doelbereiking naar projectkenmerk

Figuur 7.2 toont de verbanden tussen de projectkenmerken en de resultaten van de deelnemers op het hoofddoel en de subdoelen van de projecten. De duur van het project en de aandacht voor structuur en discipline houden verband met het resultaat op het hoofddoel. Jongeren die deelnemen aan projecten die 3-6 maanden of 6-12 maanden duren laten vaker een verbetering zien op het gebied van school en/of werk dan jongeren die deelnemen aan projecten die langer dan 12 maanden duren. Tevens blijkt dat jongeren, die deelnemen aan projecten waar veel nadruk op structuur en discipline ligt, zich vaker verbeteren op het hoofddoel dan jongeren die deelnemen aan projecten waar hierop geen nadruk ligt.

Daarnaast laat figuur 7.2 zien welke verbanden zijn vastgesteld tussen de projectkenmerken en verbetering op de subdoelen op korte en lange termijn. Op de korte termijn doen zich bij de volgende projectkenmerken verbeteringen op het subdoel motivatie voor: trajectduur; intensiteit; aandacht voor de context van de deelnemer; aanbieden van scholing binnen de setting van het project; en samenwerking met betrokken partijen. Het blijkt dat jongeren die deelnemen aan projecten met een middelmatige aanpak betreffende trajectduur en intensiteit meer verbeteren op het subdoel motivatie. Daarnaast spelen het bieden van de mogelijkheid om een diploma te behalen, een combinatie van zowel groepsgerichte als individuele aanpak en aandacht voor de context van de deelnemer een rol.

Jongeren die deelnemen aan projecten die samenwerking als belangrijk element in de uitvoering hebben verbeteren zich op korte termijn meer op zowel gevoel van eigenwaarde als motivatie dan jongeren die deelnemen aan projecten waarbij sprake is van samenwerking met verwijzers of gespecialiseerde hulp.

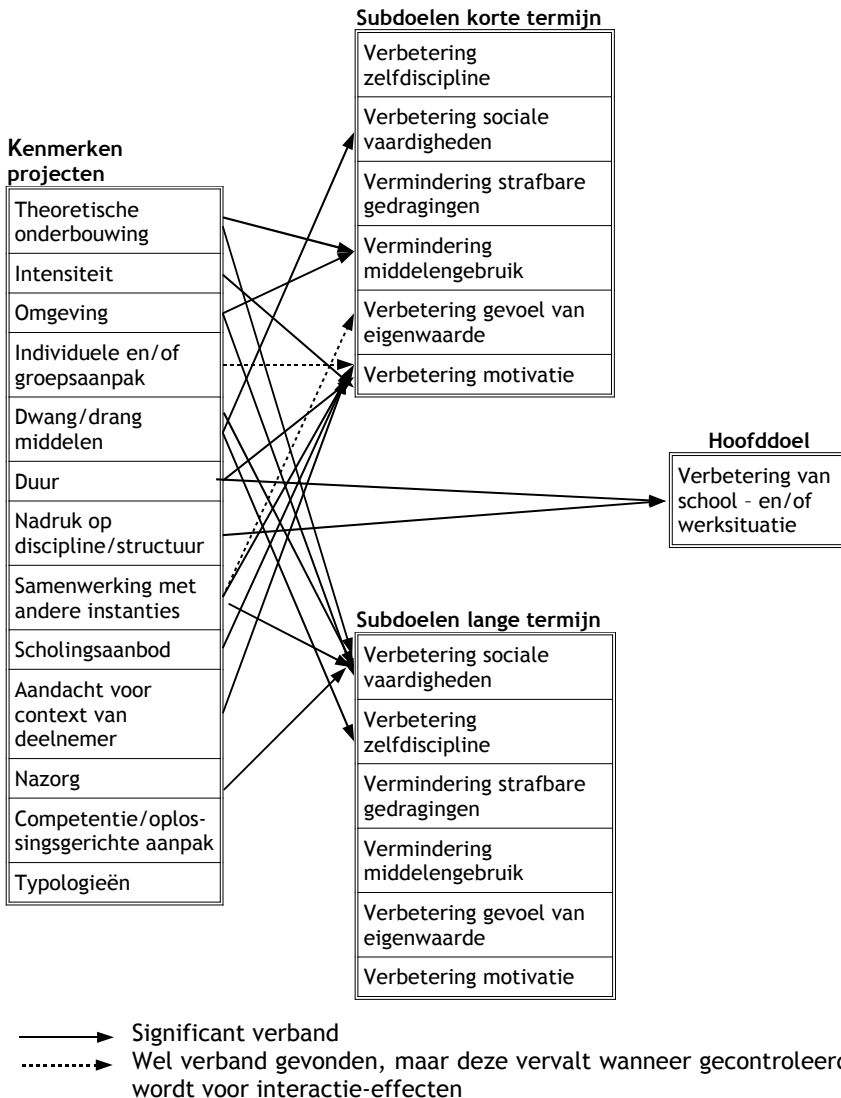
Op de lange termijn is er bij de onderscheiden projectkenmerken voornamelijk sprake van significante verschillen bij het verbeteren van sociale vaardigheden. Deelnemers die participeren in projecten die plaatsvinden binnen de eigen omgeving, met een vastgelegde theorie en waarbij samenwerking een belangrijk element in de uitvoering is, verbeteren zich significant meer in sociale vaardigheden. Het nazorgtraject speelt eveneens een rol bij verbeteringen in sociale vaardigheden. Deelnemers aan projecten die dwang- en drangmiddelen toepassen bij plaatsing verbeteren zich op zowel sociale vaardigheden als (zelf)discipline.

Voorspellende waarde subdoelen

Verbetering op de subdoelen op korte en lange termijn vormt bij geen van de subdoelen een significante voorspeller voor het behalen van het hoofddoel. In

figuur 7.1 en 7.2 zijn dan ook geen pijlen weergegeven tussen de verschillende subdoelen en het hoofddoel.

Figuur 7.2 Verband tussen kenmerken projecten en behalen van subdoelen en hoofddoel

Prestatie-indicatoren

In de door de projecten geformuleerde doelstelling wordt aangegeven dat gemiddeld 70% van de deelnemers het hoofddoel zou moeten behalen. Op basis van het gemeten resultaat (bij 79% van de deelnemers is de school-en/of werksituatie verbeterd) lijkt deze norm te zijn behaald.

Uit de vergelijking van het door de projecten gestelde ambitieniveau voor de subdoelen en de behaalde resultaten, blijkt dat de projecten de gestelde normen niet hebben behaald. Dit geldt zowel voor de korte als de lange termijn. Ook wanneer wordt gerekend met een soepelere vuistregel (aanwijzing voor vooruitgang) behalen zij de door henzelf gestelde normen niet.

Deelnemers versus controlegroep

Een groot deel van zowel de deelnemers (79%) als de controlegroep (67%) laat een verbetering zien op het gebied van werk of scholing. Er bestaan hierbij geen verschillen tussen beide groepen.

Zowel op korte als op lange termijn laat de experimentele groep een grotere afname zien op strafbare gedragingen dan de controlegroep. Op moment van instroom bestaat echter al een verschil op dit subdoel, de deelnemers zijn criminelere. Wanneer voor dit verschil wordt gecontroleerd, vervalt het verschil in verschilscore. Op lange termijn is daarnaast sprake van een verschil in verandering op het subdoel (zelf)discipline. Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat de controlegroep bij instroom al dermate hoog scoort dat het voor hen lastig is om een verbetering te laten zien op dit subdoel. Het verschil bij instroom is overigens niet significant.

8. REGISTRATIEGEGEVENS

In hoofdstuk 7 zijn de resultaten besproken uit de vragenlijsten die zijn afgenomen bij de deelnemers van de projecten en bij de jongeren uit de controlegroep. In aanvulling op de gegevens uit deze vragenlijsten zijn tevens registratiegegevens opgevraagd bij de politie en zijn bij verschillende scholen gegevens opgevraagd over de deelnemers en de controlegroep van Schoolfort. Aan de hand van deze gegevens kan over enkele ontwikkelingen bij de deelnemers en de jongeren uit de controlegroep nader inzicht worden verkregen. In dit hoofdstuk komen allereerst de politieregistraties aan bod. Vervolgens wordt ingegaan op de gegevens van scholen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een resumé.

8.1 Politieregistraties

Zowel van de jongeren in de experimentele groep als van de jongeren uit de controlegroep zijn politieregistraties opgevraagd. Hierbij is gebruik gemaakt van de gegevens uit het Herkenningssysteem (HKS). Het HKS is een landelijk registratiesysteem waarin de antecedenten zijn vastgelegd van personen ouder dan twaalf jaar. De HKS-registraties hebben betrekking op verdenkingen van delicten, de gerechtelijk afdoening van de delicten zijn niet opgenomen in het HKS. Voor de politieregio's Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond is gebruik gemaakt van gegevens uit de BHV, zoals in hoofdstuk 2 is toegelicht.¹

Op basis van de politieregistraties wordt in deze paragraaf om te beginnen nagegaan hoeveel jongeren uit de experimentele groep (N=345) en de controlegroep (N=108) in het HKS staan geregistreerd voor het plegen van één of meerdere delicten. Daarbij wordt ook ingegaan op het aantal delicten en het type delicten dat deze jongeren hebben gepleegd. Vervolgens wordt een vergelijking gemaakt tussen het aantal delicten voorafgaande aan deelname aan het project, het aantal delicten gedurende deelname aan het project en het aantal delicten na afloop van het project.

Aantal en type delicten

Tabel 8.1 laat zien dat van de 345 deelnemers 200 jongeren (58%) op enig moment in het HKS geregistreerd staan, terwijl dit bij de controlegroep voor

---

¹ Hierdoor is het mogelijk dat het aantal delicten hoger uitvalt voor de jongeren uit de regio's Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond.

51 van de 108 jongeren (47%) geldt. Het verschil tussen de experimentele en de controlegroep is niet significant.

Bij de aantallen in tabel 8.1 dient de volgende kanttekening te worden geplaatst. Om na te gaan of een jongere voorkomt in het HKS wordt gebruik gemaakt van de geboortedatum en de achternaam van de jongeren. Wanneer de naam of de geboortedatum van een jongere, zoals deze door de onderzoekers is doorgegeven aan de politie, niet exact overeenkomt met de gegevens bij de politie, wordt zijn/haar naam, mogelijk ten onrechte, niet in het HKS gevonden. In werkelijkheid kan het aantal jongeren dat in het HKS geregistreerd staat daardoor wat hoger zijn dan in tabel 8.1 is weergegeven.

Tabel 8.1 Aantal jongeren dat in het HKS staat geregistreerd

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
Wel in het HKS geregistreerd	200	58	51	47
Niet in het HKS geregistreerd	145	42	57	53
Totaal	345	100	108	100

Van de 200 jongeren uit de experimentele groep die in het HKS zijn geregistreerd voor (verdenking van) een delict, geldt voor 44 jongeren (22%) dat zij één keer in deze registraties voorkomen (tabel 8.2). Voor het grootste deel van de jongeren uit de experimentele groep (91 jongeren, 46%) geldt dat zij twee tot vijf keer zijn geregistreerd, terwijl ongeveer een kwart (47 jongeren, 24%) zes tot tien keer geregistreerd zijn. 18 Jongeren (9%) zijn vaker dan tien keer geregistreerd voor een delict. De verdeling bij de controlegroep verschilt niet significant van deze verdeling bij de experimentele groep.

De deelnemers die voorkomen in het HKS pleegden in hun gehele criminele carrière gemiddeld 4,7 delicten, terwijl de jongeren uit de controlegroep gemiddeld 4,0 delicten pleegden. Ook hier is geen sprake van een significant verschil.

Tabel 8.2 Aantal delicten per persoon

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
1 delict	44	22	15	29
2-5 delicten	91	46	24	47
6-10 delicten	47	24	8	16
Meer dan 10	18	9	4	8
Totaal	200	100	51	100

De 200 jongeren uit de experimentele groep die voor het plegen van delicten in het HKS zijn geregistreerd hebben in totaal gezamenlijk 945 delicten

gepleegd. In bijna de helft van de gevallen gaat het daarbij om diefstal (447 delicten, 46%), terwijl in ongeveer één vijfde van de gevallen (197 delicten, 21%) sprake is van mishandeling. 15% Van de delicten (142 delicten) valt in de categorie overige. De verdeling naar type delict bij de controlegroep is in grote lijn vergelijkbaar met de verdeling bij de experimentele groep.

Tabel 8.3 Soorten delicten

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
Diefstal	447	47	93	45
Drugserelateerde delicten	26	3	6	3
Vernieling	59	6	11	5
Mishandeling	197	21	36	18
Bedreiging	56	6	11	5
Wapenbezit	18	2	7	3
Overige ¹	142	15	41	20
Totaal	945	100	205	100

¹ De categorie overige omvat onder meer verkeersgerelateerde delicten, overtredingen van de Algemene Plaatselijke Verordening en oppositioneel gedrag.

Ontwikkelingen experimentele groep

Hierboven is beschreven hoeveel jongeren uit de onderzoeksgroep in het HKS zijn geregistreerd en van hoeveel en welke type delicten zij verdachte zijn geweest. Van de jongeren van wie zowel de instroom- als de uitstroomdatum bekend is, is voor de periode zes maanden voorafgaande aan het project, tijdens het project en (maximaal) zes maanden na afloop van het project nagegaan of zij voorkomen in het HKS.

De gegevens uit het HKS betreffen alle registraties tot en met december 2009. Gekozen is om alle jongeren die na 30 oktober 2009 zijn uitgestroomd in deze analyse niet mee te nemen: de periode na uitstroom uit het project is te kort om iets over te kunnen zeggen, namelijk minder dan twee maanden. Gezien deze kanttekening kunnen uiteindelijk 268 jongeren uit de experimentele groep en 43 jongeren uit de controlegroep in de analyse worden meegenomen. Aangezien bij de controlegroep geen sprake is van een instroom- en uitstroomdatum, is de lengte van de periode *tijdens het project* bij deze groep afgestemd op de duur van de projecten, waarbij gebruik is gemaakt van de gemiddelde lengte van het pilotproject waarvoor de betreffende jongere controlegroep vormt.

Tabel 8.4 toont het percentage jongeren dat in de periode voor, tijdens en na het traject voorkomt in het HKS. Van de 268 jongeren uit de experimentele groep zijn 71 jongeren (26%) in de periode zes maanden voor het project in het HKS geregistreerd. Tijdens het project geldt dit voor tien jongeren (4%), terwijl in de periode twee tot zes maanden na het project 53 jongeren (20%) in het HKS zijn geregistreerd. Er is tijdens het project derhalve sprake van

een daling van het aantal delicten dat wordt gepleegd door de deelnemers van de projecten ($p = 0,000$). Ook wanneer een vergelijking wordt gemaakt tussen het percentage deelnemers dat in de periode voor het project en in de periode na het project in het HKS geregistreerd staat, blijkt sprake van een significante daling van het percentage geregistreerden.² Het percentage deelnemers dat een delict pleegt is in de periode na het project derhalve lager dan in de periode voor het project.

Bij de controlegroep geldt dat 5 jongeren (12%) een delict heeft gepleegd in de periode zes maanden voorafgaande aan de periode van het project, terwijl 7 jongeren (16%) na afloop van de periode van het project een delict heeft gepleegd. Gezien de geringe aantallen is het niet mogelijk om te toetsen of deze verschillen significant zijn.

Tabel 8.4 Personen met antecedenten voor, tijdens en na het project

	Experimentele groep						Controlegroep					
	Voor ^{1,2}		Tijdens		Na		Voor		Tijdens		Na	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Wel in HKS geregistreerd	71	26	10	4	53	20	5	12	1	2	7	16
Niet in HKS geregistreerd	197	73	258	96	215	80	38	88	42	98	36	84
Totaal	268	100	268	100	268	100	43	100	43	100	43	100

¹ Significant verschil met tijdens ($p < 0,05$).

² Significant verschil met na ($p < 0,05$).

Zoals gezegd is in tabel 8.4 aangegeven hoeveel jongeren in de periode voor, tijdens en na het project voorkomen in het HKS. Hierbij kunnen echter twee kanttekeningen worden geplaatst. Ten eerste geldt dat de lengte van de verschillende periodes varieert. Hoewel in principe gebruik wordt gemaakt van de periode een zes maanden voor het project en zes maanden na afronding van het project, is van sommige jongeren over de periode na het project van minder dan zes maanden gegevens beschikbaar (met een minimum van twee maanden). Daarnaast is de periode tijdens het project over het algemeen niet gelijk aan zes maanden. Ten tweede geldt dat de wijze van weergave in tabel 8.4 niet laat zijn *hoeveel* delicten in deze periodes zijn gepleegd door de jongeren in de onderzoeksgroep.

Om aan deze bezwaren het hoofd te bieden, is van de jongeren die in de periode voor, tijdens en/of na het project delicten hebben gepleegd nagegaan hoeveel delicten zij gemiddeld per maand gepleegd hebben. Tabel 8.5 toont de resultaten van deze analyses.

² Het verschil tussen het percentage deelnemers bij de experimentele groep dat voorkomt in het HKS voor het project en na het project is eenzijdig getoetst, uitgaande van een daling van het aantal delicten.

De 114 jongeren uit de experimentele groep die in de periode voor het project, tijdens het project of na het project voorkomen in het HKS, hebben in de periode voor het project gemiddeld 0,16 delicten per maand gepleegd. In de periode tijdens het project pleegden zijn 0,02 delicten per maand, terwijl in de periode na het project per maand gemiddeld 0,10 delicten werden gepleegd. Evenals tabel 8.4 laat ook deze tabel zien dat het aantal delicten tijdens het project sterk daalt ten opzichte van de periode voor het project. Na afloop van het project neemt het aantal delicten weer toe, maar het aantal komt niet terug op het niveau van voor het project. Het gemiddelde aantal delicten tijdens het project en na het project is significant gedaald ten opzicht van het gemiddelde aantal delicten voor het project.

De tien jongeren bij de controlegroep die voor, tijdens en/of na de periode van het project delicten pleegden, pleegden voor het traject gemiddeld 0,08 delicten per maand, tijdens het project gemiddeld 0,03 delicten per maand en na het project 0,12 delicten. De jongeren uit de controlegroep laten hiermee een vergelijkbaar patroon zien als de deelnemers van de projecten. De verschillen en overeenkomsten met de controlegroep kunnen gezien het lage aantal jongeren in de controlegroep dat in de periode voor, tijdens en/of na het project voorkomt in het HKS niet statistisch worden getoetst

Tabel 8.5 Gemiddeld aantal delicten per maand voor, tijdens en na een project

	Experimentele groep (n = 114)						Controlegroep (n = 10)					
	Voor ^{1,2}		Tijdens		Na		Voor		Tijdens		Na	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Gemiddeld aantal delicten per maand	0,16	0,17	0,02	0,07	0,10	0,14	0,08	0,09	0,03	0,08	0,12	0,08

¹ Significant verschil met tijdens ($p < 0,05$).

² Significant verschil met na ($p < 0,05$).

8.2 Scholen

Voor de meeste projecten geldt dat de schoolsituatie van de verschillende deelnemers van het project dusdanig uiteenloopt dat geen algemene vergelijkbare gegevens verzameld konden worden bij de scholen van deze deelnemers. Uitzondering hierop wordt gevormd door het project Schoolfort. Dit project biedt een stageplaats aan leerlingen van verschillende VMBO of MBO-1 scholen uit Amsterdam, die dreigen uit te vallen uit het onderwijs. Een aantal van deze scholen is tevens benaderd voor het werven van jongeren voor de controlegroep. Dit biedt de mogelijkheid om het schoolverloop van leerlingen van deze scholen die wél hebben deelgenomen aan Schoolfort te vergelijken met vergelijkbare jongeren van deze scholen die niet hebben deelgenomen. Bij de vijf scholen zijn in februari en maart 2010 gegevens

opgevraagd van de jongeren uit de experimentele groep van Schoolfort en jongeren uit de controlegroep. De scholen is gevraagd om aan te geven of de betreffende jongeren nog steeds op deze school een opleiding volgen en zo nee, of zij de school met een diploma hebben afgerond.

Tabel 8.6 geeft een overzicht van de gegevens die deze vijf scholen hebben aangeleverd. Uit de tabel blijkt dat het merendeel van de jongeren uit de experimentele groep niet meer op school zitten (91%). Van deze jongeren heeft twee derde (68%) een diploma gehaald, terwijl 32% de school heeft verlaten zonder diploma. Bij de controlegroep geldt dat 57% van de jongeren geen opleiding meer volgen bij de school waar ze ten tijde van de instroommeting zaten. Van deze jongeren heeft 71% de school met een diploma afgerond, terwijl 29% geen diploma heeft gehaald. Hoewel verwacht mag worden dat de deelnemers van Schoolfort succesvoller zijn in het afronden van hun opleiding dan vergelijkbare jongeren die niet deelnemen aan Schoolfort, blijkt dat op basis van deze gegevens niet het geval te zijn.

Tabel 8.6 Schoolsituatie oud-deelnemers Schoolfort en controlegroep in februari/maart 2010

	Experimentele groep		Controlegroep	
	N	%	N	%
Nog op school	4	9	13	43
Niet meer op school	40	91	17	57
diploma behaald	27	68	12	71
geen diploma behaald	13	32	5	29
Totaal	44	100	30	100

8.3 Resumé

Het merendeel (58%) van de 345 deelnemers van de projecten staan één of meerdere keren in het HKS geregistreerd voor (verdenking van) het plegen van een delict. Voor het grootste deel van deze 200 deelnemers (91 deelnemers, 46%) geldt dat zij twee tot vijf keer in het HKS voorkomen. In bijna de helft van de delicten gaat het om diefstal (46%).

Een kwart van de deelnemers (26%) komt in de periode zes maanden voorafgaande aan deelname aan het project voor in het HKS, terwijl 4% van de deelnemers tijdens het project geregistreerd is in het HKS en 20% van de deelnemers in de periode na afloop van het project. Wanneer een vergelijking wordt gemaakt tussen het percentage deelnemers dat in de periode voor het project en in de periode na het project in het HKS geregistreerd staat, blijkt er sprake te zijn van een significante daling van het percentage geregistreerden. Ook het gemiddeld aantal delicten per maand van de deelnemers die in de periode voor, tijdens en/of na het project voorkomen in het HKS is na het

project significant lager dan in de periode voorafgaande aan het project. De jongeren uit de controlegroep laten een vergelijkbaar patroon zien. De verschillen en overeenkomsten met de controlegroep kunnen gezien het lage aantal jongeren in de controlegroep dat in de periode voor, tijdens en/of na het project voorkomt in het HKS niet statistisch worden getoetst

Op basis van de opleidingsgegevens van oud-deelnemers van Schoolfort, opgevraagd bij de betreffende opleiding, blijken de deelnemers van Schoolfort niet succesvoller te zijn in het afronden van hun opleiding dan vergelijkbare jongeren die niet hebben deelgenomen aan Schoolfort.

9. KOSTEN-BATEN

Programma's om niet participerende jongeren aan het werk te krijgen of weer een opleiding te laten volgen zijn kostbaar. Bij de keuze voor het inzetten van interventies is een groot aantal alternatieven mogelijk. Belangrijk voor de samenleving, maar vooral voor beleidsmakers, is te weten dat belastinggelden die worden gebruikt voor het bevorderen van de participatie van jongeren efficiënt worden besteed (Chisholm 2000). Naast de effectiviteit van een interventie is het tevens van belang te weten wat de kosten en baten zijn.

Bij de allocatie van middelen dient te worden geïnvesteerd in effectieve interventies die per besteedde euro de hoogste opbrengsten genereren. Dit betekent dat niet automatisch gekozen kan worden voor de interventies die het effectiefst zijn in het weer laten participeren van jongeren, maar dat belastinggeld zodanig wordt besteed dat investeren in de participatie van jongeren maximaal rendement oplevert. Deze zogenoemde return on investment is eenvoudig te berekenen wanneer het bij de geïnvesteerde kosten en bij de opbrengsten om bedragen gaat die eenvoudig in geld zijn uit te drukken.

Niet alle kosten zijn echter altijd even gemakkelijk in verband te brengen met de bedragen die als opbrengsten van een interventie worden gezien. Een toenemende participatie van jongeren zal tot minder schooluitval leiden en tot meer startkwalificaties. In het algemeen geldt dat naarmate meer onderwijs wordt gevolgd de arbeidsmarktkansen verbeteren (CPB 2006). Een verhoging van het opleidingsniveau van niet-participerende jongeren levert naast betere arbeidsmarktperspectieven ook maatschappelijke baten op. De kans op deelname aan criminele activiteiten neemt af en beter participerende jongeren zullen minder vaak een beroep doen op sociale voorzieningen zoals een uitkering. Elke extra jongere die door een interventie in plaats van een uitkering een baan krijgt en zijn verdere leven werkt, bespaart niet alleen geld maar levert ook geld voor de staat op, bijvoorbeeld door het betalen van belasting.

9.1 Kosten-baten analyse

Een kosten-baten analyse kan voorafgaan aan een beslissing van de overheid schaarse middelen te besteden aan een interventieprogramma. In dat geval wordt gesproken van een ex-ante kosten-baten analyse. Een ex-post kosten-baten analyse vindt plaats terwijl de interventie al is gestart. Met de

toepassing na invoering van de interventie wordt gemeten of de innovatieve methode het verwachte effect heeft. De uitvoering van een standaard kosten-baten analyse volgt een stapsgewijze procedure (Barnett 1993). Een belangrijke stap is het bepalen van de kosten en directe en maatschappelijke baten van de interventie. Chisholm (2000) merkt hierbij op dat de uitvoering van een kosten-baten analyse eenvoudig lijkt, maar dat dit allesbehalve het geval is. Problemen doen zich vooral voor bij het bepalen van de exacte baten en kosten die zich in de loop van de tijd zullen voordoen. De baten doen zich vooral op langere termijn voor en over een groot aantal jaren. Deze baten kunnen in de loop van de tijd aan verandering onderhevig zijn. De hoogte van de voordelen hangt mede af van de waardegeladen keuze voor de discontovoet (MNP 2007).

Het kwantificeren van de toekomstige baten van verschillende interventies is bijzonder lastig, zeker als de mogelijke maatschappelijke opbrengsten zich over een breed terrein uitstrekken, zoals bij het bevorderen van de participatie van jongeren het geval is. Jongeren die in de pilotprojecten instromen zullen zich, gelet op de doelstellingen, op diverse terreinen verbeteren. De interventies richten zich op zowel hun sociale, emotionele, fysieke als psychische gesteldheid. Het verbeteren van hun sociale vaardigheden en welzijn zal gevolgen hebben voor hun algemeen functioneren. Het doordenken van de kosten en baten van niet participeren vergt een beleidstheorie over de wijze waarop niet participatie tot negatieve gevolgen leidt in het verdere leven van jongeren. In 't Veld e.a. (2006) hebben in opdracht van de Taskforce Jeugdwerkloosheid onderzoek gedaan naar de kosten en baten van voortijdig schoolverlaten. De geldende programmatheorie van het huidige beleid is volgens In 't Veld e.a. dat het gebrek aan een startkwalificatie leidt tot een zwakke positie op de arbeidsmarkt, welke een verhoogde kans op werkloosheid en een verhoogde kans op criminaliteit en sociale uitsluiting tot gevolg heeft.

Bovenstaande geldt met name voor de jongeren in de pilotprojecten, waarvan de meerderheid tot de voortijdig schoolverlaters behoort en niet over een startkwalificatie beschikt. In combinatie met hun niet participeren op de arbeidsmarkt zal de kans op een minder goede maatschappelijke carrière groot zijn. De arbeidsmarktpositie van jongeren zonder startkwalificatie is door het opwerpen van formele en mentale drempels al verslechterd, maar door tekortkomingen in hun vaardigheden is deze positie extra zwak. De pilotprojecten zijn gericht op de veronderstelde onwilligheid van jongeren. Bij deze onwilligheid speelt een groot aantal factoren een rol. Niet alle jongeren gedijen in een klassikaal en deels theorie-gedreven onderwijs. Naast feilen in het onderwijssysteem, zijn er volgens In 't Veld e.a. (2006) andere redenen waarom jongeren niet naar school gaan of geen werk hebben, zoals een complexe thuissituatie (zorgtaken, tienermoeders), persoonlijke

omstandigheden (psychische problemen, verslaving, ziekte) en sociale situatie (traditionele opvattingen, etnische achtergrond, crimineel milieu).

De resultaten van de interventie zullen een breed terrein bestrijken. In de evaluatie is nagegaan of er bij de jongeren die hebben deelgenomen aan de pilotprojecten sprake is van een verbetering van de school- of werksituatie (zie hoofdstuk 7). Daarnaast zijn de vorderingen vastgesteld die de deelnemers hebben gemaakt op een vijftal subdoelen, namelijk motivatie, sociale vaardigheden, zelfdiscipline, gevoel van eigenwaarde en criminaliteit en probleemgedrag. Het inschatten van de kosten en baten op al deze gebieden is nagenoeg onbegonnen werk. Bovendien is hiernaar nog maar beperkt onderzoek gedaan en zijn er weinig empirische gegevens beschikbaar. De validiteit van de gegevens zal derhalve niet optimaal zijn en de inschattingen zullen met relatief grote onzekerheden gepaard gaan. Hierdoor is het discriminerend vermogen van de analyse beperkt en zal dit onvoldoende meerwaarde hebben.

9.2 Kosteneffectiviteit

Vanwege de genoemde knelpunten in paragraaf 9.1 voor het uitvoeren van een volledige kosten-batenanalyse is in de begeleidingscommissie van het onderzoek al in een vroegtijdig stadium besloten dat voor de verschillende pilotprojecten de doelmatigheid (kosteneffectiviteit) zal worden berekend. Het verschil met een kosten-baten analyse is dat de baten minder uitvoerig worden vastgesteld. Wel is uiteraard goed inzicht nodig in de totale kosten van de pilotprojecten en de effectiviteit van de verschillende interventies.

Kosten

De kosten van de pilotprojecten bestaan uit verschillende posten. Dhiri en Brand (1999) maken onderscheid in: personeelskosten; locatiekosten; operationele middelen; materiaalkosten; en financieringskosten. Personeelskosten bestaan uit salariskosten die worden gemaakt door bij de pilotprojecten betrokken organisaties. Daarnaast worden hierbij ook de kosten voor training van docenten en overige begeleiders meegenomen. Locatiekosten zijn de huur van werk- en kantoorruimtes. De operationele middelen zijn de kosten die met de dagelijkse uitvoering worden gemaakt (communicatiekosten, reiskosten, kantoorbenodigdheden, projectdocumentatie, inhuren van derden voor adhoc-opdrachten). Materiaal dat wordt gebruikt tijdens les- en werkopdrachten vallen onder materiaalkosten. Financieringskosten zijn betaalde rente op leningen, maar ook kosten voor accountantsverklaringen.

Daarnaast wordt onderscheid gemaakt naar incidentele (eenmalige en opstartkosten) en structurele kosten. Een moeizame instroom kan bijvoor-

beeld leiden tot hoge aanloopkosten, terwijl de structurele kosten laag kunnen zijn. Tevens is er tussen de pilotprojecten een groot verschil in aantallen jongeren die worden begeleid. Dit onderscheid kan worden uitgedrukt door uit te gaan van geaggregeerde kosten per deelnemer van een pilotproject. De kosten van de pilotprojecten worden gedragen door een subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (stimuleringskosten). Daarnaast worden er aanvullende kosten gemaakt, bijvoorbeeld door het ministerie van Defensie bij de uitvoering van De Uitdaging. Het gebouw waarin de jongeren gedurende de drie maanden dat zij aan De Uitdaging deelnemen, wordt gefinancierd door Defensie, evenals het materieel dat wordt gebruikt. De subsidie van het ministerie van SZW is met name de vergoeding van de personeelskosten, de militairen die de jongeren vijf dagen per week en 24 uur per dag begeleiden. Verder krijgen diverse projecten aanvullende financiering door gemeenten of provincies (lokale investeringskosten). Ook dragen in een enkel geval de ouders en gemeenten bij aan projecten waarvoor zij per jongere een vast bedrag betalen. Zo dienen voor deelname aan Wyldemerk de ouders 2.000 euro per jaar bij te dragen. In sommige gevallen wordt dit aanvullende bedrag betaald door de gemeente waar de jongere vandaan komt.

Effecten

Het belangrijkste effect is de participatiewinst. Het gaat daarbij om een verbetering van de school- of werksituatie van de jongeren. Naast dit hoofdeffect wordt bovendien gekeken naar de verbeteringen op de subdoelen, die zouden moeten bijdragen aan het bereiken van dit hoofdeffect. De vorderingen op deze subdoelen worden zowel op het moment van afronding van het project als een half jaar daarna vastgesteld.

9.3 Effectiviteitsmodel

In een effectiviteitsmeting worden de kosten en opbrengsten van een interventie vergeleken met een basisscenario. In dit onderzoek is getracht hiervoor gebruik te maken van een controlegroep. Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 is een groot deel van de jongeren in de controlegroep afkomstig uit reguliere trajecten van gemeenten en instellingen. De kosten en opbrengsten van de controlegroep dienen op vergelijkbare wijze als bij de experimentele groep te worden gemeten. De uitkomst is een zogenoemde kosten effectiviteitsratio met in de teller het verschil in opbrengsten, oftewel de participatiewinst, en in de noemer het verschil in kosten tussen de experimentele en de controlegroep.

$$\frac{\text{Verschil in opbrengsten (experimentele versus controlegroep)}}{\text{Verschil in kosten (experimentele versus controlegroep)}}$$

Het is bijzonder lastig gebleken inzicht te krijgen in de kosten van de reguliere trajecten waaraan jongeren uit de controlegroep hebben deelgenomen. Bij gemeenten en projecten zijn de bedragen die aan deze reguliere trajecten per deelnemer worden besteed opgevraagd. Om meerdere redenen zijn gemeenten en projecten vrijwel zonder uitzondering niet in staat een overzicht te geven van de kosten. De reguliere projecten bieden vaak een programma dat door een samenwerkingsverband met meerdere partijen wordt uitgevoerd. Sommige medewerkers die bij onderdelen van de uitvoering zijn betrokken, werken bovendien vaak aan meerdere projecten. De tijd die zij aan de afzonderlijke projecten besteden, wordt niet altijd exact bijgehouden. Daarnaast worden administratieve en algemene taken, zoals werving van deelnemers vaak uitgevoerd door ondersteunende afdelingen en diensten. Deze overheadkosten zijn vaak niet in de totale kosten verdisconteerd. Projectleiders of gemeentelijke diensten geven aan de gevraagde financiële gegevens niet of niet volledig te kunnen aanleveren. Een vergelijking tussen de experimentele groep in de pilotprojecten en de controlegroep is door het ontbreken van voldoende gegevens daardoor niet mogelijk.

Wel kan worden berekend wat de kosten zijn van de projecten en welke resultaten hiermee zijn bereikt. Om deze berekening te kunnen uitvoeren is ten eerste bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid opgevraagd wat de financiële bijdrage van de betrokken ministeries (Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) is geweest. Aangezien verschillende projecten naast financiering vanuit de ministeries ook andere financieringsbronnen hebben, zijn ter aanvulling tevens financieringsgegevens bij de projecten opgevraagd. Deze gegevens bleken in veel gevallen onvolledig, onduidelijk en/of niet onderling vergelijkbaar. Deze aanvullende financieringsbronnen zijn hier dan ook noodgedwongen buiten beschouwing gelaten.

Resultaten pilotprojecten

De bijdrage van de ministeries aan de pilotprojecten is bekend. In totaal subsidiëren zij voor de periode 2006 tot 1 juli 2010 de pilotprojecten met een bedrag van ruim 17 miljoen euro. In 2008, het jaar waarvoor onze gegevens over de in- en uitstroom en de met de jongeren behaalde resultaten het meest volledig zijn, bedraagt de bijdrage van de ministeries 5,6 miljoen euro. In 2008 zijn in totaal 348 jongeren in de pilotprojecten ingestroomd.¹ Gemiddeld hebben 39 jongeren per project deelgenomen. De aantallen per pilotproject lopen echter sterk uiteen. In Schoolfort zijn in 2008 72 jongeren

---

¹ Gezien de relatief lage instroomaantallen bij een aantal projecten in de beginfase van het project, is het aantal ingestroomde deelnemers in het peiljaar 2008 mogelijk lager dan in 2009. De kosten per deelnemer in 2009 vallen daardoor mogelijk lager uit dan de kosten berekend op basis van het aantal deelnemers in 2008.

ingestroomd, terwijl aan Wyldemerk in hetzelfde jaar 25 jongeren hebben deelgenomen. De gemiddelde duur dat de deelnemers in het traject zitten is ruim vijf maanden. Het percentage jongeren dat na te zijn uitgestroomd een verbetering laat zien in de school- of werksituatie is gemiddeld 79% (zie paragraaf 7.1). Om dit te bereiken is gemiddeld in een naar school of werk uitgestroomde jongere ruim 20.000 euro geïnvesteerd (= 5,6 miljoen euro / 348 x 0,79). Dit bedrag van 20.000 euro per jongere kan als aanvullende kosten worden beschouwd.

In beramingen uit 2006 wordt de doelgroep van de campussen geschat op 12.000 tot 14.000 jongeren (Bakker e.a. 2006). Uitgaande van deze schatting en de beraamde investering van 20.000 euro per jongere zou het begeleiden van alle jongeren uit de doelgroep in vergelijkbare projecten een investering vergen van 240 tot 280 miljoen euro.

In hoofdstuk 7 is aan de orde gekomen dat het percentage deelnemers dat een verbetering laat zien in hun school- of werksituatie niet significant verschilt van het percentage bij de controlegroep. Alhoewel ook de jongeren uit de controlegroep in veel gevallen een traject volgen, blijkt dat de extra investering van 20.000 euro per deelnemer geen significante extra baten oplevert.²

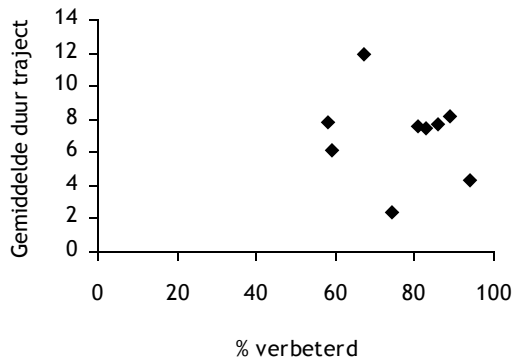
Trajectduur

Zoals in hoofdstuk 7 is aangegeven, blijken de deelnemers van korte en middellange projecten meer te verbeteren wat betreft school- en werksituatie dan deelnemers van projecten die langer dan 12 maanden duren. Figuur 9.1 laat een vergelijkbaar beeld zien. Het pilotproject met de langste duur vertoont een benedengemiddelde verbetering van 67% (figuur 9.1). Een pilotproject met een relatief korte duur (4,3 maanden) heeft daarentegen geleid tot een bovengemiddelde verbetering van 94%. Hierbij is wel een kanttekening te maken. De pilotprojecten met een relatief korte duur zijn al langer bestaande trajecten (Schoolfort en De Uitdaging). Deze twee projecten zijn hierdoor waarschijnlijk beter dan de daadwerkelijke pilotprojecten in staat in relatief korte tijd jongeren te motiveren en verbeteringen te bereiken in hun school- of werksituatie. Verwacht mag worden dat naarmate de ervaring met het begeleiden van niet-participerende jongeren toeneemt de gemiddelde trajectduur bij de daadwerkelijke pilotprojecten eveneens zal afnemen.

---

²Het kan overigens zijn dat jongeren uit de controlegroep deelnemen aan trajecten die, naast reguliere middelen, ook aanvullende middelen ontvangen.

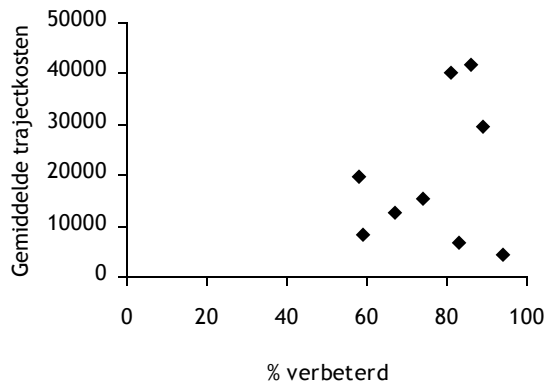
Figuur 9.1 Gemiddelde duur per pilotproject naar percentage deelnemers met positief resultaat (verbetering)

Trajectkosten

Bij de kosten van een traject blijken in het algemeen trajecten met gemiddeld hogere kosten een hoger percentage deelnemers te hebben met een verbetering in hun school- of werksituatie (figuur 9.2). Daar zijn twee uitzonderingen op: deze twee pilotprojecten behalen een hoog percentage verbeterden tegen relatief lage kosten. Een kanttekening hierbij is dat bij één van deze pilotprojecten de uitstroomgegevens van jongeren die bekend zijn voor 2008 beperkt is (zes personen), terwijl het andere een al langer bestaand project is.

Figuur 9.2 Gemiddelde trajectkosten in 2008 per pilotproject naar percentage deelnemers met positief resultaat (verbetering)

Bij de combinatie van trajectduur en trajectkosten afgezet tegen het bereikte resultaat en een verbetering in de school- en werksituatie van de jongere, springt een van de pilotprojecten er uit. Dit project, dat onderdeel uitmaakt van een al langer bestaande organisatie met veel ervaring in het begeleiden van voortijdige en potentiële schoolverlaters, biedt trajecten aan met een relatief korte looptijd en lage kosten maar met een bovengemiddeld resultaat. Dit traject lijkt sterk te profiteren van de kennis en ervaring die reeds bij deze organisatie voor de begeleiding van de doelgroep voor campussen aanwezig is. Een kanttekening hierbij is dat bij het bepalen van de kosteneffectiviteit geen rekening is gehouden met de door de pilotprojecten bereikte doelgroep. Eerder is reeds geconstateerd dat de doelgroep van de verschillende projecten niet overeenkomt met de door het ministerie beoogde doelgroep. Naast verschillen in aard en zwaarte van de problematiek richten diverse projecten zich op jongeren die dreigen uit te vallen uit het onderwijs. Dat geldt tevens voor dit project dat een bovengemiddeld resultaat heeft bereikt tegen lage kosten. Voor een deel is dit bereikt met een doelgroep die een minder dan gemiddeld zware problematiek heeft.

9.4 Resumé

Een standaard kosten-baten analyse voor de pilotprojecten campussen is niet mogelijk. Met name het kwantificeren van de toekomstige baten is lastig gebleken. De opbrengsten van de pilotprojecten die zijn gericht op het bevorderen van de maatschappelijke participatie van de jongeren bestrijken een breed terrein. Het inschatten van alle toekomstige baten is daardoor nagenoeg ondoenlijk. De kosten van de pilotprojecten zijn bekend, waardoor de doelmatigheid (kosteneffectiviteit) van de verschillende pilotprojecten wel kan worden berekend. Een vergelijking met de kosten van reguliere projecten waaraan jongeren uit de controlegroep hebben deelgenomen, is echter niet mogelijk. Projecten en gemeenten zijn vaak niet in staat een overzicht te geven van alle kosten van reguliere projecten.

Om een verbetering te bereiken in de school of werksituatie van de jongeren in de pilotprojecten is gemiddeld gedurende vijf maanden ruim 20.000 euro per jongere geïnvesteerd. De samenhang tussen trajectduur en bereikte verbeteringen in school of werksituatie is minder sterk dan de samenhang met de trajectkosten. Doordat de met de pilotprojecten bereikte doelgroep niet altijd overeenkomt met de beoogde doelgroep kan niet zonder meer worden gesteld dat duurdere trajecten tot betere resultaten leiden. De betere resultaten lijken eerder een gevolg van de minder zware problematiek van de met deze pilotprojecten bereikte doelgroep.

DEEL 4 CONCLUSIES

10. CONCLUSIES

In dit laatste hoofdstuk van de evaluatie van de pilotprojecten campussen worden de conclusies van het evaluatieonderzoek gepresenteerd aan de hand van de oorspronkelijke onderzoeksvragen. De probleemstelling van het onderzoek is in de aanbesteding als volgt geformuleerd:

Wat kunnen we van de pilots leren over de meest effectieve aanpak van de problematiek van onwillige jongeren voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst en voor het reguliere beleid op dit terrein van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en Jeugd en Gezin?

10.1 Implementatie en ontwikkelingen

Hoe is de uitvoering van de pilotprojecten, afgezet tegen de voornemens en planning in het projectplan, feitelijk in de periode 2006-2008 verlopen? Wat liep goed en waarom? Welke problemen deden zich voor en waarom? Zijn die opgelost? Zo ja: hoe? Zo nee: waarom niet?

Invulling pilotprojecten campussen

- De invulling van de pilotprojecten campussen wijkt af van de Prep Camps, zoals gedefinieerd door de Taskforce Jeugdwerkloosheid. In de oorspronkelijke invulling van deze Prep Camps worden jongeren uit de doelgroep niet-vrijblijvend in een 24-uursvoorziening geplaatst en volgen ze een intensief traject van zes tot negen maanden om vervolgens uit te stromen naar het beroepsonderwijs met een combinatie van leren en werken. Deze oorspronkelijke beschrijving lijkt een belangrijke rol te spelen in de politieke beeldvorming van de pilotprojecten campussen. De daadwerkelijke invulling van de pilotprojecten campussen komt echter niet overeen met deze beschrijving. Alhoewel twee van de negen campussen een 24-uurs-aanpak bieden (waarvan één vijf dagen per week en één zeven dagen per week), geldt voor de zeven overige pilotprojecten dat de invulling minder intensief is.
- Ook het niet-vrijblijvende karakter van de projecten speelt in de praktijk een minder prominente rol dan de beeldvorming doet vermoeden. Sommige projecten maken weliswaar gebruik van dwang- en drangmiddelen bij de toeleiding van de jongeren, maar de (minimale)

intrinsieke motivatie van de deelnemers vormt bij veel projecten een voorwaarde voor instroom.

- De doelstellingen en doelgroep van de pilotprojecten lijken niet te verschillen van de doelstellingen en doelgroep bij het bestaande aanbod voor niet-participerende jongeren. Wel verschilt de invulling van een deel van de pilotprojecten van bestaande projecten, waar het gaat om intensiteit, setting en samenwerking met andere organisaties.

Bereikte doelgroep

- Volgens de beleidsveronderstellingen, op basis van Kamerstukken (TK II 2005/2006, 23 972, nr. 85) en op basis van gesprekken met beleidsmedewerkers van betrokken ministeries, zouden de projecten zich moeten richten op jongeren van 12 tot 27 jaar, die gedurende langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben, geen uitkering ontvangen, niet op zoek zijn naar werk of scholing, niet over een startkwalificatie beschikken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt. In later gedateerde stukken (TK II 2006-2007, 31 001, nr. 22) wordt aangegeven dat het gaat om jongeren die niet naar school gaan, geen baan hebben en ook niet op zoek zijn naar werk of opleiding, die soms voor ernstige overlast zorgen of af dreigen te glijden naar blijvende werkloosheid. Ook hierin wordt opgemerkt dat het moet gaan om jongeren die met de gebruikelijke instrumenten niet worden bereikt.
- De doelgroepomschrijving van de projecten komt slechts ten dele overeen met de door het ministerie beoogde doelgroep. Uit het eerste en tweede voortgangsrapport is gebleken dat verschillende projecten zich niet (alleen) richten op jongeren die niet naar school gaan of niet werken, maar (ook) op dreigende schoolverlaters of dreigende werkloze jongeren.
- In het onderzoek is, afgaande op de oorspronkelijk geformuleerde doelgroep, nagegaan of de deelnemers van de projecten inderdaad langere tijd niet naar school zijn geweest of hebben gewerkt op het moment dat zij instroomden in het project. Het overgrote deel van de deelnemers valt niet binnen deze doelgroep: slechts 13% van de jongeren heeft het half jaar voor instroom geen werk gehad of opleiding gevolgd.
- Aangezien een deel van de projecten zich (ook) richt op dreigende schoolverlaters en dreigende werkloze jongeren, geldt ook dat wanneer de later geformuleerde definitie wordt gehanteerd (geen school of werk op moment van instroom) een belangrijk deel van de jongeren niet binnen de door het ministerie beoogde doelgroep valt.
- Het feit dat een (groot) deel van de bereikte doelgroep op het moment van instroom in het project op school zit of werk heeft, bemoeilijkt het vaststellen van een succesmaat. Om toch uitspraken te kunnen doen over het behalen van de hoofddoelstelling is van alle deelnemers nagegaan of er sprake is van *verbetering* in de school- of werksituatie.
- In de beginfase van de projecten vormde het werven van voldoende

deelnemers bij een groot aantal projecten een knelpunt. Gedurende de uitvoering van de projecten zijn de instroomaantallen toegenomen, wat volgens de projecten met name toegeschreven kan worden aan een toegenomen naamsbekendheid en een verbetering in de contacten en communicatie met verwijzende instanties.

Projectopzet en theoretische onderbouwing

- De projecten zijn zeer divers qua intensiteit, trajectduur en projectopzet. Op basis van de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen de projecten kunnen drie typologieën worden samengesteld, namelijk: A. langdurige projecten met nadruk op individuele begeleiding; B. korte arbeidsgerelateerde projecten; en C. lange, contextgerichte projecten met een aanpak op maat.
- Het beschikken over een gedegen theoretische onderbouwing vormde geen criterium bij de start van de projecten. De mate waarin de aanpak van de projecten theoretisch is onderbouwd verschilt per project. Voor de meeste projecten geldt dat deze onderbouwing niet vooraf is vastgelegd, maar mogelijk impliciet aanwezig is in de werkwijze van de projecten. De meeste van deze projecten hebben, naar aanleiding van de vraag van de onderzoekers naar een theoretische onderbouwing, een notitie opgesteld waarin getracht is deze (mogelijk) impliciete onderbouwing nader te expliciteren.
- Voor verschillende projecten geldt dat de werkwijze en de gehanteerde methodiek gedurende de uitvoering van het project steeds beter is vastgelegd, gefaseerd, geprotocolleerd en gestructureerd.
- Twee projecten beoogden in de oorspronkelijke aanpak gebruik te maken van een groepsgerichte aanpak. Voor beide projecten geldt dat deze aanpak niet leidde tot de gewenste resultaten. Dit heeft ertoe geleid dat zij deze groepsaanpak hebben losgelaten.
- De projecten noemen verschillende elementen in de aanpak die volgens hen een cruciale rol spelen bij het bereiken van het beoogde resultaat, waaronder een individuele, persoonlijke en respectvolle benadering. Ook het opbouwen van een vertrouwensband, het bieden van structuur en duidelijkheid en het bieden van een project in een kleinschalige setting, worden door verschillende projecten genoemd als belangrijke kenmerken.
- Vrijwel alle projecten geven aan dat het betrekken van ouders bij het project van belang is. Ondanks pogingen om ouders nadrukkelijk bij het project te betrekken, ervaren de projecten de praktische uitvoering hiervan als lastig.

10.2 Beoogde en bereikte doelstellingen

Is de doelstelling van het project - zoals geformuleerd in het projectplan - bereikt? Op welke punten wel/niet? Zo ja: wat heeft met name bijgedragen aan het bereiken van de doelstelling en waarom? Zo nee: waarom is het op dit bewuste punt niet gelukt? Welke beoogde en/of niet-beoogde neveneffecten hebben zich voorgedaan? Hoe verhouden die neveneffecten zich tot de doelstelling?

Hoofddoelstelling

- Bij de start van de projecten werden door de verschillende projecten twee centrale hoofddoelen onderscheiden, namelijk het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk. Alle projecten geven aan dat deze hoofddoelstellingen gedurende de uitvoering van het project niet zijn veranderd.
- 19% Van de deelnemers is negatief uitgevallen uit de projecten. Er is daarbij geen sprake van selectieve uitval: de uitgangssituatie van de jongeren die zijn uitgevallen komt op relevante kenmerken overeen met de uitgangssituatie van de jongeren die de projecten wel hebben afgerond. Wel geldt dat jongeren die negatief uitvallen minder vaak een verbetering laten zien op het hoofddoel. Wat betreft verbetering op de subdoelen verschillen de deelnemers die negatief uitvallen niet van de deelnemers die de projecten positief hebben doorlopen.
- Bij 79% van de jongeren is er op korte en/of lange termijn sprake van een verbetering in de school- of werksituatie. Van de jongeren waar sprake is van een verbetering gaat het bij 68% om een verbetering op het gebied van scholing, terwijl het bij 14% gaat om een verbetering in de werksituatie. Bij 11% is er sprake van een verbetering zowel op het gebied van school als in de werksituatie. De overige 7% van de jongeren is na het project doorgestroomd naar een ander traject of een andere instelling.
- Het percentage deelnemers dat een verbetering laat zien in de school- of werksituatie verschilt niet significant van het percentage bij de controlegroep dat een verbetering laat zien. Ook verschillen beide groepen niet wat betreft het gebied waarop de verbetering zich voordoet.
- In de door de projecten geformuleerde doelstellingen wordt aangegeven dat gemiddeld 70% van de deelnemers het hoofddoel zou moeten behalen. Op basis van het gemeten resultaat (bij 79% van de deelnemers is de school-/werksituatie verbeterd) lijkt deze ambitie te zijn behaald.
- De verbetering in school- en werksituatie doet zich met name voor bij de groep deelnemers van 12 tot en met 17 jaar. Het percentage jongeren in deze leeftijdscategorie dat een verbetering laat zien is met 83% significant hoger dan het percentage jongeren dat een verbetering laat

zien in de leeftijdscategorie van 18 tot 27 jaar (70%). Ook blijkt dat jongeren die op zichzelf wonen minder vaak verbeteringen laten zien op het gebied van scholing of werk dan thuiswonende jongeren. Dit verschil blijft bestaan wanneer wordt gecorrigeerd voor leeftijd.

- Er wordt geen verband gevonden tussen de kenmerken geslacht, etniciteit, vrijetijdsbesteding en aanmelder (onderwijs- of arbeidsgerelateerde instelling; justitie; hulpverleningsinstelling; ouders/zelf) en het resultaat op het hoofdoel.

Subdoelen

- De projecten onderscheiden verschillende subdoelen die ertoe zouden moeten bijdragen dat de hoofddoelstelling wordt behaald. Een vijftal subdoelen worden door de meeste projecten genoemd, namelijk: het verbeteren van sociale vaardigheden; het versterken van (zelf)discipline; het vergroten van de motivatie; het vergroten van gevoel van eigenwaarde; en het verminderen van criminaliteit en probleemgedrag. Deze subdoelen zijn volgens de projecten gedurende de uitvoering van kracht gebleven.
- Op korte termijn (in de periode tussen instroom en uitstroom) blijkt er sprake te zijn van een significante verbetering van de motivatie van de deelnemers, terwijl het aantal strafbare gedragingen van de deelnemers significant is afgenomen. Bij de overige subdoelen is geen significant verschil gemeten tussen de instroommeting en de uitstroommeting.
- Wanneer een vergelijking wordt gemaakt met de controlegroep blijken de ontwikkelingen van de experimentele groep op motivatie en strafbare gedragingen niet significant te verschillen van de ontwikkelingen bij de controlegroep.
- Op lange termijn (in de periode tussen instroom en een half jaar na uitstroom) is er sprake van een significante stijging van motivatie, gevoel van eigenwaarde en (zelf)discipline. Daarnaast is ook hier sprake van een significante daling van strafbare gedragingen. Het gebruik van middelen is daarentegen significant toegenomen. Bij vergelijking met de controlegroep blijkt dat alleen de verbetering van (zelf)discipline bij de experimentele groep significant groter is dan bij de controlegroep. Op de overige subdoelen laten de jongeren uit de controlegroep op de lange termijn dezelfde ontwikkeling zien als de deelnemers van de projecten.
- Voor sociale vaardigheden wordt zowel op korte termijn als op lange termijn geen verandering gemeten.
- Wanneer de door de projecten gestelde norm voor de subdoelen wordt vergeleken met de behaalde resultaten, blijkt dat de door de projecten gestelde norm zowel op korte termijn als op lange termijn bij geen van de subdoelen is behaald. Ook wanneer wordt gerekend met een soepelere vuistregel (aanwijzing voor vooruitgang) blijkt voor alle subdoelen dat de gemeten percentages lager zijn dan de door de projecten beoogde

percentages.

- Een verbetering op de subdoelen heeft bij geen van de subdoelen aantoonbare voorspellende waarde voor het bereiken van het hoofddoel (verbetering in school-/werksituatie). De jongeren die het hoofddoel behalen scoren niet significant beter op de subdoelen dan jongeren die het hoofddoel niet behalen.

Politieregistraties

- Van de 345 deelnemers van de projecten staan 200 jongeren (58%) geregistreerd in het Herkenningsstelsel (HKS) van de politie voor (verdenking van) het plegen van een delict. Voor het grootste deel van deze 200 deelnemers (91 deelnemers, 46%) geldt dat zij twee tot vijf keer in het HKS voorkomen. In bijna de helft van de delicten gaat het om diefstal (46%).
- Een kwart van de deelnemers (26%) komt in de periode zes maanden voorafgaande aan deelname aan het project voor in het HKS, terwijl 4% van de deelnemers tijdens het project geregistreerd is in het HKS en 20% in de periode na afloop van het project. Wanneer een vergelijking wordt gemaakt tussen het percentage deelnemers dat in de periode voor het project en in de periode na het project in het HKS geregistreerd staat, blijkt er sprake te zijn van een significante daling van het percentage geregistreerden.
- Ook het gemiddeld aantal delicten per maand van de deelnemers die in de periode voor, tijdens en/of na het project voorkomen in het HKS is na het project significant lager dan in de periode voorafgaande aan het project.
- De controlegroep vertoont een vergelijkbaar patroon wat betreft de ontwikkelingen in het plegen van delicten. De verschillen en overeenkomsten met de controlegroep kunnen gezien het lage aantal jongeren in de controlegroep dat in de periode voor, tijdens en/of na het project voorkomt in het HKS niet statistisch worden getoetst.

10.3 Outcome en projectkenmerken

Welke impact (in termen van outcome) heeft het project gehad op het - structureel - versterken van de maatschappelijke positie en het toekomstperspectief van de deelnemers? Welke projectelementen zijn vooral van belang geweest voor die impact?

De manier waarop de pilotprojecten zijn vormgegeven is per project verschillend. In het rapport zijn 12 projectkenmerken aan de orde gekomen waarop de projecten zich van elkaar onderscheiden, namelijk: trajectduur;

intensiteit; in of buiten de eigen omgeving; individuele of groepsgerichte aanpak; toepassen van dwang- of drangmiddelen; vorm en functie van de theoretische onderbouwing; aandacht voor de context van de deelnemers; gebruik van competentiegerichte of oplossingerichte benadering; aanbieden van scholing; aandacht voor discipline en structuur; aandacht voor nazorg; en samenwerking met betrokken partijen.

In de analyses is nagegaan in hoeverre de projectkenmerken verband houden met de door de projecten behaalde resultaten. Hieronder wordt ingegaan op de belangrijkste conclusies uit deze analyses. Belangrijk is om hierbij in gedachten te houden dat er over het geheel genomen geen verschillen zijn tussen resultaten van de experimentele groep en de controlegroep wat betreft verbetering in de school- en/of werksituatie en dat ze ook nauwelijks verschillen wat betreft verbetering op de subdoelen.

Hoofddoelen

- De deelnemers van de korte en middellange projecten verbeteren het meest wat betreft school- en werksituatie. De deelnemers van projecten die langer dan 12 maanden duren laten minder vaak een verbetering zien in hun school- of werksituatie.
- Bij projecten die veel nadruk leggen op structuur en discipline blijkt het percentage deelnemers dat verbetering laat zien in hun school- en/of werksituatie hoger dan bij projecten waar hier minder nadrukkelijk aandacht voor is.
- De overige projectkenmerken – namelijk de intensiteit, in of buiten de eigen omgeving, individuele of groepsgerichte aanpak, toepassen van dwang- of drangmiddelen, vorm en functie van de theoretische onderbouwing, aandacht voor de context van de deelnemers, gebruik van competentiegerichte of oplossingerichte benadering, aanbieden van scholing, aandacht voor nazorg en samenwerking met betrokken partijen – hebben geen aantoonbaar verband met het percentage deelnemers dat een verbetering laat zien in hun school- en/of werksituatie.

Subdoelen

- Wat betreft het belang van de verschillende projectkenmerken voor de verbetering op de subdoelen worden geen duidelijke trends gevonden. Weliswaar worden bij sommige projectkenmerken enkele verschillen waargenomen tussen categorieën projecten, maar in geen van deze gevallen is bij meer dan twee subdoelen sprake van een significant verschil.
- De projectkenmerken blijken op korte termijn met name van belang als het gaat om de verbetering van de motivatie van de deelnemers. Zo laten deelnemers van projecten met een duur van 6 tot 12 maanden op korte termijn een sterkere verbetering zien in hun motivatie dan deelnemers van projecten met een duur van 3 tot 6 maanden. Ook de motivatie van

deelnemers van projecten met een programma van 12 uur per dag stijgt op korte termijn sterker dan de motivatie van deelnemers van minder intensieve programma's (maximaal 8 uur per dag). Daarnaast lijken projecten met veel aandacht voor de context van de deelnemer, projecten die de mogelijkheid bieden tot het behalen van een schooldiploma en projecten waar samenwerking met andere partijen tot de kern van het project behoort, op de korte termijn een sterkere verbetering op motivatie te bewerkstelligen dan de projecten waar dit niet het geval is.

- Zoals in paragraaf 10.2 is aangegeven worden over het geheel genomen geen verschillen gevonden tussen de experimentele groep en de controlegroep wat betreft verbetering van motivatie op korte termijn.
- Op lange termijn blijken de projectkenmerken vooral van belang voor de verbetering van sociale vaardigheden. Deelnemers van projecten in de omgeving van de jongere, projecten waar gebruik wordt gemaakt van dwang en drang, project met enige vorm van nazorg, projecten met een schriftelijk vastgelegde theoretische onderbouwing en projecten waar samenwerking met andere partijen tot de kern van het project behoort, laten op lange termijn een sterkere verbetering zien in sociale vaardigheden dan projecten waar dit niet het geval is.
- Wat betreft sociale vaardigheden op lange termijn laten de jongeren uit de controlegroep over het geheel genomen een vergelijkbare ontwikkeling zien als de jongeren in de experimentele groep (zie paragraaf 10.2).
- Aangezien zich bij de controlegroep vergelijkbare ontwikkelingen voordoen als bij de experimentele groep, zijn de resultaten, uitgesplitst naar projectkenmerken, niet per definitie de verdienste van de projecten. Deze resultaten lijken er eerder op te wijzen dat de projectkenmerken die bijdragen aan verbetering van het hoofdoel en de subdoelen in het algemeen belangrijke pedagogische en didactische mechanismen zijn, die ook van belang zijn in andere opvoedingssituaties.

10.4 Samenwerking met betrokken partijen

Is ten behoeve van het project een effectieve samenwerking tot stand gekomen tussen instanties uit de sectoren jeugdzorg, onderwijs, justitie en arbeidsmarkt?

In de beleidsveronderstellingen wordt aangegeven dat het kabinet bij de start van de projecten benadrukte dat de projecten een integrale aanpak zouden moeten hanteren, waarbij betrokken instanties hun kennis en bevoegdheid bundelen. Hieronder wordt om te beginnen ingegaan op de wijze waarop deze samenwerking vorm heeft gekregen binnen de projecten. Daarnaast wordt ingegaan op de ervaringen van de partijen die als netwerkpartner

betrokken zijn bij de uitvoering van de projecten.

Samenwerking

- Voor de meeste projecten geldt dat zij in hun projectbeschrijving en in de uitvoering van het project veel aandacht besteden aan de samenwerking met verschillende instanties. Bij een aantal projecten bestaat deze samenwerking voornamelijk uit het contact met verwijzende instanties, contacten met de school van de deelnemers en/of instanties voor de doorverwijzing van deelnemers, terwijl voor andere projecten geldt dat de samenwerking met netwerkpartners de kern vormt van waaruit het project is opgezet.
- De projecten ervaren verschillende knelpunten bij de samenwerking met betrokken instanties, waarbij onder meer de informatieoverdracht en verscheidenheid in organisatiestructuren vaak wordt genoemd. Door de verschillen in organisatiestructuur, organisatiecultuur en visie kost het veel tijd om goede afstemming te vinden met deze partijen. Ook de wisselingen in contactpersonen vormt een knelpunt. De projecten merken op dat de samenwerking met betrokken partijen vaak weinig structureel is, omdat deze afhankelijk is van de persoonlijke inzet van een medewerker binnen de betreffende instantie.

Ervaringen betrokken partijen

- De betrokken partijen zijn over het algemeen tevreden over de samenwerking met de pilotprojecten.
- Evenals de medewerkers van de projecten geven ook de betrokken partijen aan dat het opbouwen en onderhouden van een goed netwerk belangrijk en tijdsintensief is. Volgens enkele betrokkenen heeft een aantal projecten dit aanvankelijk onderschat. Ook de betrokken partijen noemen informatieoverdracht en personeelwisselingen als knelpunten in de samenwerking.
- Alhoewel de pilotprojecten volgens de netwerkpartners in een behoefte voorzien voor niet-participerende jongeren, zijn de projecten hierin niet uniek: ook andere trajecten, die niet als pilot zijn aangemerkt, richten zich op deze doelgroep en zouden niet gemist kunnen worden, aldus de betrokkenen.
- De betrokken partijen geven aan dat de projecten gedurende de uitvoering in de praktijk steeds beter weten welke jongeren goed passen binnen de setting en de mogelijkheden van het project. Hiermee kan in het selecteren van de deelnemers rekening worden gehouden, waardoor de uitval van de deelnemers afneemt.
- Evenals de projectleiders en projectmedewerkers van de pilotprojecten vinden ook de medewerkers van de betrokken partijen kleinschaligheid van de projecten een belangrijk element van de aanpak. Daarnaast zijn het opbouwen van een vertrouwensband, individuele aandacht,

duidelijkheid en structuur en het geven van complimenten, elementen uit de pilotprojecten die volgens de betrokkenen een positief effect hebben op de deelnemers.

- Volgens betrokken instanties vormen wachtlijsten bij sommige pilotprojecten, evenals bij andere trajecten, een knelpunt.
- Door verschillende betrokkenen wordt aangegeven dat veel deelnemers behoefte hebben aan onderwijs vanuit een niet-schoolse benadering. Volgens hen moet door middel van praktijkonderwijs in een individuele setting gewerkt worden aan het verwerven en ontwikkelen van (basale) competenties.
- Hulp op verschillende gebieden is volgens betrokken partijen een belangrijk element in de aanpak van de doelgroep. Het kunnen bieden van een combinatie van onderwijs, vrije tijd en hulpverlening binnen één traject in een dagvullend programma heeft volgens de betrokkenen een sterke meerwaarde.

10.5 Kosten-baten

Wat leert een onderlinge vergelijking van de pilotprojecten ten aanzien van de vraag welke aanpak effectief is voor een bepaalde groep deelnemers en hun specifieke kenmerken? Hoe verhouden de effecten zich tot de kosten (kosten-baten-effectiviteit)?

Voor de beantwoording van deze onderzoeksvraag is de kosteneffectiviteit van de projecten berekend. Om deze berekening te kunnen uitvoeren is ten eerste bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid opgevraagd hoeveel geld in totaal door de betrokken ministeries aan de projecten is verstrekt. Aangezien verschillende pilotprojecten naast financiering vanuit de ministeries ook andere financieringsbronnen hebben, zijn ter aanvulling tevens financieringsgegevens bij de projecten opgevraagd. Deze gegevens bleken in veel gevallen onvolledig, onduidelijk en/of niet onderling vergelijkbaar.

Gezien deze beperking kunnen in de berekening van de kosten alleen de investeringen van de betrokken ministeries worden meegenomen. Op basis van deze kosten en het percentage deelnemers dat een positief resultaat heeft behaald (verbetering op het hoofddoel) is de kosteneffectiviteit van de projecten berekend.

- De gegevens die de projecten hebben aangeleverd over de financiering en de kosten van de projecten zijn in veel gevallen onvolledig, onduidelijk en/of niet onderling vergelijkbaar.

- In totaal subsidiëren de bij de pilotprojecten betrokken ministeries voor de periode 2006 tot 1 juli 2010 de pilotprojecten met een bedrag van ruim 17 miljoen euro. In 2008, het jaar waarvoor onze gegevens over de in- en uitstroom en de met de jongeren behaalde resultaten het meest volledig zijn, bedraagt de bijdrage van de ministeries 5,6 miljoen euro.
- In 2008 zijn in totaal 348 jongeren in de pilotprojecten ingestroomd. De gemiddelde duur dat de deelnemers in het traject zitten is ruim vijf maanden. Het percentage jongeren dat na te zijn uitgestroomd een verbetering laat zien in de school- of werksituatie is gemiddeld 79%. Om dit resultaat te bereiken is gemiddeld in een naar school of werk uitgestroomde jongere ruim 20.000 euro geïnvesteerd.
- Het geïnvesteerde bedrag van 20.000 euro per jongere vormt een aanvulling op de kosten die normaal gesproken in jongeren worden geïnvesteerd.
- Zoals in paragraaf 10.2 is aangegeven, verschilt het percentage deelnemers dat een verbetering laat zien in hun school- of werksituatie niet significant van het percentage bij de controlegroep. Hoewel ook de jongeren uit de controlegroep in veel gevallen een traject volgen, blijkt derhalve dat de extra investering van 20.000 euro per deelnemer geen significante, extra winst oplevert.¹

10.6 Leerpunten

Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich én alle projecten tezamen op voor het uitvoeren van soortgelijke projecten door anderen in de toekomst?

Welke leerpunten leveren de specifieke projecten ieder voor zich én alle projecten tezamen op voor het reguliere beleid van de ministeries van SZW, BZK, OCW, Justitie en Jeugd en Gezin?

Op basis van de bevindingen uit het onderzoek kunnen enkele leerpunten worden geformuleerd voor de uitvoering van soortgelijke projecten in de toekomst en voor het reguliere beleid op dit terrein. Hieronder komen deze leerpunten aan de orde, waarbij tevens gebruik wordt gemaakt van de informatie uit de twee voortgangsrapporten.

- Het is bij projecten voor deze doelgroep van belang om fasering aan te brengen in het traject dat de deelnemers doorlopen. In samenhang daarmee verdient de nazorg veel aandacht.

¹ Het kan overigens zijn dat jongeren uit de controlegroep deelnemen aan trajecten die, naast reguliere middelen, ook aanvullende middelen ontvangen.

- Projecten met veel aandacht voor structuur en discipline verdienen aanbeveling. Jongeren uit de doelgroep van de pilotprojecten hebben behoefte aan duidelijkheid en reageren positief op concrete, nuttige en arbeidsgerelateerde werkzaamheden.
- Een intensieve, geïntegreerde aanpak met een 12-uursopvang, waarin school, vrije tijd en hulpverlening binnen één traject worden aangeboden, wordt als waardevol ervaren. Een dergelijke setting is voor een bredere doelgroep geschikt dan alleen de doelgroep van de pilotprojecten.
- Een integrale aanpak, waarin samenwerking tussen verschillende partners een centrale rol speelt, vormt een essentieel aspect in de begeleiding van de doelgroep van de pilotprojecten. Van belang daarbij is aandacht voor een goede informatie-overdracht en het overbruggen van verschillen in organisatiestructuur en -cultuur.
- De complexe problematiek van de doelgroep vraagt om een individuele benadering, afgestemd op de behoefte van de individuele deelnemer.
- Het betrekken van ouders of verzorgers bij het traject van een deelnemer is een belangrijk aspect voor een goede uitvoering, maar is in de praktijk vaak een moeizaam proces, dat veel aandacht vraagt.
- Het opstellen van criteria voor het samenstellen van een goed team voor de begeleiding van jongeren uit deze doelgroep behoeft aandacht. Er bestaat onder de projectleiders overigens geen consensus over de opleidingseisen waaraan een medewerker moet voldoen.
- Het implementeren van projecten kost tijd. De projecten moeten in de beginfase investeren in het opbouwen van het netwerk en het verkrijgen van instroom. Ook geldt dat de methodiek in de loop van het project wordt doorontwikkeld en verfijnd. De inhoud van het project kan vervolgens gaandeweg de uitvoering worden aangescherpt en geconcretiseerd.
- In het verlengde hiervan is het raadzaam om bij de evaluatie van projecten eerst een procesevaluatie uit te voeren. Wanneer het project is ingevoerd en verloopt zoals beoogd was, kan worden gestart met de effectevaluatie.
- Bij de selectie van projecten dienen door de subsidieverstrekker(s) vooraf duidelijke criteria te worden opgesteld voor de doelgroep en (de onderbouwing van) de aanpak van deze projecten. Hierdoor kunnen duidelijkere keuzes voor geschikte projecten worden gemaakt en kan achteraf goed worden beoordeeld of zij aan de criteria hebben voldaan.
- Informatie over de financiering en de kosten van de projecten dient transparanter te zijn om zo een gedegen inschatting te kunnen maken van de verhouding tussen kosten en baten. Dit is een verantwoordelijkheid van de projecten zelf.
- Projecten als deze dienen, zeker wanneer zij gericht zijn op jongeren die bij andere trajecten buiten de boot vallen, vast te houden aan de vooraf

vastgestelde doelgroep. Voorkomen moet worden dat gaandeweg de uitvoering een lichtere doelgroep wordt binnengehaald dan aanvankelijk was beoogd.

10.7 Ten slotte

Uit het onderzoek blijkt dat het bereiken van de beoogde doelgroep slechts ten dele is gelukt. De projecten, specifiek bedoeld voor jongeren die elders buiten de boot vallen, lijken wat betreft de deelnemers die zij bereiken nauwelijks te verschillen van bestaande projecten voor jongeren die uitvallen of dreigen uit te vallen uit onderwijs of werk. Ook laten de resultaten van de deelnemers van de projecten op het hoofddoel en de subdoelen hetzelfde patroon zien als de jongeren uit de controlegroep.

In het verlengde hiervan lijken de elementen die bij de projecten waardevol zijn niet per definitie alleen voor de projecten te gelden, maar meer algemeen van belang te zijn in opvoedings- en onderwijssituaties. Het gaat daarbij vooral om het bieden van structuur, discipline en duidelijkheid en het bieden van concrete, nuttige en arbeidsgerelateerde werkzaamheden. Ook wordt een intensieve, geïntegreerde aanpak met een 12-uursopvang, waarin school, vrije tijd en hulpverlening binnen één traject wordt aangeboden, als waardevol ervaren.

De complexe problematiek van de doelgroep vraagt om een individuele benadering, afgestemd op de behoefte van de deelnemers, waarbij samenwerking met verschillende partners en het betrekken van ouders een centrale rol spelen. De samenwerking met partners en het betrekken van ouders vormen elementen die in de praktijk op problemen stuiten en daarom blijvende aandacht verdienen.

Heldere eisen vanuit de subsidieverstrekker(s), met onder meer duidelijke richtlijnen voor de doelgroep en voor de invulling van het programma, vormen een belangrijke basis voor de subsidiëring van soortgelijke projecten in de toekomst. Ook verdient het aanbeveling ervoor te zorgen dat projecten bij de start beschikken over een gedegen theoretische onderbouwing van de aanpak die zij beogen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Altra, B&O (2006)
Programma- en Methodiekbeschrijving Transferium. Altra, Amsterdam.
- Amstelveen, J., A. Lotterman (red.) (2009)
Methodiekbeschrijving De Nieuwe Kans. De Nieuwe Kans, Rotterdam.
- Bakker, H.G., P.E.M. van Dijk, J.J. Gelever, R. Sarizeybek, M.C. de Voogd, N.M. Oud, B.P. Vermeulen (2006)
Onderzoek naar de haalbaarheid van Prep Camps en alternatieven. Berenschot, Utrecht.
- Barnett, W.S. (1985)
The Perry Preschool Program & its long-term effects: A benefit cost analysis. High/Scope Early Childhood Policy Papers. Ypsilanti, MI. High/Scope Press.
- Beckers, I., H. Lautenbach, G. Linden (2008)
Onbenut arbeidsaanbod en economische groei. Sociaaleconomische trends, 2e kwartaal 2008. CBS, Voorburg.
- Beijersbergen, K.A., B.S.J. Wartna (2007)
Recidivemeting Glen Mills. De uitstroomresultaten van de Glen Mills School in termen van strafrechtelijke recidive. WODC, Den Haag.
- Bieleman, B, A. Kruize, A. Nienhuis (2006)
Monitor alcoholverstrekking jongeren 2005. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam
- Bieleman, B., J. Snippe, M. Boendermaker, M. Hofman (2008)
Onderzoek pilotprojecten campussen. 1. Beschrijving projecten en doelgroep. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.
- Bieleman, B., M. Boendermaker, M. Hofman (2009)
Onderzoek pilotprojecten campussen. 2. Voortgang en theoretische onderbouwing. St. INTRAVAl, Groningen-Rotterdam.
- Bijl, B., L.G.M. Beenker, Y. van Baardewijk (2005)
Individuele Traject Begeleiding op papier en in de praktijk: een onderzoek naar de programmatheorie en de –uitvoering van ITB harde kern en ITB-CRIEM. PI Research in opdracht van het WODC, Duivendrecht.
- Bijstra, J.O., S. Jackson, H.A. Bosma (1994)
De Utrechtse Coping Lijst voor Adolescenten. In: Kind en Adolescent, 15, p. 98-109.
- Bond, G.R., M.P. Sayers, A.L. Rollings en L.L. Mosser (2005)
Toekomstige ontwikkelingen van ACT. In: Mulder, C.L en H. Kroon (2005). Assertive Community Treatment. Wetenschappelijke uitgeverij Cure & Care Publishers, Nijmegen.

- Broeke, L. ten, S. Verhulst, W. Bosveld (2006)
Bijzondere Trajecten Risicjongeren 2005. Integrale eindrapportage kwalitatieve en kwantitatieve analyse. Dienst Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- Burgh, I. van der, K. Wesselink (2006)
Hart voor jongeren. De CATch methodiek in de praktijk. CATch Uitgave, Amsterdam.
- Chisholm, J. (2000)
Benefit-Cost Analysis and Crime Prevention. Trends and Issues, nr. 147, Canberra: Australian Institute of Criminology.
- COTAN (2004)
Documentatie van Tests en Testresearch in Nederland. Boom test uitgevers, Amsterdam.
- Crok, S., J. Slot (2008)
Evaluatie PEWA Jongerenwerkplaats (concept). Dienst Onderzoek en Statistiek, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- Dam, C. van, G. Kroes (2008)
Follow-up-onderzoek bij de Hoenderloo Groep. In: Yperen, T. van en J.W. Veerman (red) (2008). Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectenonderzoek in de jeugdzorg. Eburon, Delft.
- Dam, S. van, C. de Rie (2006)
Jong geleerd! Lessen van Operatie JONG. Lysias Advies B.V., Amersfoort.
- De Hart, G.B, L.A. Sroufe, R.C. Cooper (2000)
Child development. Its nature and course. McCraw-Hill Higher Education, Dubuque.
- Dhiri, S., S. Brand (1999)
Analysis of costs and benefits: guidance for evaluators. London, Home Office, Crime Reduction Programme Guidance Note, nr. 1.
- Dienst Maatschappelijk Ontwikkeling (2007)
Bestek Bijzondere Trajecten Risicjongeren 2008-2009. Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (2007)
Praktische handleiding Mentorbegeleiders Goal! Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, gemeente Amsterdam afdeling Jeugd, Radar, Adviesbureau voor sociale vraagstukken, Amsterdam.
- Edutainment (2007)
Edutainment, De Methodiek. Edutainment, Amsterdam.
- Goldstein, A.P. (1973)
Structured learning therapy. Toward a psychotherapy for the poor. Academic Press, New York.
- Heerwaarden, Y. van, N. Hilhorst, A. Slabbertje, J. Hermanns, E. Klooster (2005)
Programma-evaluatie van Den Engh. Opvoeden en overleven in een groep. WODC, Den Haag.

- Hermanns J., P. van der Laan (2006)
Welke effecten mogen verwacht worden van tuchtcholen en disciplinerende opvang in kazernes voor marginaliserende jongeren? In opdracht van Operatie JONG-regeringscommissaris Steven van Eijck. Operatie Jong, Den Haag.
- Higgins, G. E. (2007)
Examining the original Grasmick Scale. *Criminal Justice and Behaviour*, 34 (2), 157-178.
- Huizinga, S., D. Kwant (2007)
Op de Rails, Eindverslag van het eerste projectjaar. WEC-raad/ Op de Rails, Utrecht.
- Huizinga, S., D. Kwant (2007)
Met nieuwe zin naar school. De herstart van thuiszitters. Eindverslag van het tweede projectjaar Herstart. WEC-raad/REC's Cluster 4, Utrecht.
- Ho, W., A. Brix, J. Koelemeijer, S. Mehciz, M. Linthorst (2006)
Bijzondere Trajecten Risicjongeren Rotterdam. Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.
- In 't Veld, R., W. Korving, Y. Hamdan, M. van der Steen (2006)
Eindrapport 'Kosten en Baten van Voortijdig Schoolverlaten'. Taskforce Jeugdwerkloosheid en Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
- ISRD Working Group (ed.) (2005)
Questionnaire ISRD-2: Standard Student Questionnaire. Verwey-Jonker Institute, Utrecht.
- Jacobs, J., N. Arts, H. Ferwerda (2005)
Getallen of gevallen? Een onderzoek naar de plaatsing van jeugdige veelplegers op speciaal gereserveerde plaatsen in justitiële jeugdinrichtingen. WODC/Onderzoeks-groep Beke, Arnhem.
- Jong, P. de, I.K. Berg (2001)
De kracht van oplossingen. Swets en Zeitlinger, Amsterdam.
- Junger-Tas, J., M. Stekete, M. Moll (2008)
Achtergronden van jeugddelinquentie en middelengebruik. Verwey-Jonker Instituut, Utrecht.
- Kalsbeek, E. (2007)
Weer aan de slag! Methodiekbeschrijving van een school/werkproject voor jonge moeders. Stichting Altra, Amsterdam.
- Kruijssen, H. (2007)
Evaluatie STOP. Schooljaar 06-07. Samenwerkingverband VO, Amsterdam.
- Kruijssen, H. (2007)
Evaluatie 2006-2007 Onderwijsschakelloket 16-23 jaar Samenwerkingverband VO, Amsterdam.
- Kruijssen, H., J. Looman (2007)
Evaluatie Transferium 2006-2007. Transferium, Amsterdam.

- Kruijssen, H. (2007)
 Procedures en werkprocessen Transferium/Op de Rails Schooljaar07/08.
 Transferium/Op de Rails, Amsterdam.
- Kwant, D.A. (2007)
 Op de Rails 2006/2007. Een bijdrage aan de veiligheid van het reguliere
 onderwijs. WEC-raad, REC's Cluster 4, Utrecht.
- Kwant, D.A. (2008)
 Projectplan Herstart IV. WEC-raad/REC's Cluster 4, Utrecht.
- Laan, A.M. van der, M. Blom (2006)
 Jeugd delinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC
 Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005. WODC, Den
 Haag.
- Laan P. van der (2004)
 Over straffen, effectiviteit en erkenning. De wetenschappelijke
 onderbouwing van preventie en strafrechtelijke interventie. In: Justitiële
 Verkenningen 30 (5), p. 31-48.
- Leeuw, F.L. (2003)
 Reconstructing Problem Theories: Methods Available and Problems to
 be Solved. In: American Journal of Evaluation, 24 (1), p. 5-20.
- Loeber, R., N.W. Slot, J.A. Sergeant, J.A. (2001)
 Ernstige en gewelddadige delinquentie: omvang oorzaken en
 interventies. Bohn Stafleu Van Loghum, Houten.
- Londen, J. van, I.A. van Berckelaer-Onnes, N. Bleichrodt, W.O. Reinier,
 L.M. Stevens (2006)
 De groei van de deelname aan cluster 4. Opvattingen over oorzaken en
 groeibeperkende maatregelen. Landelijke Commissie Toezicht
 Indicatiestelling, Den Haag.
- Looman, J., H. Kruijssen, P. Brekelmans (2007)
 Transferium Amsterdam. Altra/Samenwerkingsverband VO,
 Amsterdam.
- Monshouwer, K., J. Verdurmen, S. van Dorsseleer, E. Smit, A. Gorter, W.
 Vollebergh (2008)
 Jeugd en riskant gedrag (2007). Kerngegevens uit het
 Peilstationsonderzoek scholieren. Trimbos-instituut, Utrecht.
- Nation, M., C. Crusto, A. Wandersman, K.L. Kumpfer, D. Seybolt, E.
 Morrissey-Kane, K. Davino (2003)
 What works in prevention: principles of effective prevention programs.
 In: American Psychologist, 58 (6/7), p. 449-456.
- Nauta, O., M. Abraham, C. Sikkema (2008)
 Recidivemeting trajecten aanpak en preventie jeugdcriminaliteit. Een
 recidivemeting onder trajectdeelnemers van zes Amsterdamse
 jeugdinterventies en Jeugdreclassering. Dienst Maatschappelijke
 Ontwikkeling afdeling Jeugd, Gemeente Amsterdam, Amsterdam.

- Neve R.J.M., M.M.J. van Ooyen-Houben, J. Snippe en B. Bieleman (2007)
Samenspannen tegen XTC. Eindevaluatie van de XTC-Nota. WODC,
Den Haag/St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.
- Pouwel, A., F. Cok, H. Kruijssen, S. ten Brink, M. Kreisel (2007)
Beschrijving School Time Out Programma (STOP) Schooljaar 07/08,
STOP, Amsterdam.
- Prochaska, J.O., C.C. DiClemente (2002)
Transtheoretical Therapy. In: F.W. Kaslow en J. Lebow,
Comprehensive Handbook of Psychotherapy, vol. 4,
Integrative/Electric. John Wiley & sons, New York.
- Provincie Noord-Holland, Afdeling ELM (2003)
De weg naar werk. Intensieve arbeidstoeleiding van risicojongeren bij
Stichting Herstelling. Provinciaal Bestuur Noord-Holland, Haarlem.
- ROC van Amsterdam
ROC op maat. Assistentenopleiding (AKA) Economie & Handel,
Zorg & Welzijn en Techniek. Leerlingenwijzer 2007-2008. ROC van
Amsterdam, Amsterdam.
- Rodenburg, G., R. Spijkerman, R. van den Eijnden, D. van de Mheen (2007)
Nationaal Prevalentie Onderzoek Middelengebruik 2005. IVO,
Rotterdam.
- Roks, R. (2007)
Jaarverslag 2006-2007 Eenheid Zorg. Over de OOVV's van de stichting
LMC Voortgezet onderwijs. LMC, Rotterdam.
- Rossum, R. van (2007)
Jaarverslag Accent Onderwijsopvang 2006-2007. Accent
Onderwijsopvang, Rotterdam.
- Rossum, R. van (2007)
Accent Onderwijsopvang Informatiegids 2007-2008. Accent
Onderwijsopvang, Rotterdam.
- Samenwerkingsverbond Koers VO (2007)
Jong gearrangeerd. Beknopte samenvatting van de beleidsvisie van
Koers VO en REC Rijndrecht. Bureau Koers VO, Rotterdam.
- Samenwerkingsverbond Koers VO (2007)
Zorgplan 2007-2008. Bureau Koers VO, Rotterdam.
- Scheepmaker, M.P.C. (2006)
Voorwoord. In: Justitiële Verkenningen 32 (6), p. 5-8.
- Scholte, E.M. (1991)
Psychosociale achtergronden van agressie bij jeugdigen. In: P.B.
Defares en J.D. van der Ploeg (red.). Agressie; determinanten,
signalering en interventie. Van Gorcum, Assen-Maastricht.
- Schot, C. (2009)
Het meerdimensionaal belasting belastbaarheidsmodel. Van stress en
problemen naar uitdagingen en vaardigheden. www.menszoo.nl.

- Slot, N.W., H.J.M. Spanjaard (1999)
Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen. Intro, Baarn.
- Snippe, J., B. Bieleman, A. Kruize, H. Naayer (2005)
Hektor in Venlo. St. INTRAVAL, Groningen-Rotterdam.
- Spanjaard, H. (2006)
De aanpak van Crossroads. PI Research, Duivendrecht.
- Steeg, M. van der, D., Webbink (2006)
Voortijdig schoolverlaten in Nederland: omvang, beleid en resultaten, nr 107, CPB, Den Haag.
- Stek Daghulpverlening (2007)
Module Daghulpverlening Rotterdam, Stek Daghulpverlening, Rotterdam.
- Stichting Herstelling (2007)
Stichting Herstelling Jaarverslag 2006. Stichting Herstelling, Amsterdam.
- Teague, G.B., R.E. Drake, T.H. Ackerson (1995)
Evaluation use of continuous treatment for persons with mental illness and substance abuse. In: Psychiatric Services, 46 (7), p. 689 – 695.
- Time Out Onderwijs Opvang Voorziening (2007)
Jaarverslag cursusjaar 2006-2007. Time Out, Rotterdam.
- Treffers D. A., A.W. Goedhart, J.W. Veerman, B.R.H. Van den Bergh, L. Ackaert, L. de Rycke (2002)
Competentie Belevingsschaal voor Adolescenten. Handleiding. Harcourt Test Publishers, Amsterdam.
- Veen, D. van, P. van der Steenhoven, T. Kuijvenhoven (2007)
Reboundvoorzieningen Voortgezet Onderwijs 2006. Onderzoeksverbindingen en analyse van programma's. Garant, Apeldoorn/NJi, Utrecht.
- Veerman, J.W., T. van Yperen (2008)
Wat is praktijkgestuurd effectenonderzoek? In: Yperen, T. van, J.W. Veerman (red) (2008). Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg. Eburon, Delft.
- Veld, in 't, R. W. Korving, Y. Hamdan, M. van der Steen (2006)
Eindrapport Kosten en Baten van voortijdig schoolverlaten. Taskforce Jeugdwerkloosheid/ministerie van OCW, Den Haag.
- Weerman, F.M., P.H. van der Laan (2006)
Het verband tussen spijbelen, voortijdig schoolverlaten en criminaliteit. In: Justitiële verkenningen 32 (6), p. 39-53.
- Yperen, T.A. van, Y. Booy, M.C. van der Veldt (2003)
Vraaggerichte hulp, motivatie en effectiviteit jeugdzorg. NIZW, Utrecht.
- Yperen, T. van, M. Zwikker, G. Molleman, J. Bouwens, M. Beckers (2007)
Erkenningscommissie (niet-justitiële) Jeugdinterventies: werkwijze en criteria. NJi, Utrecht.

- Yperen, T. van, B. Bijl, J.W. Veerman (2008)
Op weg naar veelbelovend. In: Yperen, T. van, J.W. Veerman (red) (2008). Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg. Eburon, Delft.
- Yperen, T. van, Roosma, D., J.W. Veerman (2008)
Instrumenten voor het meten van uitkomsten en uitvoering van de zorg. In: Yperen, T. van, J.W. Veerman (red) 2008. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg. Eburon, Delft.

Geraadpleegde internetpagina's

www.cbs.nl
www.cpb.nl
www.cvo.nl
www.cvoaccent.nl
www.catchhh.nl
www.dmo.amsterdam.nl
www.den-engh.nl
www.eaglerockschool.org
www.enip.nl
www.glenmillsschool.org
www.goal.amsterdam.nl
www.herstelling.nl
www.hoenderloo-groep.nl
www.jeugd.amsterdam.nl
www.jeugdinterventies.nl
www.justitie.nl
www.kamersmetkansen.nl
www.koers-vo.nl
www.kcw-rotterdam.net/projecten/jmz%20nieuw.html
www.lcoj.nl
www.nji.nl
www.osladam.nl
www.onderwijsopvang.nl
www.overgangpovo.nl
www.pewa.nl/jongerenwerkplaats
www.reboundcentre.nl
www.rocva.nl
www.stekjeugdzorg.nl
www.swvadam.nl
www.tiernermoeders.nl
www.timeout-rotterdam.nl
www.wecraad.nl

Kamerstukken

- Kamerstukken II 2002/2003, 23 972, nr. 60, p.1-7
- Kamerstukken II 2005/2006, 23 972, nr. 85, p.1-5
- Kamerstukken II 2005/2006, 30 300 VII, nr. 23, p.1
- Kamerstukken II 2006-2007, 31 001, nr. 22
- Kamerstukken II 2007/2008, 31 001, nr. 22, p.1-4
- Kamerstukken II 2007/2008, 31 001, nr. 35, p.1-6

DANKWOORD

Dit rapport vormt het derde en laatste rapport van de evaluatie van de pilotprojecten campussen. Het onderzoek is in opdracht van het ministerie van Jeugd en Gezin uitgevoerd door onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL.

De dataverzameling, analyses en rapportages voor het onderzoek zijn uitgevoerd door Marjolein Boendermaker, Maartje Hofman, Jacco Snippe, Annelies Kruize, Feija Schaap, Josine de Boer, Jorrit Bloemendal, Marianne van Zwieten, Dieter Vlaminck en Gerard Wolters, onder leiding van Bert Bieleman. Bij het verzamelen van de data zijn zij ondersteund door verschillende onderzoeksassistenten, waaronder Sigrid Piening, Anouck van Wijck, Nienke van der Have, Lydwine Huizinga en Maurits Sytstra. Hennie Brandsma (ECNO) fungeerde als wetenschappelijk adviseur.

Gedurende de uitvoering van het onderzoek zijn, naast bovengenoemde onderzoekers en onderzoeksassistenten, ook vele anderen bij het onderzoek betrokken geweest. Graag willen we dit rapport afsluiten met een woord van dank voor deze personen. Ten eerste willen we graag de projectleiders en medewerkers van de pilotprojecten bedanken voor hun medewerking. Ook gaat onze dank uit naar de mensen die ons in contact hebben gebracht met jongeren die als controlegroep aan het onderzoek hebben deelgenomen. Daarnaast willen we de geïnterviewde jongeren hartelijk danken voor hun bereidheid tot deelname aan het onderzoek.

Tot slot gaat onze dank uit naar de leden van de begeleidingscommissie, onder voorzitterschap van prof. dr. T. van Yperen. Deze commissie, die verder bestond uit prof. dr. J. Hermanns, mevrouw prof. dr. J. Junger-Tas en prof. dr. M. de Winter, heeft het onderzoek op zeer enthousiaste, deskundige en positief-kritische wijze begeleid. Wij hebben regelmatig en dankbaar gebruik gemaakt van de ruime expertise van de commissieleden. Het secretariaat van de begeleidingscommissie is verzorgd door drs. A. Boer en zijn opvolgers mevrouw drs. M. Nijhof, mevrouw drs. W. Schuurmans-Oosterom en mevrouw drs. A. Fernand van het ministerie van Jeugd en Gezin. Ook hen willen we bedanken voor de prettige en constructieve samenwerking.

Namens INTRAVAL,

Bert Bieleman
Marjolein Boendermaker

Groningen-Rotterdam
Mei 2010

BIJLAGE 1 SAMENVATTING EERSTE VOORTGANGSRAPPORT

Met het oog op de aanpak van niet-participerende jongeren is door een aantal ministeries (Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) gezamenlijk een bedrag van tien miljoen euro vrijgemaakt om te investeren in praktijkinitiatieven van gemeenten en andere lokale/regionale projectuitvoerders. In deze projecten worden jongeren, die dreigen af te glijden, gestuurd naar voorzieningen waar zij een intensief scholing- en heropvoedingstraject volgen. De pilots vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Jeugd en Gezin. Onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL voert de evaluatie van de pilotprojecten uit. Op basis van de opgedane ervaringen wordt toegewerkt naar een structureel stelsel van voorzieningen voor deze intensieve vorm van heropvoeding en scholing. Doel van het onderzoek is inzicht te krijgen om wat voor jongeren het precies gaat en welke aanpak het beste werkt voor welke categorie jongeren.

In het eerste rapport wordt om te beginnen ingegaan op de beleidsveronderstellingen. Deze beleidsveronderstellingen vormen het analysekader van de evaluatie. Daarnaast geeft het eerste rapport een beschrijving van de pilotprojecten en de doelgroep in deze projecten. Tot slot worden de projecten wat betreft doelgroep, doelstelling en kenmerken van de deelnemers vergeleken met bestaande projecten voor niet-participerende jongeren.

Pilotprojecten

De doelstellingen en de opzet van de projecten zijn vergeleken met de doelstellingen en opzet waarvan in de beleidsveronderstellingen wordt uitgegaan. Hierbij spelen de volgende punten een rol.

- De invulling van de pilotprojecten is nog in ontwikkeling en continu aan verandering onderhevig. Verschillende projecten hebben op basis van opgedane ervaringen concrete wijzigingen doorgevoerd in de gehanteerde methodiek. Deze wijzigingen bemoeilijken de evaluatie van de projecten.
- De projecten verschillen sterk in intensiteit, trajectduur en projectopzet. Deze grote verschillen kunnen worden verklaard door het feit dat er bij de keuze voor de pilotprojecten door de ministeries geen duidelijke selectiecriteria zijn opgesteld.
- De hoofddoelen die door de projecten worden nagestreefd, namelijk het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk, komen overeen met de doelstellingen in de beleids-

veronderstellingen. Voor de meeste projecten geldt dat zij zich richten op beide doelen, terwijl sommige projecten focussen op één van deze beide doelstellingen.

- Eén van de uitgangspunten in de beleidsveronderstellingen van de pilotprojecten is dat de jongeren lange dagen binnen de voorziening doorbrengen, waarbij wordt gemikt op een aanbod gedurende 12 uur per dag en in een enkel geval zelfs een 24-uursopvang. Vier pilotprojecten bieden inderdaad een programma van 12 tot 24 uur per dag, vijf tot zeven dagen per week. Bij de andere projecten ligt de intensiteit lager, zowel wat betreft het aantal dagen per week als wat betreft het aantal uren per dag. Een aantal van deze projecten geeft aan dat deze lage intensiteit in de praktijk niet geschikt blijkt te zijn voor de doelgroep.
- De beleidsveronderstellingen gaan uit van een integrale aanpak, waarbij instanties kennis en bevoegdheden bundelen. Voor een aantal projecten geldt dat deze integrale benadering inderdaad een kernelement vormt in de methodiek. Dit is echter niet bij alle projecten het geval.
- Gezien de doelgroepsomschrijving ('onwillige jongeren') vormt de mogelijkheid van het toepassen van dwang en drang een belangrijk element in de beleidsveronderstellingen. De projecten zouden berekend moeten zijn op instroom van jongeren die hiertoe zijn gedwongen en mogelijk weinig gemotiveerd zijn mee te werken. De meeste projecten hanteren motivatie echter als selectiecriteria voor deelname aan het project. Ook wanneer een project beschikt over mogelijkheden voor dwang en drang, geven de projectmedewerkers aan dat het project niet werkt wanneer de deelnemer niet minimaal gemotiveerd is voor deelname. Een aantal projecten blijkt bovendien niet te zijn toegerust voor het begeleiden van volledig ongemotiveerde jongeren. Het feit dat de meeste projecten (minimale) motivatie als selectiecriteria hanteren sluit overigens niet uit dat zij de in de beleidsveronderstellingen beoogde doelgroep bereiken. Deelnemers kunnen immers ongemotiveerd zijn voor werk of scholing, maar tegelijkertijd wel (minimaal) gemotiveerd voor deelname aan het project.
- Een aantal projecten hanteert selectiecriteria voor de cognitieve vaardigheden van de deelnemers. Ook vormen (zware) psychiatrische stoornissen bij sommige projecten een contra-indicatie. Daar komt bij dat verschillende projecten in de implementatiefase de selectiecriteria voor de deelnemers hebben aangescherpt, aangezien de doelgroep die aanvankelijk werd bereikt te zwaar, te ongemotiveerd en/of moeilijk begeleidbaar bleek. Door (de aanscherping van) deze selectiecriteria lijkt de door de projecten bereikte doelgroep in toenemende mate af te wijken van de in de beleidsveronderstellingen beoogde doelgroep.
- Hoewel de meeste projecten beschikken over de middelen en de menskracht om de voorgenomen aantallen deelnemers op te nemen, geldt voor het merendeel van de projecten dat niet alle plaatsen zijn gevuld. De projecten wijten de tegenvallende instroom onder andere aan

terughoudendheid bij de verwijzers en de ongrijpbaarheid van de doelgroep.

Doelgroep

Bij de beleidsveronderstellingen wordt in eerste instantie uitgegaan van jongeren van 12 tot 27 jaar die gedurende langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben, geen uitkering ontvangen, niet op zoek zijn naar werk of scholing, niet over een startkwalificatie beschikken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt. Verder hebben zij geen zorgtaken. In later gedateerde stukken wordt bij de beschrijving van de doelgroep niet expliciet gerefereerd aan het wel of niet hebben van een uitkering of startkwalificatie. Wel wordt in deze stukken opgemerkt dat de jongeren uit de doelgroep soms voor ernstige overlast zorgen of dreigen af te glijden naar blijvende werkloosheid en/of criminaliteit. Wanneer de bovengenoemde doelgroep wordt vergeleken met de doelgroep van de pilotprojecten en met de daadwerkelijk ingestroomde deelnemers, vallen de volgende punten op.

- In de beleidsveronderstellingen wordt aangegeven dat de pilotprojecten bedoeld moeten zijn voor jongeren die gedurende langere tijd niet naar school gaan en geen werk hebben. De meeste projecten richten zich echter niet (alleen) op jongeren die niet naar school gaan of niet werken, maar (ook) op dreigende schoolverlaters of dreigend werkloze jongeren. Van de deelnemers die zijn ingestroomd gaat een minderheid daadwerkelijk niet naar school of heeft geen werk. De bereikte doelgroep wijkt wat dat betreft af van de doelgroep waar in de beleidsveronderstellingen vanuit wordt gegaan.
- De problematiek van de deelnemers die instromen in de projecten is over het algemeen zwaarder dan door de projectleiders was verwacht. Het gaat hierbij zowel om de ernst als de complexiteit van de problematiek. Hoewel voor vrijwel alle projecten geldt dat psychiatrische problematiek een contra-indicatie vormt voor deelname aan het project, blijkt volgens projectmedewerkers een aantal deelnemers toch te kampen met psychiatrische problemen. Deze problemen komen pas gedurende de deelname aan het project aan het licht. Ook wordt door projectmedewerkers aangegeven dat de beperkte cognitieve vaardigheden van sommige deelnemers een knelpunt vormt van de doelgroep.
- Hoewel vrijwel alle projecten zich richten op zowel jongens als meisjes, is 87% van de deelnemers aan de projecten jongen. Er is slechts één project met een gelijke verdeling naar geslacht.
- De beleidsveronderstellingen gaan ervan uit dat de projecten bedoeld zijn voor jongeren van 12 tot 27 jaar. De leeftijd van de beoogde doelgroep van de verschillende projecten varieert per project, maar valt bij alle projecten binnen dit bereik van 12 tot 27 jaar. In de praktijk blijkt echter dat vrijwel geen jongeren zijn ingestroomd die jonger zijn dan 15 of ouder zijn dan 23 jaar.

- Hoewel binnen de totale groep deelnemers de jongeren met een Nederlandse, Surinaamse of Marokkaanse etniciteit in gelijke mate zijn vertegenwoordigd, geldt dat deze verdelingen in de projecten afzonderlijk sterk afwijken. Bij sommige projecten hebben alle deelnemers een Nederlandse etniciteit, terwijl aan andere projecten geen enkele jongere deelneemt met een Nederlandse etniciteit.
- Wanneer het alcoholgebruik van de jongeren die deelnemen aan de pilotprojecten wordt vergeleken met landelijke cijfers over alcoholgebruik, blijkt dat het percentage deelnemers dat ooit alcohol heeft gebruikt lager is dan het landelijk gemiddelde. Het percentage dat ooit softdrugs gebruikte ligt daarentegen bij de deelnemers aanzienlijk hoger dan het landelijke percentage. Het aantal deelnemers dat ooit harddrugs gebruikte is lager dan het aantal softdrugsgebruikers, maar ook hier geldt dat het gebruik hoger ligt dan landelijk.
- De deelnemers van de pilotprojecten tussen 12 en 17 jaar hebben in hun gehele carrière meer strafbare feiten gepleegd dan jongeren van dezelfde leeftijdscategorie gemiddeld genomen hebben gepleegd. Wanneer wordt gekeken naar het aantal strafbare feiten in het afgelopen jaar, blijken de jongere deelnemers (12 tot en met 15 jaar) meer strafbare feiten te hebben gepleegd dan gemiddeld, terwijl de deelnemers van 16/17 jaar minder strafbare feiten plegen dan gemiddeld. Voor deelnemers van 18 jaar of ouder is geen goed vergelijkingsmateriaal beschikbaar.

Vergelijking met bestaande projecten

De beleidsveronderstellingen gaan ervan uit dat de pilotprojecten bedoeld zijn voor jongeren die voor bestaande projecten in het onderwijs, de jeugdzorg en justitie niet in aanmerking komen. Om na te gaan of de pilots daadwerkelijk een doelgroep bereikt die niet in aanmerking komt voor bestaande projecten is een vergelijking gemaakt tussen enerzijds de doelstellingen, de doelgroep c.q. deelnemers en de invulling van de pilotprojecten en anderzijds de doelstellingen, doelgroep c.q. deelnemers en de invulling van de bestaande projecten. Hierbij kunnen de volgende punten worden opgemerkt.

- Het merendeel van de bestaande projecten richt zich op het toeleiden van de deelnemers naar (regulier) onderwijs of (regulier) werk. De hoofddoelstellingen van de bestaande projecten komen daarmee overeen met de hoofddoelstellingen van de pilotprojecten.
- De doelgroep van de bestaande projecten wordt over het algemeen gevormd door jongeren die door hun gedragsproblemen niet handhaafbaar zijn in het reguliere onderwijs, jongeren die niet gemotiveerd zijn om een opleiding te volgen of een baan te zoeken, criminele jongeren of jongeren die door justitie zijn geplaatst in het kader van een Onder Toezicht Stelling (OTS) of een Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ-maatregel). Het gaat om jongeren die geen startkwalificatie hebben en hun motivatie voor het onderwijs hebben

verloren. Door een laagdrempelig aanbod proberen de projecten deze jongeren te bereiken die zich van de hulpverlening hebben afgekeerd. Deze doelgroep komt in grote lijnen overeen met de doelgroep van de pilotprojecten. Ook zijn de deelnemers die instromen in de bestaande projecten wat betreft leeftijdsverdeling, geslacht en etniciteit vergelijkbaar met de instroom in de pilotprojecten. Door twee pilotprojecten wordt overigens wel aangegeven dat zij zich specifiek richten op deelnemers die in bestaande projecten buiten de boot vallen. Afgezien van deze twee projecten vormen de pilotprojecten wat betreft de doelgroep die zij aanspreken geen vernieuwing ten opzichte van het huidige aanbod.

- De invulling van verschillende pilotprojecten verschilt van de invulling van bestaande projecten. Zo biedt geen van de bestaande projecten, met uitzondering van de JJI's, een intensiteit van meer dan 40 uur per week, terwijl voor ongeveer de helft van de pilotprojecten juist geldt dat de intensiteit hoger is dan 40 uur per week. Ook worden de deelnemers bij een aantal pilotprojecten in een setting buiten de eigen leefomgeving geplaatst, waarmee deze projecten zich onderscheiden van bestaande projecten. Tot slot verschilt een aantal pilotprojecten van bestaande projecten met betrekking tot de samenwerkingsverbanden tussen verschillende organisaties. Zowel de meeste bestaande projecten als het merendeel van de pilotprojecten geeft aan intensief samen te werken met verschillende hulpverlenende instanties. Deze samenwerking lijkt bij een aantal pilotprojecten echter nadrukkelijker tot de kern van de methodiek te behoren dan bij de bestaande projecten.
- Voor zover op dit moment kan worden ingeschat verschilt het nazorgtraject van de pilotprojecten niet wezenlijk van de nazorg die door bestaande projecten geboden wordt. Zowel wat betreft de duur als de intensiteit is de nazorg van de pilotprojecten, zoals geformuleerd in de projectplannen, vergelijkbaar met het nazorgtraject van de bestaande projecten.

BIJLAGE 2   SAMENVATTING TWEDE VOORTGANGSRAPPORT

In het tweede voortgangsrapport wordt allereerst een beschrijving gegeven van de deelnemers aan de pilotprojecten. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt tussen de jongeren die zijn ingestroomd in de eerste onderzoeksperiode (november 2007 tot en met juli 2008) en de jongeren die zijn ingestroomd in de tweede onderzoeksperiode (augustus 2008 tot en met december 2008). Daarnaast wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden bij de projecten en de knelpunten die zij ervaren. Ook wordt ingegaan op de werving en aanmeldingsprocedure van de projecten. Tot slot wordt aandacht besteed aan de theoretische onderbouwing van de projecten.

Vergelijking deelnemers groep 1 en groep 2

Naar aanleiding van de resultaten uit het eerste tussenrapport heeft het ministerie van Jeugd en Gezin in de zomer van 2008 de projecten gevraagd hun selectiecriteria op een aantal punten aan te passen. Motivatie mag geen rol meer spelen bij de selectie van deelnemers en ook milde psychiatrische en psychische problematiek mag geen reden zijn voor uitsluiting. In het tweede rapport wordt op verschillende manieren aandacht besteed aan deze veranderingen. Ten eerste is in de gesprekken met projectleiders en – medewerkers gevraagd naar aanpassingen in de selectiecriteria. Daarnaast is de onderzoeksperiode met een aantal maanden verlengd, zodat ook de deelnemers die zijn ingestroomd na de zomer van 2008 zijn meegenomen in het onderzoek. Hierdoor kan worden vastgesteld of de deelnemers uit onderzoeksgroep 2 (instroom tussen augustus en december 2008) daadwerkelijk verschillen van de deelnemers uit onderzoeksgroep 1 (instroom tussen november 2007 en juli 2008).

Aanpassingen selectiecriteria

In de gesprekken met de projectleiders en projectmedewerkers over de aanpassingen in de selectiecriteria zijn de volgende punten naar voren gekomen.

- Twee projecten hebben hun doelgroep uitgebreid met jongeren met (vermoedelijke) psychische of psychiatrische problematiek. Gedurende het project kan worden vastgesteld of de deelnemers het traject kunnen afronden richting scholing of werk of dat ze doorverwezen moeten worden naar een psychiatrische instelling of andere vormen van zorg.

- Eén project heeft de selectiecriteria op het gebied van drugs versoepeld. Drugsgebruik is niet meer verboden, maar wel moet de deelnemer bereid zijn het drugsgebruik aan te pakken.
- Eén project heeft de leeftijdsgrens voor deelnemers verlaagd van 16 naar 12 jaar. Naast de oorspronkelijke doelgroep benadert dit project nu ook jongeren van 12 tot 15 jaar met meervoudige complexe problematiek die een grote zorgbehoefte hebben en die niet in staat zijn de hele dag in een klassituatie door te brengen. Voor deze jongeren heeft het project een onderwijs-zorg-arrangement ontwikkeld.
- Twee projecten hebben hun selectiecriteria aangescherpt om daarmee een minder zware doelgroep te bereiken. De reden voor deze aanscherping is dat deze projecten in de huidige setting onvoldoende mogelijkheden hebben om de intensieve begeleiding te geven die nodig is voor een zwaardere doelgroep.

Vergelijking deelnemers instroom voor de zomer en na de zomer

Wanneer een vergelijking gemaakt wordt tussen de deelnemers die voor de zomer van 2008 zijn ingestroomd (groep 1) en deelnemers die na augustus 2008 zijn ingestroomd (groep 2), kunnen de volgende punten worden opgemerkt.

- De deelnemers uit groep 2 zijn gemiddeld jonger dan de deelnemers uit groep 1. Dit verschil is voor een deel te verklaren door de start van een nieuw project, dat zich richt op jongeren van 10 tot 15 jaar. Bij twee projecten zijn na de zomer van 2008 bovendien meer deelnemers gestart jonger dan 15 jaar dan voor de zomer van 2008 het geval was. Eén van deze projecten heeft de leeftijdsgrens voor deelnemers het afgelopen jaar verlaagd van 16 naar 12 jaar.
- Wanneer alle projecten gezamenlijk worden bekeken, is er geen sprake van significante verschillen tussen de scores van de deelnemers uit groep 1 en uit groep 2 op het gebied van behandelmotivatie, gevoel van eigenwaarde, sociale acceptatie, zelfcontrole en sociale steun zoeken. Bij de afzonderlijke projecten zijn wel enkele significante verschillen zichtbaar. Ook wanneer de scores van de deelnemers worden afgezet tegen een vergelijkingsgroep komen enkele verschillen naar voren, zoals bij gevoel van eigenwaarde en zelfcontrole.
- Het alcohol- en drugsgebruik is bij de jongeren in groep 2 lager dan bij de jongeren in groep 1. Dit is voor een groot deel toe te schrijven aan het leeftijdsverschil tussen de beide groepen. Overigens is het alcoholgebruik bij de deelnemers tot en met 18 jaar in groep 2 ook lager dan het landelijke alcoholgebruik onder jongeren.
- De deelnemers in groep 2 hebben minder strafbare feiten gepleegd dan de deelnemers in groep 1. Ook dit is grotendeels te wijten aan het verschil in leeftijd tussen beide groepen.

- Zowel in groep 1 als in groep 2 geldt voor bijna drie kwart van de deelnemers dat ze gedurende het half jaar voorafgaande aan de instroom in het project op enig moment een opleiding hebben gevolgd. Aan de deelnemers van groep 2 is gevraagd of ze beschikken over een diploma of startkwalificatie. Drie kwart van de deelnemers beschikt niet over een diploma en voor negen van de tien deelnemers geldt dat ze geen startkwalificatie hebben.
- Bij zowel groep 1 als groep 2 heeft ruim de helft van de deelnemers gedurende het half jaar voorafgaande aan de instroom in het project enige vorm van betaald werk gehad.
- Van de deelnemers in groep 1 heeft 13% gedurende het half jaar voorafgaand aan deelname aan het project én geen opleiding gevolgd én geen betaald werk gehad, terwijl dit voor 14% van de deelnemers uit groep 2 geldt.

Ontwikkelingen en knelpunten

Aan de hand van projectdocumentatie en gesprekken met projectleiders en – medewerkers zijn de ervaringen, veranderingen en ontwikkelingen bij de projecten op het gebied van doelstellingen, doelgroep, professionaliteit, randvoorwaarden en nazorg aan bod gekomen. Hierbij kunnen de volgende aandachtspunten worden opgemerkt.

- De doelstellingen van de projecten zijn in grote lijnen ongewijzigd gebleven ten opzichte van de startsituatie. Het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk blijven staan als hoofddoelstellingen. Voor sommige projecten geldt dat er sprake is van een verschuiving in de verhouding tussen uitstroom richting school en uitstroom richting werk. Bij twee van deze projecten was de verwachting dat de meeste deelnemers zouden uitstromen naar werk, terwijl in de praktijk blijkt dat relatief veel deelnemers teruggaan naar school. Bij een ander project blijkt voor sommige deelnemers uitstroom richting een leer-werktraject geschikter dan een terugkeer naar het reguliere onderwijs.
- Veel deelnemers kampen volgens de medewerkers met drugs- en verslavingsproblemen. Een aantal projecten is inmiddels samenwerkingsverbanden aangegaan met verslavingsinstellingen om beter in te kunnen spelen op deze problemen. Ook geven verschillende projecten aan dat er (in toenemende mate) sprake is van schuldenproblematiek onder de deelnemers.
- De complexiteit van de problematiek van de deelnemers komt volgens de projecten in veel gevallen pas in de loop van het project aan het licht. Wanneer een deelnemer eenmaal is gestart met het project en de eerste acute problemen zijn opgelost, blijkt er in veel gevallen sprake te zijn van dieperliggende, latente problematiek. Het inschatten van de complexiteit van de problemen van de deelnemers wordt bemoeilijkt

- door de onvolledige informatie van de verwijzende instanties, aldus de projecten.
- De uitgangspunten van de methodiek zijn bij de meeste projecten ongewijzigd gebleven. Wel zeggen de projecten de methodiek te hebben verfijnd en doorontwikkeld. De organisatie en de opzet van de projecten is aangescherpt en geconcretiseerd, waardoor de methodiek volgens de geïnterviewden beter tot zijn recht komt.
  - Bij het merendeel van de projecten is het programma aangevuld met beroepsgerichte trainingen, gedragstrainingen en/of sociale vaardigheidstrainingen. Door vrijwel alle projecten wordt bovendien aangegeven dat de aandacht voor het sociale netwerk van de deelnemer is toegenomen.
  - De projecten noemen verschillende elementen van de aanpak die in hun ogen resultaat lijken te sorteren, namelijk: een persoonlijke, individuele benadering; een respectvolle en positieve benadering; het bieden van concrete en nuttige bezigheden; het bieden van duidelijkheid en structuur; en het werken in een kleinschalige, overzichtelijke setting.
  - Huisvesting van deelnemers vormt voor verschillende projecten een belangrijk knelpunt in de uitvoering. Een klein deel van de deelnemers heeft geen vaste woon- of verblijfplaats. Het vinden van een opvangplek voor deze jongeren vormt volgens de geïnterviewden een groot probleem. Enkele niet-residentiële projecten kunnen binnen de huidige setting geen nachtopvang bieden, maar merken op dat zij op termijn willen werken aan de mogelijkheid van 24-uursopvang om deelnemers die geen dak boven hun hoofd hebben een slaapplek te kunnen bieden. Eén van de residentiële projecten geeft aan dat sommige deelnemers tijdens de verplichte verlofweekenden niet naar huis kunnen. Bij dit project bestaat daarom behoefte aan de mogelijkheid om gedurende het gehele jaar plaats te bieden aan de deelnemers, zonder verplichte verlofweekenden.
  - Hoewel de projectleiders zeggen vertrouwen te hebben in het team dat momenteel werkzaam is voor het project, heeft het volgens enkele geïnterviewden veel moeite gekost dit team bij elkaar te krijgen. Het is moeilijk om goede medewerkers te vinden, omdat het werken met deze doelgroep veel van hen vraagt, aldus de projectleiders.
  - De samenwerking met betrokken partijen is volgens de geïnterviewden in het afgelopen jaar verbeterd. De projecten hebben meer concrete afspraken kunnen maken met de betrokken instanties. De geïntegreerde aanpak die door veel van de projecten wordt nagestreefd heeft hierdoor volgens hen beter invulling gekregen.
  - De duur en intensiteit van het geboden nazorgtraject verschilt per project en wordt bovendien afgestemd op de situatie van de individuele deelnemer. Hoewel sommige projecten de procedure voor nazorg schriftelijk hebben vastgelegd en verschillende andere projecten

momenteel bezig zijn om deze procedure op papier te zetten, wordt door veel projecten aangegeven dat het bieden van nazorg een individueel proces is, waarbij een vastgestelde procedure hooguit als richtlijn kan dienen.

Werving en aanmeldingsprocedure

Uit het eerste voortgangsrapport is gebleken dat het werven van deelnemers in de opstartfase van de projecten een belangrijk knelpunt vormde. Hoewel de instroom bij de meeste projecten inmiddels is toegenomen en vrijwel alle beschikbare plaatsen binnen de projecten zijn bezet, blijft het werven van de doelgroep een belangrijk aandachtspunt. In dit tweede voortgangsrapport wordt daarom aandacht besteed aan dit onderwerp. De belangrijkste bevindingen daarbij zijn als volgt.

- Vrijwel alle deelnemers worden bij de projecten aangemeld via instanties of organisaties, waaronder scholen, Bureau Jeugdzorg, het Jongerenloket en de reclassering.
- De screening van deelnemers bestaat bij de meeste projecten uit één of meer kennismakings- en/of intakegesprekken met de projectcoördinator of consulent. Voor het merendeel van de projecten geldt dat de ouders of andere belangrijke personen in de omgeving van de deelnemer nadrukkelijk worden uitgenodigd om bij (één van) de gesprekken aanwezig te zijn. In sommige gevallen is tevens de contactpersoon van de verwijzende instantie bij een intakegesprek aanwezig.
- De intakeprocedure vervult verschillende functies, namelijk: de deelnemers kennis laten maken met (de medewerkers van) het project; het vaststellen of een deelnemer tot de doelgroep behoort; en het bespreken aan welke doelen de deelnemer gedurende het project wil werken.
- Per project varieert hoe vaak het voorkomt dat gedurende de aanmeldingsprocedure wordt besloten een deelnemer niet te plaatsen. Bij een aantal projecten wordt een groot deel van de aangemelde deelnemers uiteindelijk niet geplaatst. Redenen hiervoor kunnen zijn dat een deelnemer te licht of te zwaar is voor het project, dat een deelnemer onvoldoende gemotiveerd is of dat hij/zij niet voldoet aan één van de voorwaarden voor deelname (bijvoorbeeld huisvesting). Voor een aantal van deze projecten geldt dat indien een jongeren niet kan worden geplaatst, een ander traject voor deze deelnemer wordt gezocht.
- Een aantal projecten heeft hun procedure rond de werving van deelnemers uitgebreid. In alle gevallen is deze uitbreiding voortgekomen uit de behoefte om de situatie en de problemen van de deelnemer beter in kaart te kunnen brengen.
- De toename van de instroomaantallen kan volgens de projecten met name worden toegeschreven aan een toegenomen naamsbekendheid. De communicatie met verwijzende instanties is verbeterd en het netwerk van

- verwijzende instanties is uitgebreid. Het contact met verwijzers is wel een punt dat volgens de projecten blijvende aandacht verdient.
- Vrijwel alle projecten maken bij het plaatsen van deelnemers soms ook gebruik van mogelijkheden voor dwang en drang. Zo kunnen sommige projecten door de rechter worden opgelegd als schorsende voorwaarde voor detentie of voor gedwongen uithuisplaatsing.
  - De uitwisseling van informatie over de deelnemers tussen de verschillende (verwijzende) instanties is volgens veel projecten een punt van aandacht. Het is een lastig en tijdrovend proces om alle benodigde informatie over een deelnemer te verzamelen. Door hiaten in deze informatie wordt volgens hen in sommige gevallen pas gedurende het traject duidelijk met welke problematiek deze deelnemer daadwerkelijk kampt.
  - Door één project wordt opgemerkt dat de zogenoemde warme overdracht van een deelnemer vanuit de verwijzende instantie van groot belang is voor een succesvolle start van het project. Wanneer de contactpersoon van de verwijzende instantie aanwezig is bij het eerste contact met de jongere, vergroot dit de kans op de bereidheid tot deelname aan het traject.

Theoretische onderbouwing projecten

Voor de evaluatie van de pilotprojecten wordt onder meer gebruikt gemaakt van het toetsingskader van het NJi, ook wel de effectladder genoemd. In dit tweede voortgangsrapport wordt ingegaan op de theoretische onderbouwing van de projecten, waarbij wordt aangesloten bij het tweede niveau van deze effectladder. Daarbij wordt nagegaan in hoeverre de projecten gebruik maken van (wetenschappelijke) theorieën, waarmee aannemelijk gemaakt kan worden dat de aanpak werkt. Op basis van informatie die de projecten hierover hebben aangeleverd, kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

- De wijze waarop de theoretische onderbouwing van de projecten is gedocumenteerd en de functie die de theorie binnen de projecten vervult is zeer divers. Ook verschilt de mate waarin de theorie is gestoeld op wetenschappelijke bevindingen. Voor twee projecten geldt dat bij de start een uitgebreide theoretische onderbouwing is opgesteld, gebaseerd op wetenschappelijke inzichten en ervaringen, terwijl voor twee andere projecten geldt dat er alleen sprake is van een (zeer) summiere theoretische onderbouwing. Eén project heeft geen informatie aangeleverd over de theoretische onderbouwing.
- Hoewel de vorm en de functie van de theoretische onderbouwing per project verschillen, zijn er inhoudelijk wel enkele overeenkomsten op te merken tussen de gehanteerde theorieën. Deze theorieën kunnen worden onderverdeeld in een zestal theoretische benaderingswijzen, namelijk:

- aandacht voor de context; fasering; competentiegerichte benadering; leertheorie; leervormen; en (sociale) vaardigheidstrainingen.
- Bij de meeste projecten wordt gebruik gemaakt van een theorie waarin aandacht is voor de context van de deelnemer. De interventies van deze projecten worden aangeboden in de directe leefomgeving van de deelnemer en/of de systemen rondom de jongere (ouders, school, buurt) worden meegenomen in de benadering.
  - Eén project gaat in haar theoretische onderbouwing expliciet in op de motivatie van de deelnemer door gebruik te maken van het transtheoretisch model van Proschaska en DiClemente. Bij enkele projecten is (het vergroten van) de motivatie van de deelnemer alleen impliciet aanwezig in de theoretische onderbouwing van de aanpak, terwijl bij sommige andere projecten hieraan in de theoretische onderbouwing geen aandacht wordt besteed.

Ten slotte

In deze samenvatting zijn de belangrijkste bevindingen uit de tweede tussenrapportage gepresenteerd. Wanneer deze bevindingen worden vergeleken met de beleidsveronderstellingen, die ten grondslag liggen aan de pilotprojecten campussen, kunnen de volgende opmerkingen worden gemaakt.

In de beleidsveronderstellingen wordt uitgegaan van jongeren van 12 tot 27 jaar die gedurende langere tijd niet naar school gaan, geen werk hebben, geen uitkering ontvangen, niet op zoek zijn naar werk of scholing, niet over een startkwalificatie beschikken en door bestaande voorzieningen niet worden bereikt. Voor een groot deel van de projecten blijkt dat de deelnemers niet overeenkomen met deze doelgroep. Zo geldt bij de deelnemers uit zowel groep 1 als groep 2 voor bijna drie kwart dat ze gedurende het half jaar voorafgaande aan de instroom in het project op enig moment een opleiding hebben gevolgd. Ook heeft bij zowel groep 1 als groep 2 ruim de helft van de deelnemers gedurende het half jaar voorafgaande aan de instroom in het project enige vorm van betaald werk gehad.

Naar aanleiding van het eerste tussenrapport heeft het ministerie van Jeugd en Gezin in de zomer van 2008 de projecten gevraagd de selectiecriteria op een aantal punten aan te passen. Motivatie mag geen rol meer spelen bij de selectie van deelnemers en ook milde psychiatrische en psychische problematiek mag geen reden zijn voor uitsluiting. Enkele projecten hebben hun selectiecriteria inderdaad aangepast. De zwaarte van de doelgroep lijkt echter over het algemeen niet te zijn toegenomen, maar eerder verder verwijderd te raken van de oorspronkelijk beoogde doelgroep. Belangrijk is om hierbij op te merken dat de projecten die wel inzetten op het bereiken van de oorspronkelijk beoogde doelgroep mogelijk verhoudingsgewijs minder

goede effecten zullen bereiken, gezien de zwaarte van de doelgroep die zij bereiken. De zwaarte van de bereikte doelgroep zal daarom een belangrijke factor dienen te zijn bij het interpreteren van de resultaten van de effectevaluatie, waarover volgend jaar wordt gerapporteerd.

Tot slot kan worden opgemerkt dat de functie en omvang van de theoretische onderbouwing van de projecten per project sterk verschilt. Hoewel het beschikken over een gedegen theoretische onderbouwing geen criterium vormde bij de start van de projecten hadden enkele projecten voorafgaande aan de start al een theoretische basis vastgelegd. Voor de meeste projecten geldt echter dat deze onderbouwing niet vooraf is vastgelegd, maar mogelijk impliciet aanwezig is in de werkwijze van de projecten. De meeste van deze projecten hebben, naar aanleiding van de vraag van de onderzoekers naar een theoretische onderbouwing, een notitie opgesteld waarin getracht wordt deze impliciete onderbouwing nader te expliciteren.

BIJLAGE 3 VRAGENLIJST

Deel I: Inleidend gesprek

A. Voor we beginnen met de vragenlijst, kun je eens vertellen hoe je hier terecht bent gekomen?

B. De volgende vragen gaan over jouw **vrije tijdsbesteding** in de periode **vóór** je deelname aan dit project.

1. Hoe veel keer in de week ging je 's avonds uit, bijvoorbeeld naar een feestje of een disco, of naar iemands huis of 'wat rondhangen op straat'?

(1)	☐	Nooit
(2)	☐	Eén keer
(3)	☐	Twee keer
(4)	☐	Drie keer
(5)	☐	Vier keer
(6)	☐	Vijf keer
(7)	☐	Zes keer
(8)	☐	Elke dag

2. Hoeveel uur besteedde je op een gewone door-de-weekse dag aan de volgende activiteiten?

		Niet s	½ uur	1 uur	1½ uur	2 uur	3 uur	4 uur of meer
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
a	Huiswerk maken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b	Een boek lezen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c	TV kijken of Computer spelletjes spelen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d	Een tijdschrift of een stripverhaal lezen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e	Met vrienden op straat hangen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f	Een of andere sport	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g	Een muziek instrument bespelen, tekenen of iets dergelijks	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Met wie bracht je de meeste vrije tijd door?

(1)	☐	Alleen
(2)	☐	Met mijn familie
(3)	☐	Met een paar vrienden (1-3)
(4)	☐	Met een grotere groep vrienden

C. De volgende vragen gaan over jouw **sociale contacten vóór** deelname aan het project.

4. Sommige jongeren hebben een vaste groep vrienden met wie ze hun vrije tijd doorbrenge(n) of gewoon rondhangen. Had jij zo'n vriendengroep?

(1)	☐	Nee → sla vraag 5-7 over en ga naar vraag 8
(2)	☐	Ja

5. Brachten jullie veel tijd met elkaar door in openbare plaatsen, zoals het park, op straat, het winkelcentrum of in de buurt?

(1)	☐	Nee
(2)	☐	Ja

6. Werd het doen van illegale dingen door jullie groep geaccepteerd en vonden ze dat OK?

(1)	☐	Nee
(2)	☐	Ja

7. Deden jongeren in jullie groep wel eens illegale dingen met elkaar?

(1)	☐	Nee
(2)	☐	Ja

8. Als je met je vrienden rondhing

	Gewoonlijk	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
		(1)	(2)	(3)	(4)
a	Gingen we naar de disco of naar een pop concert	☐	☐	☐	☐
b	Dronken we veel bier	☐	☐	☐	☐
c	Gooiden of vernielden we wat dingen voor de lol	☐	☐	☐	☐
d	Gingen we voor de lol wat stelen uit een winkel	☐	☐	☐	☐
e	Deden we aan sport	☐	☐	☐	☐
f	Vielen we voor de lol mensen lastig en maken ze bang	☐	☐	☐	☐
g	Anders, namelijk.....	☐	☐	☐	☐

9. Wat is jouw mening over jongeren die geweld gebruiken?

		Helem aal mee eens	Enigs zins mee eens	Niet echt mee eens	Helem aal niet mee eens
		(1)	(2)	(3)	(4)
a.	Een beetje geweld hoort gewoon bij de lol	☐	☐	☐	☐
b.	Je moet wel geweld gebruiken om respect te krijgen	☐	☐	☐	☐
c.	Als iemand mij aanvalt sla ik terug	☐	☐	☐	☐
d.	Zonder geweld zou alles veel saaiër zijn	☐	☐	☐	☐
e.	Het is volkomen normaal dat je jezelf wilt bewijzen door het vechten met anderen	☐	☐	☐	☐

10. Heb je een vriend(in) (=partner)?

(1)	☐	Nee → ga naar vraag 13
(2)	☐	Ja

11. Hoe lang hebben jullie een relatie?

(1)	☐	Minder dan een jaar
(2)	☐	1-2 jaar
(3)	☐	3 jaar of langer

12. Woon je samen?

(1)	☐	Nee
(2)	☐	Ja

D. De volgende vragen gaan over de omgang met je familie.

13. Woon je met je eigen moeder en vader?

(1)	☐	Ja, ik woon met mijn eigen moeder en vader
(2)	☐	Ik woon alleen met mijn moeder
(3)	☐	Ik woon alleen met mijn vader
(4)	☐	Ik woon met mijn moeder en stiefvader
(5)	☐	Ik woon met mijn vader en mijn stiefmoeder
(6)	☐	Ik woon bij familie (bijv. mijn opa en oma, of een tante)
(7)	☐	Anders, namelijk.....

14. Kun je meestal goed opschieten met je vader (en/of stiefvader)?

a.	Vader	b.	Stiefvader
(1)	☐ Heel goed	(1)	☐ Heel goed
(2)	☐ Wel goed	(2)	☐ Wel goed
(3)	☐ Niet zo goed	(3)	☐ Niet zo goed
(4)	☐ Helemaal niet goed	(4)	☐ Helemaal niet goed
(5)	☐ Mijn (stief)vader is er niet	(5)	☐ Mijn (stief)vader is er niet

15. Kun je meestal goed opschieten met je moeder (en/ of stiefmoeder)?

a.	Moeder	b.	Stiefmoeder
(1)	☐ Heel goed	(1)	☐ Heel goed
(2)	☐ Wel goed	(2)	☐ Wel goed
(3)	☐ Niet zo goed	(3)	☐ Niet zo goed
(4)	☐ Helemaal niet goed	(4)	☐ Helemaal niet goed
(5)	☐ Mijn (stief)moeder is er niet	(5)	☐ Mijn (stief)moeder is er niet

16. Hoe vaak doen jij en je ouders –of de volwassenen waarbij je woont – iets samen, bijv. naar de film gaan, een wandeltocht maken, op familiebezoek, naar een sportwedstrijd gaan of thuis spelletjes doen of een film kijken of zoiets?

(1)	☐	Heel vaak
(2)	☐	Vaak
(3)	☐	Soms
(4)	☐	Bijna nooit

17. Weten je ouders (of de familie bij wie je woont) meestal wie de vriend (inn)en zijn met wie je omgaat?

(1)	☐	Nee
(2)	☐	Ja
(3)	☐	Ik weet het niet

18. Als je 's avonds weggaat zeggen je ouders (of de familie bij wie je woont) je dan meestal hoe laat je thuis moet zijn?

(1)	☐	Nee	
(2)	☐	Ja	Als het ja is: 18.b Doe je dat dan ook? (1) nee (2) ja

Algemeen:

Waar kom(en) jij/ je ouders oorspronkelijk vandaan? (etnische achtergrond)

1. Nederland
2. Suriname
3. Antillen
4. Turkije
5. Marokko
6. Molukken/Indonesië
7. Zuid-Europa
8. Overig Europees
9. Gemengd
10. Anders, nl.....

Welke opleiding heb je hiervoor gevolgd of volg je nog?

1. VMBO
2. MBO
3. HAVO
4. VWO
5. HBO
6. Universiteit
7. anders, nl. ....
8. Geen

Aanvullingen, opmerkingen

.....
.....
.....

Interviewer: einde deel I, ga door met deel II

Deel II

E. Bij de volgende zinnen gaat het er om, dat je aangeeft of een zin op jou van toepassing is door middel van 'waar' of 'niet waar'. 'Waar' mag enkel aangekruist worden als alle uitspraken in de zin kloppen. Wanneer er maar een gedeelte klopt, dient 'niet waar' aangekruist te worden.		Waar (1)	Niet waar (2)
1.	Ik ben hier alleen maar omdat anderen dit nodig vinden	☐	☐
2.	Ik zit hier doordat anderen problemen hebben, dat ik hier ben heeft weinig met mij te maken	☐	☐
3.	Ik vind het alleen belangrijk om hier eten, geld en onderdak te krijgen	☐	☐
4.	Ik heb geen hulpverlening nodig	☐	☐
5.	Mijn toekomst regel ik zelf wel, daar heb ik geen mensen van hier voor nodig	☐	☐
6.	Ik heb geen vertrouwen in hulpverleners	☐	☐
7.	Ik denk wel na over mijn gedrag ten opzichte van anderen, maar praat niet over mijn gedrag met anderen	☐	☐
8.	Ik denk veel na over waarom ik hier ben terechtgekomen, maar praat daar (bijna) nooit met mentoren of medewerkers over	☐	☐
9.	Ik denk veel na over mijzelf, maar praat daar niet met anderen over	☐	☐
10.	Ik wil best wel met iemand hier praten over mijzelf, maar weet alleen nog niet met wie	☐	☐
11.	Ik vind het belangrijk te weten wat mijn mentor over mij denkt, maar durf dat niet te vragen	☐	☐
12.	Er zijn een aantal dingen van mijzelf die ik nog nooit aan iemand verteld heb, terwijl het misschien wel beter is om toch te vertellen	☐	☐
13.	Ik praat al meer en meer over mijn problemen hier en vind dat sommige mensen ook best goede ideeën voor mij hebben.	☐	☐
14.	Ik heb hier de ruimte en de kans om echt aan mijzelf en aan de toekomst te gaan werken	☐	☐
15.	Ik weet welke hulp ik nodig heb en praat daar ook met de medewerkers over	☐	☐
16.	Ik weet dat ik mijn problemen hier goed met minstens één medewerker kan bespreken en heb daar ook wat aan	☐	☐
17.	Er zijn dingen die ik wil veranderen aan mijzelf en zoek daarvoor hulp bij sommige medewerkers	☐	☐
18.	Ik praat hier ook met sommige mensen over moeilijke zaken en gevoelens	☐	☐

F. Bij de volgende vraag worden een aantal beschrijvingen gegeven van wat je allemaal kunt denken of doen als er problemen zijn. Wil je achter iedere zin aangeven hoe vaak je in het algemeen op de beschreven manier reageert.					
	Kruis opnieuw achter iedere zin één van de vier hokjes aan.	Zelden of nooit	Soms	Vaak	Zeer vaak
		(1)	(2)	(3)	(4)
19.	Je zorgen met iemand delen	☐	☐	☐	☐
20.	Iemand om hulp vragen	☐	☐	☐	☐
21.	Je gevoelens tonen	☐	☐	☐	☐
22.	Troost en begrip zoeken	☐	☐	☐	☐
23.	Laten merken dat je ergens mee zit	☐	☐	☐	☐
24.	Met vrienden of familieleden het probleem bespreken	☐	☐	☐	☐

G. Hieronder staan uitspraken. Stel je voor dat ze over jou gaan. Ben je het dan eens met deze uitspraak over jezelf					
	Kruis opnieuw achter iedere zin één van de vier hokjes aan.	Helemaal mee eens	Beetje mee eens	Beetje mee oneens	Helemaal mee oneens
		(1)	(2)	(3)	(4)
25.	Ik reageer onmiddellijk zonder even te stoppen om na te denken	☐	☐	☐	☐
26.	Ik doe wat ik op dit moment leuk vind, zelfs als het ten koste gaat van wat ik later wil bereiken	☐	☐	☐	☐
27.	Ik ben meer bezig met mijn leven op de korte termijn dan op de lange termijn	☐	☐	☐	☐
28.	Ik vind het leuk om mezelf af en toe te testen door iets riskants te doen	☐	☐	☐	☐
29.	Soms neem ik risico's gewoon voor de lol	☐	☐	☐	☐
30.	Spanning en avontuur zijn belangrijker voor me dan veiligheid	☐	☐	☐	☐
31.	Ik zorg eerst voor mezelf, ook als ik het anderen daardoor moeilijk maak	☐	☐	☐	☐
32.	Als ik dingen doe die mensen vervelend vinden is dat hun probleem en niet het mijne	☐	☐	☐	☐
33.	Ik probeer de dingen te krijgen die ik graag wil hebben zelfs als anderen daardoor problemen krijgen	☐	☐	☐	☐
34.	Ik word nogal snel boos	☐	☐	☐	☐
35.	Als ik echt kwaad ben, kunnen anderen beter uit mijn buurt blijven	☐	☐	☐	☐
36.	Als ik echt een probleem heb met iemand, vind ik het moeilijk om daar kalm over te praten zonder boos te worden	☐	☐	☐	☐

H.	De volgende vragen gaan over drank-/drugsgebruik. Kruis aan wat van toepassing is en geef, indien van toepassing aantal keren/glazen aan. <i>Deze informatie wordt vertrouwelijk behandeld en blijft onder jou en de onderzoekers!</i>	
37.	Heb je wel eens bier of wijn gedronken?	
	(1)	☐ Nee → ga naar de volgende vraag
	(2)	☐ Ja → Als ja
a	Heb je de laatste 4 weken bier of wijn gedronken?	☐ Nee ☐ Ja, ___keer
b	De laatste keer, hoeveel glazen heb je toen gedronken?	___ glazen
38.	Heb je wel eens sterke drank (gin, rum, whisky, wodka) gedronken?	
	(1)	☐ Nee → ga naar de volgende vraag
	(2)	☐ Ja → Als ja
a	Heb je de laatste 4 weken sterke drank gedronken?	☐ Nee ☐ Ja, ___keer
b	De laatste keer, hoeveel glazen heb je toen gedronken?	___ glazen
39.	Heb je wel eens wiet of hasj gebruikt?	
	(1)	☐ Nee → ga naar de volgende vraag
	(2)	☐ Ja → Als ja
a	Heb je de laatste 4 weken ook wiet of hasj gebruikt?	☐ Nee ☐ Ja, ___keer
b	De laatste keer, deed je dat toen alleen of samen met anderen?	☐ Alleen ☐ Met volwassenen ☐ Met andere jongeren
40.	Heb je wel eens XTC, heroïne, coke of speed gebruikt?	
	(1)	☐ Nee → ga naar de volgende vraag
	(2)	☐ Ja → Als ja
a	Heb je de laatste 4 weken ook XTC, heroïne, coke of speed gebruikt?	☐ Nee ☐ Ja, ___keer
b	De laatste keer, deed je dat toen alleen of samen met anderen?	☐ Alleen ☐ Met volwassenen ☐ Met andere jongeren

I.	De volgende vragen gaan over strafbare zaken. Kruis aan wat op jou van toepassing is en geef, indien van toepassing, het aantal keer aan (geef desnoods een schatting). <i>Deze informatie wordt vertrouwelijk behandeld en blijft onder jou en de onderzoekers!</i>
41.	<p>Heb je wel eens diefstal gepleegd (denk hierbij aan diefstal: uit een winkel; tijdens inbraak; (uit) iemands tas, portemonnee of andere persoonlijke spullen; uit een auto; een auto, fiets, scooter of brommer; op het werk. of iets anders)</p> <p>(1) ☐ Nee → ga naar de volgende vraag (2) ☐ Ja → Als ja</p> <p>a Heb je dat de laatste 12 maanden gedaan? ☐ Nee ☐ Ja, ___keer</p> <p>b De laatste keer, deed je dat toen alleen of samen met anderen? ☐ Alleen ☐ Met volwassenen ☐ Met andere jongeren</p>
42.	<p>Heb je wel eens drugs gedeald (softdrugs of harddrugs verkocht)?</p> <p>(1) ☐ Nee → ga naar de volgende vraag (2) ☐ Ja → Als ja</p> <p>a Heb je dat de laatste 12 maanden gedaan? ☐ Nee ☐ Ja, ___keer</p> <p>b De laatste keer, deed je dat toen alleen of samen met anderen? ☐ Alleen ☐ Met volwassenen ☐ Met andere jongeren</p>
43.	<p>Heb je wel eens opzettelijk iets vernield, wat niet van jou was, zoals: een bus/tramhokje; een raam; een zitplaats in tram/trein; een auto?</p> <p>(1) ☐ Nee → ga naar de volgende vraag (2) ☐ Ja → Als ja</p> <p>a Heb je dat de laatste 12 maanden gedaan? ☐ Nee ☐ Ja, ___keer</p> <p>b De laatste keer, deed je dat toen alleen of samen met anderen? ☐ Alleen ☐ Met volwassenen ☐ Met andere jongere</p>
44.	<p>Heb je wel eens iemand mishandeld (bijvoorbeeld iemand in elkaar geslagen en/of iemand verwond zodat hij/zij naar het ziekenhuis moest)?</p> <p>(1) ☐ Nee → ga naar de volgende vraag (2) ☐ Ja → Als ja</p> <p>a Heb je dat de laatste 12 maanden gedaan? ☐ Nee ☐ Ja, ___keer</p> <p>b De laatste keer, deed je dat toen alleen of samen met anderen? ☐ Alleen ☐ Met volwassenen ☐ Met andere jongeren</p>
45.	<p>Heb je wel eens iemand bedreigd (om geld of iets anders van hem/haar te krijgen)?</p> <p>(1) ☐ Nee → ga naar de volgende vraag (2) ☐ Ja → Als ja</p> <p>a Heb je dat de laatste 12 maanden gedaan? ☐ Nee ☐ Ja, ___keer</p> <p>b De laatste keer, deed je dat toen alleen of samen met anderen? ☐ Alleen ☐ Met volwassenen ☐ Met andere jongeren</p>

46.	Heb je wel eens iets anders gedaan wat strafbaar is en wat niet onder bovenstaande vragen valt?		
	(1)	☐	Nee → ga naar de volgende vraag
	(2)	☐	Ja → Als ja wat dan?: .....
a	Heb je dat de laatste 12 maanden gedaan?		☐ Nee ☐ Ja, ___ keer
b	De laatste keer, deed je dat toen alleen of samen met anderen?		☐ Alleen ☐ Met volwassenen ☐ Met andere jongeren

J.				
47.	Heb je in de laatste 6 maanden een school of andere opleiding gevolgd?			
	Kruis bij a tot en met e één van de drie vakjes aan, om je ervaringen op school of bij je opleiding te beschrijven vóór het project :			
		Helemaal niet van toepassing	Een beetje of soms van toepassing	Duidelijk of vaak van toepassing
		(1)	(2)	(3)
a.	Ik kon goed met studiegenoten/ medeleerlingen opschieten	☐	☐	☐
b.	Ik bereikte waar ik toe in staat ben	☐	☐	☐
c.	Ik had moeite om opdrachten en huiswerk af te maken	☐	☐	☐
d.	Ik was tevreden met mijn opleidingssituatie	☐	☐	☐
e.	Ik bleef wel eens een hele dag weg, zonder goed excuus	☐	☐	☐
48.	Heb je, in de laatste 6 maanden, enige vorm van betaald werk gehad?			
	(1)	☐	Nee → ga naar vraag 49.	
(2)	☐	Ja		
Kruis bij a tot en met g één van de drie vakjes aan, om je ervaringen op het werk te beschrijven vóór het project :				
		Helemaal niet van toepassing	Een beetje of soms van toepassing	Duidelijk of vaak van toepassing
		(1)	(2)	(3)
a.	Ik werkte goed met anderen	☐	☐	☐
b.	Ik had moeite om met werkgevers/bazen om te gaan	☐	☐	☐
c.	Ik deed mijn werk goed	☐	☐	☐
d.	Ik had moeite mijn werk af te maken	☐	☐	☐
e.	Ik was tevreden met mijn werksituatie	☐	☐	☐
f.	Ik deed dingen die me misschien mijn baan kunnen kosten	☐	☐	☐
g.	Ik bleef wel eens weg van mijn werk, ook al ben ik niet ziek of op vakantie	☐	☐	☐

K.	Bij de volgende vragen gaat het er om, dat je aangeeft wat voor iemand jij volgens je eigen oordeel bent. In de vragen worden steeds twee groepen jongeren beschreven.		
Stap 1	De bedoeling is dat je eerst voor de zin aankruist tot welke groep jij behoort:		
Stap 2	Dan kruis je achter de gekozen zin aan of je naar jouw oordeel helemaal of een beetje tot die groep behoort.		
	Je zet dus eerst vóór de zin een kruisje (1) en vervolgens kruis je maar één van de vier hokjes aan, namelijk het hokje dat het meest op jou van toepassing (2):	Een beetje waar voor mij	Helemaal waar voor mij
	☐ Sommige jongeren gaan graag naar de film, <i>maar</i> ☒ Andere jongeren houden er niet van naar de film te gaan.	☐ ☐	☐ ☐
		Een beetje waar voor mij	Helemaal waar voor mij
		(1)	(2)
49.	☐ Sommige jongeren worden niet gauw aardig gevonden, <i>maar</i> ☐ Andere jongeren worden gauw aardig gevonden.	☐ ☐	☐ ☐
50.	☐ Sommige jongeren zijn vaak teleurgesteld in zichzelf, <i>maar</i> ☐ Andere jongeren zijn haast nooit teleurgesteld in zichzelf.	☐ ☐	☐ ☐
51.	☐ Sommige jongeren hebben veel vrienden, <i>maar</i> ☐ Andere jongeren hebben niet zo veel vrienden.	☐ ☐	☐ ☐
52.	☐ Sommige jongeren zijn niet tevreden over de manier waarop ze leven, <i>maar</i> ☐ Andere jongeren zijn wel tevreden over de manier waarop ze leven.	☐ ☐	☐ ☐
53.	☐ Sommige jongeren worden door weinig mensen aardig gevonden, <i>maar</i> ☐ Andere jongeren worden door veel mensen aardig gevonden.	☐ ☐	☐ ☐

54.	☐ Sommige jongeren zijn best tevreden met zichzelf, <i>maar</i> Andere jongeren zijn niet zo tevreden met zichzelf. ☐	☐ ☐	☐ ☐
55.	☐ Sommige jongeren zijn populair bij hun leeftijdgenoten, <i>maar (zie volgende pagina)</i> Andere jongeren zijn niet erg populair bij hun leeftijdgenoten. ☐	☐ ☐	☐ ☐
56.	☐ Sommige jongeren zouden vaak liever iemand anders zijn, <i>maar</i> Andere jongeren zijn meestal tevreden met wie ze zijn. ☐	☐ ☐	☐ ☐
57.	☐ Sommige jongeren hebben het gevoel dat ze door veel leeftijdgenoten geaccepteerd worden, <i>maar</i> Andere jongeren zouden willen dat ze door meer leeftijdgenoten geaccepteerd werden. ☐	☐ ☐	☐ ☐
58.	☐ Sommige jongeren zijn best tevreden met hoe ze zijn, <i>maar</i> Andere jongeren zouden willen dat ze anders waren. ☐	☐ ☐	☐ ☐

Hartelijk bedankt voor het beantwoorden van de vragen!

BIJLAGE 4 RCI EN VUISTREGEL

Toelichting Reliable Change Index

Om te bepalen of er sprake is van een significant verschil per individu tussen de voor- en nameting (uitstroom- dan wel terugvalmeting) is een goede maat de Reliable Change Index, of kortweg de RCI (Jacobson en Truax 1991; Hafkenscheid, Kuipers en Marinkelle 1998). De RCI geeft een individuele maat voor winst of verlies. De RCI wordt berekend door bij ieder individu in het onderzoek het verschil tussen de instroommeting en de uitstroommeting of vervolgmeting te delen door de standaardmeetfout van de vragenlijst (Yperen en Veerman 1008). Dit kan worden weergegeven in de volgende formule:

$$RCI = \frac{\text{(score aanvang-score afsluiting)}}{S_{dif}}$$

De S_{dif} staat voor de standaardmeetfout voor het verschil. De standaardmeetfout is een statistische maat voor de onbetrouwbaarheid van een instrument. Om de standaardmeetfout van het verschil (S_{dif}) te kunnen berekenen moet eerst de standaardmeetfout van de vragenlijst worden berekend (S_e). De meetfout van elk instrument is te berekenen uit de standaarddeviatie (SD) van de scores in de normgroep en uit de betrouwbaarheid van het instrument (r_{xx}):

$$S_e = SD \sqrt{1 - r_{xx}}$$

De r_{xx} staat voor de test- hertest betrouwbaarheid van het instrument van de vragenlijst. Omdat er bij het bepalen van de RCI sprake is van twee metingen (instroommeting en uitstroom-/ vervolgmeting), dient ook met twee standaardmeetfouten rekening te worden gehouden. Deze wordt berekend door de standaardmeetfout met de wortel uit 2 te vermenigvuldigen. De standaardfout van het verschil is dan de 'ruis' van het instrument die optreedt bij het vergelijken van een voor- en een nameting. In formule:

$$S_{dif} = S_e \sqrt{2}$$

De RCI's variëren in de praktijk meestal van -3 tot +10 waarbij positieve waarden in ons onderzoek op vooruitgang duiden, met uitzondering van de subdoelen strafbare zaken en middelengebruik. Een RCI van één betekent dat de geconstateerde verandering net zo groot is als de standaardmeetfout van het verschil. De gemeten verandering komt dan niet boven de 'ruis' van het instrument uit. In ons onderzoek is er sprake van eenzijdige toetsing; we willen weten of deelnemers vooruit zijn gegaan. Om te kunnen spreken van een betrouwbare vooruitgang is een grens van 1,64 aangehouden. Bij een RCI

>1,64 is de kans dat het gevonden verschil op toeval berust 5%, ofwel 95% kans dat de vooruitgang betrouwbaar is.

Vuistregel

Bij de samenstelling van de vragen op de subdoelen is gebruik gemaakt van onderdelen of combinaties van bestaande vragenlijsten. Voor bijvoorbeeld het subdoel sociale vaardigheden is een combinatie gemaakt van twee bestaande vragenlijsten. Er is voor vijf van de zes subdoelen geen standaarddeviatie en betrouwbaarheid van het instrument van de normgroep beschikbaar om de RCI te kunnen berekenen. Om een goede schatting te kunnen maken van betrouwbare vooruitgang voor scores op deze subdoelen is van elk individu de veranderingsgrootte berekend. Deze veranderingsgrootte is berekend door de score op de nameting (uitstroom- of terugvalmeting) af te trekken van de score op de voormeting en dit verschil te delen door de gepoolde standaarddeviatie van de voor- en nameting.

In formule:

$$\text{Veranderingsgrootte} = \frac{(\text{Score nameting} - \text{Score voormeting})}{\text{Gepoolde SD}_{\text{voor-na}}}$$

De gepoolde standaarddeviatie is een soort gewogen gemiddelde standaarddeviatie van twee metingen.

In formule:

$$\text{Gepoolde SD} = \frac{\sqrt{(N-1)SD^2 + (N-1)SD^2}}{N1+N2}$$

Met een vuistregel is nagegaan of er sprake is van een betrouwbare vooruitgang. Hierbij worden de volgende richtlijnen gebruikt: bij een veranderingsgrootte groter dan 1,64 is er sprake van een betrouwbare vooruitgang; een veranderingsgrootte groter dan 1 is een aanwijzing voor vooruitgang.

Per project is allereerst nagegaan bij hoeveel van de deelnemers er sprake is van betrouwbare vooruitgang. Vervolgens is op basis hiervan voor alle projecten een percentage berekend.

BIJLAGE 5 ERVARING BETROKKENEN PER PROJECT

In deze bijlage wordt per project uiteengezet wat de ervaringen zijn van betrokken instellingen. Hiervoor zijn gesprekken gevoerd met partners uit het netwerk van de pilotprojecten. Er wordt hierbij aandacht besteed aan de samenwerking, de doelgroep, de methodiek en het vervolg. Ook de veranderingen die hierin in de loop van het project hebben plaatsgevonden komen aan bod. In april 2010 zijn de verslagen voorgelegd aan de projectleiders om na te gaan of de ervaringen van de betrokkenen corresponderen met de beleving van de projectleiders.

1. Schoolfort

Samenwerking

De geïnterviewde betrokkenen van Schoolfort zijn over het algemeen tevreden over de samenwerking met de medewerkers van Schoolfort. De jongeren lopen drie dagen in de week stage bij Schoolfort. De overige twee dagen zitten ze op school. Er wordt regelmatig informatie over de deelnemers doorgegeven. Het gaat daarbij met name om telefonisch of e-mailcontact van de medewerkers naar school over de deelnemer. De contacten met Schoolfort bieden volgens de geïnterviewden verschillende voordelen boven de contacten met reguliere stageplaatsen. Bij Schoolfort is er sprake van korte lijnen; er is direct contact met de medewerkers. Eén betrokkene geeft echter als aanbeveling het doorsturen van de rapportage van de behaalde competenties van de deelnemers naar de school. Hierdoor kunnen de ontwikkelingen die een leerling doormaakt op Schoolfort beter worden gevolgd en vergeleken met de ontwikkelingen die een deelnemer op de school doormaakt.

In het kader van de samenwerking verwacht Schoolfort dat betrokken leerkrachten periodiek aanwezig zijn op de stageplaats. Dit is voor de stagebegeleider echter niet altijd haalbaar in verband met het aantal (beperkte) begeleidingsuren. Daarnaast wordt vanuit Schoolfort verwacht dat de begeleiding door de vaste mentor wordt gedaan. De stagebegeleider is echter niet altijd een mentor.

Volgens twee geïnterviewden vormt de wachtlijst, die bij Schoolfort bestaat, een knelpunt. De jongeren hebben voor hun opleiding een stageplaats nodig. Wanneer er geen plek is bij Schoolfort moet er een andere stageplaats

gezocht worden. De jongeren die in aanmerking komen voor Schoolfort zijn echter jongeren die door hun problematiek vaak niet geschikt zijn voor een reguliere stageplaats en daarom een grote kans op uitval hebben. Tevens kan een reguliere stage na een paar weken afgerond zijn, terwijl de stageperiode vanuit de opleiding dat niet is. Bij Schoolfort is dat niet het geval. Schoolfort onderscheidt zich hierin doordat zij langere tijd achtereenvolgende stageplaatsen aanbiedt voor drie maanden.

Doelgroep

Leerlingen die voor een stage worden geplaatst bij Schoolfort, met name jongens, hebben affiniteit met de bouw en behoefte aan praktijkonderwijs. Deze jongeren hebben behoefte aan een niet-schoolse omgeving in een kleine en overzichtelijke setting. De jongeren die naar Schoolfort worden verwezen zijn jongeren die niet in staat lijken te zijn hun VMBO met goed gevolg af te ronden, vaak vanwege een opstapeling van diverse problemen. Dit betreffen problemen in de relationele sfeer, het hebben van gedrags- en leerproblemen, een problematische thuissituatie en vaak is er sprake van overbelasting van de jongeren. Door deze opstapeling van problemen kunnen zij zich (tijdelijk) niet in het reguliere onderwijs handhaven. Door de medewerkers van Schoolfort worden zij hierin beter begeleid.

Methodiek

De betrokkenen vinden de kleinschaligheid en de rust belangrijke en onderscheidende kenmerken van Schoolfort. Schoolfort vangt leerlingen op die niet te hanteren zijn op school. Schoolfort ligt op een afgelegen locatie, waardoor jongeren minder prikkels krijgen dan in de stad. Bij Schoolfort wordt een individuele en intensieve begeleiding geboden en wordt onderwijs gegeven vanuit een niet-schoolse benadering. Verder geven betrokkenen aan, dat Schoolfort een realistische werksituatie kan nabootsen, ondanks dat het geen winstgevend bedrijf is. Daarnaast bestaan er mogelijkheden tot het bieden van vervolgotrajecten op maat, via het traject De Herstelling van de Dienst Werk en Inkomen (DWI).

Hoewel het traject bij Schoolfort wordt ingezet als stage, vinden de betrokkenen dat het breder is dan een reguliere stage. In het traject van Schoolfort wordt ingezet op het verwerven van basale competenties, zoals werkhouding en discipline, waarvan is gebleken dat deze leerlingen ze in mindere mate beheersen. Bij reguliere stageplaatsen wordt er vanuit gegaan dat een leerling deze basale competenties reeds beheerst. Na afloop van het traject bij Schoolfort worden jongeren teruggeplaatst worden naar het reguliere onderwijs. De desbetreffende onderwijsinstelling is tijdens het traject verantwoordelijk voor de deelnemer.

Volgens de geïnterviewden zijn de medewerkers bij Schoolfort ervaren met de doelgroep. Ze kennen de problematiek van deze deelnemers. Er is begrip

voor gedragsproblemen door bijvoorbeeld ADHD en autisme. De medewerkers hebben ervaring met jongeren die te kampen hebben met gedrags- en leerproblemen en eventueel een crimineel verleden. Hierdoor kunnen niet dezelfde eisen aan de deelnemers worden gesteld als reguliere stageplaatsen. Bij Schoolfort kunnen jongeren na herhaaldelijk dezelfde fout te maken toch opnieuw een kans krijgen. De medewerkers zijn over het algemeen oudere, geduldige, meewerkende voormannen die door hun ervaring gezag hebben. Er bestaan enkele vergelijkbare werkplaatsen, die gericht zijn op motorvoertuigen- en fietsentechniek.

Betrokkenen geven aan dat een onderscheidend element van Schoolfort is dat jongeren verschillende werkzaamheden kunnen uitproberen. Veel deelnemers weten nog niet goed wat zij willen. Bij Schoolfort kunnen zij in de loop van het traject een keuze maken. Daarnaast is volgens de betrokkenen een onderscheidend element dat de mogelijkheid bestaat om gecertificeerde diploma's uit te reiken.

Een keerzijde van de afgelegen locatie van Schoolfort is volgens de betrokkenen dat een (te) grote zelfstandigheid van de jongeren wordt gevraagd. Gedurende hun stageperiode worden zij geacht zich 's ochtends zeer vroeg te verzamelen op het praktijkcentrum in Amsterdam Zuid-Oost. Van daaruit worden ze naar de werklocatie gebracht. Het zou volgens twee geïnterviewden beter zijn wanneer de jongeren zich op reguliere schooltijden op school zouden kunnen verzamelen en daar worden opgehaald en teruggebracht.

Vervolg

De geïnterviewden merken op dat zij veranderingen zien bij jongeren die bij Schoolfort stage hebben gelopen. De jongeren die terugkomen van Schoolfort zijn zelfstandiger, rustiger, doelgerichter. Bovendien zijn ze door hun ervaringen bij Schoolfort vaktechnischer geworden. Deze veranderingen zijn echter volgens hen ook zichtbaar bij jongeren die elders stage hebben gelopen. Na afloop van het traject verzorgt de school in principe de nazorg. De school dient te zorgen voor een goede doorstroming naar een vervolgopleiding.

De aansluiting tussen het programma bij Schoolfort en het schoolprogramma vormt volgens betrokkenen een knelpunt. De jongeren die bij Schoolfort zijn geplaatst zitten gedurende de twee schooldagen weer in een groep met jongeren die elders stage lopen. Het is voor een school niet mogelijk om het schoolprogramma af te stemmen op deelnemers van Schoolfort. Tijdens deze twee dagen is het moeilijk om de jongeren van Schoolfort te motiveren, voornamelijk omdat zij ook vakken moeten volgen die niet per definitie aansluiten bij hun beleving en ervaringen op Schoolfort. Een mogelijke oplossing hiervoor zou volgens twee betrokkenen zijn dat jongeren die

dreigen uit te vallen een aangepast programma zouden moeten krijgen, los van het onderwijsprogramma dat wettelijk wordt voorgeschreven. Daarbij zou dan op Schoolfort, naast praktijkonderwijs, een schoolcomponent moeten worden ingebouwd. Er zou bijvoorbeeld een docent vanuit de school bij Schoolfort gedetacheerd kunnen worden. In ieder geval zou de link tussen school en Schoolfort sterker moeten worden.

2. WerkHotel

Samenwerking

Alle geïnterviewden vinden dat de samenwerking met de uitvoerders van het WerkHotel voorspoedig verloopt. De uitvoerders zijn goed te bereiken en weten de betrokken partijen te vinden. Volgens de betrokkenen heeft het WerkHotel in de loop van het project een sterk netwerk opgezet. Dit netwerk bestaat onder andere uit contacten met het straathoekwerk, scholen, GGZ, politie en bedrijven voor stageplaatsen. Tevens sluiten zij aan bij het reeds bestaande netwerk voor risicojongeren in de deelgemeente Bos en Lommer, waar diverse partners als het straathoekwerk, de politie en de gemeente bij aangesloten zijn. Ook worden betrokken partijen uitgenodigd op teamvergaderingen wanneer dit nodig is. De mening over de frequentie van de contacten varieert. Eén betrokkene geeft aan dat de contacten zijn gereduceerd in vergelijking met de start van het project, volgens een andere zijn de contacten juist geïntensiveerd. De betrokkenen vinden dat deze contacten in ieder geval goed moeten worden gecontinueerd en bewaakt. Volgens een aantal betrokkenen moeten contact met scholen en stageplekken worden geïntensiveerd, evenals de contacten met de ouders van de deelnemers.

Hoewel de uitvoerders van het WerkHotel goed bereikbaar zijn, is de directie minder goed te bereiken. Het managementteam laat volgens één betrokkene te veel over aan de uitvoerders op de werkvloer. Bij problemen, bijvoorbeeld wanneer uitzetting uit het project dreigt, zou het managementteam meer op moeten treden.

Een knelpunt in de informatie-uitwisseling binnen het netwerk wordt volgens betrokkenen gevormd door de privacywetgeving. De politie is bijvoorbeeld niet bevoegd informatie over een individuele jongere door te geven aan het WerkHotel, maar wel aan een netwerkcoördinator van de deelgemeente. Deze kan een afweging maken welke informatie alsnog doorgegeven kan worden, omdat er een privacyconvenant tussen de deelgemeente en het WerkHotel bestaat. Een knelpunt doet zich tevens voor bij de informatieoverdracht van de GGD of GGZ naar medewerkers van het WerkHotel. Begeleiders van het WerkHotel weten hierdoor niet altijd of jongeren psychiatrische problemen

hebben. Als een jongere een traject heeft, wil een psycholoog of psychiater geen informatie over de problematiek en de aard van de hulpverlening verstrekken.

Doelgroep

De jongeren die in aanmerking komen voor een kamer in het WerkHotel zijn volgens de respondenten jongeren met een problematische of instabiele thuissituatie. Zij hebben hierdoor geen rust om hun middelbare school- of MBO-diploma te behalen. Het WerkHotel is niet toegerust op dak- en thuisloze jongeren die aanspraak moeten maken op de maatschappelijke opvang, jongeren met zware verslavings- en psychische problemen, of jongeren die veel criminele delicten hebben gepleegd. Het is eveneens niet gericht op reguliere studenten die moeite hebben met het vinden van een vaste woonplek. Het gaat om thuisloze jongeren met een onwenselijke of schrijnende woonplek. De schoolloopbaan van de jongere heeft onder deze thuissituatie te leiden. Volgens twee betrokkenen is de huidige doelgroep in het WerkHotel zwaarder dan vooraf was beoogd. Volgens één van deze betrokkenen is dit inherent aan een nieuw project; de meest passende doelgroep wordt pas in de loop van een project geconcretiseerd.

De huidige doelgroep van het WerkHotel heeft te kampen met schulden, lichte psychiatrische problemen en lichte verslavingsproblemen, geeft overlast op straat en heeft moeite met scholing. Door één betrokkene wordt aangegeven dat er relatief veel psychische problemen bestaan bij de doelgroep. Zo heeft een groot aantal meisjes te kampen te met borderline-problematiek.

Het WerkHotel is bedoeld voor meerderjarige jongeren die zelfstandig inkomsten kunnen verwerven in de vorm van studiefinanciering of een uitkering. Door deze inkomsten kunnen de huur en vaste lasten worden betaald. Volgens een aantal betrokkenen valt voor meerderjarige jongeren veel hulpverlening in een verplicht kader weg, met uitzondering van een reclasseringstraject. Deze jongeren zijn veelal niet vatbaar voor hulpverlening in een vrijwillig kader. Het aanbieden van een woning blijkt echter veel jongeren over de streep te trekken.

Methodiek

Een voorwaarde om in aanmerking te komen voor een traject in het WerkHotel is het volgen van een schoolopleiding. Het doel waar met de jongeren naartoe wordt gewerkt is ten eerste het behalen van een startkwalificatie. Ten tweede wordt gewerkt aan zelfstandig wonen. Jongeren die in aanmerking willen komen voor het WerkHotel moeten bewust een opleiding kiezen. Volgens betrokkenen moet worden voorkomen dat jongeren zich voor een willekeurige opleiding inschrijven, omdat hier een woning

tegenover staat. Een knelpunt in de scholingsvoorwaarde vormt de eis van scholen zelf om een stageplaats te hebben. Veel jongeren in de doelgroep hebben moeite met het vinden van een stageplaats. Eén betrokkene geeft aan dat het criterium wellicht enigszins verruimd kan worden. Scholing of een duidelijke intentie daartoe of een (betaalde) dagbesteding zou moeten voldoen. Daarentegen merken andere betrokkenen juist op dat de eis van scholing een grote meerwaarde vormt.

De betrokkenen vinden dat het WerkHotel zich onderscheidt van andere projecten voor deze doelgroep door het aanbieden van woningen, in combinatie met hulpverlening en een eis om scholing te volgen. Daarbij wordt gewerkt aan bewustwording op het gebied van scholing, financiën en motivatie. Een ander sterk punt dat wordt opgemerkt is dat de problemen op diverse levensgebieden door verschillende medewerkers wordt verleend. Zo wordt de woonbegeleiding gegeven door een maatschappelijk werker, schuldhulpverlening wordt georganiseerd door streetcornerwork, terwijl een andere medewerker de scholing van de jongere volgt. Hiermee wordt volgens de betrokkenen voorkomen dat het hulpverleningsproces tot stilstand komt bij een eventueel conflict tussen een jongere en een medewerker of dat een medewerker te betrokken raakt bij een jongere. Wanneer er overige hulpverlening nodig is of de expertise van medewerkers tekort schiet, worden gespecialiseerde hulpverleningsinstellingen ingeschakeld. Zij kunnen de medewerkers trainen of zelf hulpverlening bieden. Volgens de betrokkenen kan hulpverlening binnen het WerkHotel veel sneller georganiseerd worden dan bij reguliere instellingen.

Volgens de betrokkenen sluiten de medewerkers zeer goed aan op de belevingswereld van de jongeren. In het verlengde daarvan wordt aangegeven dat de hulpverlening vaak ad hoc verloopt. Dit maakt de hulpverlening enerzijds flexibel, maar anderzijds bestaat het risico dat er problemen over het hoofd worden gezien. Eén betrokkene vindt het van belang dat ingezet wordt op het probleem dat op de voorgrond ligt. Volgens een aantal betrokkenen is de wijze van hulpverlening afhankelijk van de visie van de individuele hulpverlener. Er wordt niet altijd één lijn getrokken, bijvoorbeeld ten aanzien van regels over het gebruik van middelen als tabak, alcohol en cannabis.

Vervolg

Wanneer het traject bij het WerkHotel wordt afgerond zijn er verschillende mogelijkheden. De meest gangbare is de doorstroom naar begeleid wonen. Hiervoor bestaat een samenwerkingsverband tussen het WerkHotel en Begeleid Wonen Amsterdam (BWA). Wanneer een jongere het traject in het WerkHotel afrondt stroomt hij door naar BWA. Daar wordt een zelfstandige woning aan de jongere aangeboden. De woning staat in dit geval nog niet op

de naam van de jongere, maar wordt gehuurd door BWA. Wanneer dit traject na zes maanden succesvol wordt afgerond krijgt de jongere de woning op eigen naam. Hiervoor bestaan afspraken met de woningcorporaties in Amsterdam. Een knelpunt voor zowel BWA als het WerkHotel, is volgens de betrokkenen dat de aangeboden woningen zich veelal in achterstandswijken of risicovolle buurten bevinden. Dit blijkt in een aantal gevallen belastend te zijn voor de deelnemers, aangezien zij dan sneller in de verleiding komen om terug te vallen in de oude levensstijl. Eén betrokkene geeft echter aan dat het BWA niet mag worden gezien als voorrangsregel voor jongeren die in het WerkHotel hebben verbleven. Volgens deze betrokkene moet in het traject van het WerkHotel meer worden ingezet op het zelfstandig een woning verkrijgen. Deze betrokkene vindt dat wanneer een jongere het traject bij WerkHotel af hebben gerond, in staat moeten zijn zelfstandig te wonen, zonder begeleiding van het BWA.

Wanneer een jongere nog niet aan zelfstandig wonen of doorstroming naar het BWA toe is, wordt een passende oplossing gezocht. Wanneer er sprake is van LVG-problematiek worden jongeren naar gespecialiseerde begeleid wonen projecten doorverwezen. Mocht er sprake zijn van redelijk zware psychiatrische problematiek, dan wordt er verwezen naar een RIBW-instelling. De individuele hulpverleners, bijvoorbeeld van de GGZ, die extern betrokken zijn bij deelnemers van het WerkHotel, blijven na uitstroom betrokken bij de jongere. Zij kunnen zolang als nodig verlenen.

Uitbreiding project

Over de invulling van de uitbreiding van het WerkHotel naar andere deelgemeenten in Amsterdam verschillen de meningen van de betrokkenen. Enerzijds wordt aangegeven dat het belangrijk kan zijn dat een jongere in zijn eigen deelgemeente blijft, omdat op deze wijze tevens het sociale netwerk meegenomen kan worden in de hulpverlening. Volgens deze geïnterviewden moeten jongeren in hun eigen sociale netwerk blijven om terugval te voorkomen. Het hele netwerk (ouders, vrienden, wonen, school en werk) moet bij de beoogde veranderingen worden betrokken. Jongeren zelf geven volgens hen ook aan dat zij in hun eigen wijk willen blijven en hier actief willen worden. Anderzijds wordt door betrokkenen aangegeven dat de mogelijkheid geboden moet worden om juist buiten de eigen deelgemeente geplaatst te worden. Eén betrokkene is van mening dat een onlangs opgericht WerkHotel in Amsterdam Zuid-Oost te veel gericht is op één ROC en een te beperkt netwerk heeft opgebouwd. De jongeren worden niet gestimuleerd om buiten hun stadsdeel een sociaal netwerk te ontplooiën. Dit maakt volgens deze betrokkene dit WerkHotel te beperkt. Volgens deze betrokkene kan het WerkHotel in het stadsdeel Bos en Lommer als voorbeeld dienen.

3. De Nieuwe Kans

Samenwerking

Alle geïnterviewden zijn tevreden over de samenwerking met De Nieuwe Kans en de bereikbaarheid van de medewerkers. In de loop van het traject zijn veranderingen doorgevoerd die de samenwerking hebben bevorderd. Eén van deze veranderingen bestond uit het aanwijzen één contactpersoon per jongere voor extern betrokkenen. In de startfase van het project waren meerdere personen rond een jongere betrokken en bleken zij niet altijd van afspraken met anderen op de hoogte te zijn. Dit is ondervangen door het aanstellen van één vast contactpersoon. Dit heeft de communicatie naar externen bevorderd, maar doordat deze vaste contactpersoon niet altijd aanwezig is heeft het echter de bereikbaarheid niet verbeterd. De communicatie van betrokken partijen naar De Nieuwe Kans laat volgens hen in een aantal gevallen te wensen over. Twee betrokkenen geven aan dat zij door interne omstandigheden of structuren bij de eigen organisatie niet altijd in staat zijn voldoende informatie door te geven of een vaste contactpersoon te leveren richting De Nieuwe Kans.

De Nieuwe Kans is een samenwerkingsverband tussen verschillende hulpverleningsinstanties. Hoewel het samenwerkingsverband van verschillende hulpverleningsinstellingen grote voordelen heeft, merkt een aantal betrokkenen op dat dit de onderlinge samenwerking binnen De Nieuwe Kans niet altijd goed heeft gedaan. Medewerkers zijn gespecialiseerd in het eigen vakgebied, wat een groot voordeel is, maar brengen de verschillende inzichten, methodieken en culturen van de oorspronkelijke instellingen mee, wat spanningen of tegengestelde belangen kan veroorzaken.

Eén persoon geeft aan dat het opbouwen van het netwerk rond De Nieuwe Kans veel tijd en energie heeft gekost. Daardoor werd de indruk gewekt meer bezig te zijn met het opbouwen van een netwerk en belangenbehartiging voor jongeren dan met de eigenlijke taak, de hulpverlening aan jongeren. Uiteindelijk heeft dit wel geresulteerd in een gestructureerd netwerk met belangrijke partners, waarbij korte lijnen tussen de uitvoerende bestaan. Als voorbeeld wordt de samenwerking met een onderwijsinstelling genoemd. Deze school sluit zeer aan op de behoefte van de doelgroep. Deze school wijst jongeren met spijbelgedrag minder snel af dan reguliere onderwijsinstellingen, waardoor uitval uit het onderwijs voorkomen wordt.

Doelgroep

De doelgroep waarop De Nieuwe Kans zicht richt bestaat uit jongeren die enige tijd geen onderwijs hebben gevolgd en ook geen betaalde werkzaamheden hebben verricht. De doelgroep blijkt tevens veelal een problematische huisvesting te hebben. Verwijzers geven aan de De Nieuwe

Kans een goed alternatief is voor jongeren waarbij niet geheel duidelijk is wat de problemen zijn, waarbij geen concrete, enkelvoudige hulpvraag bestaat. Tijdens het traject van De Nieuwe Kans wordt gewerkt aan verschillende leefgebieden en in samenspraak met de jongeren wordt naar een doel gewerkt. Dit is volgens deze betrokkenen vrij uniek. De betrokkenen geven aan dat een belangrijke overweging om jongeren naar De Nieuwe Kans door te verwijzen, naast hulp op huisvesting, gedrags- en psychische problemen, de wil om onderwijs te gaan volgen is.

Volgens de geïnterviewden richt De Nieuwe Kans zich op een doelgroep die door reguliere projecten niet altijd wordt bereikt. Door hen wordt aangegeven dat dit niet de meest zware doelgroep is zoals jongeren net uit detentie, zware psychiatrische problematiek of met een verslavingsprobleem, maar de groep die net iets lichter is. Voor de zwaardere doelgroep zijn andere projecten beschikbaar. Eén betrokkene betreurt het echter wel dat jongeren uit detentie niet direct in De Nieuwe Kans kunnen worden geplaatst, omdat zij te zwaar zouden zijn. Zeer ongemotiveerde jongeren worden niet doorverwezen naar De Nieuwe Kans. Aangezien het een vrijwillig traject betreft, verwachten zij niet dat ongemotiveerde jongeren uit eigen beweging zullen starten.

Ondanks dat niet wordt ingezet op de meest zware doelgroep hebben twee betrokkenen de indruk dat de doelgroep desondanks zwaarder is dan van te voren was beoogd. De doelgroep bestaat volgens hen uit jongeren met een optelsom van verschillende problemen. Dit is naast geen scholing of inkomen het hebben van veel en onoverzichtelijke schulden, licht psychiatrische problematiek, gedragsproblemen, dak- en thuislozen en jongeren met een nog hanteerbare verslaving (vooral cocaïne en cannabis). De zwaarte van de problemen van de doelgroep heeft zich in de loop van het project verduidelijkt. Eén betrokkene geeft aan dat, alhoewel de medewerkers allemaal zeer ervaren professionals waren bij aanvang van het project, zij toentertijd uit enthousiasme een te zware groep hebben toegelaten in het project. Volgens deze betrokkenen is ambitie in de loop van het project realistischer geworden.

Methodiek

De uitvoering van De Nieuwe Kans wordt verzorgd door verschillende hulpverleningsinstanties. Dit blijkt volgens betrokkenen in de praktijk goed te werken, omdat de medewerkers van De Nieuwe Kans al in de eigen instelling bewezen hebben ervaren en goede hulpverleners voor de doelgroep te zijn.

De methodiek zoals deze zich in de loop van de tijd heeft uitgesponnen is volgens de betrokkenen werkzaam. De methodiek is opgedeeld in verschillende fases die goed aansluiten bij de leefwijze fase waarin de jongere zich bevindt. In deze periodes zijn verschillende medewerkers bij de jongere betrokken; iedere fase heeft eigen medewerkers die hiervoor

geselecteerd zijn. Volgens twee betrokkenen zijn deze medewerkers ingezet in de fase waar zij goed in zijn. In de loop van het traject wordt eerst aan praktische zaken gewerkt, waarna meer wordt toegewerkt naar dieperliggende oorzaken van de problemen. Volgens de geïnterviewden vragen de deelnemers tijdens de start van het traject vragen meer begeleiding dan aan het eind van het traject. Deze betrokkenen merken op dat niet alle problemen in het traject van de jongeren behandeld kunnen worden, maar dat hiervoor doorverwezen kan worden naar reguliere hulpverleningsinstellingen.

De evaluatiemomenten binnen de fases worden door drie betrokkenen als essentieel aangemerkt. De ontwikkeling van deze evaluatiemomenten heeft een aanloopfase nodig gehad, maar is uiteindelijk een vaste waarde in de methodiek geworden. Ook het lesprogramma heeft volgens de geïnterviewden een ontwikkeling doorgemaakt. Het lesprogramma is meer op maat gemaakt. Een aantal losse modules zijn minder goed aangeslagen bij de jongeren, deze worden ook niet meer ingezet.

Een sterke kant volgens één betrokkene is de aanloopfase naar het traject. Dit bestaat volgens deze betrokkene op welke wijze er contact met jongeren gelegd wordt en hoe zij in het traject worden binnengehaald. Er wordt sterk ingezet op persoonlijke binding. Een ander werkzaam bestanddeel in de methodiek is volgens betrokkenen dat in De Nieuwe Kans minder 'productiedruk' bestaat dan in reguliere hulpverlening. Door betrokkenen wordt daarnaast aangegeven dat een langer traject ook terugval voorkomt en daarmee goedkoper is dan een kort traject.

De Nieuwe Kans onderscheidt zich volgens de betrokkenen van andere projecten doordat het een klein en overzichtelijk project is, met begeleiders die veel en vaak aanwezig zijn. Deze begeleiders zijn zeer ervaren met de doelgroep en weten goed contact met de jongeren te maken. Aansluitend daarop worden in de methodiek duidelijke grenzen en structuur geboden, met daarnaast betrokkenheid, contact en warmte. Volgens de betrokkenen is dit een sterk punt uit de methodiek en onderscheidt zich hiermee van andere, vergelijkbare trajecten voor deze jongeren. Een ander uniek element van de werkwijze is dat verschillende fases binnen één traject doorlopen kunnen worden.

Een risico van de kleinschaligheid van De Nieuwe Kans ligt daarentegen in het opbouwen van een wachtlijst. De doelgroep waarop De Nieuwe Kans zich richt zijn jongeren die op korte termijn actie nodig hebben. Dit vormt een wankel evenwicht. Wanneer jongeren te lang op een wachtlijst komen, zijn zij in de meeste gevallen niet meer bereikbaar. Dit kan enigszins ondervangen worden door contact te houden met jongeren op de wachtlijst totdat er plaats is.

Volgens een aantal betrokkenen vallen een aantal jongeren die een traject willen volgen uit door bepaalde regelgevingen, die buiten de jongen zelf liggen. Eén betrokkene geeft aan dat de jongeren welwillend zijn een traject als De Nieuwe Kans te volgen. Zij hebben echter niet altijd de benodigde kwalificaties, doordat zij bijvoorbeeld al een aantal jaren dak- of thuisloos zijn, om te mogen starten in het traject. Een andere betrokkene merkt op dat het hebben van een uitkering meer financiële armslag geeft dan naar school gaan met studiefinanciering. Dit vormt een knelpunt voor jongeren met schulden die terug naar school worden verwezen. Het maakt de mogelijkheid onderwijs te gaan volgen niet aantrekkelijk, in veel gevallen zijn ouders niet bij machte of niet van zins een financiële bijdrage te leveren aan het volgen van onderwijs.

Vervolg

Aan het einde van het traject is volgens een aantal betrokkenen een verbeterslag te halen. In de overgang tussen de Nieuwe Kans en een vervolgtraject bevindt zich een gat. Vervolgtrajecten vragen een hoger niveau van de jongeren dan zij halen bij uitstroom uit De Nieuwe Kans. Er wordt geadviseerd om het eindniveau van de uitstromende jongeren hoger te laten zijn, door het inbouwen van stages en/of een geleidelijke overgang naar een vervolgtraject te bewerkstelligen. Volgens deze betrokkenen zou dit binnen de bestaande fasering in de methodiek passen, met aan het einde meer stagemogelijkheden. Geschikte stageplekken voor de doelgroep zijn er echter niet veel. Volgens deze betrokkenen is een praktijkgerichte stage, in een kleine individuele setting, het meest werkzaam voor deze jongeren.

Het is gebleken dat de methodiek van vervolgtrajecten niet goed aansluit op De Nieuwe Kans. Waar De Nieuwe Kans een dagelijks programma aanbiedt, blijkt dit bij een aantal vervolgtrajecten bijvoorbeeld één dag per week te zijn. Tijdens vervolgtrajecten blijken jongeren toch weer teruggevallen te zijn naar het oude dagelijkse patroon, van voor het traject. Door betrokken wordt aangegeven dat de problemen die bij de jongeren in de loop van de jaren zijn ontstaan veelal niet in één traject zijn op te lossen. De Nieuwe Kans geeft een goede aanzet, maar dit moet opgepakt worden door vervolghulpverlening en -trajecten. Overigens is volgens de geïnterviewden de nazorg die de medewerkers van De Nieuwe Kans verlenen voldoende. Eén betrokkene heeft het idee dat de medewerkers meer nazorg zouden willen verlenen dan de jongeren accepteren nadat zij uitgestroomd zijn.

Mogelijke voortzetting project

Twee betrokkenen hebben ideeën over mogelijke voortzetting van het project. Zij vinden De Nieuwe Kans niet zozeer een uniek, maar wel een goed project, die in de behoefte van de doelgroep voorziet. Deze betrokkenen adviseren enerzijds de detachering van medewerkers uit verschillende

hulpverleningsinstellingen te laten bestaan, vanwege de grote ervaring die deze medewerkers hebben. Anderzijds wordt aangegeven dat het project zich voor een optimale voortzetting zou moeten voegen onder een grote hulpverleningsinstantie. Door het project onder te brengen bij een grote instantie wordt volgens hen de financiering en daarmee het voortbestaan van het traject eerder gewaarborgd dan als zelfstandig project.

4. Educatief Centrum

Samenwerking

De geïnterviewde betrokkenen zijn tevreden over de samenwerking met het Educatief Centrum en de bereikbaarheid van de contactpersonen. De betrokkenen geven aan dat de betrokkenen de medewerkers goed kunnen bereiken en direct contact met hen hebben. Dit contact werkt twee kanten op; de vaste medewerkers van het Educatief Centrum weten de betrokkenen eveneens goed te vinden. Twee betrokkenen merken op dat in de aanloopperiode van het Educatief Centrum de samenwerking minder soepel verliep. De samenwerking is in de loop van het traject verbeterd; er zijn meer contactmomenten vastgelegd.

Er bestaat een afspraak met een Justitiële Jeugdinrichting over jongeren die uit detentie komen of in nachtdetentie zitten. Voor deze jongeren geldt het Educatief Centrum als overbruggingsperiode, voor deze jongere wordt in principe gezocht naar regulier onderwijs. Mocht regulier onderwijs niet tot de mogelijkheden behoren blijft een jongere bij het Educatief Centrum in traject. Volgens twee betrokkenen zou het Educatief Centrum als overbrugging moeten dienen, zo lang of kort als het nodig is. Volgens deze betrokkenen is het Educatief Centrum niet altijd bereid om deelnemers te laten doorstromen naar regulier onderwijs. Dit vinden zij een zorgelijke ontwikkeling.

Door een aantal betrokkenen wordt aangegeven dat het Educatief Centrum er baat bij zou hebben om haar netwerk te verbreden en meer naamsbekendheid te verwerven. Ook zou er grotere wisselwerking kunnen bestaan tussen verwijzers en het Educatief Centrum; verwijzende instanties zouden bijvoorbeeld als stageplaats kunnen dienen. Volgens deze betrokkenen is het Educatief Centrum een uniek concept, maar is het nog teveel in zichzelf gekeerd.

Doelgroep

De oorspronkelijk omschreven doelgroep voor het Educatief Centrum zijn jongeren van 13 tot 20 jaar die zijn uitgevallen uit het (reguliere) onderwijs en cluster-4 geïndiceerd of indiceerbaar zijn. Volgens de betrokkenen blijkt in de praktijk dat deze doelgroep bereikt wordt, maar dat daarnaast jongeren

met gedragsproblemen niet alleen op cluster-4 niveau, maar op verschillende onderwijsniveaus instromen. Daarnaast heeft het Educatief Centrum voor de helft plaatsen voor ex-gedetioneerde jongeren en jongeren met nachtdetentie. Deze jongeren gebruiken het Educatief Centrum ook als overbruggingsperiode naar regulier onderwijs. Naast gedragsproblemen, zo is de geïnterviewden opgevallen, blijkt dat de doelgroep veelal te kampen heeft met drugsproblemen (met name cannabis) en psychiatrische problematiek. In een aantal gevallen worden gedragsproblemen juist veroorzaakt door drugsgebruik.

Methodiek

De betrokkenen vinden het Educatief Centrum een uniek concept. Er zijn vergelijkbare projecten, maar deze zijn veelal gericht op jongeren van 18 jaar en ouder. Voor met name de leerplichtige jongeren is het Educatief Centrum een onderscheidend project. Twee betrokkenen vinden een meerwaarde van het Educatief Centrum dat er geen scheiding bestaat tussen het onderwijs aan jongens en aan meiden. In de meeste vergelijkbare trajecten wordt volgens hen geen gemengd onderwijs gegeven. De deelnemers van het Educatief Centrum waarderen volgens de betrokkenen de uitstraling van het gebouw. Tevens wordt een aantal ervaren medewerkers zeer gewaardeerd door de deelnemers.

Volgens betrokkenen waren medewerkers, met name rond de start van het Educatief Centrum, te onervaren om met de doelgroep te kunnen werken. In de loop van het traject zijn meer ervaren medewerkers ingezet. Ook was het onderwijsprogramma niet voldoende toegesneden op de doelgroep. In het lesprogramma is eveneens een omslag geweest. Waar eerst de nadruk lag op puur formeel onderwijs wordt nu meer praktijkonderwijs gegeven. Nu ook in het Educatief Centrum praktijkonderwijs door ervaren praktijkdocenten wordt aangeboden, verwijzen betrokkenen potentiële deelnemers eerder naar het Educatief Centrum. Volgens deze betrokkenen onderscheidt het Educatief Centrum zich sindsdien beter van reguliere projecten voor voortijdig schoolverlaters.

Volgens de betrokkenen is het binnenhalen van de doelgroep een lastig proces, maar ook het vasthouden van de jongeren blijkt veel energie te kosten. Wanneer een jongere nog leerplichtig is heeft het Educatief Centrum een drangmiddel door middel van de inzet van leerplicht. Dit geldt ook voor jongeren in nachtdetentie, zij kunnen terug in detentie geplaatst worden wanneer zij zich niet aan de voorwaarden van het Educatief Centrum houden.

Volgens één betrokkene schrikt een aantal jongeren terug bij het Educatief Centrum door de wijze van ontvangst bij de intake. Dit is volgens deze betrokkene te schools georganiseerd, juist de reden waarom veel jongeren uit

het reguliere onderwijs zijn gevallen. Volgens deze betrokkene worden de jongeren te formeel ontvangen, een aantal jongeren haakt daarom af. Er moet een meer open cultuur georganiseerd worden, waarbij de jongeren meer worden bejegend vanuit de eigen leefwereld. Volgens deze betrokkene heeft het Educatief Centrum een te gesloten houding. Daarnaast is een aantal betrokkenen van mening dat geen contra-indicaties als psychiatrische problematiek meer gehanteerd zouden moeten worden worden.

Drie betrokkenen geven aan dat motiverende begeleiding te weinig wordt ingezet in het Educatief Centrum. Deze betrokkenen geven aan dat het onderwijs meer gericht zou moeten zijn op competentiesturing, motiveren, het bovenhalen van competenties: niet alleen op formeel leren, maar ook gericht op sociale vaardigheden, gedragsverandering en maatschappelijke training. Ook zou er moeten worden ingezet op leerbaarheid, zodat een aantal jongeren in de toekomst terug kunnen stromen naar het reguliere onderwijs. Door één betrokkene wordt aangegeven dat door het Educatief Centrum meer zorg aan de deelnemers kan worden gegeven en meer kan worden ingezet op verandering in de sociale omgeving. Een aanbeveling van deze betrokkenen is om bijvoorbeeld gebruik te maken van methodieken als EQUIP en YouTurn, waar ook Justitiële Jeugdinrichtingen mee werken. Door de inzet van deze methodieken heeft volgens deze betrokkenen een blijvende gedragsverandering meer kans van slagen.

Het Educatief Centrum zou meer als tussenstation moeten dienen dan als eindstation. Ook wordt door twee betrokkenen aanbevolen een dagvullend programma aan te bieden, van acht uur 's ochtends tot acht uur 's avonds, waardoor er eveneens kan worden ingegrepen in de sociale context van de jongere. De onderwijsvorm is reeds verschoven naar meer praktijkonderwijs, maar volgens deze betrokkenen moet educatie breder getrokken worden. Als voorbeelden worden gegeven: inzetten op kamertraining; vrijetijdsbesteding; beleving; sturing; en hulpverlening. Daarnaast zou hulp in de thuissituatie moeten worden aangeboden. Wanneer psychiatrische problematiek niet meer als contra-indicatie zou gelden, zou het Educatief Centrum (nog) meer een toevoeging worden in het huidige aanbod. Volgens een aantal betrokkenen bestaan op dit moment naast Educatief Centrum vergelijkbare trajecten voor een vergelijkbare doelgroep. Wanneer jongeren uitvallen of geschorst worden bij het Educatief Centrum, worden zij niet zelden doorverwezen naar deze vergelijkbare trajecten. Ook zijn andere onderwijsvormen voorhanden die minstens zo goed aansluiten bij de jongeren. Het Educatief Centrum zou zich volgens twee betrokkenen meer kunnen inzetten voor de groep jongeren die niet zozeer niet kan, maar die niet wil.

Vervolg

Wanneer jongeren uitstromen bestaan er diverse vormen van nazorg. Wanneer ex-gedetineerde jongeren of jongeren in nachtdetentie uitstromen, zijn de Individueel Trajectbegeleiders (ITB'ers) van de jongeren verantwoordelijk voor de nazorg. De ITB'er wordt geacht contact te onderhouden met de jongeren, de ouders van de jongeren, eventuele vervolotrajecten en onderwijsvormen. Wanneer jongeren zonder justitiële achtergrond uitstromen wordt de nazorg verzorgd door een medewerker van het Educatief Centrum. De geïnterviewde betrokkenen hebben weinig zicht op het verloop hiervan. Eén betrokkene geeft als aanbeveling mee dat een zogenoemd rugzakje ingesteld moet worden voor benodigde nazorg. Door de financiering op deze wijze te laten verlopen, krijgt iedere oud-deelnemer van het Educatief Centrum de nazorg die nodig is.

Om de continuïteit in het programma te bewaken, beveelt één betrokkene een kwaliteitsmedewerker aan, die de grote lijn van het Educatief Centrum moet volgen en zo nodig bij kan sturen. In het bestaan van het Educatief Centrum is driemaal een directiewisseling geweest. Volgens één betrokkene is de overdracht van functies niet goed verlopen. Hierdoor zijn veranderingen in het programma van het Educatief Centrum ontstaan. Volgens een andere betrokkene heeft de huidige directeur een goed beeld van de behoefte van de doelgroep.

5. Crossroads 1

Samenwerking

Crossroads 1 bestaat uit een samenwerkingsverband van onderwijs, Reclassering, jeugdhulpverlening en gemeente. Het project is bedoeld voor jongeren met een civiele maatregel (als vervanging voor uithuisplaatsing) of als strafrechtelijke maatregel (als bijzondere voorwaarde bij voorwaardelijke jeugd detentie). Beide type plaatsingen lopen via het Veiligheidshuis in Tilburg. Wanneer een jongere hier wordt aangemeld gaan de partners gezamenlijk kijken wat er bekend is over deze jongere en of Crossroads 1 een geschikt traject is. De uitvoering van Crossroads 1 past volgens de geïnterviewden goed binnen de kaders van de huidige wet- en regelgeving. Volgens betrokkenen in het voortraject verloopt deze samenwerking goed. De informatie-uitwisseling over jongeren tussen gemeente, officier van justitie en rechtbank verloopt op gestructureerde wijze. Allen zijn goed op de hoogte van de voorwaarden die gesteld worden aan een jongere die in aanmerking komt voor plaatsing.

De overdracht van het Veiligheidshuis naar Crossroads 1 is op elkaar afgestemd, om zo tussentijdse uitval van deelnemers te voorkomen.

Geïnterviewden geven aan dat in de samenwerking van Crossroads 1 een tweedeling valt te onderscheiden. Er is een samenwerking tussen direct uitvoerenden op de werkvloer en een samenwerking tussen de instellingen op leidinggevendend niveau in de vorm van een stuurgroep.

De samenwerking op de werkvloer loopt volgens de betrokken voorspoedig en efficiënt. Rond de start van het project heeft zich een aantal knelpunten voorgedaan, bijvoorbeeld in de afstemming tussen verschillende partijen. Doordat medewerkers uit verschillende hulpverleningsinstellingen gedetacheerd zijn heeft ieder een eigen taakopvatting, de algemene lijn liep niet altijd parallel. Een voorbeeld hiervan is het verschil in cultuur tussen de verschillende organisaties; onderwijs is gericht op ontplooiing van de jongeren, jeugdzorg is strikter en biedt meer structuur op gedragsmatige veranderingen en Reclassering hanteert een zeer stringente benadering.

Het is volgens betrokkenen gebleken dat de fasering van Crossroads 1 en die van het onderwijs niet altijd synchroon lopen, bijvoorbeeld in de mate van de jongere zelfstandigheid laten tonen. Hierin is een omslag gemaakt in de loop van het bestaan van het project. Er hebben frequenter overlegmomenten plaatsgevonden. Dit blijkt een positieve uitwerking te hebben gehad op de uitvoering. Daarbij is een gedragswetenschapper aangesteld die bepaald gedrag van de jongeren kan duiden. Hierdoor hebben de uitvoerders meer richtlijnen gekregen bij het opstellen van de aanpak voor de jongeren. Samenwerking tussen de verschillende partijen wordt noodzakelijk gevonden, omdat jeugdzorg geen onderwijsbevoegdheid heeft en andersom. In de daadwerkelijke uitvoering bestaat een duidelijke rolverdeling tussen de verschillende partners. Overdag is de school verantwoordelijk, na schooltijd wordt de jeugdhulpverlening ingezet voor voor- en naschoolse activiteiten. De reclasseringsmedewerker van de jongere heeft de regie over de hulpverlening. Deze samenwerking houdt in dat alle drie partners verantwoordelijk zijn voor de progressie van de jongere, maar dat de Reclassering de eindverantwoording draagt. Dit is volgens de geïnterviewde betrokkenen een duidelijke afspraak. Er bestaan korte communicatielijnen tussen de direct betrokken medewerkers, dit blijkt goed te werken. Door betrokken wordt eveneens aangegeven dat er de afgelopen jaren weinig personeelwisselingen zijn geweest, wat de samenwerking tussen de verschillende partijen ten goede is gekomen.

De samenwerking op stuurgroepniveau is volgens de betrokkenen moeizamer verlopen. De uitvoering van het project door verschillende partners brengt regels, afspraken en financieringsmogelijkheden met zich mee die gewenst en noodzakelijk zijn vanuit de eigen cultuur, maar niet direct samengaan en gewenst zijn voor Crossroads 1. Het bepalen van de regie heeft enige tijd gekost. Daarbij heeft een, volgens de betrokkenen noodzakelijke, verdieping

in de beschrijving van het project plaatsgevonden. Er zijn in de loop van het project concretere afspraken over de verantwoordelijkheden gemaakt.

Doelgroep

Crossroads 1 is opgericht, omdat er behoefte was aan een aanpak voor harde kern jongeren, jongeren die zware delicten hebben gepleegd. Oorspronkelijk was het project opgezet voor strafrechtelijk geplaatste jongeren als vervanging van minimaal zes weken detentie. Dit criterium is gesteld om gebruik te kunnen maken van een dwangmiddel. Daarnaast is ingezet op jongeren met een civielrechtelijke maatregel. Daarbij is gebruik gemaakt van het dwangmiddel uithuisplaatsing.

In de loop van het traject bleek Crossroads 1 een te licht middel te zijn voor de oorspronkelijke doelgroep, de harde kernjongeren. Zij bleken te vaak negatief uit te vallen door recidive en het ontbreken van intrinsieke motivatie. De methodiek van Crossroads 1 bleek tevens niet aan te slaan bij jongeren met te zware gedragsproblemen. Na deze constatering is gezocht naar jongeren waarbij de aanpak wel zou aanslaan. De focus is verschoven naar licht criminele jongeren en het criterium van minimaal zes weken detentie is verschoven naar minimaal drie weken detentie. Door betrokkenen wordt overigens aangegeven dat er nog altijd behoefte is aan een traject voor de harde kern jongeren in Tilburg.

De doelgroep waarbij de aanpak volgens de geïnterviewden wel is aangeslagen bleken jongeren te zijn met een opstapeling van problemen op verschillende leefgebieden; naast het plegen van strafbare zaken zijn dit jongeren zonder zinvolle dagbesteding, die veelvuldig van school verzuimen en intensievere en meer gestructureerde begeleiding nodig hebben dan in reguliere projecten geboden wordt. Andere veelvoorkomende problemen bij de huidige doelgroep zijn een problematische of slechte thuissituatie en problematisch softdrugsgebruik. Voor deze jongeren, die niet in de zwaarste doelgroep zitten, zijn volgens de betrokkenen weinig trajecten voorhanden. Vaak zijn dit jongeren met beperkte (verstandelijke) mogelijkheden, die zeer beïnvloedbaar zijn en moeite hebben om op het recht pad te blijven. Volgens een aantal betrokkenen hebben deze jongeren het nodig om van acht uur 's ochtends tot acht uur 's avonds begeleiding te ontvangen. Toch moeten de jongeren zelf enigszins gemotiveerd zijn wil het traject kans van slagen hebben. Crossroads 1 is, om deze jongeren een goed programma aan te bieden een samenwerkingsverband aangegaan met een instelling voor jongeren met verstandelijke beperkingen.

Door de betrokkenen wordt opgemerkt dat de doelgroep voor Crossroads 1 groot is, maar dat de instroom moeizaam verloopt. Het project is niet vol, ondanks een grote groep risicojongeren in Tilburg. Zij blijken niet in aanmerking te komen voor Crossroads 1. Alhoewel alle jongeren die bij

Crossroads 1 worden geplaatst via het Veiligheidshuis worden aangemeld, is het niet zo dat alle jongeren die voor Crossroads 1 in aanmerking komen ook hier in beeld zijn. Strafrechtelijke jongeren zijn wel allemaal in beeld bij het Veiligheidshuis, maar de doorstroming van jongeren vanuit civielrechtelijk kader zou volgens de betrokkenen beter kunnen. Juist voor de jongeren waarbij een gezinsvoogd vindt dat er wel ingegrepen moet worden, maar waarbij uithuisplaatsing misschien net te ver gaat, zou Crossroads 1 een goed alternatief kunnen zijn. Deze jongeren zijn in de loop van het project vaker geplaatst bij Crossroads 1. Wel geldt ook voor deze groep dat er wel sprake moet zijn van een eventuele uithuisplaatsing als eventueel dwangmiddel.

Door twee betrokkenen wordt aangegeven dat, naast jongeren met een strafrechtelijke of civielrechtelijke maatregel, het traject eveneens geschikt zou zijn voor een bredere groep jongeren. Volgens hen zijn op scholen jongeren in beeld voor wie Crossroads 1 een goed traject zou kunnen zijn. Een probleem hierbij is dat deze jongeren geen justitiële maatregel opgelegd hebben gekregen, wat een voorwaarde is om het traject bij Crossroads 1 te volgen. Bovendien leidt alleen schoolverzuim niet tot een plaatsing bij Crossroads 1. Daarnaast wordt aangegeven dat Crossroads 1 nog te weinig bekend is bij de reguliere hulpverlening.

Methodiek

Voor de oorspronkelijk doelgroep, de harde kern jongeren, is de methodiek van Crossroads 1 niet toereikend gebleken. Volgens één betrokkene is een oorzaak hiervoor dat de medewerkers wel ervaren waren in het werken met jongeren met gedragsproblemen, maar geen ervaring hadden met het justitiële element. Deze ervaring hebben de medewerkers in de loop van het project opgedaan. Het verplichte karakter met een rechtelijke bepaling is wel werkzaam gebleken. Dit dwingende karakter is essentieel en onderscheidend. Een verandering in de methodiek is dat van een groepsgerichte aanpak meer naar individueel maatwerk is toegewerkt. Met name de (negatieve) groepsprocessen die ondervonden werden bij de oorspronkelijk doelgroep, heeft ertoe geleid meer maatwerk toe te gaan passen.

Vergeleken met andere trajecten onderscheidt Crossroads 1 zich door het aanbieden van een dagvullend, intensief programma. De deelnemers wordt een tweede kans geboden, binnen hun eigen leefomgeving. Dit is volgens de betrokkenen een grote meerwaarde. Bij de deelnemers is er veelal sprake van een problematisch thuissituatie, Crossroads 1 vervangt een deel van deze thuissituatie door het programma aan te bieden tot acht uur 's avonds. Specifiek voor Crossroads 1 is de intensieve begeleiding en dagbesteding, waarbij naast onderwijs tevens de nadruk wordt gelegd op naschoolse activiteiten. In deze activiteiten wordt aandacht besteed aan competentie ontwikkeling en competentiegericht werken. Wat volgens de betrokkenen

goed werkt is de aandacht, het vertrouwen en de structuur die de medewerkers bieden. Volgens hen is de controle die het dagvullende programma biedt eveneens onderscheidend van andere, reguliere projecten. Het handelen van de jongeren (zowel positief als negatief) heeft directe gevolgen. Wat volgens de betrokkenen eveneens werkzaam blijkt te zijn is de positieve benadering die de medewerkers van Crossroads 1 hanteren.

Bij Crossroads 1 worden alle leefgebieden van de jongeren meegenomen. Door verschillende betrokkenen wordt aangegeven dat belangrijke actoren rond de jongeren het traject moeten ondersteunen: naast de jongeren zelf, ook hun ouders, het onderwijs en de Reclassering. Een zeer belangrijk element hierbij is de ouder betrokkenheid. Ouders worden geacht achter het traject van de jongere te staan en zelf ook bereid zijn hulpverlening te ontvangen. Eén van de redenen dat ouders betrokken worden bij de hulpverlening is het idee dat niet alleen de jongere zelf een (gedrags-)verandering moet doorgaan, maar dat ook de sociale omgeving van de jongere moet worden beïnvloed om terugval te voorkomen. De trajecten waarbij de ouders betrokken werden zijn succesvol verlopen. Toch worden volgens betrokkenen ouders er nog te weinig (door de reclasseringsmedewerker) bij betrokken. Ook zijn ouders hier niet altijd toe bereid gebleken. Toch wordt door ouders over het algemeen wel aangegeven dat zij tevreden zijn over de gedragsverandering die hun kind heeft doorgemaakt bij Crossroads 1.

Zoals eerder aangegeven hebben betrokkenen ondervonden dat, hoewel de samenwerking tussen de uitvoerende medewerkers voorspoedig verloopt, de verschillen in benaderingswijzen en methodieken toch knelpunten met zich mee brengen. Eén betrokkene geeft aan dat binnen Crossroads 1 meer vanuit bestaande methodieken uit de reguliere hulpverlening aan systemen gewerkt moet worden. Dit houdt volgens deze betrokkene in dat, nog meer dan nu het geval is, op drie levensgebieden verandering moet worden bewerkstelligd: in het onderwijs, in gezinssystemen en in de sociale omgeving van de jongere.

De meeste deelnemers van Crossroads 1 zitten nog op school op het moment dat ze instromen. Voor de jongeren die geen onderwijs hebben bij instroom of op een minder geschikte onderwijsvorm zitten zijn afspraken gemaakt met onderwijsinstellingen. De afspraak is dat zij altijd plekken vrij houden voor jongeren van Crossroads 1, zowel op het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) als op het Regionaal OpleidingsCentrum (ROC). Het VSO heeft echter wel een wachtlijst voor cluster-4 jongeren, welke een groep vormt onder de deelnemers van Crossroads 1. Ook worden deelnemers geplaatst in reguliere vormen van voortgezet onderwijs.

Volgens één betrokkene missen in het traject twee elementen. Dit is enerzijds centrale regie vanuit de inhoud, waaraan alle partijen zich moeten

conformeren. Anderzijds heeft de ondersteuning van het gezinssysteem te weinig resultaten opgeleverd. Daarnaast is door andere betrokkenen aangegeven dat een knelpunt is ontstaan door de inzet van een taakstraf voor de jongeren. Hierdoor is de inhoud van het traject bij Crossroads 1 voor de desbetreffende jongeren veranderd. Dit is volgens een aantal betrokkenen niet altijd in het belang van de deelnemers geweest. Ook uithuisplaatsingen of wisselingen van coach hebben de continuïteit van het traject doorbroken.

Vervolg

Wanneer deelnemers uitstromen wordt door Crossroads drie maanden nazorg gegeven. De meeste aandacht in het nazorgplan heeft met name betrekking op de thuissituatie van de jongeren. De betrokkenen hebben weinig zicht op de effectiviteit hiervan. Bij jongeren die door Jeugdreclassering zijn geplaatst, blijft de Individueel Trajectbegeleider nog enige tijd betrokken. Volgens een aantal betrokkenen is het voor de continuering belangrijk om ouders meer te betrekken dan nu het geval is, om verandering op meerdere sociale gebieden rond de jongere te bewerkstelligen. Door alle betrokkenen wordt aangegeven, dat ondanks de verbeterpunten, het project een meerwaarde vormt boven andere projecten.

Het beoogde slagingspercentage van 66% is volgens één betrokkene te hoog voor de oorspronkelijke doelgroep, de harde kern jongeren. Wanneer dit 30% zou zijn, zou het project al redelijk geslaagd gevonden moeten worden.

6. Crossroads 2

Samenwerking

Crossroads 2 heeft met name samenwerkingsverbanden met scholen, Zorg Advies Teams (ZAT) en de Jeugdreclassering. Volgens de betrokkenen verloopt de samenwerking met Crossroads 2 voorspoedig. De medewerkers en projectcoördinator zijn zeer goed bereikbaar en reageren snel op vragen. Op een aantal scholen komt eens per maand het ZAT bijeen en worden de meest problematische jongeren van de school besproken. Op afroep kan bij dit overleg een medewerker van Crossroads 2 aanschuiven om uitleg te geven over processen in Marokkaanse gezinnen. Vanuit dit overleg kan eventueel hulpverlening worden aangeboden aan de desbetreffende jongeren en hun gezin. Aanmeldingen van jongeren verlopen meestal via een ZAT of de Jeugdreclassering.

Volgens de betrokkenen worden aanmeldingen van jongeren snel in behandeling genomen. De projectcoördinator houdt een intakegesprek met de jongere, de ouders en de aanmelder. Daarnaast, in het geval van aanmelding via de Jeugdreclassering, wordt er in samenspraak met de Individueel

Trajectbegeleider (ITB'er) van de Jeugdreclassering en de coach een plan opgesteld. Vervolgens neemt de coach de regie over en geeft periodiek informatie aan de aanmelders over het verloop van het traject. Door twee betrokkenen wordt aangegeven dat er tussen aanmelders en coach meer afspraken vastgelegd moeten worden over het verloop van het traject, zodat overlappende werkzaamheden beter kunnen worden afgestemd.

De medewerkers van Crossroads 2 zijn op verschillende manieren actief. Enerzijds geven zij coaching aan jongeren, anderzijds zetten zij hun kennis van de Marokkaanse cultuur in. Dit laatste gebeurt in de vorm van ondersteuning op scholen of buurthuizen. Ook worden zij, indien nodig, als deskundige betrokken bij het ZAT. Er is volgens één betrokkene fors ingezet op naamsbekendheid van Crossroads 2, terwijl het netwerk desondanks nog meer uitgebreid kan worden.

Doelgroep

De doelgroep van Crossroads 2 wordt gevormd door jongeren met een Marokkaanse achtergrond van 12 tot 15 jaar, met probleem- en overlastgevend gedrag. Betrokkenen geven aan dat indicaties om jongeren aan te melden kunnen zijn: wanneer een school het idee heeft dat er problemen zijn in de thuissituatie; als de jongeren met de politie in aanraking zijn gekomen; als de indruk bestaat dat er sprake is van bendevorming; of als de indruk bestaat dat een leerling zich ongelukkig voelt. Na bespreking met het ZAT wordt gezocht naar een oplossing in samenspraak met de ouders van de jongere. Bij Marokkaanse jongeren is Crossroads 2 één van de mogelijke trajecten.

Het project Crossroads 2 is volgens één betrokkene bedoeld voor jongeren die nog geen ernstige delicten hebben gepleegd. Daarnaast gaat het om jongeren waarvan de ouders niet goed geïntegreerd zijn en weinig zicht hebben op hun kinderen buitenshuis. Bij deze ouders spelen taalproblemen vaak een rol. Ook gaat het om jongeren die behoefte hebben aan positieve aandacht en een voorbeeldrol. Voor deze jongeren is het belangrijk een buddy te hebben van dezelfde cultuur met soortgelijke ervaringen. In Crossroads 2 wordt zware criminaliteit, ernstige verslaving of zware psychiatrische problematiek als contra-indicatie aangemerkt.

Volgens één betrokkene heeft de groep Marokkaanse jongeren een specifieke problematiek. Ze willen er graag bij horen op materieel gebied en zijn zeer gevoelig voor groepsdruk. Voor hen geldt dat een persoonlijke benadering het meeste resultaat oplevert. Daarnaast blijkt in Marokkaanse gezinnen veel schaamte te bestaan wanneer een jongere bijvoorbeeld naar het speciaal onderwijs verwezen wordt. Daarbij is gebleken dat deze jongeren vaak verbaal wel redelijk sterk zijn. Daardoor zien ouders niet dat hun

zoon/dochter een beperking heeft. Dat geeft een groot probleem, ook voor de jongeren zelf, omdat zij niet kunnen voldoen aan de verwachtingen van hun ouders. Binnen de Marokkaanse gemeenschap komen licht verstandelijke handicaps volgens één betrokkene vaak voor. Dit soort problemen worden door de Marokkaanse coaches van Crossroads 2 voorzien en opgevangen.

Methodiek

Volgens de betrokkenen wordt de kern van de methodiek gevormd door de inzet van coaches met een Marokkaanse achtergrond. Zij zijn vertrouwd met de taal en de cultuur van de doelgroep. In Tilburg bestaat een grote Marokkaanse minderheid, de Marokkaanse coaches hebben een duidelijk zicht op het verleden van deze doelgroep. De betrokkenen geven daarnaast aan dat het in Crossroads 2 beter lukt dan bij reguliere projecten om de specifieke problematiek van deze doelgroep te doorbreken. Voor veel ouders is het van groot belang dat de coaches de Marokkaanse taal beheersen en bekend zijn met de cultuur. Er is sprake van begrip, waardoor de coaches eerder het vertrouwen van de ouders weten te winnen.

Een aanmelder vanuit de Jeugdreclassering kan enige dwang en drang gebruiken om jongeren een traject bij Crossroads 2 te laten volgen. Hiervan wordt echter zelden gebruik gemaakt, omdat de intrinsieke motivatie bij zowel de jongere als de ouders een belangrijke rol speelt.

Daarnaast onderscheidt Crossroads 2 zich volgens de betrokkenen van reguliere projecten door het intensief begeleiden van de jongeren, het vervullen van een voorbeeldfunctie, het aanbieden activiteiten en het bieden van steun en begrip voor de jongeren. Volgens twee betrokkenen is de kracht van het project dat er op het gehele gezinssysteem ingezet wordt. Veel jongere broertjes en zusjes van de deelnemers komen eveneens in begeleiding bij de coach.

Volgens de betrokkenen zijn de huidige coaches van Crossroads 2 zeer goed opgeleide professionals, met een uitgebreide kennis van de Tilburgse sociale kaart. De coaches zijn ervaren in het begeleiden, bemiddelen, coachen, motiveren en activeren van de jongeren. Het project vormt volgens de betrokkenen een aanvulling op het hulpverleningsaanbod. Volgens één betrokkene zijn veel jongeren (niet enkel Marokkaanse) gebaat bij ondersteuning van een coach.

Vervolg

Over de nazorg die wordt geboden door Crossroads 2 bestaat bij de geïnterviewde betrokkenen weinig kennis. Zij geven aan dat wanneer een jongere het traject bij Crossroads 2 afrondt, de coach periodiek contact opneemt met de jongere. Voor een jongere die via de Jeugdreclassering

aangemeld wordt bij Crossroads 2 geldt dat de ITB'er als regiehouder betrokken blijft. Mocht het traject van de Reclassering aflopen tijdens Crossroads 2, dan is het mogelijk dat een jongere wel bij Crossroads 2 in begeleiding blijft. Er moet hiervoor echter verlenging worden aangevraagd bij de vrijwillige Jeugdzorg in Tilburg. De ITB'er trekt zich in dat geval terug als regiehouder.

Volgens de betrokkenen vervult het Crossroads 2 een aanvulling op het aanbod voor jongeren in Tilbrug. Het heeft een grote preventieve werking, zodat jongeren niet afglijden naar voortijdig schoolverlaten en/of criminaliteit. Een knelpunt dat door een betrokkene wordt aangegeven is het risico op stigmatisering van Marokkaanse jongeren.

7. BOP-Academie

Samenwerking

Alle betrokkenen geven aan dat de samenwerking met de BOP-Academie voorspoedig verloopt. Iedere jongere heeft een eigen mentor, waarmee direct overleg kan worden gevoerd. De medewerkers zijn goed bereikbaar, zowel voor de betrokkene zelf als voor de ouders van de deelnemers. Op deze wijze komt alle relevante informatie van de betrokkenen terecht bij de medewerkers en worden de betrokken partijen gekend in het opstellen van de doelen en de plannen van de BOP-Academie. Op deze wijze vindt er een duidelijke afstemming plaats. Wanneer er wijzigingen plaatsvinden gaat dit in overleg met alle betrokkenen rond een jongere. Hierdoor zijn alle betrokkenen op de hoogte en zitten zij op één lijn wat betreft de doelen. Het snelle en korte overleg rond een jongere zorgt ervoor dat er één plan is en dat een jongere de samenwerking niet kan ondermijnen.

Bij de start van het traject vindt er vaker overleg plaats tussen de betrokkenen en medewerkers van de BOP-Academie dan in de loop van het traject. Wanneer het traject goed loopt wordt het contact minder frequent. Toch worden alle belangrijke gebeurtenissen in het traject doorgesproken met alle relevante partners. Wat goed blijkt te werken in de samenwerking, is dat alle hulpverlening op de BOP-Academie plaats kan vinden. Zowel schuldhulpverlening, jeugdzorg, verslavingszorg, maar ook bijvoorbeeld persoonlijkheidsonderzoeken vinden op locatie plaats. Dit is prettig voor de jongeren, zij hoeven hun verhaal niet aan diverse hulpverleners te vertellen. Ook de hulpverleners hebben er baat bij, zij weten dat de jongeren de afspraken nakomen.

De geïnterviewde betrokkenen geven aan dat er nog geen formele samenwerking met de BOP-Academie bestaat. Toch zou een formeel

afgesproken samenwerkingsverband een meerwaarde vormen. Eén betrokkene wil met de eigen instelling de samenwerking formaliseren, zodat de BOP-Academie een vaste waarde wordt in het netwerk van de betrokken parti, en dat het project tevens op leidinggevendenniveau gedragen wordt.

Doelgroep

Volgens betrokkenen bestaat de doelgroep van de BOP-Academie uit jongeren waarvan hulpverleningsinstellingen niet weten waar ze naartoe verwezen kunnen worden. De jongeren hebben een opstapeling van problemen op diverse gebieden. Ten eerste gaat het om leerlingen die uitvallen uit het onderwijs vanwege hun gedrag. Veel jongeren hebben thuis eveneens problemen. Daarnaast blijken de jongeren vaak een probleem met middelengebruik te hebben, te kampen hebben met schulden en weinig structuur in hun leven te kennen. Een deel van de doelgroep blijkt psychiatrische problemen en/of een licht verstandelijke handicap te hebben. Daarnaast worden bijvoorbeeld tienermoeders doorverwezen naar de BOP-Academie. Alhoewel de BOP-Academie voor jongeren tot 27 jaar bedoeld is, zijn de deelnemers van de BOP-Academie over het algemeen nog leerplichtig. Een oorzaak hiervoor ligt bij de betrokken aanmelders; met name leerplicht en Jeugdreclassering verwijzen jongeren naar de BOP-Academie. De medewerkers van deze instanties zijn betrokken bij jongeren tot hun 18e levensjaar.

De geïnterviewde betrokkenen geven aan dat de BOP-Academie een doelgroep bereikt die de geboden hulpverlening nodig heeft. Volgens twee betrokkenen zitten er ook jongeren met zwaarder problematiek dan was beoogd bij de BOP-Academie. Volgens deze betrokkenen is de oorzaak hiervoor dat de BOP-Academie nog een netwerk moet opbouwen en daardoor alle jongeren die hulp nodig hebben aannemen. Volgens de betrokken is het project zeer flexibel en marktgericht. Tot nu toe kunnen alle jongeren nog geplaatst worden, er is geen sprake van een wachtlijst. Dit is een voordeel; jongeren kunnen op korte termijn starten in het project.

Methodiek

De geïnterviewde betrokkenen hebben weinig bekendheid met de methodiek van de BOP-Academie. De betrokkenen hebben geen informatie ingezien of gesprekken gevoerd over de overstijgende methodiek, de werkprocessen en de grondbeginselen. Door hen wordt wel aangegeven dat dit mede komt door het nieuwe karakter van de BOP-Academie, de werkprocessen en de methodiek die zich in de loop van het project moeten ontwikkelen. Toch kunnen de betrokkenen wel onderscheidende mechanismen in de werkwijze ontdekken. Zij geven aan dat met name het acht tot acht-principe belangrijk is: de jongere kan overdag onderwijs volgen, maar wordt daarna ook

ondersteund in de dag- en vrijetijdsbesteding. Aan zowel onderwijs, werk, sociale vaardigheden, wonen en vrijetijdsbesteding wordt aandacht besteed.

De betrokkenen geven aan dat er veel compassie en inzet getoond wordt door de medewerkers en dat zij alles doen om deelnemende jongeren binnen het traject te houden. Deze onvoorwaardelijkheid bestaat minder bij reguliere projecten en jeugdhulpverleningsinstellingen. Wat de betrokkenen eveneens als meerwaarde aanwijzen is dat waar de expertise van de medewerkers van de BOP-Academie niet toereikend is, professionals worden ingeschakeld. Zo wordt bij verslavingsproblemen de verslavingszorg ingezet en bij schulden de schuldhulpverlening.

Alhoewel een deel van de deelnemers een licht verstandelijke handicap heeft en baat heeft bij speciaal onderwijs, wordt door de betrokkenen het contact met het reguliere onderwijs belangrijk gevonden. Een aantal deelnemers stromen na de periode bij de BOP-Academie weer terug naar het reguliere onderwijs. De instelling die het onderwijs verzorgt, kan op alle gevraagde niveaus onderwijs aanbieden. De betrokkenen geven de aanbeveling dat de BOP-Academie de status van erkende onderwijsinstelling krijgt. Leerplichtige jongeren worden geacht naar school te gaan, maar de BOP-Academie heeft deze erkenning niet.¹ Leerplichtambtenaren vinden dit een onwenselijk systeem, zij mogen leerplichtige jongeren officieel niet naar de BOP-Academie doorverwijzen. Soms kan een leerplichtambtenaar een overeenkomst met de vorige school sluiten. Dan blijft de jongere op deze school ingeschreven, maar wordt onderwijs op de BOP-Academie gevolgd. Toch kan dit financieringsproblemen met zich mee brengen; de oude school ontvangt geld dat voor de jongere op de BOP-Academie bestemd is. Scholen kunnen dit niet aan de BOP-Academie doorgeven. Dit brengt voor scholen eveneens een onwenselijke situatie met zich mee; zij moeten dit geld verantwoorden, maar moeten voor deze leerlingen verwijzen naar een instituut dat geen formele status heeft.

In het begin van de BOP-Academie was het mogelijk, voor bijvoorbeeld jongeren met schulden, geld te verdienen met hun werk of stages bij betrokken bedrijven in het project om deze schulden af te betalen. Doordat het werk en de stages verzorgd worden door commerciële bedrijven is dit afhankelijk van de economische positie van de desbetreffende bedrijven. Een aantal betrokkenen betreuren dat dit nu door de economische recessie minder mogelijk is.

---

¹ Volgens het project heeft de instelling die het onderwijs op de BOP-Academie verzorgt, de Hoenderloogroep, een erkende status van het ministerie van OC&W. Hierdoor kunnen zij gecertificeerd onderwijs aanbieden en de financiering van het onderwijs van de deelnemer verrekenen bij de onderwijsinstelling waar hij ingeschreven blijft staan gedurende het traject.

Volgens de betrokkenen vult de BOP-Academie een leemte in de projecten voor jongeren die uitvallen uit het onderwijs. Vergeleken met reguliere projecten is het een meerwaarde dat de jongeren 12 uur per dag in de instelling verblijven. Bij projecten voor een vergelijkbare doelgroep is dat alleen tijdens kantooruren of juist 24 uur per dag. De betrokkenen geven aan dat zij de BOP-Academie een uniek project vinden, met een bijzondere combinatie tussen hulpverleningsinstellingen, bedrijven en gemeentelijke overheid. De deelnemers van de BOP-Academie krijgen opnieuw toekomstperspectief door het aanbieden van structuur, regelmaat in combinatie met scholing, maatschappelijke en sociale vaardigheden, waardoor ze in de toekomst meer kansen hebben op de arbeidsmarkt.

Vervolg

De nazorg valt volgens de geïnterviewde betrokkenen nog te verbeteren. Het wordt op twee manieren georganiseerd. De nazorg voor deelnemers die door Jeugdreclassering worden geplaatst, wordt verzorgd door de Individueel Trajectbegeleider (ITB'er) van de Reclassering. Jongeren die geplaatst zijn door leerplicht worden gevolgd door de leerplichtambtenaar. Een knelpunt, zowel in de nazorg als tijdens het traject, is hierbij dat zowel Jeugdreclassering als leerplicht de bemoeienis stopt wanneer de jongeren 18 jaar worden. Bij een aantal jongeren kan dit verlengd worden tot 23 jaar. Daarnaast bieden een aantal ITB'ers vrijwillig nazorg aan. Voor de overige jongeren wordt de nazorg aangeboden door de BOP-Academie zelf. Dit is volgens de betrokkenen echter nog niet een geformaliseerde werkwijze. De geïnterviewde betrokkenen hebben weinig zicht op hoe dit vormgegeven is. Wel wordt aangegeven dat het vervoltraject zoveel mogelijk met alle betrokkenen rond de jongeren geregeld wordt.

8. Wyldemerk

Samenwerking

De geïnterviewden zijn allen tevreden over de samenwerking met Wyldemerk. De directeur en medewerkers zijn goed bereikbaar voor alle betrokkenen. Door twee betrokkenen wordt aangegeven dat in de aanloopperiode van Wyldemerk de samenwerking met de directie minder soepel verliep. Volgens hen is de samenwerking met onderwijsadviescentra, scholen en jeugdzorg wisselend verlopen; accenten zijn verschoven na wisselingen in de directie. De samenwerking is sinds de aanstelling van de huidige directeur verbeterd en is er een duidelijkere afstemming in de samenwerking met onderwijs- en zorginstellingen.

Door een aantal betrokkenen wordt aangegeven dat Wyldemerk er baat bij zou hebben om haar netwerk te verbreden en meer naamsbekendheid te

verwerven. Volgens één betrokkene werd bij de start van het project weinig aan acquisitie gedaan. Nu wordt volgens deze betrokkene landelijk ingezet op uitbreiding van het netwerk met ketenpartners; voornamelijk met potentiële verwijzers als zorgverleners en gemeentelijke instellingen.

Doelgroep

De oorspronkelijk beoogde doelgroep waren jongeren die uit het reguliere onderwijs zijn gevallen, maar die niet in aanmerking komen voor speciaal onderwijs (cluster-4). Voor deze jongeren zijn volgens geïnterviewden, naast Rebound-voorzieningen, geen projecten beschikbaar. Volgens een aantal betrokkenen is het traject Wyldemerk bedoeld voor jongeren waarbij andere trajecten, als gezinstherapie of opvang in een Rebound-voorziening, geen resultaten hebben geboekt. Het zijn jongeren die in de thuissituatie te weinig structuur geboden wordt, beïnvloed worden door jongeren in hun omgeving en risico lopen op afglijden richting criminaliteit. Oorspronkelijk werden politie- en justitiecontacten en psychische problemen als contra-indicatie aangewezen.

Ondanks dat er niet ingezet wordt op de meest zware doelgroep hebben de betrokkenen de indruk dat de doelgroep zwaarder is dan van te voren was beoogd. In de daadwerkelijk bereikte doelgroep heeft een verschuiving plaatsgevonden; de op voorhand ingestelde contra-indicaties, met name de contacten met politie en justitie, bleken een te grote groep jongeren uit te sluiten. Te zware psychische problematiek is een contra-indicatie gebleven, maar een gedeelte van de instromers is wel cluster-4 indiceerbaar gebleven. Een oorzaak hiervoor kan worden gevonden in de financiering. Jongeren die geïndiceerd worden krijgen een Persoonsgebonden Budget (PGB) van het ministerie van OC&W, waarmee het traject gefinancierd kan worden. Oorspronkelijk werd volgens één betrokkene ingezet op dergelijke financiering bij 20% van de deelnemers. Dit is nu verschoven naar 80%. Problemen waar de huidige doelgroep mee te kampen heeft zijn volgens de betrokkenen verslavingen (computer, alcohol en cannabis) en gedrags- en leerproblemen. In veel gevallen zijn deze jongeren tevens in aanraking geweest met politie en justitie.

De eis dat jongeren vrijwillig het traject instromen en enigszins gemotiveerd moeten zijn is overeind gebleven. De betrokkenen geven aan dat de meest belangrijke overweging om jongeren naar Wyldemerk te verwijzen, de wil is om een schooldiploma te halen. Het moet bovendien gaan om jongeren waarvan de problematiek binnen de setting van Wyldemerk opgelost kan worden en die beschikken over voldoende cognitieve vaardigheden om een startkwalificatie te behalen. Tevens wordt aangegeven dat ouderbetrokkenheid een belangrijke factor is. In alle gevallen wordt volledige medewerking van ouders gevraagd. Een motiverende maatregel hierbij is een financiële

ouderbijdrage. Doordat ouders investeren in het traject, zo is het idee, zijn zij meer gemotiveerd om het traject te ondersteunen naar een positieve afronding. Eén van de redenen dat ouders worden betrokken bij de hulpverlening ligt in het principe dat niet alleen de jongere zelf een (gedrags-) verandering moet doorgaan, maar dat ook de sociale omgeving van de jongere beïnvloed moet worden om terugval te voorkomen.

Methodiek

Alle betrokkenen geven aan dat Wyldemerck een leemte vult in de bestaande jongerenprojecten. Het essentiële element is volgens hen de integrale aanpak van onderwijs en hulpverlening in een 24-uursvoorziening. Volgens betrokkenen wordt in reguliere projecten gewerkt aan of problemen in het onderwijs of aan persoonlijke problemen zoals gedragsstoornissen. Deze problemen hebben echter vaak een oorzakelijk verband. Daarom is het van belang om op beide gebieden integraal te werken. Hierin heeft zich volgens betrokkenen wel een verschuiving voorgedaan. Met name rond de start van het project werden medewerkers te vaak alleen op het onderwijsgedeelte aangesteld. Hierin heeft een wijziging plaatsgevonden na een directiewisseling. Nadien zijn meer begeleiders aangesteld met diploma's en ervaring in de jeugdhulpverlening.

Over de daadwerkelijk omschreven en gehanteerde methodiek bestaat bij de geïnterviewden weinig bekendheid. Volgens één betrokkene is deze methodiek nog in ontwikkeling en zal nog nader worden vastgelegd. Wyldemerck onderscheidt zich volgens de betrokkenen van andere projecten doordat het een klein en overzichtelijk project is, met een vaste groep begeleiders. Deze begeleiders zijn zeer ervaren met de doelgroep en weten goed contact met de jongere te maken. Tevens wordt in de werkwijze grenzen en structuur geboden, direct gereflecteerd op gedrag. Daarbij wordt ingezet op betrokkenheid en direct contact met de jongeren. Volgens de betrokkenen gaat een grote preventieve werking uit van Wyldemerck; reguliere projecten zijn veelal meer gericht op jongeren die al uitgevallen zijn.

Volgens betrokkenen is een werkzaam mechanisme dat jongeren uit hun sociale structuur worden gehaald, maar dat het contact hiermee niet wordt verbroken. Jongeren gaan regelmatig met verlof. Indien er problemen ontstaan tijdens de verlofperiode, wordt hieraan in het vervolg van het traject aandacht besteed. Tevens wordt ingezet op zelfredzaamheid en wordt gewerkt aan het bovenhalen van competenties. De jongeren gaan een aantal keren op verlof naar de thuissituatie en kunnen het geleerde direct in praktijk brengen. Zo wordt er afstand genomen van de oude leefsituatie, maar blijft er wel contact bestaan. Daarnaast wordt door de geïnterviewden aangegeven dat maatwerk wordt geboden in de begeleiding. Op alle niveaus kan onderwijs gevolgd worden; intern op Wyldemerck of extern op een onderwijs-

voorziening. Per jongere wordt bekeken welke vorm van onderwijs het meest geschikt is. Ook intern op Wyldemerk wordt door erkende scholen lesgegeven, zodat het doel van het traject, het behalen van een diploma, mogelijk is. Wanneer onderwijs extern gegeven wordt, is er frequent contact met medewerkers van de desbetreffende instelling.

Verwijzers geven aan dat Wyldemerk een passend traject is voor jongeren die weerbarstig zijn voor hulpverlening, maar wel een schooldiploma willen behalen. In de methodiek van Wyldemerk wordt hier op ingezet; scholing is het eerste doel. Toch wordt door betrokkenen aangegeven dat het accent op onderwijs een knelpunt kan vormen. In een aantal gevallen staat de (gedrags)problematiek het volgen van onderwijs in de weg. Een hierop volgend knelpunt zijn de wachtlijsten die bij de jeugdhulpverlening bestaan. Dit kan er voor zorgen dat het traject van de jongere tijdelijk stilstaat. Hierdoor ontstaat volgens een aantal betrokkenen een groot uitvalrisico.

Vervolg

De geïnterviewden geven aan weinig bekendheid te hebben met de wijze waarop door Wyldemerk nazorg wordt geboden. Zij erkennen allen dat nazorg essentieel is voor de continuïteit van het traject. Dit wordt onder andere bewerkstelligd doordat de jongere periodiek op verlof gaat. Daarnaast worden regelmatig evaluatiemomenten met jongeren en hun ouders belegd. Wanneer een jongere geplaatst is door de Jeugdreclassering is de Individueel Trajectbegeleider verantwoordelijk voor de nazorg. Deze begeleider blijft nog enige tijd bij de jongere betrokken in het kader van het reclasseringstraject.

9. De Uitdaging

Samenwerking

De samenwerking met partners van De Uitdaging is op diverse manieren georganiseerd. De potentiële deelnemers van De Uitdaging komen met name uit Den Haag en Amsterdam. De deelnemers uit Amsterdam worden aangemeld door Reclassering Nederland (RN), die de deelnemers van verschillende partners betreft. De deelnemers uit Den Haag worden aangemeld vanuit het Jeugd Interventie Team (JIT), waar eveneens samenwerking met diverse partners bestaat. Het JIT en RN zorgen voor naamsbekendheid van De Uitdaging onder de partners. Er bestaan met name verschillen in de uitwerking tussen De Uitdaging in Amsterdam en de De Uitdaging in Den Haag, niet zozeer in de samenwerking.

De samenwerking binnen de keten is volgens één betrokkene een essentiële factor van De Uitdaging. De samenwerking binnen deze keten is gestart in

1999, bij de oprichting van De Uitdaging. In Amsterdam is een stuurgroep voor De Uitdaging opgericht. De functie van de stuurgroep in Amsterdam is driedelig: het kritisch volgen van het project; het creëren van draagvlak in de keten; en het uitvoeren van bestuurlijke druk wanneer het project dreigt te moeten stoppen. In Den Haag is vooral overleg met het Jongeren Interventie Team (het JIT). Hier is geen sprake van een stuurgroep, er bestaat geen structureel overleg met de gemeente Den Haag, in tegenstelling tot de gemeente Amsterdam. Het overleg met het ministerie van Defensie is in de loop van het project gewijzigd. Er zat in het verleden altijd een vertegenwoordiger van het ministerie van Defensie bij het overleg. Er was dus sprake van een direct contact met het ministerie van Defensie. Dit is niet meer het geval sinds De Uitdaging de status van pilotproject heeft. Er bestaat minder steun vanuit het ministerie van Defensie voor De Uitdaging. Er zijn stemmen binnen het ministerie die aangeven dat De Uitdaging te duur is en te veel capaciteit kost. Eén betrokkene is kritisch over de rol van het ministerie van Jeugd en Gezin in de stuurgroep van De Uitdaging. Deze betrokkene geeft aan dat het onduidelijk is wie voor hen als contactpersoon fungeert. Ook op andere fronten is de samenwerking veranderd. Binnen de betrokken partijen in Amsterdam hebben personeelwisselingen plaatsgevonden; de Dienst Werk en Inkomen (DWI) is gereorganiseerd. Volgens deze betrokkenen vormt iedere verandering in zekere zin een cruciaal moment in de samenwerking. De samenwerking en de positionering van De Uitdaging als project is sterk afhankelijk van individuele personen.

De samenwerking met De Uitdaging wordt op de werkvloer als werkbaar ervaren. Zowel vanuit de aanmelders als vanuit de extern ingehuurde trainers. Er is een vaste contactpersoon. De betrokkenheid van de mentoren van Defensie wordt steeds groter volgens de geïnterviewde betrokkenen.

Doelgroep

Volgens één betrokkene is het traject De Uitdaging bedoeld voor jongeren die al veel andere trajecten hebben geprobeerd, maar nooit succes hebben gehad. Het zijn jongeren die niet goed weten wat ze willen, weinig structuur hebben, beïnvloed worden door jongeren in hun omgeving en risico hebben op afglijden richting criminaliteit. Sommige jongeren hebben ook al strafbare feiten gepleegd. Volgens één betrokkene volgt 50% van de deelnemers het traject in het kader van een justitiële maatregel. Het gaat met name om jongeren uit problematische gezinssituaties, met problematisch gedrag.

Het traject is vooral geschikt voor jongeren met interesse voor Defensie, zonder een te groot autoriteitsprobleem. Jongeren moeten enigszins gemotiveerd zijn om het traject bij De Uitdaging te volgen. Het moet bovendien gaan om jongeren wier problematiek binnen de setting van De Uitdaging opgelost kan worden, die fysiek in staat zijn om het programma te

volgen en die beschikken over voldoende cognitieve vaardigheden. Met name deze laatste factor vormt momenteel een probleem. Er stromen veel LVG-jongeren in (licht verstandelijk gehandicapt), die niet in staat blijken het programma af te ronden en daardoor uitvallen. Deelnemers moeten bijvoorbeeld in staat zijn samen te werken, samen een opdracht uit te voeren, een basiscursus computergebruik te volgen. LVG jongeren kunnen dit over het algemeen niet. Ook andere, normaal begaafde risicojongeren, worden niet altijd doorverwezen naar De Uitdaging, omdat zij niet op kunnen tegen de doelgroep, de probleemjongeren. Het lijkt erop dat deze jongeren, in samenspraak met de aanmelders, ook zelf tot de conclusie komen dat dit programma niet goed voor ze is: er is sprake van een verschuiving van verwijdering uit het project naar vrijwillige verlaten van het project. In het verleden werden nog wel eens jongeren verwijderd vanwege bedreiging, criminaliteit en vechten.

Methodiek

Het instrument De Uitdaging beantwoordt volgens één betrokkene aan de gedachte van wat een campus zou moeten zijn. Alle betrokkenen geven aan dat De Uitdaging van groot belang is als aanvulling op bestaande trajecten. Essentiële elementen in de aanpak van De Uitdaging zijn dat: de jongere drie maanden uit de eigen omgeving in een militaire omgeving wordt geplaatst; een duidelijke structuur wordt geboden, er veel regelmaat bestaat in het programma; respect een belangrijke rol speelt, iedereen in zijn waarde gelaten wordt, alle deelnemers gelijk worden behandeld (er wordt niet, zoals in militaire strafprogramma's, gebruik gemaakt van verwervingsrecht, een hiërarchisch model); en dat het gaat om een unieke combinatie van disciplineren, scholing en arbeidsoriëntatie. Na de bivakperiodes wordt er onderwijs verzorgd door externe instellingen. Deze instellingen zijn bevoegd praktijkcertificaten uit te reiken. Dit is volgens de geïnterviewden een meerwaarde van het project.

Werkzame elementen uit de methodiek, zo geven de betrokkenen aan, zijn de kleinschaligheid, de reflectie op positief gedrag, zelfredzaamheid en dat er wordt gewerkt aan het naar boven halen van competenties. Naast inzet op gedragsverandering wordt tevens ingezet op lichamelijke beheersing. In de loop van het traject zijn de methodiek en de te behalen doelen beter en concreter vastgelegd. Het verloop van het programma is duidelijker omschreven met een tijdslijn. In de methodiek is een wijziging gekomen nadat er begin 2008 een wisseling van leidinggevende heeft plaatsgevonden. Sindsdien is er meer nadruk gekomen op het contact met ouders. De ouders worden intensiever bij het project betrokken, er wordt meer outreachend gewerkt. Door twee betrokkenen wordt aangegeven dat door de periodieke wisselingen in bezetting de pedagogische kwaliteiten van de medewerkers fluctueren. Zo zijn, volgens de geïnterviewden, deze kwaliteiten van de

huidige medewerkers van De Uitdaging minder sterk ontwikkeld dan bij eerdere medewerkers. Dit blijkt volgens één betrokkene uit het feit dat tegenwoordig jongeren sneller dan in het verleden worden weggestuurd na regelovertrekend gedrag.

Volgens twee betrokkenen zou het project meer effect sorteren wanneer het langduriger ingezet zou worden. Een knelpunt hierbij is echter dat wanneer het traject langer wordt dan 3 maanden, het lastiger wordt om het als schorsende voorwaarde te gebruiken. Dat zou alleen kunnen als De Uitdaging wordt gezien als een officieel justitieel traject. Dat is nu niet het geval: het gaat nu om een voorwaardelijk straf. Als De Uitdaging als justitieel traject wordt aangemerkt, zou het wettelijk minder ingewikkeld zijn om een jongere daar voor langere tijd te plaatsen. Dit betekent echter dat jongeren er dan weer minder snel preventief geplaatst kunnen worden.

Er bestaan verschillen in uitvoering tussen de jongeren die uit Amsterdam verwezen worden en de jongeren afkomstig uit Den Haag. Minderjarige Amsterdamse jongeren krijgen bijvoorbeeld een stagevergoeding, terwijl de minderjarige jongeren uit Den Haag die niet krijgen. Dit kan spanningen tussen de deelnemers opleveren. Daarbij worden jongeren in Amsterdam in samenwerking met DWI naar het traject verwezen. Ze worden daarmee vrijgesteld van het inleveren van maandbriefjes en de sollicitatieplicht. Jongeren in Den Haag worden echter gekort op hun uitkering, omdat zij niet aan deze verplichtingen kunnen voldoen.

Er zijn volgens betrokkenen diverse redenen waarom jongeren uitvallen. Twee redenen zijn reeds aangehaald: schorsing vanuit het project of jongeren komen zelf tot de conclusie dat het traject niet bij hen past. Een andere reden is dat jongeren het geestelijk of lichamelijk niet aan kunnen. Bij aanmelding worden jongeren hierop getest en over ondervraagd, maar jongeren blijken problemen met hulpverlening in het verleden of lichamelijke problemen nog wel eens te verzwijgen, waarna tijdens het project blijkt dat zij het programma toch niet volhouden.

Vervolg

Alle betrokkenen geven aan dat nazorg essentieel is. De continuïteit in de overdracht van De Uitdaging naar het natraject vormt nog een verbeterpunt. In Amsterdam wordt de nazorg verzorgd door DWI, in Den Haag door het JIT. Door betrokkenen wordt aangegeven dat DWI een grote organisatie is, met als risico dat deze jongeren kunnen 'verdwijnen'. Er is hier vaak sprake van personeelwisselingen. Met name jongeren die het project niet afmaken en dus voortijdig uitvallen, verdwijnen hierdoor nogal eens uit het zicht. Het is lastig, zo wordt in Amsterdam ervaren, om goed na te gaan wie dit oppakt. Wanneer een jongere met een justitiële maatregel uitvalt, moet justitie hier op

reageren. Het is niet altijd duidelijk hoe en of dit gebeurt. Ook jongeren die het project wel afronden verdwijnen soms alsnog uit beeld. Bij DWI in Amsterdam is niet altijd een passend vervolgtraject voorhanden. Bij het JIT in Den Haag is één medewerker verantwoordelijk voor het natraject. Deze zorgt ervoor dat er een sluitend nazorgtraject wordt ingezet.

Volgens alle betrokkenen is het van belang dat het natraject zorgvuldig ingezet wordt, zodat de jongeren niet in de verleiding komen weer terug te vallen. Het natraject zal aan moeten sluiten bij wat de jongeren in De Uitdaging hebben geleerd. Een aantal jongeren is na uitstroom geplaatst in een traject voor jongeren die net uit het onderwijs gevallen zijn. Deze jongeren zijn weer helemaal teruggevallen in het oude gedrag. Het vervolgtraject zou idealiter twee dagen na afronding van De Uitdaging moeten starten. Hierover zijn in Den Haag met een aantal partijen afspraken gemaakt. Hierdoor moet het terugvalrisico gereduceerd worden wanneer jongeren teruggeplaatst worden in de oude sociale omgeving.

BIJLAGE 6 SCHEMATISCH OVERZICHT PROJECTKENMERKEN

Martrix Indeling projectkenmerken

	Duur	Intensiteit	In of buiten leefgeving	Individuele of groepsgerichte aanpak	Toepassing van dwang of drang	Vorm en functie theoretische onderbouwing	Aandacht voor de context	Gebruik van competentiemodel	Aanbieding van scholing	Discipline en structuur	Aandacht voor nazorg	Samenwerking met instanties
1 Schoolfort	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1
2 WerkHotel	3	2	2	3	1	2a	2	2	1	1	1	2
3 De Nieuwe Kans	3	1	2	2	2	3	2	1	2	1	3	3
4 Crossroads 1	2	2	2	3	3	3	2	2	3	3	3	3
5 Crossroads 2	3	1	2	3	1	2a	2	2	1	1	1	1
6 BOP Academie	2	2	2	2	2	2b	2	1	3	3	3	2
7 Educatief Centrum	3	1	2	1	2	2b	1	2	2	2	3	1
8 De Uitdaging	1	3	1	1	2	1	1	1	2	3	2	2
9 Wyldemerk	3	3	1	2	2	1	1	1	3	2	1	2

BIJLAGE 7 TABELLEN

In deze bijlage worden alle tabellen gepresenteerd die zijn gebruikt voor de analyses in hoofdstuk 7. De significante verschillen worden op de volgende wijze weergegeven: een 1 betekent een significant verschil tussen categorie 1 en 2 van het desbetreffende kenmerk, een 2 wil zeggen dat er sprake is van een verschil tussen categorie 1 en 3 van het desbetreffende kenmerk, enzovoort. De opgetelde percentages in de tabellen kunnen afwijken van 100% door het gebruik van afrondingen.

Tabel 1 Verbetering school-/werksituatie

		Verbetering	
		n	%
ja		133	79
	school	91	68
	werk	19	14
	ander traject of instelling	9	7
	school en werk	14	11
nee		36	21
Totaal		169	100

Tabel 2 Scores subdoelen instroom- en uitstrooimeting

	Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> (n=107) [†]	8,3	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde (n=138)	8,0	1,7	8,2	1,6
(Zelf)discipline (n=124)	7,0	1,5	7,1	1,5
Sociale vaardigheden (n=129)	6,4	1,0	6,5	1,1
Middelengebruik (n=123)	3,2	3,0	3,3	2,8
<i>Strafbare gedragingen</i> (n=135) [†]	1,2	1,7	0,5	1,0

[†]Significant verschil instroom- en uitstrooimeting, $p < 0,05$.

Tabel 3 Scores subdoelen instroom- en vervolgmeting

	Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> (n=55) [†]	8,1	0,6	8,5	0,9
Gevoel van eigenwaarde (n=98) [†]	8,0	1,8	8,4	1,4
(Zelf)discipline (n=91) [†]	6,8	1,5	7,3	1,5
Sociale vaardigheden (n=94)	6,4	0,9	6,5	1,1
Middelengebruik (n=89) [†]	3,5	2,9	4,2	3,3
<i>Strafbare gedragingen</i> (n=94) [†]	1,7	1,9	0,5	1,0

[†]Significant verschil instroom- en vervolgmeting, $p < 0,05$.

Tabel 4 Uitstroomsituatie deelnemers met ≥ 2 metingen

	Deelnemers	
	n	% ¹
Positieve uitstroom	90	54
Positieve uitval	27	16
Nog niet uitgestroomd	29	17
Negatieve uitval	23	14
Totaal	169	100

Tabel 5 Verbetering bij positieve uitstroom en negatieve uitval

	Positieve uitstroom		Negatieve Uitval	
	n	%	n	%
Verbetering ¹	120	82	13	56
Geen verbetering	26	18	10	44
Totaal	146	100	23	100

¹Significant verschil positieve uitstroom en negatieve uitval $p < 0,05$.

Tabel 6 Sprake van verbetering bij deelnemers die nog in project zitten en positieve uitstroom.

	Nog in project		Positieve uitstroom	
	n	%	n	%
Verbetering	22	76	98	84
Geen verbetering	7	23	19	16
Totaal	29	100	117	100

Tabel 7 Scores op subdoelen deelnemers nog in project en positieve uitstroom korte termijn

	Nog in project (n=23-29)				Positieve uitstroom (n=71-92)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,5	8,8	0,7	8,2	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	7,8	2,2	7,9	1,9	8,2	1,6	8,4	1,5
Sociale vaardigheden	6,4	1,2	6,5	1,2	6,5	0,9	6,6	1,0
(Zelf)discipline	7,4	1,5	7,5	1,4	6,9	1,5	7,2	1,4
Middelengebruik ¹	2,8	3,5	3,6	1,4	3,2	2,8	2,8	2,7
Strafbare gedragingen	0,9	1,9	0,6	1,4	1,2	1,5	0,5	1,1

¹Significant verschil deelnemers nog in project en positieve uitstroom, $p < 0,05$.

Tabel 8 Leeftijd

	12-17 jaar		18-27 jaar	
	n	%	n	%
Verbetering ¹	91	83	42	70
Geen verbetering ¹	18	17	18	30
Totaal	109	100	60	100

¹Significant verschil tussen 12-17 jaar en 18-27 jaar, $p < 0,05$.

Tabel 9 Geslacht

	Jongen		Meisje	
	n	%	n	%
Verbetering	117	79	15	75
Geen verbetering	31	21	5	25
Totaal	148	100	20	100

Tabel 10 Etniciteit

	Nederlands		Allochtoon	
	n	%	n	%
Verbetering	41	76	50	79
Geen verbetering	13	24	13	21
Totaal	54	100	63	100

Tabel 11 School- /werksituatie

	School		Werk		Beide ¹		Niets	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Verbetering	43	80	15	60	59	86	14	74
Geen verbetering	11	20	10	40	10	14	5	26
Totaal	54	100	25	100	69	100	19	100

¹Significant verschil met werk, $p < 0,05$.

Tabel 12 Aanmelder

	Onderwijs/werk		Justitie		Hulpverlening	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	63	82	17	85	35	73
Geen verbetering	14	18	3	15	13	27
Totaal	77	100	20	100	48	100

Tabel 13 Sociale contacten: relatie

	Wel		Geen	
	n	%	n	%
Verbetering	56	81	76	77
Geen verbetering	13	19	23	23
Totaal	69	100	99	100

Tabel 14 Sociale contacten: woonsituatie

	Bij beide ouders		Bij één ouder ¹		Bij ouder en stiefouder		Geen vaste verblijfplaats		Uitwonend ^{1,2,3}	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Verbetering	43	92	49	77	19	95	7	64	14	54
Geen verbetering	4	8	15	23	1	5	4	36	12	46
Totaal	47	100	64	100	20	100	11	100	26	100

¹Significant verschil met bij beide ouders, $p < 0,05$.

²Significant verschil met bij één ouder, $p < 0,05$.

³Significant verschil met bij ouder en stiefouder, $p < 0,05$.

Tabel 15 Sociale contacten: samen dingen doen

	(Heel) vaak		Soms/nooit	
	n	%	n	%
Verbetering	37	77	90	81
Geen verbetering	11	23	21	19
Totaal	48	100	111	100

Tabel 16 Vrijtijdsbesteding: uitgaansfrequentie

	1 keer per week of minder		2-5 keer per week		6-7 keer per week	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	28	68	33	81	72	83
Geen Verbetering	13	32	8	19	15	17
Totaal	41	100	41	100	87	100

Tabel 17 Vrijtijdsbesteding: rondhangen op straat (in uren per dag)

	nooit		3 uur of minder		4 uur of meer	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	38	76	43	80	50	81
Geen verbetering	12	24	11	20	12	19
Totaal	50	100	54	100	62	100

Tabel 18 Vrijtijdsbesteding: personen waarmee de meeste tijd wordt doorgebracht

	Alleen		Familie		Paar vrienden		Grote groep vrienden	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Verbetering	16	73	28	80	38	79	49	79
Geen verbetering	6	27	7	20	10	21	13	21
Totaal	22	100	35	100	48	100	62	100

Tabel 19 Leeftijd (korte termijn)

	12-17 jaar (n=68=84)				18-27 jaar (n=38=53)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie ⁽¹⁾	8,3	0,7	8,4	0,8	8,1	0,5	8,7	0,7
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,7	8,6	1,5	7,5	1,7	7,6	1,7
(Zelf)discipline	6,8	1,5	7,0	1,5	7,2	1,3	7,4	1,4
Sociale vaardigheden	6,5	1,1	7,0	1,1	6,2	0,9	6,3	1,0
Middelengebruik ⁽¹⁾	2,4	2,7	2,9	2,7	4,5	3,0	3,9	3,0
Strafbare gedragingen	1,3	1,6	0,6	1,1	1,0	1,8	0,4	0,9

⁽¹⁾ Significant verschil in verschilscore 12-17 jaar en 18-27 jaar, $p < 0,05$.

Tabel 20 Geslacht (korte termijn)

	Jongen (n=91-118)				Meisje (n=14-18)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,3	0,6	8,5	0,8	8,3	0,7	8,6	0,7
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,6	8,3	1,5	7,2	1,9	7,4	2,1
(Zelf)discipline	7,0	1,4	7,2	1,4	7,2	1,6	6,9	1,6
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,5	1,0	6,4	1,5	6,8	1,5
Middelengebruik	3,0	3,0	3,2	2,9	4,0	3,0	3,7	2,5
Strafbare gedragingen	1,3	1,7	0,5	1,1	0,6	1,4	0,3	0,6

Tabel 21 Etniciteit(korte termijn)

	Nederlands (n=30-37)				Allochtoon (n=40-53)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,2	0,6	8,6	0,8	8,3	0,6	8,4	0,8
Gevoel van eigenwaarde	7,6	1,8	8,2	1,7	8,3	1,6	8,3	1,7
(Zelf)discipline	6,9	1,5	6,9	1,5	7,3	1,5	7,5	1,6
Sociale vaardigheden	6,3	1,2	6,7	1,3	6,4	1,0	6,4	1,0
Middelengebruik	3,9	2,8	3,9	2,7	2,2	2,8	2,4	2,8
Strafbare gedragingen	1,4	1,8	0,8	1,5	1,1	1,7	0,4	0,7

Tabel 22 School-/werksituatie (korte termijn)

	School (n=32-40)				Werk (n=13-19)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,2	0,6	8,4	0,7	8,2	0,6	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,8	8,3	1,6	7,0	2,0	7,7	1,9
(Zelf)discipline	7,0	1,4	7,2	1,3	6,9	1,1	7,0	1,3
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,5	1,0	6,3	0,8	6,5	1,1
Middelengebruik	2,5	2,8	2,3	2,2	5,0	3,4	3,7	3,2
Strafbare gedragingen	0,8	1,2	0,2	0,5	0,7	0,9	0,4	0,8
	Beide (n=46-61)				Geen (n=13-15)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,6	8,6	0,8	8,2	0,6	8,5	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,7	8,3	1,7	8,2	1,2	8,3	1,4
(Zelf)discipline	7,0	1,7	7,3	1,6	7,0	1,3	6,9	1,5
Sociale vaardigheden ⁶	6,4	1,2	6,7	1,1	6,5	0,8	6,1	1,2
Middelengebruik ^{(4),(5)}	3,1	2,8	3,5	2,9	3,1	2,7	4,2	3,0
Strafbare gedragingen	1,5	1,8	0,6	1,1	1,7	2,6	1,0	1,5

⁽⁴⁾ Significant verschil in verschilscore werk en geen, $p < 0,05$.⁽⁵⁾ Significant verschil in verschilscore werk en beide, $p < 0,05$.⁶ Significant verschil in verschilscore beide en geen, $p < 0,05$.

Tabel 23 Aanmelder (korte termijn)

	Onderwijs/werk (n=51-67)				Justitie (n=10-14)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	s	m	s	m	s	m	S
Motivatie	8,2	0,6	8,3	0,8	8,3	0,7	8,4	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,3	1,7	8,2	1,6	8,6	1,4
(Zelf)discipline	7,0	1,6	7,1	1,6	7,0	1,7	7,7	1,6
Sociale vaardigheden	6,4	1,1	6,4	1,2	6,0	1,1	6,3	0,9
Middelengebruik	2,6	2,9	2,5	2,5	1,9	2,8	3,1	2,6
Strafbare gedragingen	1,2	1,6	0,4	0,9	1,0	1,3	0,5	1,1
	Hulpverlening (n=28-37)							
	Instroom		Uitstroom					
	m	s	m	s				
Motivatie	8,3	0,6	8,6	0,7				
Gevoel van eigenwaarde	7,9	1,6	7,9	1,8				
(Zelf)discipline	7,2	1,2	7,2	1,2				
Sociale vaardigheden	6,3	1,0	6,5	0,8				
Middelengebruik	3,5	2,6	3,7	3,1				
Strafbare gedragingen	1,0	1,8	0,4	1,0				

Tabel 24 Sociale contacten: relatie (korte termijn)

	Wel een relatie (n=43-55)				Geen relatie (n=63-81)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	s	m	s	m	S	m	s
Motivatie	8,2	0,6	8,6	0,9	8,3	0,6	8,5	0,7
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,7	8,2	1,4	8,1	1,7	8,2	1,8
(Zelf)discipline	7,0	1,4	7,2	1,5	7,0	1,5	7,1	1,4
Sociale vaardigheden	6,4	1,1	6,5	1,1	6,4	1,0	6,5	1,1
Middelengebruik	3,3	3,0	3,4	3,0	3,1	3,0	3,2	2,7
Strafbare gedragingen	1,2	1,7	0,5	1,1	1,2	1,7	0,5	1,0

Tabel 25 Sociale contacten: woonsituatie (korte termijn)

	Bij beide ouders (n=32-41)				Bij één ouder (n=37-46)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,3	0,6	8,4	0,8	8,4	0,6	8,5	0,7
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,5	8,4	1,6	8,2	1,7	8,4	1,6
(Zelf)discipline	6,8	1,5	7,1	1,5	7,2	1,6	7,4	1,4
Sociale vaardigheden	6,6	1,1	6,8	1,2	6,3	0,9	6,5	1,0
Middelengebruik	2,5	3,0	2,8	2,9	3,3	2,6	3,3	2,7
Strafbare gedragingen	1,2	1,7	0,4	0,9	1,3	1,6	0,4	0,7
	Bij ouder en stiefouder (n=15-17)				Uitwonend (n=16-24)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	7,9	0,7	8,4	0,9	8,2	0,5	8,5	0,6
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,3	1,5	7,8	1,6	7,7	1,6
(Zelf)discipline	6,5	1,4	6,6	1,5	7,1	1,1	6,9	0,8
Sociale vaardigheden	6,5	0,9	6,6	1,1	6,1	1,1	6,2	0,9
Middelengebruik	3,7	3,4	3,5	2,6	3,4	3,1	2,9	2,9
Strafbare gedragingen	1,8	2,2	1,4	1,8	0,7	1,6	0,3	0,8

Tabel 26 Sociale contacten: samen dingen doen (korte termijn)

	(Heel) vaak (n=28-38)				Soms/nooit (n=74-92)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,6	8,5	0,8	8,2	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,5	1,3	8,8	1,4	7,9	1,8	7,9	1,7
(Zelf)discipline	7,1	1,4	7,5	1,2	6,9	1,5	7,0	1,5
Sociale vaardigheden	6,6	0,8	6,5	1,1	6,3	1,1	6,5	1,1
Middelengebruik	2,2	2,4	3,0	3,1	3,4	3,1	3,3	2,7
Strafbare gedragingen [†]	0,9	1,4	0,6	1,3	1,4	1,8	0,5	0,9

[†]Significant verschil in verschilscore (heel) vaak en soms/nooit, $p < 0,05$.

Tabel 27 Vrijtijdsbesteding: uitgaansfrequentie (korte termijn)

	1 keer per week of minder (n=23-36)				2-5 keer per week (n=29-33)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,6	8,5	0,7	8,0	0,6	8,4	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,4	1,8	7,9	1,6	7,8	1,6
(Zelf)discipline	7,4	1,2	7,5	1,3	7,2	1,3	7,3	1,3
Sociale vaardigheden	6,1	1,1	6,4	1,0	6,5	1,0	6,5	1,0
Middelengebruik	1,6	2,5	1,9	2,4	3,4	3,0	3,4	3,0
<i>Strafbare gedragingen</i> ⁽²⁾	0,4	0,8	0,3	0,9	1,0	1,2	0,5	0,8
	6-7 keer per week (n=53-68)							
	Instroom				Uitstroom			
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,5	8,5	0,8				
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,7	8,3	1,6				
(Zelf)discipline	6,6	1,6	6,9	1,6				
Sociale vaardigheden	6,5	1,0	6,6	1,1				
Middelengebruik	3,9	2,9	3,9	2,7				
<i>Strafbare gedragingen</i>	1,8	2,0	0,6	1,2				

⁽²⁾ Significant verschil in verschillscore 1 keer per week of minder en 6-7 keer per week, $p < 0,05$.

Tabel 28 Vrijtijdsbesteding: rondhangen op straat (in uren per dag) (korte termijn)

	Nooit (n=31-43)				3 uur of minder (n=36-47)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,6	8,6	0,8	8,2	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,9	8,2	1,7	8,0	1,6	8,2	1,7
(Zelf)discipline	7,5	1,3	7,5	1,3	7,1	1,3	7,5	1,2
Sociale vaardigheden	6,3	1,1	6,3	1,1	6,4	0,9	6,6	1,0
Middelengebruik	3,0	3,0	2,8	2,7	3,0	2,8	2,6	2,6
<i>Strafbare gedragingen</i> ⁽²⁾	0,5	0,8	0,3	0,8	1,0	1,4	0,5	1,1

⁽²⁾ Significant verschil in verschillscore nooit en 4 uur of meer, $p < 0,05$.

Tabel 29 Vrijtijdsbesteding: personen waarmee de meeste tijd wordt doorgebracht (korte termijn)

	Alleen (n=16-19)				Familie (n=20-31)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> ^{1,(5)}	8,3	0,4	8,8	0,7	8,5	0,5	8,3	0,7
Gevoel van eigenwaarde	7,4	2,1	7,8	1,4	8,1	1,6	8,7	1,5
(Zelf)discipline	6,9	1,3	7,5	1,4	7,7	1,4	7,6	1,3
Sociale vaardigheden	6,0	1,0	6,5	1,0	6,5	1,0	6,5	1,1
<i>Middelengebruik</i> ^{(1),(4)}	4,6	3,0	3,2	2,9	2,0	2,6	2,7	2,7
Strafbare gedragingen	1,1	2,2	0,7	1,3	0,7	1,1	0,3	0,6
	Paar vrienden (n=34-42)				Grote groep vrienden (n=35-43)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i>	8,2	0,7	8,4	0,8	8,1	0,5	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,7	8,1	1,6	8,0	1,7	8,1	1,8
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,0	1,6	6,6	1,4	6,8	1,4
Sociale vaardigheden	6,3	1,1	6,5	1,1	6,6	0,9	6,6	1,1
<i>Middelengebruik</i>	3,0	2,6	3,4	2,7	3,6	3,3	3,5	3,0
Strafbare gedragingen	1,1	1,4	0,4	0,8	1,8	1,9	0,7	1,3

¹ en ⁽¹⁾ Significant verschil in verschildscore alleen en familie, $p < 0,05$.

⁽⁴⁾ Significant verschil in verschildscore familie en paar vrienden, $p < 0,05$.

⁽⁵⁾ Significant verschil in verschildscore familie en grote groep vrienden, $p < 0,05$.

Tabel 30 Leeftijd (lange termijn)

	12-18 jaar (n=21-40)				18-27 jaar (n=11-19)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,3	0,7	8,4	1,0	7,9	0,6	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,6	1,5	8,9	1,1	6,9	1,8	7,8	1,6
(Zelf)discipline	6,6	1,7	7,1	1,8	6,8	1,0	7,3	1,2
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,4	1,0	5,9	0,7	6,4	0,8
Middelengebruik	2,2	2,1	3,0	2,7	5,3	2,1	5,0	3,2
Strafbare gedragingen	1,5	1,6	0,6	1,1	1,6	2,4	0,2	0,6

Tabel 31 Geslacht (lange termijn)

	Jongen (n=29-54)				Meisje (n=3-5)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,2	0,7	8,6	0,9	7,6	0,3	8,6	1,0
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,7	8,7	1,2	7,5	2,4	7,1	2,2
(Zelf)discipline	6,6	1,4	7,2	1,6	6,7	2,2	6,6	1,5
Sociale vaardigheden	6,3	0,9	6,4	1,0	5,8	1,1	6,1	0,8
Middelengebruik	3,2	2,5	3,7	3,0	3,3	2,9	3,3	2,9
Strafbare gedragingen	1,5	1,8	0,5	1,0	1,7	2,1	0,0	0,0

Tabel 32 Etniciteit (lange termijn)

	Nederlands (n=13-20)				Allochtoon (n=5-16)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,1	0,7	8,7	1,0	8,1	0,4	8,7	0,7
Gevoel van eigenwaarde	7,7	1,8	8,3	1,5	8,6	1,3	8,5	1,3
(Zelf)discipline	6,6	1,5	7,1	1,4	7,1	1,3	7,8	1,4
Sociale vaardigheden	6,4	1,1	6,6	1,1	6,0	0,8	6,0	0,8
Middelengebruik	4,1	2,0	5,0	1,6	3,0	3,2	2,8	3,8
Strafbare gedragingen	1,8	1,6	0,5	1,1	1,5	2,2	0,6	1,2

Tabel 33 School-/werksituatie (lange termijn)

	School (n=7-15)				Werk (n=4-8)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,1	0,4	8,5	0,5	8,5	1,0	8,9	0,7
Gevoel van eigenwaarde ^{(1),(4)}	8,5	1,9	8,4	1,5	5,7	2,0	8,4	1,9
(Zelf)discipline	7,2	1,3	7,1	1,8	6,7	1,1	6,8	2,3
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,4	1,1	6,0	0,7	6,7	0,8
Middelengebruik	2,1	2,7	2,3	3,5	4,6	2,7	3,9	2,8
Strafbare gedragingen	1,1	1,3	0,2	0,5	0,6	0,8	0,6	0,8
	Beide (n=16-27)				Geen (n=4-8)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,2	0,7	8,4	1,1	8,1	0,8	8,9	1,0
Gevoel van eigenwaarde	8,6	1,3	8,7	1,2	7,8	0,9	8,7	1,0
(Zelf)discipline	6,2	1,7	7,2	1,4	7,3	1,1	7,5	1,3
Sociale vaardigheden	6,3	1,0	6,5	1,0	6,2	0,8	5,9	0,9
Middelengebruik	3,1	2,4	4,0	2,7	4,3	1,9	4,3	3,2
Strafbare gedragingen	1,9	1,8	0,7	1,3	1,8	3,1	0,2	0,6

⁽¹⁾ Significant verschil in verschillscore school en werk, $p < 0,05$.

⁽⁴⁾ Significant verschil in verschillscore werk en beide, $p < 0,05$.

Tabel 34 Aanmelder (lange termijn)

	Onderwijs/werk (n=11-25)				Justitie (n=5-7)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,0	0,5	8,1	1,8	8,2	0,9	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,4	1,8	8,7	1,3	7,9	2,1	8,1	1,8
(Zelf)discipline	6,6	1,8	6,8	1,6	7,0	1,5	7,5	1,4
<i>Sociale vaardigheden</i> ⁽²⁾	6,6	1,0	6,1	1,1	5,9	0,7	6,1	0,8
Middelengebruik	2,0	2,5	2,6	3,0	3,3	3,4	3,3	3,0
Strafbare gedragingen	1,9	1,9	0,5	1,1	0,7	1,0	0,4	0,7
	Hulpverlening (n=9-18)							
	Instroom		Vervolg					
	m	sd	m	sd				
Motivatie	8,1	0,7	8,8	0,9				
Gevoel van eigenwaarde	7,8	1,7	8,6	1,4				
(Zelf)discipline	6,4	1,2	7,1	1,7				
<i>Sociale vaardigheden</i>	5,9	0,8	6,5	0,8				
Middelengebruik	4,1	2,2	4,3	3,2				
Strafbare gedragingen	1,6	2,3	0,5	1,1				

⁽²⁾ Significant verschil in verschilscore onderwijs/werk en hulpverlening, $p < 0,05$.

Tabel 35 Sociale contacten: relatie (lange termijn)

	Wel een relatie (n=16-26)				Geen relatie (n=16-32)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,2	0,6	8,4	0,7	8,1	0,8	8,7	1,1
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,8	8,6	1,4	8,3	1,7	8,6	1,3
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,4	1,8	6,4	1,5	7,0	1,4
Sociale vaardigheden	6,4	1,1	6,4	1,1	6,3	1,0	6,4	0,9
Middelengebruik	3,2	2,7	3,2	3,2	3,3	2,4	4,0	2,8
Strafbare gedragingen	1,3	1,7	0,3	0,7	1,7	2,0	0,6	1,2

Tabel 36 Sociale contacten: woonsituatie (lange termijn)

	Bij beide ouders (n=5-19)				Bij één ouder (n=14-21)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,3	0,6	8,7	0,6	8,3	0,7	8,5	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,8	1,1	8,9	1,0	8,1	1,8	8,6	1,5
(Zelf)discipline	6,3	1,5	7,0	1,7	7,1	1,5	7,4	1,7
Sociale vaardigheden	6,5	1,0	6,4	1,0	6,3	0,8	6,4	1,0
Middelengebruik	2,9	2,7	3,4	3,0	3,2	2,4	3,3	2,8
Strafbare gedragingen	1,6	2,0	0,4	1,0	1,4	1,5	0,3	0,6
	Bij ouder en stiefouder (n=9-11)							
	Instroom		Vervolg					
	m	s	m	s				
Motivatie	8,0	0,7	8,6	1,2				
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,9	8,6	1,0				
(Zelf)discipline	6,3	1,6	7,3	1,3				
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,9	1,1				
Middelengebruik	3,1	2,4	4,4	2,7				
Strafbare gedragingen	1,7	1,6	0,9	1,5				

Tabel 37 Sociale contacten: samen dingen doen (lange termijn)

	(Heel) vaak (n=10-16)				Soms/nooit (n=24-45)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,4	0,7	8,8	0,8	8,0	0,7	8,4	1,0
Gevoel van eigenwaarde ⁽¹⁾	9,0	1,0	8,6	1,3	7,9	1,7	8,7	1,4
(Zelf)discipline	7,1	1,5	7,8	1,5	6,4	1,5	6,9	1,5
Sociale vaardigheden	6,5	0,7	6,3	1,1	6,2	1,0	6,5	0,9
Middelengebruik	2,3	1,8	2,7	2,4	3,4	3,2	4,0	3,2
Strafbare gedragingen	1,1	1,4	0,4	0,7	1,7	2,0	0,5	1,1

⁽¹⁾ Significant verschil in verschillscore (heel) vaak en soms/nooit, $p < 0,05$.

Tabel 38 Vrijtijdsbesteding: uitgaansfrequentie (lange termijn)

	1 keer per week of minder (n=7-13)				2-5 keer per week (n=10-13)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,0	0,6	8,7	0,6	7,8	0,7	8,4	1,2
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,9	8,4	1,7	7,5	1,9	8,1	1,5
(Zelf)discipline	7,1	1,1	7,5	1,6	7,1	1,4	7,1	1,9
Sociale vaardigheden	6,0	0,9	6,4	1,1	6,3	1,0	6,1	1,2
Middelengebruik	1,8	2,6	1,0	1,7	2,9	2,6	3,3	2,7
<i>Strafbare gedragingen</i> ⁽²⁾	0,5	0,8	0,1	0,5	0,9	1,1	0,5	1,2
	6-7 keer per week (n=15-33)							
	Instroom		Vervolg					
	m	sd	m	sd				
Motivatie	8,5	0,6	8,6	0,8				
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,7	8,8	1,1				
(Zelf)discipline	6,3	1,6	7,0	1,5				
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,5	0,8				
Middelengebruik	3,8	2,3	4,6	3,0				
<i>Strafbare gedragingen</i>	2,2	2,1	0,6	1,0				

⁽²⁾ Significant verschil in verschillscore 1 keer per week of minder en 6-7 keer per week, $p < 0,05$.

Tabel 39 Vrijtijdsbesteding: rondhangen op straat (in uren per dag) (lange termijn)

	Nooit (n=8-13)				3 uur of minder (n=12-23)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> ²	7,7	0,3	8,9	0,6	8,4	0,6	8,8	0,8
<i>Gevoel van eigenwaarde</i> ³	7,7	2,2	8,2	1,7	8,3	1,6	8,3	1,2
<i>(Zelf)discipline</i> ⁽³⁾	7,0	1,1	7,1	1,6	7,3	1,1	7,5	1,9
Sociale vaardigheden	6,1	1,0	6,2	0,9	6,3	0,9	6,4	1,2
<i>Middelengebruik</i> ²	3,8	2,7	3,0	2,8	2,6	2,6	2,4	2,6
<i>Strafbare gedragingen</i> ^{(2),(3)}	0,7	0,9	0,4	0,7	0,8	1,4	0,2	0,5
	4 uur of meer (n=12-23)							
	Instroom		Vervolg					
	m	sd	m	sd				
Motivatie	8,2	0,8	8,1	1,1				
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,7	9,0	1,2				
(Zelf)discipline	5,9	1,7	6,9	1,3				
Sociale vaardigheden	6,3	1,0	6,6	0,7				
Middelengebruik	3,6	2,6	5,2	2,8				
<i>Strafbare gedragingen</i>	2,7	2,0	0,8	1,4				

^{2 en (2)} Significant verschil in verschillscore nooit en 4 uur of meer, $p < 0,05$.

^{3 en (3)} Significant verschil in verschillscore 3 uur of minder en 4 uur of meer, $p < 0,05$.

Tabel 40 Vrijtijdsbesteding: personen waarmee de meeste tijd wordt doorgebracht (lange termijn)

	Alleen (n=4-8)				Familie (n=6-10)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,4	0,6	9,0	0,2	8,1	0,5	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	7,3	1,8	8,4	1,9	8,0	1,7	8,3	1,2
(Zelf)discipline	6,7	0,6	6,1	2,1	7,4	1,6	8,0	1,4
Sociale vaardigheden	6,0	0,7	6,3	0,9	6,0	0,8	6,4	1,1
Middelengebruik	4,1	3,0	3,8	3,3	2,5	2,9	1,8	2,8
Strafbare gedragingen	1,8	3,1	0,5	0,8	0,7	1,3	0,2	0,6
	Paar vrienden (n=9-21)				Grote groep vrienden (n=13-19)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,2	0,9	8,7	0,7	8,0	0,6	8,3	1,2
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,6	8,5	1,4	8,2	1,9	8,9	1,2
(Zelf)discipline	6,5	1,5	7,1	1,6	6,3	1,6	7,2	1,4
Sociale vaardigheden	6,1	1,1	6,4	1,0	6,7	0,8	6,5	1,0
Middelengebruik	3,8	2,2	4,1	3,3	2,6	2,4	4,0	2,5
Strafbare gedragingen	1,4	1,5	0,4	1,0	2,0	1,7	0,7	1,2

Tabel 41 Duur

	3-6 maanden ²		6-12 maanden ³		Langer dan 12 maanden	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	59	84	29	88	45	68
Geen verbetering	11	16	4	12	21	32
Totaal	70	100	33	100	66	100

² Significant verschil met langer dan 12 maanden, $p < 0,05$.

³ Significant verschil met langer dan 12 maanden, $p < 0,05$.

Tabel 42 Intensiteit

	8-uur of minder		12-uurs		24-uurs	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	56	79	39	81	38	76
Geen verbetering	15	21	9	19	12	24
Totaal	71	100	48	100	50	100

Tabel 43 Leefomgeving

	Buiten de eigen leefomgeving		In de eigen omgeving	
	n	%	n	%
Verbetering	72	84	61	74
Geen verbetering	14	16	22	27
Totaal	86	100	83	100

Tabel 44 Aanpak

	1. Voornamelijk groepsgericht		2. Zowel groepsgericht als individueel		3. Voornamelijk individueel	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	69	79	43	80	21	75
Geen verbetering	18	21	11	20	7	25
Totaal	87	100	54	100	28	100

Tabel 45 Dwang en drang middelen

	1. Niet of nauwelijks toepassing van dwang- en drangmiddelen		2. Soms toepassing van dwang- en drangmiddelen	
	n	%	n	%
Verbetering	49	86	84	75
Geen verbetering	8	14	28	25
Totaal	57	100	112	100

Tabel 46 Theoretische onderbouwing

	1. Geen schriftelijk vastgelegde theorie		2. Theorie vanuit overkoepelende organisatie/niet vooraf schriftelijk vastgelegd	
	n	%	n	%
Verbetering	59	84	74	75
Geen verbetering	11	16	25	25
Totaal	70	100	99	100

Tabel 47 Aandacht context deelnemer

	1. Niet expliciet aandacht voor de context van de deelnemer		2. Expliciet aandacht voor de context van de deelnemer	
	n	%	n	%
Verbetering	82	80	51	77
Geen verbetering	21	20	15	23
Totaal	103	100	66	100

Tabel 48 Competentie en oplossingsgerichte aanpak

	Niet competentie gericht		Competentie gericht	
	n	%	n	%
Verbetering	102	82	31	69
Geen verbetering	22	18	14	31
Totaal	124	100	45	100

Tabel 49 Scholingsaanbod

	1. Geen scholingsaanbod		2. Mogelijkheid tot behalen van certificaten		3. Aanbod van VMBO, HAVO, VWO of MBO	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	15	71	76	77	42	86
Geen verbetering	6	29	23	23	7	14
Totaal	21	100	99	100	49	100

Tabel 50 Nadruk op structuur en discipline

	Geen nadruk op structuur en discipline ²		Weinig nadruk op structuur en discipline		Veel nadruk op structuur en discipline	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	22	67	23	70	88	85
Geen verbetering	11	33	10	30	15	15
Totaal	33	100	33	100	103	100

²Significant verschil met veel nadruk op structuur en discipline, $p < 0,05$.

Tabel 51 Aandacht voor nazorg

	1. Geen actief, gestructureerd nazorgtraject		2. Nazorg verzorgd door samenwerkende instantie (gemeenten)		3. Nazorg programma door project zelf	
	n	%	n	%	n	%
Verbetering	62	85	25	74	46	74
Geen verbetering	11	15	9	27	16	26
Totaal	73	100	34	100	62	100

Tabel 52 Samenwerking

	1. Samenwerking met verwijzers of (gespecialiseerde) hulp		2. Samenwerking als belangrijk element in de uitvoering	
	n	%	n	%
Verbetering	49	83	84	76
Geen verbetering	10	17	26	24
Totaal	59	100	110	100

Tabel 53 Trajectduur (korte termijn)

	3-6 maanden (n=48-64))				6-12 maanden (n=20-25)				Langer dan 12 maanden (n=39-49)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> ¹	8,3	0,7	8,3	0,7	8,3	0,5	8,9	0,8	8,2	0,5	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,5	8,6	1,3	7,7	2,0	8,2	1,7	7,8	1,8	7,7	1,8
Sociale vaardigheden	6,5	0,9	6,5	1,0	6,6	1,1	7,1	1,2	6,2	1,1	6,3	1,1
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,1	1,6	6,9	1,6	7,3	1,3	7,1	1,4	7,1	1,5
Middelengebruik	3,1	2,9	2,7	2,7	3,7	2,9	4,2	2,6	3,1	3,1	3,4	3,0
Strafbare gedragingen	1,2	1,6	0,4	0,9	1,5	1,6	0,9	1,6	1,1	1,9	0,4	0,8

¹Significant verschil tussen 3-6 maanden en 6-12 maanden, $p < 0,05$.

Tabel 54 Intensiteit (korte termijn)

	8 uur of minder (n= 42-54)				12-uurs (n=31-40)				24-uurs (n=34-44)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i> ¹	8,3	0,7	8,3	0,7	8,3	0,5	8,8	0,8	8,2	0,6	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,6	1,3	8,5	1,4	7,6	2,1	7,9	1,9	7,7	1,7	8,2	1,6
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,4	1,1	6,5	1,2	6,9	1,2	6,3	0,9	6,5	0,9
(Zelf)discipline	7,0	1,5	7,0	1,6	7,3	1,6	7,5	1,3	6,7	1,3	7,0	1,4
Middelengebruik	2,2	2,6	2,2	2,4	3,8	2,8	4,4	2,8	4,0	3,2	3,6	2,9
Strafbare gedragingen	1,1	1,5	0,4	0,7	1,1	1,5	0,7	1,3	1,5	2,0	0,5	1,1

¹Significant verschil tussen 8-uurs en 12-uurs projecten, $p < 0,05$.

Tabel 55 Binnen of buiten de eigen omgeving (korte termijn)

	Buiten de eigen leefomgeving (n=60-77)				In de eigen omgeving (n=47-61)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
<i>Motivatie</i>	8,3	0,7	8,4	0,8	8,3	0,5	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,6	8,4	1,4	7,9	1,9	7,9	1,8
Sociale vaardigheden	6,5	0,9	6,5	1,0	6,3	1,1	6,6	1,2
(Zelf)discipline	6,8	1,5	7,0	1,5	7,2	1,4	7,4	1,4
<i>Middelengebruik</i> ¹	3,5	3,1	3,1	2,7	2,9	2,8	3,5	3,0
Strafbare gedragingen	1,4	1,8	0,4	0,9	1,0	1,5	0,6	1,1

¹Significant verschil tussen eigen- en buiten leefomgeving, $p < 0,05$.

Tabel 56 Groepsgerichte en individuele aanpak (korte termijn)

	1. Voornamelijk groepsgericht (n=53-71)				2. Zowel groepsgericht als individueel (n=36-44)				3. Voornamelijk individueel (n=18-23)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie ⁽¹⁾	8,3	0,7	8,3	0,7	8,2	0,5	8,7	0,8	8,4	0,6	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,4	1,5	8,6	1,3	7,6	1,8	7,8	1,7	7,7	2	7,7	2,0
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,5	0,9	6,4	0,9	6,6	1,3	6,5	1,3	6,5	1,1
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,1	1,5	6,8	1,4	6,9	1,4	7,5	1,4	7,8	1,3
Middelengebruik	2,8	2,9	2,7	2,7	3,9	3,0	4,1	2,6	2,8	2,9	3,3	3,4
Strafbare gedragingen	1,1	1,6	0,4	0,9	1,6	2,0	0,7	1,3	0,8	1,4	0,4	0,7

⁽¹⁾ Significant verschil (zonder controle leeftijd) tussen 1 en 2, $p < 0,05$.

Tabel 57 Toepassing van dwang- en drangmiddelen (korte termijn)

	1. Niet of nauwelijks toepassing van dwang- en drangmiddelen (n=42-54)				2. Soms toepassing van dwang- en drangmiddelen ¹ (n=63-82)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,7	8,4	0,8	8,2	0,52	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,7	8,3	1,7	7,8	1,7	8,2	1,6
Sociale vaardigheden ¹	6,6	1,1	6,5	1,1	6,2	1,0	6,6	1,1
(Zelf)discipline	7,2	1,6	7,2	1,6	6,8	1,4	7,1	1,4
Middelengebruik	2,9	2,8	2,7	2,8	3,4	3,0	3,6	2,8
Strafbare gedragingen	0,9	1,4	0,4	0,7	1,4	1,8	0,6	1,2

¹ Significant verschil tussen groep 1 en groep 2 en 3, $p < 0,05$.

Tabel 58 Vorm en functie theoretische onderbouwing (korte termijn)

	1. Geen schriftelijk vastgelegde theorie (n= 48-64)				2. Theorie vanuit overkoepelende organisatie/ niet vooraf schriftelijk vastgelegd (n=39-51) ²			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,3	0,7	8,4	0,8	8,3	0,5	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,6	8,4	1,4	7,9	1,9	7,9	1,8
Sociale vaardigheden	6,5	0,9	6,5	1,0	6,3	1,1	6,6	1,2
(zelf)discipline	6,8	1,5	7,0	1,5	7,2	1,4	7,4	1,4
Middelengebruik ¹	3,5	3,1	3,1	2,7	2,9	2,8	3,5	3,0
Strafbare gedragingen	1,4	1,8	0,4	0,9	1,0	1,5	0,6	1,1

¹ Significant verschil tussen groep 1 en groep 2 en 3, $p < 0,05$.

¹ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Deelname aan project alleen mogelijk via rechter of voorged (n= 1-2)) is deze samengevoegd met groep 2.

² Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Theorie als fundament voor de aanpak (n=7-10)) is deze samengevoegd met groep 2.

Tabel 59 Aandacht voor context deelnemer (korte termijn)

	1. Niet expliciet aandacht voor de context van de deelnemer (n=65-84)				2. Expliciet aandacht voor de context van de deelnemer (n=42-54)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie ¹	8,3	0,7	8,2	0,7	8,3	0,6	8,8	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,6	8,5	1,4	7,7	1,9	7,8	1,9
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,5	1,0	6,4	1,1	6,7	1,2
(Zelf)discipline	6,9	1,5	7,0	1,5	7,2	1,4	7,5	1,4
Middelengebruik	3,2	3,1	3,0	2,7	3,2	2,8	3,6	3,0
Strafbare gedragingen	1,3	1,8	0,4	0,9	1,1	1,6	0,6	1,2

¹Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

Tabel 60 Gebruik van competentie- of oplossingsgerichte benadering (korte termijn)

	Niet competentie gericht (n=84-108)				Competentie gericht (n=23-30)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,2	0,6	8,5 ⁺	0,8	8,4	0,5	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,7	8,3	1,6	8,1	1,9	7,9	1,9
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,6	1,1	6,3	1,3	6,4	1,1
Zelfdiscipline	6,8	1,5	7,0	1,5	7,5	1,4	7,6	1,4
Middelengebruik	3,5	3,0	3,3	2,7	2,2	2,8	3,2	3,2
Strafbare gedragingen	1,4	1,8	,5 ⁻	1,1	0,7	1,2	0,3	0,6

Tabel 61 Aanbieden van scholing binnen setting van project (korte termijn)

	1. Geen scholingsaanbod (n=16-21)				2. Mogelijkheid tot behalen van certificaten (n=59-79)				3. Aanbod van VMBO, HAVO, VWO of MBO (n=32-38)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie ³	8,4	0,6	8,7	0,8	8,3	0,7	8,3	0,7	8,2	0,5	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	7,8	2,1	7,6	2,0	8,3	1,5	8,5	1,4	7,6	1,9	7,8	1,7
Sociale vaardigheden	6,3	1,3	6,4	1,1	6,3	0,9	6,4	1,0	6,5	1,1	6,8	1,3
(Zelf)discipline	7,5	1,5	7,8	1,3	6,9	1,5	7,1	1,6	6,8	1,4	6,9	1,3
Middelengebruik	2,9	3,0	3,2	3,5	2,8	2,8	2,7	2,6	4,1	3,0	4,3	2,5
Strafbare gedragingen	0,6	1,2	0,4	0,7	1,1	1,6	0,4	0,8	1,7	2,0	0,8	1,4

³Significant verschil tussen groep 2 en groep 3, $p < 0,05$.

Tabel 62 Aandacht voor discipline en structuur (korte termijn)

	1. Geen nadruk op structuur en discipline (n=22-29)				2. Weinig nadruk op structuur en discipline (n=17-20)				3. Veel nadruk op structuur en discipline (n=68-89)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,3	0,6	8,7	0,7	8,3	0,4	8,3	0,7	8,3	0,7	8,5	0,8
Gevoel van eigenwaarde	7,7	1,8	7,6	1,9	8,1	1,8	8,0	1,6	8,1	1,7	8,5	1,5
Sociale vaardigheden	6,3	1,1	6,3	1,1	6,2	1,2	6,3	1,1	6,5	1,0	6,7	1,0
Zelfdiscipline	7,4	1,4	7,6	1,5	6,8	1,2	6,5	1,2	6,9	1,5	7,2	1,5
Middelengebruik	2,7	2,8	3,0	3,2	3,5	3,5	4,0	2,6	3,3	2,9	3,1	2,7
Strafbare gedragingen	0,7	1,5	0,4	0,6	1,6	2,2	0,4	0,9	1,3	1,6	0,6	1,1

Tabel 63 Samenwerking met betrokken partijen (korte termijn)

	1. Samenwerking met verwijzers of (gespecialiseerde) hulp (n=36-46)				2. Samenwerking als belangrijk element in de uitvoering ³ (n=70-92)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie ¹	8,3	0,7	8,2	0,7	8,3	0,5	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde ⁽¹⁾	8,8	1,2	8,6	1,3	7,6	1,8	8,0	1,7
Sociale vaardigheden	6,5	1,1	6,5	1,1	6,3	1,0	6,6	1,1
(Zelf)discipline	7,0	1,6	7,0	1,6	7,0	1,4	7,2	1,4
Middelengebruik	2,2	2,7	2,2	2,4	2,2	2,7	2,2	2,4
Strafbare gedragingen	1,1	1,4	0,4	0,8	1,3	1,8	0,5	1,1

¹en ⁽¹⁾ Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

Tabel 64 Trajectduur (lange termijn)

	3-6 maanden (n=18-44)				6-12 maanden (n=18-33)				Langer dan 12 maanden (n=18-31)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,0	0,7	8,4	1,0	8,3	0,5	8,7	0,9	8,0	0,6	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,2	1,8	8,6	1,4	8,3	1,8	8,5	1,2	7,4	1,7	8,1	1,4
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,4	1,0	6,5	1,0	6,9	1,1	6,3	0,9	6,4	0,8
Zelfdiscipline	6,8	1,6	7,2	1,8	7,1	1,8	7,8	1,3	6,6	1,3	7,3	1,1
Middelengebruik	3,1	3,0	3,0	3,1	4,5	2,9	5,6	2,6	3,5	2,8	4,8	3,4
Strafbare gedragingen	1,3	1,8	0,3	0,8	2,2	1,9	0,6	1,0	1,9	2,0	0,8	1,2

³ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Samenwerking als kern van het project (n=7-10)) is deze samengevoegd met groep 2.

Tabel 65 Intensiteit (lange termijn)

	8 uur of minder (n=22-44)				12-uurs (n=18-24)				24-uurs (n=18-31)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	7,9	0,6	8,5	0,9	8,3	0,5	8,7	0,9	8,2	0,7	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,3	1,6	8,4	1,3	8,2	1,9	8,5	1,2	7,5	1,9	8,4	1,6
Sociale vaardigheden	6,5	1,0	6,4	1,0	6,4	1,0	6,8	1,1	6,2	0,8	6,5	0,7
Zelfdiscipline	6,8	1,6	7,0	1,5	7,0	1,7	7,7	1,3	6,6	1,3	7,4	1,5
Middelengebruik	2,6	2,7	3,3	3,3	4,7	2,9	5,8	2,7	4,0	3,0	4,3	3,1
Strafbare gedragingen	1,4	1,9	0,5	1,1	2,3	1,8	,6	1,0	1,7	1,9	0,5	0,9

Tabel 66 Binnen of buiten de eigen leefomgeving (lange termijn)

	Buiten de eigen leefomgeving (n=14-52)				In de eigen omgeving (n=32-46)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,1	0,7	8,5	0,9	8,2	0,6	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,6	1,4	7,9	1,8	8,2	1,3
Sociale vaardigheden ¹	6,4	0,9	6,4	0,9	6,3	0,9	6,7	0,9
(Zelf)discipline	6,7	1,5	7,2	1,7	6,9	1,5	7,4	1,9
Middelengebruik	3,3	2,9	3,6	3,2	3,9	2,9	4,9	3,2
Strafbare gedragingen	1,5	1,8	0,4	0,9	1,9	1,9	0,6	1,1

¹Significant verschil tussen eigen- en buiten leefomgeving, $p < 0,05$.

Tabel 67 Aanpak (lange termijn)

	1. Voornamelijk groepsgericht (n=23-56)				2. Zowel groepsgericht als individueel (n=28-36)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,0	0,7	8,4	0,9	8,2	0,6	8,7	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,9	8,4	1,4	7,7	1,6	8,4	1,3
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,4	0,9	6,5	0,9	6,7	1,1
Zelfdiscipline	6,8	1,5	7,2	1,6	6,6	1,4	7,2	1,2
Middelengebruik	3,1	2,8	3,4	3,2	4,1	2,8	5,2	2,8
Strafbare gedragingen	1,3	1,8	0,5	1,0	2,1	2,0	0,6	1,0

Tabel 68 Toepassing van dwang- en drangmiddelen (lange termijn)

	1. Niet of nauwelijks toepassing van dwang- en drangmiddelen (n=8-23)				2. Soms toepassing van dwang- en drangmiddelen (n=43-70) ⁴			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	7,9	0,7	8,3	1,1	8,2	0,6	8,6	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,8	1,3	8,8	1,2	7,7	1,9	8,3	1,4
Sociale vaardigheden ¹	6,7	1,1	6,3	1,1	6,3	0,9	6,6	0,9
(Zelf)discipline ¹	6,9	1,8	6,9	1,8	6,8	1,4	7,4	1,4
Middelengebruik	2,5	2,7	3,0	3,2	3,9	2,9	4,6	3,2
Strafbare gedragingen	1,3	1,7	0,3	0,9	1,8	1,9	0,6	1,0

¹Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

Tabel 69 Vorm en functie theoretische onderbouwing (lange termijn)

	1. Geen schriftelijk vastgelegde theorie (n=18-44)				2 Theorie vanuit overkoepelende organisatie/ niet vooraf schriftelijk vastgelegd ⁵ (n=43-70)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,1	0,7	8,5	0,9	8,2	0,6	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,6	1,4	7,9	1,8	8,2	1,3
Sociale vaardigheden ¹	6,4	0,9	6,4	0,9	6,3	0,9	6,7	0,9
(Zelf)discipline	6,7	1,5	7,2	1,7	6,9	1,5	7,4	1,3
Middelengebruik	3,3	2,9	3,6	3,1	3,9	2,9	4,9	3,2
Strafbare gedragingen	1,5	1,8	0,4	0,9	1,9	1,9	0,6	1,1

¹Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

⁴ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Deelname aan project alleen mogelijk via rechter of voogd (n=3-5)) is deze samengevoegd met groep 2.

⁵ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (Theorie als fundament voor de aanpak (n=3-5)) is deze samengevoegd met groep 2.

Tabel 70 Aandacht voor context deelnemer (lange termijn)

	1. Niet expliciet aandacht voor de context van de deelnemer (n=27-64)				2. Expliciet aandacht voor de context van de deelnemer (n=27-34)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,1	0,7	8,5	0,9	8,2	0,6	8,7	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,1	1,8	8,4	1,4	7,9	1,8	8,4	1,4
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,4	0,9	6,4	1,0	6,8	1,1
Zelfdiscipline	6,7	1,5	7,2	1,6	7,0	1,6	7,5	1,3
Middelengebruik	3,2	2,8	3,8	3,2	4,2	3,1	5,2	3,2
Strafbare gedragingen	1,5	1,8	0,6	1,0	2,0	1,9	0,5	0,9

Tabel 71 Gebruik van competentie- of oplossingsgerichte benadering (lange termijn)

	Niet competentie gericht (n=46-80)				Competentie gericht (n=8-18)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,1	0,6	8,6	0,9	8,1	0,6	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,8	8,5	1,4	8,1	2,0	8,1	1,3
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,6	1,0	6,1	1,0	6,4	0,6
(Zelf)discipline	6,7	1,5	7,2	1,8	7,1	1,6	7,6	1,3
Middelengebruik	3,6	2,9	4,0	3,1	3,5	3,0	5,0	3,6
Strafbare gedragingen	1,6	1,9	0,5	0,9	1,9	1,7	0,9	1,3

Tabel 72 Aanbieden van scholing binnen setting van project (lange termijn)

	2. Mogelijkheid tot behalen van certificaten (n=37-66)				3. Aanbod van VMBO, HAVO, VWO of MBO (n=22-31)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,0	0,6	8,5	0,9	8,3	0,5	8,7	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,8	8,4	1,4	8,1	1,7	8,5	1,2
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,5	0,9	6,5	1,0	6,7	1,0
(Zelf)discipline	6,8	1,5	7,2	1,6	6,8	1,7	7,5	1,3
Middelengebruik	3,1	2,9	3,4	3,3	4,4	2,8	5,8	2,4
Strafbare gedragingen	1,4	1,9	0,4	1,0	2,3	1,8	0,7	1,1

Tabel 73 Aandacht voor discipline en structuur (lange termijn)

	1. Geen nadruk op structuur en discipline (n=9-11)				2. Weinig nadruk op structuur en discipline (n=9-20)				3. Veel nadruk op structuur en discipline (n=36-67))			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s	m	s
Motivatie	8,0	0,6	8,7	0,9	8,1	0,6	8,5	0,8	8,2	0,6	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	7,0	1,3	8,1	1,7	7,7	1,8	8,1	1,3	8,2	1,8	8,6	1,3
Sociale vaardigheden	6,2	0,9	6,5	1,0	6,4	0,9	6,4	0,6	6,4	1,0	6,6	1,0
(Zelf)discipline	6,8	1,1	7,1	1,2	6,5	1,3	7,0	1,0	6,9	1,6	7,4	1,6
Middelengebruik	3,3	3,5	4,2	4,3	3,5	2,5	5,1	3,0	3,6	3,0	3,9	3,2
Strafbare gedragingen	1,6	2,2	0,2	0,5	2,0	1,9	1,1	1,3	1,6	1,8	0,4	0,9

Tabel 74 Aandacht voor nazorg (lange termijn)

	1. Geen actief, gestructureerd nazorgtraject (n=12-31)				2. Nazorg verzorgd door samenwerkende instantie (gemeenten) (n=10-22)				3. Nazorgprogramma door project zelf (n=32-45)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	8,0	0,6	8,5	1,0	8,2	0,8	8,5	0,9	8,2	0,6	8,6	0,9
Gevoel van eigenwaarde	8,4	1,4	8,8	1,2	7,5	2,2	8,3	1,7	7,9	1,8	8,3	1,3
Sociale vaardigheden ^{1,2}	6,7	1,1	6,2	1,0	6,1	0,7	6,5	0,7	6,4	0,9	6,7	0,9
(Zelf)discipline	6,7	1,7	6,9	1,6	6,7	1,2	7,6	1,7	6,9	1,5	7,4	1,9
Middelengebruik	2,9	2,8	3,9	3,3	4,0	3,2	3,5	3,2	3,8	2,9	4,8	3,2
Strafbare gedragingen	1,6	1,8	0,5	1,0	1,4	1,9	0,3	0,6	1,9	1,9	0,7	1,1

¹Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

²Significant verschil tussen groep 1 en groep 3, $p < 0,05$.

Tabel 75 Samenwerking met betrokken partijen (lange termijn)

	1. Samenwerking met verwijzers of (gespecialiseerde) hulp (n=13-34)				2. Samenwerking als belangrijk element in de uitvoering (n=41-64) ⁶			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Motivatie	7,9	0,6	8,3	1,0	8,2	0,6	8,7	0,8
Gevoel van eigenwaarde	8,6	1,6	8,5	1,2	7,7	1,9	8,4	1,4
Sociale vaardigheden ¹	6,5	1,0	6,4	1,0	6,3	0,9	6,6	0,9
(Zelf)discipline	6,8	1,7	7,0	1,6	6,8	1,4	7,5	1,4
Middelengebruik	2,6	2,5	3,3	3,2	4,1	3,0	4,8	3,2
Strafbare gedragingen	1,3	1,8	0,6	1,2	1,8	1,9	0,5	0,9

¹Significant verschil tussen groep 1 en groep 2, $p < 0,05$.

⁶ Door het lage aantal respondenten in groep 3 (samenwerking als kern element in de uitvoering (n=2-3)) is deze samengevoegd met groep 2.

Tabel 76 Verschilscores op de subdoelen naar verbetering op het hoofdoel, korte termijn

	Verbetering school-/ werksituatie (n = 87- 112)		Geen verbetering school-/ werksituatie (n = 19-25)	
	m	sd	m	sd
Motivatie	0,27	0,98	0,08	0,88
Gevoel van eigenwaarde	0,29	1,70	- 0,18	1,31
Sociale vaardigheden	0,16	1,07	0,06	1,03
Zelfdiscipline	0,24	1,34	- 0,11	1,46
Middelengebruik	- 0,10	2,58	0,11	3,49
Strafbare gedragingen	0,74	1,71	0,59	1,33

Tabel 77 Verschilscores op de subdoelen naar verbetering op het hoofdoel, lange termijn

	Wel verbetering op het hoofdoel (n = 53-98)		Geen verbetering op het hoofdoel (n = 11-18)	
	m	sd	m	sd
Motivatie	0,45	1,06	0,38	0,94
Gevoel van eigenwaarde	0,50	1,93	0,19	1,87
Sociale vaardigheden	0,34	1,07	0,22	0,84
Zelfdiscipline	0,48	1,40	0,56	1,38
Middelengebruik	- 0,76	2,67	- 0,31	4,55
Strafbare gedragingen	1,06	1,90	1,52	1,57

Tabel 78 Norm en gemeten resultaat (verbetermaat) op hoofdoel

	%
Norm zoals opgesteld door projecten	70
Verbetermaat	79

Tabel 79 Overzicht normen projecten en gevonden resultaten op subdoelen korte termijn

	Normscore projecten	Deelnemers Betrouwbaar vooruitgegaan	Deelnemers waarbij aanwijzing voor vooruitgang is
	%	%	%
Motivatie (n=101)	77	46	60
Gevoel van eigenwaarde (n=130)	78	25	33
(Zelf)discipline (n=118)	63	42	49
Sociale vaardigheden (n=121)	75	54	54
Strafbare zaken n(127)	63	17	40
Middelengebruik (n=135)	63	8	8

¹Voor het berekenen van gevoel van eigenwaarde is gebruik gemaakt van de RCI.

Tabel 80 Overzicht normen project en gevonden resultaten op subdoelen lange termijn

	Norm projecten	Deelnemers betrouwbaar vooruitgegaan	Deelnemers waarbij aanwijzing voor vooruitgang is
	%*	%	%
Motivatie (n=45)	63	55	55
Gevoel van eigenwaarde (n=88)	73	29	40
(Zelf)discipline (n=82)	69	52	60
Sociale vaardigheden(n=84)	69	23	23
Strafbare zaken(n=84)	69	25	61
Middelengebruik (n=80)	69	0	0

Tabel 81 Verbetering school- /werksituatie

	Deelnemers		Controlegroep	
	n	%	n	%
Wel verbetering	133	79	34	67
School	91	68	26	76
Werk	19	14	1	3
Andere instelling of traject	9	7	-	0
School en werk	14	11	7	20
Geen verbetering	36	21	17	33
Totaal	169	100	51	100

Tabel 82 Scores subdoelen instroom- en uitstroommeting, naar deelnemers en controlegroep

	Deelnemers (n=123-137)				Controlegroep (n=43-51)			
	Instroom		Uitstroom		Instroom		Uitstroom	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,7	8,2	1,6	8,2	1,6	8,6	1,4
(Zelf)discipline	7,0	1,5	7,1	1,5	7,6	1,4	7,8	1,4
Sociale vaardigheden	6,4	1,0	6,5	1,1	6,3	1,0	6,5	1,0
Middelengebruik	3,2	3,0	3,3	2,8	2,6	3,3	2,3	3,2
Strafbare gedragingen ⁽¹⁾	1,2	1,7	0,5	1,0	0,5	0,8	0,3	0,6

⁽¹⁾Significant verschil in verschillscore deelnemers en controlegroep, $p < 0,05$.

Tabel 83 Scores subdoelen instroom- en vervolgmeting, naar deelnemers en controlegroep

	Deelnemers (n=89-98)				Controlegroep (n=22-25)			
	Instroom		Vervolg		Instroom		Vervolg	
	m	sd	m	sd	m	sd	m	sd
Gevoel van eigenwaarde	8,0	1,8	8,4	1,4	8,3	1,4	8,6	1,0
(Zelf)discipline ¹	6,8	1,5	7,3	1,5	7,3	1,3	7,4	1,5
Sociale vaardigheden	6,4	0,9	6,5	1,0	6,2	0,9	6,4	0,7
Middelengebruik	3,5	2,9	4,0	3,3	3,4	3,5	4,3	3,0
Strafbare gedragingen ⁽¹⁾	1,7	1,9	0,5	1,0	0,4	0,7	0,5	0,9

¹ en ⁽¹⁾Significant verschil in verschillscore deelnemers en controlegroep, $p < 0,05$.

Onderzoek Pilotprojecten campussen

Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten vormen in Nederland een belangrijk probleem. Een aanzienlijk aantal jongeren gaat niet naar school, heeft geen baan of startkwalificatie, ontvangt geen uitkering en is ook niet op zoek naar werk of scholing. Een aantal ministeries (Sociale Zaken en Werkgelegenheid; Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen; Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Justitie; en Volksgezondheid, Welzijn en Sport) heeft gezamenlijk middelen geïnvesteerd in praktijkinitiatieven van gemeenten en andere lokale/regionale projectuitvoerders voor deze jongeren.

In opdracht van het ministerie van Jeugd en Gezin heeft onderzoeks- en adviesbureau INTRAVAL de pilotprojecten campussen geëvalueerd, die zijn gestart in de gemeenten Amsterdam, Deventer, Rotterdam en Tilburg. Daarnaast is één project gevestigd in Friesland en is één project gehuisvest op de kazerne in Soesterberg. Alle negen projecten zijn gericht op het afronden van een (reguliere) opleiding en het toeleiden naar (regulier) werk.

In dit boek, dat het eindrapport van de evaluatie vormt, wordt ingegaan op de bevindingen van het onderzoek. Het boek omvat vier onderdelen. In het eerste deel worden de achtergrond en de methodologische verantwoording van het onderzoek beschreven. In het tweede deel, de procesevaluatie, komen de implementatie en de ontwikkelingen van de projecten aan bod en wordt ingegaan op de ervaringen van de instanties die betrokken zijn bij de uitvoering van de projecten. In deel drie, de effectevaluatie, komen de resultaten van de projecten aan de orde. Dit gebeurt op basis van de informatie die is verzameld bij de deelnemers die in 2008 bij de projecten zijn ingestroomd en een controlegroep. In het vierde en laatste deel worden de conclusies van het onderzoek gepresenteerd.

ISBN 978 90 8874 0886